

**Verantwoording van Frans Voorhout, wegens zijnen overgang,
uit de gemeenschap der Gereformeerden tot die van de
Roomsche-Katholieke Kerk : met eene voorrede, voornaamlijk
ingericht ter beantwoording van het drietal brieven, over
gemelden overgang, tusschen vrienden te Utrecht en te
Alkmaar**

<https://hdl.handle.net/1874/13825>

VERANTWOORDING

V A N

FRANS VOORHOUT,

WEGENS ZIJNEN

O V E R G A N G,

*Uit de Gemeenschap der GEREFORMEERDEN tot
die van de ROOMSCH-KATHOLIJKE KERR;*

MET EENE

V O O R R E D E,

*Voornaamlijk ingericht ter beantwoording van
het DRIETAL BRIEVEN, over gemel-
den OVERGANG, tusſchen Vrienden
te UTRECHT en te ALKMAAR,*

D O O R

P E T R U S S C H O U T E N,

Roomsch Prieſter en Paſtoor te Alkmaar.

Te AMSTERDAM,

Bij P. VAN BUUREN, EN

Te ALKMAAR,

Bij AREND HOOGLAND BIERLAAGH,

1798.

V O O R R E D E.

*V*_U*A* et *Drietal gemeenzame Brieven, tusſchen VRIENDEN te UTRECHT en te ALKMAAR, over den OVERGANG van FRANS VOORHOUT, enz. en het STUKJE, bij gelegenheid van denzelven, door mij P. SCHOUTEN, uitgegeeven, heb ik met veel genoegen geleezen, om dat alles, in die Brieven, gevonden wordt op den beſcheiden toon, die anders denkende ſteeds ontrent elkander, en de gevoelens, die zij voorſtaan of wederspreeken willen, moeten voeren. — Dat de Schrijver, of Schrijvers dier Brieven zich verborgen houden, is voor mij van weinig aanbelang. Het zal ér in alle gevallen maar op aankomen, of in dezelve iets, ter afkeuring van gemelden Overgang, beweezen wordt. —*

Ter zaake dan. In den eerſten Brief van den Utrechtschen Vriend, heb ik niets gevonden, dat eenige bijzondere aanmerking vereiſcht: dewijl hij in dezen maar voornaamlijk voordraagt de redenen, om welken hij den Alkmaarschen Vriend, den juuſten Man achtte, die hem het

IV V O O R R E D E.

verlangde bericht, met betrekking tot de bovengemelde gebeurtenis geeven kon, en op zijn verzoek niet zoude weigeren. —

De Alkmaarſche Vriend gaf ook ſpoedig zijn Antwoord, en ſtelt, na de inleiding, op Bladz. 12. voor een bijoogmerk, als door mij bedoeld, in het voorgevallene, bij den OVERGANG van FRANS VOORHOUT, aan het Publiek te berichten. — „Ik voor mij, zegt hij, geloove, dat de Man „te gelijk deze ſchoone gelegenheid, als met „beide handen, aangrijpt, om eens in open- „baaren druk, zijnen nu vuurigen Profelijt, din- „gen te laaten zeggen, of die zelve te zeg- „gen, die men, voor al in den tegenwoordi- „gen tijd, gaarne had, dat algemeen zoo be- „griepen wierden.” — In dit bijoogmerk vind ik ook niets, over het welke ik mij zoude moeten ſchaamen. — Neen, ik betuig zelfs openlijk, dat ik greetig aangrijp alle gelegenheden, die mij welgeſchikt voorkomen, om, ter onderrichting van veelen mijner medemenſchen, (welken, zoo door openbaare, als bijzondere onderwijzingen in het Godsdienſtige, ten opzichten der Leere van de Roomsche-Katholieke Kerk, zoo jammerlijk bedrogen zijn, en nog dagelijks bedrogen worden, dat zij, ook wegens de eenvoudigſte Leerſtukken dier Kerk, als blinden van de kleuren ſpreeken,) dingen te laaten zeggen,
of

V O O R R E D E. v

of die zelve te zeggen, die ik, vooral in dezen tijd, in welken men van **SYNODALE TAAFELS** niets te vreezen heeft, gaarne heb, dat ook door Protestanten, zoo (*gelijk zij in waarheid zijn,*) begreepen worden. — Ik grijp die geleegenheden altoos met eene volkomene gerustheid aan, om dat ik, ter veilige bereiking van mijn oogmerk, niets anders noodig heb, dan eenvoudig, het *wezenlijke* van de Leere der **ROOMSCH-KATHOLIJKE KERK** voortedraagen; en dan, met de eigene woorden van den **HEIDELBERGSCHE CATECHISMUS**, van den eenen of anderen *Profesfor*, of *Predikant der Gereformeerden*, of andere *Protestanten*, aantewijzen, in welk een afschuwlijk licht de Leden dier Kerk, door die opgenoemden, om hunne godsdienstige gevoelens, over het algemeen worden ten toon gesteld. — De gewoone uitvlucht, dat in die geschriften, *niet zoo zeer van de Leere der Kerk zelve, als wel van de wijze van haare voorstelling* gesproken wordt, en welke men in het gemelde Drietal Brieven, op Bladz. 21, ook gezogt heeft, doedt niets ter zaak. — Neen, wanneer men, bij voorbeeld, met algemeene woorden zegt: *Stelt U een VOLK voor, dat behalven eenen GOD, die in den Hemel woont, een GOD erkent, DIEN HET IN EEN OUWEL GESLOOTEN OPËET, enz.* zonder zelfs eene enkele wenk te geeven, dat

men een **VolK** bedoelt, aan het welke, in domheid en bijgeloovigheid, misfchien nimmer onder de domfte en bijgeloovigfte **BARBAAREN**, eenig Volk gelijk geweest is; — wanneer men geen eenig voorbeeld toont, dat er ooit onder de menschen, zulk een Monfter van onbeschaamdheid is gevonden, dat op die afschuwelijke wijze, met eenigen fchijn van ernst, de Leere der Roomsch-Katholijke Kerk heeft voorgesteld: — wanneer men eindelijk niets anders doet, dan de haatelijkfte gevolgtrekkingen, die door alle Roomsch-Katholijken hartelijk verfoeid worden, voordraagt als waarheden, door het Volk, tot die Kerk behoorende, erkend, is het de onbeschaamdheid zelfs, te zeggen, dat er op die wijze, niet *zoo zeer van de Leere dier Kerk, als wel van de wijze haarer voorstelling* gesproken wordt. — Maar genoeg hier van op deze plaats! — Wel zeer zeker nog een paar woorden over die zaak, als ik, wegens het geen door den Utrechtschen Vriend, op Bladz. 21. van den Profesfor **HERINGA** gezegt, en in de Advertentie van het Drietal Brieven (*), **EENE BONDIGE VERDEEDIGING** genoemd wordt, mijne bemerkingen zal mededeelen.

De

(*) Zie de Haarlemsche Courant van den 9 Dec. 1797.

De Alkmaarſche Vriend bepaalt zich vervolgens, Bladz. 13. in het algemeen tot den Burger VOORHOUT. — Hij beſchrijft hem als verregaande veranderlijk in het ſtuk van Godsdienst, en onderſtelt, dat er zelfs enkele grilligheid en wiſpeltuurgigheid onder loopen. Maar er komt ook bij, zegt de Vriend, Bladz. 14, bekrompenheid van vermogens, het overhoop haalen van alles te gelijk, zonder iets grondig aſtedoen, of geheel tot ſtand te brengen. — Die ſchets van VOORHOUT's karakter is niet zeer gunſtig; doch ook niet wel overëentebrengeu met de volgende, die hij van denſelven geeft, met deze woorden: „ Niemand, die VOORHOUT kent, „ zal hem natuurlijke ſchrandeheid en levendigheid: zal hem arbeidzaamheid, en warmen „ ijver voor waarheid en recht, ontzeggen en „ betwiften.” — Mag men iemand, aan wien dit laatſtgenoemde, met ruimte, wordt toegekend, zonder duchtige bewijzen, dat hij hetzelfde misbruikt, voorſtellen, als verregaande veranderlijk in het ſtuk van Godsdienst? — Hoe komen ook natuurlijke ſchrandeheid en levendigheid overëen, met bekrompenheid van vermogens? — Hoe een ſtap van het allergrootſt belang, gedeeltelijk aan enkele grillig- en wiſpeltuurgigheid toegelchreeven, met arbeidzaamheid, en warmen ijver voor waarheid en recht? —

VIII V O O R R E D E.

De Alkmaarsche Vriend tracht het aantetoonen, uit de werkzaamheden en bedrijven van VOORHOUT, in het Staat- en Natuurkundige: — uit zijn gebruik van veele en veel zoortige boeken en werktuigen: — en uit zijne oefeningen in den kring zijner Kweekelingen; — en wil hier uit bewijzen, Bladz. 15, dat zijne Geestvermogens noit voor zoo verschillende studiën en bedrijven, als hij ter hand nam, berekend waren; — dat hij gewoon is alles te veel door elkanderen te haalen, van het een op het ander te springen, en alzoo tot die beklagenswaardigen behoort, die alles willende weten en doen, met de daad, geene weetenschap grondig kennen, en geene zaak tot volkomenheid brengen. — Maar zal elk, die de geschiedenis van VOORHOUT's leven genoegzaam kent, en onpartijdig van hem wil spreken, den Alkmaarschen Vriend dit zijn besluit ook toegeeven? — FRANS VOORHOUT zelf erkent gewillig, dat zijne Geestvermogens niet berekend zijn om volmaakt, of grondig kundig te wezen in alle die studiën en bedrijven, door hem ter hand genomen; doch wordt dit ook vereischt? — Is het iemand, begaafd met natuurlijke schrandtheid en levendigheid: — bezielde met arbeidzaamheid en warmen ijver, voor waarheid en recht, niet geoorloofd, meer studiën, en bedrijven ter hand te

te neemen dan die, in welken hij volmaakt kan worden? — Is 't niet mogelijk, dat zulk een, ten minsten in eenige studiën en bedrijven, zoo verre komt, dat hij hier uit voor zich, een onzondig genoeg, en voor zijne nog minder kundige medemenschen, een wezenlijk nut te weeg brengt? — Mag men van zoodanig eenen, zonder bewijs te geeven, zeggen, dat *hij gewoon is alles te veel door elkanderen te haalen, en van het een op het ander te springen. zonder iets nuttigs uittevoeren?* — Ik vertrouw, dat elk, die weet, welke groote vorderingen VOORHOUT, in verschillende studiën en bedrijven, gemaakt heeft, van dien Alkmaarschen Vriend met recht kan eisken, dat hij iemand aanwijze, dié, even als hij, in verscheidene nuttige weetenenschappen, zoo verre gevorderd is, en zoo veele zaaken, ter onderwijzing en nutte zijner medemenschen, tot stand gebragt heeft. — De blikken, welken VOORHOUT's Kweekelingen van hunne vorderingen in de Zeden-, Wis- en Aardrijkskunde, meer dan eens, in het bijzijn van bevoegde Rechters, gegeeven hebben, zijn alleen genoeg, om den Alkmaarschen Vriend te overtuigen, dat VOORHOUT, schoon hij als mensch niet volmaakt, en ook in alles, wat hij ter hand neemt, niet altijd gelukkig is, geenzints behoord tot die beklagenswaardigen, welken,

x V O O R R E D E.

ken, *alles willende weten en doen, met de daad geene weetenschap grondig kennen, en geene zaak tot volkomenheid brengen.*

Het nu bijgebragte voorgeeven van den Alkmaarfchen Vriend, om VOORHOUT's Karakter in een ongunstig licht te plaatzen, is dus, door hem, te los daar neêrgefteld; vervaldd bij het zien der blijken van het tegendeel, en kan geenzints dienen tot een' grond van het geen hij daar op wilde vastftellen, zeggende; „ Wanneer ik „ dit een en ander nu op het Godsdienstige toe- „ pas, en mij voorftel, dat VOORHOUT, als „ met ongewasfche handen, alle Sijsthema's, het „ een voor, het andere na, of liever dan een „ deel van het een, en dan weder een ander „ deel van het andere heeft aangetast, dat hij „ zich niet wel toegerust, in den maalfroom „ van allerlei Godgeleerde fentimenten, en twist- „ vraagen heeft begeeven;” als ook, dat hij, in zijne jeugd, door Gereformeerde Leeraars, niet oordeel- en menschkundig genoeg, onderweezen, en misfchien in de laaftte dagen zijner gemeenfchap met hen, niet voorzichtig of liefderijk behandeld is, en zijne groote gedagten omtrent mij, zaaken zijn, welken veel hebben toegebragt, om hem dien ftap te doen verhaasten, komt mij die, alleen uit het nu aangevoerde, begrijpelijk voor. — Het is
im-

immers zoo even aangetoond, dat een groot deel van het door dien Vriend tegen VOORHOUT, enkel gezegd, door geen een bewijs ondersteund, en door onloochenbaare blijken van het tegendeel zeer verijdeld is, en dus niet kan dienen, om hier op, door toepassing in het Godsdienstige, vaststellen, dat VOORHOUT, in dat stuk, verregaande veranderlijk zij. — Maar VOORHOUT, zal misfchien iemand zeggen, belijdt zelf, in zijn verhaal en aantekeningen, dat hij toch dikwils, wegens die zaak, verandering van gedagten en gedrag openlijk getoont heeft. Het is zoo, doch de Alkmaarsche Vriend stelt, op bladz. 14, de gewichtigste van zijne veranderingen zoo beknopt met elkanderen verëenigd voor, als of zij allen, *in een zeer kort tijdsbestek*, waren voorgevallen. — De eerste blijk van zucht tot verandering, in het stuk van Godsdienst, heeft hij gegeven, omtrent het jaar 1760, en andere meer gerucht maakende, gaf hij ruim dertig jaaren na dien tijd. Is dit te wachten van een' man, die in het Godsdienstige verregaande veranderlijk is? — Maar het is evenwel aan veelen bekend, dat hij als een geduurige zoeker is geweest; als Lid en Spreker, in Catechistien, Oeffeningen, Godgeleerde Genootschappen, en wat dies meer is, zijne twijffelingen, en de tegenbedenkingen van anderen, ten opzich-

XII V O O R R E D E.

zichten van het leerstellige der Gereformeerden, dikwerf zoo hartelijk heeft voorgedraagen en verdedigt, dat het den Broederen, meer dan eens, ruime stof tot verzuchtingen, over de onzekerheid zijnes gemoedsstaats gegeven heeft. — Wel kon dit, naar den mensch gesproken, anders zijn in een' Man, aan wien men, bij natuurlijke schrandtheid en levendigheid, warmen ijver voor waarheid en recht toeschrijft? — Was hij zelfs, naar het onderwijs van de Leer-aaren der Gereformeerden, niet verplicht, alles te beproeven, om het goede te behouden, en zonder gemoedsbezwaaren te mogen instemmen met het laatst gedeelte van het antwoord, op deze 54ste Vraag van den HEIDELBERGSCHEM CATECHISMUS: *Wat geloofst ge van de Heilige Algemeene Christelijke Kerk?* het welke dus luidt: *Ende dat si derselver een levendig Litmaat den / en eeuwig sal blijven.* — Die plicht was VOORHOUT, onder anderen, door de leering van J. D'OUTREIN, zeer op 't harte gedrukt: wijl hij, in zijn GOUDEN KLEINOOT, bladz. 324 van den tweeden Druk, deze vrage en dit antwoord heeft: *Wat is er wel noodig om zulk een Geloove, (NOTA: dat men een levendig Litmaat dier Kerke is, en eeuwig zal blijven,) te verwekken?* Antw. *Daar moet voorafgaan een dubbeld: ONDERZOEK, I. Of de Kerk, waar van men belijdenisse doet,*

ook werkelijk de WAARE Kerke is? 't welk men niet blindelings sijnen Ouderen en Leeraars te gevallen gelooven, maar zelfs de gronden daar van, na de gegeevene kentekens overwegen moet, om alsoo verzekert te zijn, dat men de KOSTELIJKE PEEERLE des Evangeliums waarlijk gevonden heeft. Matth. XIII: vs. 45, 46.

II. Of men de kenteekens in zich heeft, die tot een LEVENDIG LITMAAT der Kerke vereischt worden, en die uit het geene dat in dit Hoofdstuk geleert is, seer lichtelijk voortvloeyen; voornaamentlijk uit het geene, dat van de Heiligheid der Kerke gesegt is, die in alle waare Ledemaaten derselven moet doorstraalen?

Was dan VOORHOUT, volgens zulk eene onderwijzing, niet verplicht, om alle de Sijstema's, ten minsten die der Protestanten, te onderzoeken, en zich dus in den maalfroom van allerlei Godgeleerden sentimenten en twistvragen te begeeven? — of moest hij, om dit niet, met ongewasche handen, en niet wel toegelust te doen, met de Textverklaringen en uitlegging van den HEIDELBERGSCHEM CATECHISMUS, door de DOMINEÉS, CATECHIZEERMEESTERS, en BROEDERS der Oeffeningen, gedaan, altoos instemmen? — Neen, dan was zijn geloove te menschelijk! — Hem wierdt, volgens het leerstelsel der GEREFORMEERDEN bestendig voorgehou-

XIV V O O R R E D E.

houden, dat de H. Schriftuur alleen de regel van zijn Geloove moest zijn; dat hij niets, op het gezach der Concilien, of Kerkvergaderingen, of Heilige Vaderen mogt aanneemen, om dat ook de besten van die bestaan uit menschen, die alle leugenaars zijn. — Hij las vervolgens, na de opwekking uit zijne kinderlijke zorgeloosheid, bijna onophoudelijk den Bijbel; vergeleek Texten bij Texten; luisterde leergraag naar de redenen dier Broederen, die hem toescheenen, dat in de verklaring derzelven welgeoeffende zinnen hadden; — die, zoo als het wel genoemd wordt, de zuivere taale Kanaäns spreken, en zich VROOMEN noemen, en achten. — Ter goeder trouwe, geloof aan hunne dweepereijen geevende, beproefde hij, onder het zogenaamd gebruik maaken der middelen, of de werkingen des Geestes, op hemden, door de Broeders, dikwerf voorgewenden invloed hadden. — Hij verbeeldde zich zelfs nu en dan, het *Spinrach* (*) van alle goede werken zodaanig weggevaagt, en zich, op den Kruis-

(*) De Schrijvers der *Algemeene Vaderlandsche Letteroeffeningen* zeggen in No. XIV. van het VII. Deel, wegens den Auteur van het DAGBOEK DER GOEDE WERKEN, uitgegeeven te Amsterdam, bij J. ALLART, 1785. — Dit alles, (het geen naamlijk door een Predikant, ter bevestiging

Kruisberg, met ZIJNEN BORGTOCHT zoo verëenigt te hebben, dat hij, door een toeëigenend Geloof alleen, alle deszelfs oneindige verdiensten zich zoo eigen gemaakt hadde, dat hij, al ware het/ dat hem/ zyne consciëtie beklaagde/ dat hy tegen alle de geboden Gods swaarlijk gesondigt/ geen derzelven gehouden had/ en nog steeds tot alle hoogheid geneigt was/ nogthans God/ zonder eenige zyneer verdiensten/ uit louere genade/ hem de volkomene genoegdoeninge/ gerechtigheid/ en heilichheid van Christus schenkende toerekenende/ eben als of hy nooit sonde geshad/ nog gedaan/ ja als of hy ook alle de gehoore

ging van de Leer der Verkiezing, of *Prædeterminatie* was voorgesteld,) is hem zoo overtuigend, dat hij afziet van zijne vorige denkbeelden, en dus ook van het schrijven van zijn DAGBOEK, terwijl hij uitroept: „ SPINRACH MIJNER „ GOEDE WERKEN, U werp ik van mij. — Aan de voeten van het Kruis, drijft gij op den wind weg. — „ Rechter der waereld! met het gehoor der ooren had ik „ U gehoord; maar hier op GOLGOTHA zien U mijne oogen, „ — daarom verfoei ik mij, en ik hebbe berouw in stoff „ en asche.”

Onder een gesprek over dit geschrift, vervolgen gemelde Schrijvers, herinnerde zich een onzer, het gebed van eenen Leeraar, die onder anderen bad: „ Verijdel Gij, o „ God! de goede voorneemens uwer Kinderen, doe ze „ als kaf voor den wind verdwijnen! — om dat het vormen van goede voorneemens, *werkheiligheid* was.

hoofsaamheid had volbragt / die Christus ook hem volbragt heeft / in soo verre hy sulke welbaad met geloobiger harte aannam (*).

Maar die verbeelding was in VOORHOUT niet genoeg gegrond, om van bestendige duurzaamheid te weezen; neen, hoe bekrompen, door den Alkmaarschen Vriend, zijne Geestvermogens ook geacht worden, hij was op den duur niet dwaas genoeg van zich intebeelden, dat hij, alleen door het geloovig betrouwen in de oneindige verdiensten van Christus, zich zoo volkomen gerechtvaardigd, en van zijne eeuwige zaligheid zoo verzekerd achtte, dat hij, gelijk het door dweepachtigen, die zich VROOMEN noemen, wel is uitgedrukt, zijnen STOEL reeds in den HEMEL zag. — Was er ooit een Christen, die zich een levend Lidmaat der Kerke van Christus achten mogt, was het zeker de H. APOSTEL PAULUS. Een man, van wien Jesus zelf (†) hadt gezeid: *Hij is mij een uitverkoren werktuig, om mijnen naam voortedraagen aan de Heidenen, aan Koningen, en aan de Kinderen van Israel.* — Deze PAULUS durfde evenwel, ook na dat hij verrukt geweest was tot in den derden

(*) Zie de 60ste Vraag en Antwoord van den Heidelbergischen Catechismus.

(†) Hand. 9: vs. 15.

den HEMEL, tot in het PARADIJS; en aldaar geheime woorden gehoord had, die het een mensch niet geoorloofd is te spreken (*), niet belijden te gelooven, (zich verzekerd te houden) dat hij eeuwig een levend Lidmaat van die Kerke zoude blijven. Neen: Hoewel ik, schreef hij (†), mij niets bewust ben, daarom ben ik niet gerechvaardigd: maar 't is de Heer, die mij oordeelt.

— En (§) Ik tuchtig mijn Lichaam, en breng het onder bedwang, op dat ik, daar ik anderen gepreekt hebbe, niet zelve VERWORPEN worde. — Ook vermaande hij de Christenen van PHILIPPE (**), met deze woorden: Zoo dan, mijne WELBEMINDEN, gelijk gij altijd gehoorzaam geweest zijt, maakt, dat gij, niet alleen in mijn bijwezen; maar ook veel meer in mijn afzijn, met VREEZE en AGTERDENKEN uwe ZALIGHEID WERKT.

— Dit een en ander wierdt door VOORHOUT te wel gewikt en gewogen om eene duurzame gerustheid te stellen in eene voorgewende verzekering, welke zoo duidelijk, door den H. PAULUS zelfs, verworpen was. — Om zijne gehegtheid aan de Gemeenschap der Gereformeerden gaf hij evenwel

(*) 2 Korinth. 12: vs. 2 en 4.

(†) 1 ——— 4: vs. 4.

(§) ——— 9: vs. 27.

(**) Philipp. 2: vs. 12.

wel den moed niet op, en bleef standvastig onderzoeken, of hunne Gemeenschap, de waare Kerk is. De bewijzen van deze zijne aanhoudende poogingen, zoude Hij, uit eene verbaazende meenigte van geschriften, welken wegens die zaaken, tuschen verscheidene, om hunne geleerdheid, zeer geachte Predikanten zelfs, en hem gewisfeld zijn, kunnen geeven. — Is nu VOORHOUT, na dus dertig jaaren lang, op de door zijne Leeraars hem voorgeschreevene wijze onderzocht te hebben, of in het *Genootschap der GEREFORMEERDEN*, de waare Kerk van JESUS bestaat, aantezien als een man, die in het stuk van Godsdienst verregaande veranderlijk is? — Maar hij is evenwel, na dien tijd, veel, en dik wils zelfs veranderd in zijne Godsdienstige denk wijze; — *hij ging, zegt de Alkmaarsche Vriend, bladz. 14, hier en elders bij allerlei Gezindheden ter Kerk, bij sommigen ten Avondmaal; wilde na de Revolutie van 1795, alle Godsdienstige Genootschappen te ALKMAAR in de Grootte Kerk, haare openlijke Dienstoeffeningen laten verrichten, en belijd nu weder, dat 'er geene zaligheid buiten de waare Roomsch-Katholijke Kerk is.* — Dit is zoo; doch het was ook de zaak van dien Alkmaarschen Vriend geweest, om aantewijzen, dat de redenen, welken VOORHOUT van deze zijne onderneemingen en veranderingen, in zijn

Ver-

Verhaal van bladz. 7—14, zoo in den Text, als in de Nooten op denzelven gegeven heeft, onvoldoende zijn. — De onpartijdige Lezer gelieve die redenen, ter aangewezenen plaatsen, oplettend natelezen, en oordeele gemoe- delijk, of 'er in die geheel enkel grilligheid, en wispeltuurigheid van aart te vinden zijn?

Uit de, na deze VOORREDE, volgende *Ver- antwoording van FRANS VOORHOUT, wegens zij- nen bewusten Overgang*, zullen daarenboven al- len, die, met ter zijdestelling van vooroordee- len en partijdigheid, dezelve oplettend willen leezen, en ernstig nadenken, overtuigend zien, dat hij, in zijne onderhandelingen met mij over den GODSDIENST, geenzints ligtvaardig is te werk gegaan; en nog al eenige blijken geeft, *dat de noodige helderheid en kalmte van ziel hem niet ontbrak, om het vereischte gebruik te maaken van de genoegzaame gelegenheid om al het aan hem, door mij, voorgestelde rijpelijk te overweegen; ja zelfs, dat hij, om niet, door te groote gedach- ten wegens mij, zich te verblinden, eenige Pre- dikanten, welkers Godsdienstijver, Geleerdheid en Bekwaamheid hij zeer hoog schatte, op de eerbiedigste, vriendelijkste en nadrukkelijkste wij- ze, verzogt heeft om antwoorden, ter oplossing der zwarigheden, die hij niet konde vinden; en niet, dan na het mislukken van deze zijne her- haal.*

xt V O O R R E D E.

haalde poogingen, aan de door hem erkende waarheid, zich heeft overgegeeven.

De Alkmaarsche Vriend heeft dus, naar mijn inzien, ter afkeuring van den Overgang van VOORHOUT niets beweezen. Hij eindigt zijnen Brief, op blad. 17, met eene waarschouwing aan den Utrechtschen Vriend, om zorg te draagen, dat zijn Gereformeerd bloed niet warm wordt, als hij bevindt, dat de *Profesfor* HERINGA wat onzagt gekamd, en de HEIDELBERGSCHÉ CATECHISUSMUS, zoo hier en daar, wat pijnelijk geheld wordt; — alsmede met een verzoek, om, de aanmerkingen van dien Vriend, over dit geval, ook spoedig te ontvangen.

Aan dit verzoek heeft de Utrechtsche Vriend, met eenige overhaasting zelfs, voldaan. — Na de Inleiding van zijnen Brief, zegt hij, blad. 19, dat, *zijns inziens alles, den Overgang van VOORHOUT betreffende, buiten druk moest gebleeven zijn.* 1. Om, dat de zaak zelve geene groote zeldzaamheid is, en 2. om dat ik van dien invloed en vermaardheid niet ben, dat dit geval verdiende het gantsche Land door te worden uitgetrompet. — Die tweede reden, mij alleen raakende, geef ik dien Vriend volkomen toe. — Maar ten opzichte der eerste, verbeel ik mij, dat de OVERGANG van VOORHOUT, nog al van die zeldzaamheid is, dat de geschiedenis der-

derzelve waardig was, door den druk, tegen het gevaar van spoedig in vergetelheid te raken, beveiligd te worden. — Het zeldzaame is, naar mijne gedagten, hier in geleege, dat **VOORNOUT** een man is, die door de meeste Gereformeerden, welken de geschiedenis van zijn leven kennen, onpartijdig beoordeelen, en van hem spreken, toestaan, dat hij, in het leerstelsel van hun Genootschap, meer dan gewoone kundigheid bezit; — dertig jaaren, met een' warmen ijver, ter voortplanting en verdediging van hetzelfde, zijne poogingen heeft aangewent; — op al dien tijd, door zeer aanzienlijke Leeden, en Predikanten van hunne Gezindheid, om zijn altijd zedelijk gedrag, en Godsdienstige kundigheden, met veel achting behandeld, — hij echter, met dit alles, alleen uit liefde tot de waarheid, dien stap gedaan heeft, om welken hij ligtelijk voorzag, dat veelen zijner goede, maar anders denkende, Vrienden hem verlaaten, als een afgedwaalden van den weg der waarheid, met medelijden beschouwen: — zwakke en onkundige IJveraars, door genomene ergernis, in hunne geestdrijvende woede, hem als eenen Afgodendienaar, vloeken, — en de Onverschilligen, omtrent alle zorten van Godsdienstoeffeningen, hem eenen belaggelijken Zot verklaren zouden. — Zoo dit

een en ander, door dien Utrechtschen Vriend, met de noodige helderheid en kalmte van ziel, rijpelijk overwogen was, had het ongetwijfeld genoeg geweest, om hem te overtuigen, dat de **OVERGANG VAN VOORHOUT** veel gewichtiger is, dan die van eenen, welke, met den haatlijken naam van *Overlooper*, rechtmatig wordt aangeduidt.

Nu iets wegens mij. De Utrechtsche Vriend acht het mede zeer geoorlofd in een verstandig, bescheiden en vredelievend Man, dat hij de begrippen zijner Geloofsgenooten, over het geheel, in een gunstiger daglicht stelt, dan men die gewoon is te beschouwen; maar hij keurt in mijne handelwijze zeer af, dat ik dit doe met rechtstreeksche aanvallen op de *Gereformeerde Geestelijkheid*: dewijl ik haar, zegt hij, *met alle haare Onderwijzelingen, en alle Protestanten, VLEESCHELIJKE MENSCHEN* genoemd, en *met de domme Kapharnaïeten gelijk gestelt heb*. Hij laat het aan 't oordeel van elk onpartijdigen over, hoe *juist en liefderijk* dit door mij gedaan is. — En ik, die dezen, door dien Vriend, daar opgenoemden, niet bepaaldelijk heb aangewezen, denk zeer gerust: *Die de schoen past, trekt ze aan!*

De Utrechtsche Vriend beklagt zich vervolgens over het voorgestelde uit de Aantekeningen

gen

gen van *Profesfor* HERINGA, door VOORHOUT, in zijne 8fte Noot, van bladz. 12—14; — als ook over het geen door mij, wegens eenige uitdrukkingen van den HEIDELBERGSCHEN CATECHISMUS gedaan is. — *Die handelwijze*, zegt hij, bladz. 20, *komt mij niet bescheiden en broederlijk voor, en de tegenwoordige tijd, waarin men van alle zijden moest arbeiden, om harmonie te bevorderen, veroordeelt dezelve op 't sterkst.* — Is dit zoo? Veroordeelt de tegenwoordige tijd de verdediging der Roomsch-Katholijken, die nog dagelijks, door den HEIDELBERGSCHEN CATECHISMUS, aan hunne Protestantfche Medeburgers worden voorgesteld als AFGODENDIENAARS, en VERLOOCHENAARS van den eenigen ZALIGMAKER CHRISTUS? — Mag ik deze hunne Beschuldigers niet noemen? — Mag ik, overtuigd, dat zij onschuldig zijn, dit niet zeggen? — Mag ik de eigenlijke Leer der ROOMSCH-KATHOLIJKE KERK, volgens welke elk Lidmaat derzelve verplicht wordt te gelooven, dat JESUS CHRISTUS zijn éénige VERLOSSER en ZALIGMAKER is, niet voorstellen, om hier door te bewijzen, dat zij ten onrecht beschuldigd worden? — Of ik dit nu in mijne Leerrede, en Aantekeningen op dezelve, juist en liefderijk gedaan hebbe, oordeele elk onpartijdige! — Ik verbeel mij, dit niet juister te hebben kunnen doen: dewijl ik

XXIV V O O R R E D E.

de eigene woorden van den HEIDELBERGSCHEM CATECHISMUS heb voorgedraagen, en daar tegen gestelt die, welken de wezenlijke Leere onzer Kerk uitdrukken. Ik zie ook voor als nog geen enkel woord, door mij tegen het liefderijke, in mijn Stukje gebruikt, en wacht dus de uitpraak der Onzijdigen met onbescroomdheid af.

Nu dan het beloofde Paar woorden over het geen de Utrechtsche Vriend, bladz. 20 en 21, zegt, wegens de Aantekening van VOORHOUT, ten opzichte van *Profesfor HERINGA*. Hij be-ruigt, die Aantekening leezende, niet verwonderd te zijn geweest, dat de Studeerende Jeugd daar over in t geheel niet gestigt is. — *Die waardige Man*, vervolgt hij, *wordt tog, of aan de zijde zijner kunnigheden, of die van zijn hart, die beiden door de nijl zelfs met zekeren eerbied, als boven alle verdenking verheeven, pleegen erkent te worden, zoo ten toon gesteld, dat het twijffelachtig zij, of de verwaandheid, dan de kwaadaartigheid, de hoofdingredienten tot die geheele Aantekening geleverd heeft.* — Om elk onpartijdige wel te doen oordeelen, of dit gezegde van dien Utrechtschen Vriend, wegens die Aantekening van VOORHOUT, juist en liefderijk is, acht ik het nuttig, het hoofdzakelijke van die Aantekening hier bijtevoegen. VOORHOUT zegt in dezelve; „ dat een Man, die bij de
„ Ge-

„ Gereformeerden in veele achtung is, en zich
 „ ten aanzien van zijne kunde en doorzicht,
 „ het grootte vertrouwen verworven heeft; de
 „ zo aanzienlijke, en zo zeer vertrouwde Hoog-
 „ leeraar HERINGA, in de, uit eene zijner *Aan-
 „ merkingen, ter uitbreiding van gezegdens*
 „ *in zijne LEERREDE, over het recht gebruik*
 „ *der Vrijheid*, bijgebragte woorden, door eene
 „ verregaande partijdigheid, zich (om het op
 „ zijn zachtst uittedrukken) tot onbetaamlijke,
 „ en tegen de waarheid strijdende uitdrukkingen
 „ heeft laten vervoeren.” — Maar heeft dan
 die Hoogleeraar, in het voordraagen van de Lee-
 re der Roomsch-Katholijke Kerk, (of wil men
 liever: in de aanduiding derzelve?) onpartijdig
 zich uitgedrukt met deze aangehaalde woorden:
 „ „ Stelt U eens, verlichte Nederlandsche Chris-
 „ „ tenen! een Volk voor.... (*) dat nevens
 „ „ eenen God, die in den Hemel woont, een
 „ „ God erkent, dien het in eenen Ouwel ge-
 „ „ floo-

(*) Er zijn, die, om de uitlating van eenige woorden
 tusfchen: *een Volk voor..... dat enz.* twijffelden, of men
 die had agter gelaaten, om dat zij misfchien eenige ver-
 zachtig voor de volgende behelsden; doch dat ook
 deze zeer partijdig zijn, zal zelfs blijken uit de bijvoeging
 van die woorden, die alleen om de korthed te betrach-
 ten, waren uitgelaaten. De bewuste plaats luid dan met

„ „ flooten opëet: — nevens eenen alweeten-
 „ „ den Richter, eenen plaatsbekleeder op de
 „ „ Waereld, die voor Geld zonden kwijdschelt
 „ „ — Vrijheid tot wanbedrijven geeft: — Zie-
 „ „ len uit het Vagevuur verlost enz.” —
 Heeft dan VOORHOUT, met van dien Hoogleeraar,
 om van harde uitdrukkingen, die een warme ijver
 voor waarheid en recht, al ligtelijk een mensch
 zoude doen ontvallen, zich te onthouden, al-
 leenlijk te zeggen, dat hij, door eene verregaan-
 de partijdigheid, zich heeft laten vervoeren tot
 onbetaamlijke, en tegen de waarheid strijdende
 uitdrukkingen, dien Man, of aan de zijde zijner
 kundigheden; of aan die van zijn hart, zoo ten
 toon gestelt, dat het twijfelachtig zij, of de
 verwaandheid, of kwaadaartigheid, de hoofdin-
 gredienten tot die geheele Aantekening geleverd
 heeft?

die bijvoeging dus: „ Stelt U eens, verlichte Nederland-
 „ sche Christenen! een Volk voor, *bij hetwelke het onder-
 „ wijs in de waarheden van den natuurlijken, en in den voor-
 „ naamen Inhoud van den geopenbaarden Godsdiens verzuimd
 „ is, doch dat daar voor als Godsdiens heeft leeren kennen, waar-
 „ neeming van een hoop dwaaze plechtigheden, zonder edele ge-
 „ zindheden, of waar gevoel, nagebauwd en waargenomen,
 „ een Volk, dat nevens een God, die in den Hemel woont,
 „ een God erkent, dien het in een Ouwel gesloo-
 „ ten opëet enz.” Is nu op die wijze de Leere der
 Roomsch-Karholijken wel minder partijdig voorgesteld? —*

heeft? — Zou 'er bij dien Profesfor ook niet, nu en dan, *iets menschelijks* plaats hebben? — Stelt men aanstonds een geleerd en beroemd Man, als onkundig en boosaartig, ten toon, als men reden aanwijst van te zeggen, dat hij in een aangewezen geval, door verregaande partijzucht zich heeft laten vervoeren tot onbetaamlijke, en tegen de waarheid strijdende uitdrukkingen? — De onpartijdige oordeele! — Maar de Utrechtsche Vriend bedoelt mischien die woorden van VOORHOUT, met welken hij vraagt: „Zoude die Hoogleeraar zelve, wanneer een „Roomschgezinde, of anderen, omtrent het een „of ander leerstuk der Gereformeerden, zodanig handelden, zich niet al ligt kunnen laten „ontvallen: *Dit is een bewijs van lompe onweetenheid, of boosaartigheid!*” — Maar heeft VOORHOUT dit zich laten ontvallen? — Neen, hoe warm ook zijn ijver voor waarheid en recht is, hij gebruikte, naar zijn inzien, de zagtste uitdrukking, die hem, naar het belang der zaak, geoorlofd schein, en stelde daarna enkel vragend voor: *Of het niet zoude kunnen gebeuren*, dat die Hoogleeraar, in eene soortgelijke gelegenheid, zich eene uitdrukking liet ontvallen, die, om de beleediging, onschuldigen aangedaan, te wreken, wel eigenaartiger; doch, voor gevoelige ooren, wat harder luidde? —

De

De Utrechtsche Vriend verbeekt zich intus-
 schen, dat, wanneer alles in de *Aanmerkingen*
van Profesfor HERINGA, in zijn verband, naar
 zijn oogmerk, en in zijn geheel wordt nage-
 leezen, een verstandig Roomschezinde zal
 moeten toestemmen, dat zulks juist zij, wor-
 dende kennelijk, niet zoo zeer van de Leere
 der Kerk, als wel van de wijze van haare voor-
 stelling gesproken." — Jammer is het, dat die
 Utrechtsche Vriend niet een weinig meerder tijds,
 tot het stellen van zijnen Brief, gebruikt heeft,
 om dit kennelijk verband en oogmerk van die
Aanmerkingen in zijn geheel nageleezen, 'er dui-
 delijk in voortestellen. — VOORHOUT die waar-
 heid en recht lief heeft, zoude dan ook edel-
 moedig dien Schrijver bedankt, en zich, met
 meenig Godsdienstvriend, zeer verplicht geacht
 hebben; maar nu dit, zonder eenig bewijs,
 slegts wordt voorgegeeven, wil hij 'er wel voor
in de bresse treden, dat het zelfs, in het na-
 buurig Frankrijk, voor eenige jaaren, geene plaats
 pleeg te hebben, dat 'er, over het algemeen
 genomen, zulk een afschuwlijk Volk was, het
 welke die afgrijzelikheden, zoo onbepaald door
 den *Profesfor HERINGA*, met de bewuste woor-
 den voorgedraagen, als Godsdienstige aarheden
 erkende. — VOORHOUT zal ook hierom geruste-
 lijk afwachten, of de *Profesfor* het raadzaam
 vin-

vinden zal, hem te antwoorden, en pooging aantewenden, om hem, naar zijne gedachten, te regt te wijzen. — Wegens de gedreigde ontdekking van de voorgegeevene schande zijner naaktheid, heeft hij, als nog, geen de minste vrees! —

Na dat de Utrechtsche Vriend dan ook had voorgesteld, wat de *Professor*, als hij het immer raadzaam vindt, wel zoude kunnen onderneemen, zegt hij, met betrekking tot mij:

„ Ook twijffel ik niet, of de *Pastoor* zelve
 „ zal zijn *Man* wel vinden, wanneer hij in
 „ zijne *Aantekening*, *bladz.* 25 en 26; en in
 „ den *Text* zelve tot 28, over de 8ste *Vraag*
 „ en *Antwoord* van den *Catechismus*, en *bladz.*
 „ 60—62, over de 30ste *Vraag* en *Antwoord*,
 „ en *bladz.* 30, over 's *Heilands* woorden bij
 „ de *instelling* des *Heiligen* *Nachtmaal's*, met
 „ eene *vrij koene* *houding*, en op eenen *beslisfenden* *toon*, zijne *gedachten* *uithrengt*. —

Of die verwagting van den Utrechtschen Vriend vervuld zal worden, is nog onzeker; doch dit weet ik, dat, als zulks voorvalt, de *Pastoor* SCHOUTEN, zo 't God behaagt, hem leven en gezondheid te vergunnen, voor dien *Man* wel t'huis zal weezen. — Bij voorraad verzoek ik echter, dat die *Man* dan ook, zijn' eigen *Naam* en *Woonplaats*, onbeschroomd gelieve bekend te

maa-

maaken, op dat ik weete, wie het is, die mij met zijn bezoek vereert, — als mede, dat hij en anderen, in hunne geschriften, mij timmer PATER noemen: want ik ben wel niets meer, dan een gewoon *Pastoor*; maar geen PATER!

De Utrechtsche Vriend zal evenwel nog voor- eerst niet komen; neen: „ *Ik wil althands,*
 „ *vervolgt hij op bladz. 22, eer ik dezen taak*
 „ *op mij neem, eerst eens afwachten, wat*
 „ *anderen, kundiger dan ik, in dezen doen,*
 „ *ik vraag alleen: Zouden KASPARUS OLEVIA-*
 „ *NUS, en ZACHARIAS URSINUS, de bekende Op-*
 „ *stellers van den CATECHISMUS, en Mannen*
 „ *te gelijk, welke niemand van hunne tijd-*
 „ *genooten de billijke aanspraak op bondige*
 „ *geleerdheid, en bedachtzaame en zagtmoe-*
 „ *dige ijver voor het geen zij voor waarheid*
 „ *hielden, heeft kunnen betwisten, zouden die*
 „ *de Roomsche Kerkleer, aangaande de Mis, zoo*
 „ *weinig gekend, zoo kwaalijk begreepen, of*
 „ *zoo verdraaid hebben, dat een gewoon Pa-*
 „ *stoor, dien ik echter geene kundigheid, of*
 „ *gematigheid ontzeg, boven hen geloof ver-*
 „ *diend, wanneer hij niet bewijst, maar bloot-*
 „ *lijk zegt, dat zij het stuk zoo opgeeven, als*
 „ *'er nooit door eenig Roomschgezinde over*
 „ *gedagt! veel minder over gesproken en ge-*
 „ *leerd is? dit komt mij voor te gaapen als*

„ een oven, en zal althands de zaak door
 „ deskundigen onderzocht moeten worden, eer
 „ men het voor uitgemaakt houdt, dat de Op-
 „ stellers van het HEIDELBERGSCH ONDERWIJS,
 „ of zoo onkundig, of zoo partijdig en kwaad-
 „ aartig zijn geweest.” — Het blijkt dus, dat
 de Utrechtsche Vriend niet wel te vreden is over
 het geen ik, ten opzichte van de 8ofte Vraag
 en Antwoord gezegt heb, om dat ik, naar zijn
 voorgeeven, niet beweezen, maar blootelijk ge-
 zegt heb, *dat zij het stuk zoo opgeeven enz.*
 — Maar moest ik dit wel bewijzen? — Laet
 ons zien: — In het Antwoord op die 8ofte Vraag
 wordt gezegt: „ De Mis leert/ dat de leebende
 „ en de dooden/ niet door dat lijden Christi ber-
 „ geeninge der sonden hebben/ 't en zy dat Chrijs-
 „ tus nog dageijks voor dezelfde van den Mis-
 „ priesteren geaffert werde.” — De Mis leert,
 is wel eene oneigene uitdrukking, die dus ge-
 leegenheid tot veele vitterijen geeven kan; maar
 zegt zij intusfchen voor menschen, die zonder
 kunstgreespen, en voor de vuist willen spree-
 ken, niet eenvoudig dit: De Roomsche-Katho-
 lijken, die de Mis hoogachten, leeren, of wor-
 den door hunne Kerk geleerd, *dat de leebende
 en de dooden niet door dat lijden Christi enz.*
 — Ik twijffel geen oogenblik, of elk verstandig
 en braaf Protestant zal dit toestaan. Goed! Nu
nog

nog eene vraag: Worden dan door dit gedeelte van dat Antwoord, de Roomsch-Katholijken niet beschuldigd van eene alleraffschuwelijkste Leere? — Het eerlijk antwoord zal ongetwijfeld zijn: Ja wel heel duidelijk! — Maar wie moeten nu bewijzen? — De Stellers van dat Antwoord? — Of de Roomsch-Katholijken? — Moeten die Beschuldigers niet bewijzen, dat zij de Leere der Roomsch-Katholijken, in dat stuk, naar waarheid hebben voorgesteld? — Of moeten de Roomsch-Katholijken bewijzen, dat zij onrechtvaardig beschuldigd zijn? — Eene eenvoudige gelijkenis zal dit mischien voor minkundigen meer vatbaar maaken. Stelt eens: KASPER zeidt tegen PIET: *Gij zijt een Bedrieger!* — PIET zegt, *dat is niet waar!* — Wie moet nu bewijzen? — Of KASPER, dat PIET een *Bedrieger* is? — Of PIET, dat hij door KASPER *valsche beschuldigd* wordt? — Ik acht het noodeloos, op die vraag, een antwoord uittedrukken. — De Utrechtsche Vriend schijnt evenwel, over een soortgelijk geval, geheel anders te denken. De Stellers van het Antwoord op de 80ste Vraag, hebben, zoo als daar even is aangewezen, door een gedeelte van hetzelfde de Roomsch-Katholijken beschuldigd van eene afgrijselijke Leering; de Roomsch-Katholijken ontkennen en verfoeijen die, ik als een van hun heb dit ook

ge-

gedaan, met te zeggen: *Nooit heeft een Roomsche Katholyke gedacht, veel min leerende, gezegt, dat enz.* en nu wil hij door mij bewezen hebben, dat wij, door het bewuste deel van het antwoord op de 8ste vraag, onrechtvaardig beschuldigd zijn! — Wat dunkt u, onpartijdige Lezer! komt u dit niet voor te gaapen als een oven? — Is het evenwel daarenboven zoo, dat ik niet bewezen, maar alleen blootelijk gezegt heb: *dat een Roomsche Katholyke nooit gedacht, veel min leerende gezegt heeft, dat enz.* Neen, de onpartijdige leeze en beoordeele het geen ik bladz. 26 deswegens heb voorgedraagen, en hij zal erkennen, dat ik (*) meer gedaan heb, als ik verplicht was te doen, met uit de Leere onzer Kerk aantetoonen, dat wij in de Mis zelfs geen waarde stellen, dan alleen in erkenning van deze waarheid, dat zij is eene onbloedige voortduuring van die allervolmaaktste Offerhande, die Christus aan het Kruis van zich zelve gedaan heeft, en door welke ééne *Hij in der eeuwigheid volmaakt heeft de geenen, die geheiligt worden;*

(*) Allen toch, die niet laag genoeg zijn van zich, met enkele haarklooverijen, te willen behelpen, zullen wel begreepen hebben, dat ik een Roomsche Katholyken bedoelde, die volgens de eigenlijke Leere dier Kerk gedacht, gesproken en geleert heeft; en niet eenen onweetenden of dwaazen.

den; — alsmede, dat zij geschiedt naar de IN-
STELLING en het BEVEL van Christus zelfs. —
Is dit bewijs niet genoeg, dat de Utrechtsche
vriend het toone! —

Nu iets intusfchen over den voorgegeevenen
bedachtzaamen en zachtmoedigen ijver van den
Steller, of Stellers dier beruchte 8ofte Vraag en
Antwoord van het HEIDELBERGS ONDERWIJS.
Wat men wegens denzelven te oordeelen hebbe,
blijkt, zoo als 't mij dunkt, duidelijk genoeg
uit het oogmerk, het welke JOHANNES D'OU-
TREIN, *in leven Phil. Doct. en Predikant te Am-
sterdam*, als zeker door die Schrijvers bedoeld,
heeft voorgestelt in zijn werk, genaamd: **HET
GOUDEN KLEINOOT van de leere der waarheid,
die naar de Godzaligheid is, vervattet in den
HEIDELBERGSCHEN CATECHISMUS.** Immers, op
bladz. 468 en 469 van den tweeden Druk, stelt
hij voor deze *Vraag*: „ Wat hebt gij aantemer-
„ ken nopens de Historie van dese 8ofte Vraag
„ en *Antwoord*? — *Antw.* Dat in den aller-
„ eersten Druk van den HEIDELBERGSCHEN CA-
„ TECHISMUS, dese *Vraag* en *Antwoord* niet ge-
„ vonden wierden. Maar dat sy 'er aanstonds
„ in den tweeden Druk, in den jaare 1563, is
„ ingevoegt door byfondere ordre van den God-
„ vruchtigen Keurvorst van den Paltz, FRE-
„ DRIK DE III., aan wiens voorforge de Kerk
„ dit

„ dit JUWEL van den Catechismus verschuldigt
 „ is. Buiten twijffel, om des te meerder AF-
 „ GRYZEN van het PAUSDOM in de GEMOEDE-
 „ REN der PROTESTANTEN te verwekken; ende
 „ om daar door ook, als door een *merkteken*
 „ de Gereformeerden van de Papisten te onder-
 „ scheiden.” — Wat dunkt u, onpartijdige
 Lezer! zo die twee bijgebragte redenen, waarlijk
 het oogmerk van KASPARUS OLEVINIANUS en
 ZACHARIAS URSINUS zijn geweest, acht gij dan
 dezelve nog, even als de Utrechtsche Vriend,
 bladz. 22, Mannen, welke niemand van hunne
 tijdgenooten de billijke aanspraak op.... *bedacht-*
zaamen en *zachtmoeaigen ijver*, voor het geen
 zij voor waarheid hielden, heeft kunnen be-
 twisten? *Ik verbeelde mij vastelijk, dat hier veel*
menschelijks onderloopt! — Wegens het gemel-
 de werk van JOHANNES D'OUTREIN, voeg ik
 hier nog bij, dat als de een, of andere Man
 mij komt vinden, ten opzichte van het geen ik
 in mijn Stukje, bladz. 25 en 26 tot 28, en
 bladz. 60—62, als ook bladz. 30, gezegd heb,
 hetzelfde dan ook een GOUDE KLEINOOT, of van
 veel waarde, voor mij zal wezen, om alle on-
 partijdigen te overtuigen, dat de Leere onzer
 Kerk, almede door dien Schrijver, zeer onkun-
 dig en partijdig is voorgesteld. Ik verlang zelfs
 dien Man te zien, welke zal aantoonen, dat,

wanneer de beschrijvingen, welken JOHANNES D'OUTREIN in het gemelde werk van de Leere der Roomsche Katholijken doet, in hun verband, naar zijn oogmerk, en in hun geheel worden nagelezen, een verstandig Roomschegezinde zal moeten toestaan, dat zij juist zijn; als kennelijk, dat in dezelve, niet zoo zeer van de *Leere der Kerk*, als wel van de *wijze van haare voorstelling* gesproken wordt. Dan dit in het voorbijgaan. De Utrechtsche vriend zegt nog, bladz. 22. „ Ook vraag ik, met betrekking tot de „ goste *Vraag en Antwoord*, indien het zoo „ zeker zij, als de *Eerw. SCHOUTEN*, zich „ hier over uitlatende, ons wil doen gelooven, dat de Leere zijner Kerk geenzins den „ eenigen Heiland en Zaligmaker verloochent, „ door de zaligheid bij de Heiligen, bij zich „ zelve, of elders anders te doen zoeken; „ waarom hij zich dan hier over tegen den „ Catechismus in het harnas zet, daar in den „ zelve alleen wordt ontkend, dat zij, die, „ ook buiten den Zaligmaker, hun heil zoeken, in Hem gelooven, maar dat zij Hem „ met de daad verloochenen, schoon zij Hem „ met den mond roemen!” — En ik vraag, of de Utrechtsche Vriend wel eens oplettend gelezen heeft, het geen ik over die *Vraag en Antwoord*, bladz. 60 en 61, mij uitlatende wil

wil doen gelooven? — Die vriend geeft het op, als of het hierin bestondt: „*Dat de Leere der Roomsche Katholieke Kerk geenzints den eenigen Heiland en Zaligmaker verloochent, (NOTA.) door de Zaligheid bij de Heiligen, bij zich zelven, of ergens elders te DOEN zoeken.* — Zo ik zulk eene lompe leugen wilde doen gelooven, was het noodig mij, hoe eêr hoe beter, het leeren te beletten. God dulde nooit, dat ik iets zegge, het welke gelijk is aan zulk een gruwelleer! — Ik heb ook tot dus verre de minste vreeze niet, dat dit uit mijne gezegdens zal bewezen worden. De onpartijdige leeze, en beoordeele het geen ik op die 60 en 61 bladzijden gezegt heb. — Eerst stel ik voor de reden, om welke ik geloof, dat door die softe *Vraag en Antwoord*, de Roomschegezinden van eene allerafgrijselijkste Leere beschuldigt worden. — Daar op voortgaande zeg ik: „Hoe onredelijk evenwel die bedoeling is, blijkt overtuigend uit de wezenlijke Leere onzer Kerk, welke ons leert, onze zaligheid te zoeken IN NIEMAND ANDERS, DAN ALLÉÉN IN JESUS,” dewijl ik daar, wel niet uitvoerig, maar echter zoo veel eene Aantekening toelaat, die wezenlijkheid van de Leere onzer Kerk duidelijk genoeg bewijze, uit de plechtige uitspraaken haarer laatste Algemeene Vergadering van TRENTÉ.

XXXVIII V O O R R E D E.

Ik toone op die plaats, uit deze, dat wij, volgens haare Leere, onze RECHTVAARDIGMAAKING, als geheel *onverdiend aan onze zijde*, en alleen uit *vrije* GENADE ons vergund, moeten beschouwen; — dat het eeuwig leven, of de eeuwige zaligheid ons moet worden voorgesteld, als eene genade, die ons, om CHRISTUS JESUS wille, barmhartiglijk beloofd is; en te gelijk, als eene vergelding, waar mede ONZE GOEDE WERKEN *en* VERDIENSTEN, (niet om dat die, uit zich, of ons zelve, als ons zelve, *die goedheid*, of *verdiens*ten hebben; neenmaar, uit KRACHT VAN DEZE BELOFTE (barmhartiglijk ons gedaan) getrouwlijk zullen beloond worden. — Ik wijs verder aan, dat zij ons verbiedt, onzen toeverlaat of roem op ons zelve te stellen, en niet op onzen Heere, wiens goedheid, gelijk de Kerk mede zegt, tot alle menschen zoo groot is, dat hij begeert, dat de gaaven, waarmede hij ze begiftigt, hen zullen strekken tot verdiensten. — Ik voeg er, uit een der Gebeden in de MIS gebruikelijk, bij, dat wij God smecken, om onze aanneeming onder het getal der Heiligen; niet als of wij uit ons zelve dat verdiend hebben; maar dat hij als een mildaadige kwijtschelder onzer schulden, door Christus onzen Heere, ons genadig zij. Wegens het eeren der Heiligen draag ik eindelijk, uit de

24ste zitting der Trentifche Vergadering, deze Leere der Kerke voor: *dat het goed, en voordeelig is, hen aanteroepen, en zijne toevlucht tot hunne hulp en voorspraak te neemen*, (niet om eigenlijk van de Heiligen, maar) om van GOD WELDAADEN TE VERKRIJGEN, DOOR ONZEN HEERE CHRISTUS JESUS, DIE (NOTA.) ALLEÉN ONZE ZALIGMAAKER EN VERLOSSER IS. Door dit bijgebragte wil ik doen gelooven, dat de Leere der Roomsche Katholieke Kerk ons de zaligheid doet zoeken, *niet bij de Heiligen, niet bij ons zelven, niet ergens elders*; maar alleén bij *Christus Jesus, die, zoo als zij oprechtelijk belijdt, alleen onze Zaligmaker is*. Het geen ik dan wil doen gelooven is juist het tegendeel van het geen die Brieffchrijver van mij, wegens die zaak, gezegt heeft. Vere van mij intusfchen, dat ik dien Utrechtschen Vriend, of aan de zijde zijner kundigheden, of aan die van zijn hart, in een afgangstic licht ten toon zoude willen stellen, draag ik het liever voor als een bewijs, dat hij, om zijnen Alkmaarschen Vriend spoedig te antwoorden, geen tijd genoeg gehad heeft, om deze mijne eenvoudige Aantekening, met behoortijke opletendheid, te leezen. — Aan het redelijk verzoek van eenen Vriend spoedig te voldoen, is een bewijs van Vriendfchap; maar als men door on-

XI. V O O R R E D E.

bedachtzaamen spoed, hem een verkeerd, ja geheel valsch bericht geeft, verfoeit de vriendschap zelve zulk een nadeelig haasten.

Waarom ik mij, om die 30ste *Vraag* en *Antwoord*, tegen den Heidelbergfchen Catechismus, in het harnas zette, verbeel ik mij genoegzaam betoogt te hebben, met voor te stellen, of in die 30ste *Vraag* en *Antwoord* niet bedoeld worden de Roomschegezinden, schoon er alleenlijk gevraagd wordt: Gelooven dan die ook aan den eenigen Zaligmaker Jesum/ die haer saligheid ende welhaeren by den Heiligen/ by hun selven/ ofte ergens elders zoeken? — De Utrechtsche vriend schijnt dit mede, door overhaasting, niet genoegzaam te hebben opgemerkt. — Ik heb intusfchen een nieuw bewijs, en zelfs eene verzekering voor de waarheid van mijne onderstelling gevonden, in het GOUDEN KLEINOOT van den meergemelden JOHANNES D'OUTREIN. Deze Gereformeerde Predikant verklaart het sijne van die *Vraag* en *Antwoord*, ten opzichte van het woordje DIE, op Bladz. 174, aldus: *Vraag*. Wie staan daar al schuldig aan? *Antw. A.* Man alles, dat zoo eben genoemd is/ de PAPISTEN; doch aan het laatst genoemde (dat zij het by ZICH ZELVEN zoeken) ook B. de Sociniaanen/ en C. de Hemonstranten. — Ik zette mij dan in het harnas tegen dien CATECHISMUS, om dat dezelve

V O O R R E D E. xli

ve door die gofte *Vraag en Antwoord*, de Roomsche Katholijken, in het algemeen, beschuldigt van misdaden, welke door de Leere der Kerk veroordeeld, verfoeid, en aan alle de Leden derzelve gestreng verboden worden. De Utrechtsche vriend tracht evenwel aantetoonen, dat ik tot dezen rechtstreekschen aanval op den HEIDELBERGSCHE CATECHISMUS geene reden had: „*daarin denzelyen*, zoo als hij Bladz. 22 „ en 23, zegt, alléén wordt ontkend, dat ZIJ, „ die OOK BUITEN DEN ZALIGMAKER hun HEIL „ ZOEKEN, in Hem gelooven; maar geleerd, dat „ ZIJ Hem met de daad verloochen, schoon ZIJ „ Hem den mond roemen.” — Doch welke worden in dien CATECHISMUS, door die ZIJ bedoeld? — De Predikant J. d'OUTREIN kwam 'er onbeschroomd voor uit. DE PAPISTEN, zeyde hij, *zijn aan dat alles schuldig!* — Twijffelt de vriend nu nog, of de Roomsche Katholijken, door denzelyen, van afgrijselijke misdaden beschuldigd worden? — Ja, schijnt hij te willen zeggen: Zij die de Leere hunner Kerk wel gevat hebben, en, met hartelijke verfoeijing van alle bijgeloovigheden en misbruiken, naar dezelve zich gedraagen, worden niet aangemerkt als schuldig aan dat alles; maar alléén die, welke of niet wel onderweezen, in het oeffenen van eenige aangepreezene Godvruchtigheden, of het

XLII V O O R R E D E.

vereeren der Heiligen, een al te groot betrouwen stellen; of om onkundige en ligtgeloovigen te behaagen, en hier door hun tijdelijk belang te bevorderen, dit al te onmaatig aanprijzen, worden als de schuldigen aan dat alles bedoeld. — „Zulke menschen, gaat hij voort, waren „'er, in de Gemeenschap der Roomschen, toen „de CATECHISMUS wierdt opgesteld, vermoede- „delijk, bij duizenden.” — Het is zoo, de domheid in het stuk van Godsdienst was, op dien tijd, onder de Roomschen zoo vermenigvuldigd, dat de getrouwe Herders en waarlijk Godsdienstige Leeken, hartelijk over de zelveen zuchtten, ijverig God baden, en naar de uitroeiing derzelveen verlangden. — Maar hoe verkeerdt was hier toe het werk van den HEIDELBERGSCHE CATECHISMUS? — Deze in plaats van de waare Leere der Kerk, in haare zuiverheid, te doen kennen, verdonkerde dezelve nog meer; stelde de verkeerde denkbeelden, der domme menschen, en de verfoeielijke misbruiken, die door bijgeloovigen en baatzuchtigen van het goede gemaakt wierden, op eene listige wijze, voor als de eigenlijke Leere, en goedgekeurde gebruiken der Kerk. — Dit deedt die CATECHISMUS juist op dien tijd, op welken de Kerk, in haare algemeene Vergadering, niet alleen de in die dagen vernieuwde dwaalingen

gen der Ouden, en zoortgelijke nieuwe uitvindingen der menschen; maar ook de valsche begrippen, en ergerlijke misbruiken, die bij veelen omtrent het Godsdienstige plaats hadden, naar de onderwijzing van den Geest der Waarheid, op het plechtigst veroordeelde, en aan de Bisschoppen, aan de Pastoors en andere Priesters, aan welken de verkundiging van Gods H. Woord, en de bestiering der Geloovigen wordt toebetrouwd, op het nadrukkelijkst en strengst bevolen heeft, om allen, die tot hunne zorg behoorden, tegen alle verkeerde opvattingen wegens de *Rechtvaardigmaaking*, de *verdienselijkheid der goede werken*, het *eeeren der Heiligen enz.* te waarschouwen; ook zoo te onderwijzen, dat zij de Leere der Kerk behoorlijk kenden; en van alle ingesloopen misbruiken zoo kragtig afteschrikken, dat zij door elk Geloovigen hartelijk verfoeid, en oplettend gemeid wierden.

Naar die waare Leere der Kerk, en haar heilzame bevelen hebben evenwel allen, die Roomsch-Katholijken genoemd worden, zich niet alomme gedraagen. De liefde van veelen, voor de zuiverheid der Leere en voorgeschreeve Kerkucht, is welhaast in verscheidene Landen zodanig verflaauwt, dat de door de Kerk veroordeelde boosheid van BIJGELOOVIGHEDEN, op een nieuw, in dezelve weer overvloedde,

„ en

XLIV V O O R R E D E.

„ en wie, vervolgt ook de Utrechtsche Vriend,
„ op de reeds gemelde 23ste Bladz. zou dur-
„ ven ontkennen, dat derzulken aantal (die
„ door hunne dom- en bijgeloovigheid den
„ Roomsch-Katholijken Godsdienst onteeren)
„ ook nog thands *legio*, of zeer groot, zijn?“
— Mijn antwoord is zoo hartelijk, als onbe-
schroomd: Ik durf het niet ontkennen! — Ik
belijde, met schaamte en droefheid, vast te stel-
len, dat 'er zulken nog veelen zijn. „ Mag,
„ vraagt daar op die Vriend, zulk een verderf-
„ lijk denkbeeld niet wedersproken worden,
„ en zou SCHOUTEN zelfs zich daar toe niet
„ moeten verbonden erkennen?“ — Ziet hier
mijn onbewinpeld antwoord: Dit mag niet al-
leen, maar het moet ook, bij alle geleegenhe-
den, naar het duidelijk en plechtig bevel onzer
Kerk, nadrukkelijk gedaan worden; en ik ben,
door hetzelfde, daar toe zoo gestreng verbonden,
dat ik niet langer maar een gewoon Pastoor mag
blijven, als ik, naar mijne vermogens, aan die,
mij opgeleide verplichting niet tracht te vol-
doen; doch, hoe veel en groot mijne fouten
ook zijn, ik verbeel mij, in mijne preeken, in
mijne onderwijzing aan de jeugd, en in mijne
schriftjes, bij voorkomende geleegenheden, ten
minsten mijn best te doen, om het voorgestelde
verderflijk denkbeeld te wederspreeken, en mag
ook

ook hierom niet zwijgen, als men de Roomsche Katholieke Kerk, tot welke ik gelukkig, niet door mijne verdiensten, maar door Gods genade behoore, zulk een God onteerende denkbeeld toefschrijft.

Het andere, zegt de Utrechtsche Vriend, over des Heilands woorden: *Dit is mijn Lichaam*, laat ik ongeroerd, „om dat de stof „zoo afgezaagd is, en ik geen tijd heb, om „Godgeleerde en Uitlegkundige Boeken nate- „slaan,” en vertrouwt, dat zijn Alkmaarsche Vriend, hier toe lust krijgende, in zijne eigene Bibliotheek tot genoeg te regt zal raaken. — Het is dus niet waarschijnlijk, dat de Utrechtsche Vriend, wegens die woorden ooit komen zal om mij te vinden. Ik moet dsn afwachten, of een ander Man het raadzaam vinden zal. — Wegens den *titul* van KATHOLIKJ zegt hij te *meenen*, wel gehoord te hebben, dat hij onze Kerk, niet anders, dan bij *usurpatie*, eenigzints eigen is geworden. Elk Godsdienstig Genootschap kan tog, zegt hij, *algemeen*, zoo als het Grieksche woord *Katholijk* zou beduiden, genaamd worden, *voor zoo verre het allerwegen bekende of onbekende Leden heeft*; doch mij dunkt, dat 't hebben van Leden, op die wijze, alleen niet bewijst, dat zulk een Genootschap, die **EENE KATHOLIJKE KERK** is, welke wij, volgens
het

het Geloofsbegrip der Apostelen belijden te gelooven. Zo toch elk Godsdienstig Genootschap, het welke, eenigen tijd, allerwegen zijne bekende, en zelfs onbekende Leden heeft, de Katholijke Kerk genoemd mogt worden, zoude het onmogelijke moeten plaats hebben: dat is: Elk Godsdienstig Genootschap, hoe veel ook van elkanderen verschillende, zoude ééne, algemeene Christelijke Kerk uitmaaken; er zou gemeenschap zijn tusschen Christus en Belial? en overeenkomst van het licht met de duisternis? — Dat Dominè SCHARP, met het woord *algemeen*, in eenen zin, die, door de Classis van eenige Predikanten, als gezond wierdt aangenoomen, te verklaaren, zich voor eenige jaaren gered heeft uit het gevaar, van buiten werkelijken dienst te geraaken, om dat hij, ter eere van een ROOMSCH PASTOOR, onder anderen ten Graffchrift zeide: *Hier rust een waardig Lid der ALGEMEENE KERK*, zal niemand, die onpartijdig is, voor een bewijs houden, dat de *titul* van KATHOLIK aan het *Genootschap* der GEREFORMEERDEN, in eenen eigenlijken zin, toekomt. —

Dat ik de uitdrukking: *Anathema esto!* gewoonlijk door de Berw. Vaders, in het Concilie van Trente gebruikt, ter veroordeeling van hartnekkige Leeraars, en aankleefers der dwaalingen, vertaalt heb: DIE ZIJ IN DEN BAN! komt

komt dan Utrechtschen Vriend, Bladz. 24. wat te *malsch* voor, en hij gelooft, dat zijn Alkmaarsche Vriend zelve wel ontdekken zal, dat het, in den mond dier Eerwaardige Vaders wel iets *wreeder* betekende, als dat zij zulken, die hartnekkig de veroordeelde dwaalingen bleeven verbreiden, of aanhangen, buiten de *Gemeenschap* der KERK slooten, en hen; om dat zij, de KERK *niet hoorden*, naar het bevel van Jesus (*), wilden gehouden hebben, als HEIDENEN en PUBLICAANEN. Ik laat het zoeken, naar die meerder wreedheid, door het woord ANATHEMA ESTO! zoo als het uit den mond dier Eerw. Vaders is voortgekomen, aan den Alkmaarschen Vriend over, maar ben intusfchen wel verzekerd, dat hij ze niet zal vinden.

Ten opzichte van den lijst dier Protestanten, welke tot de Gemeenschap der Roomsch-Katholijke Kerk zijn overgegaan, en door mij van Bladz. 49 tot 54, is opgegeeven, zegt de Utrechtsche Vriend Bladz. 24, met verwonderling gezien te hebben, dat hij op denzelven niet vondt, den zoo vermaarden JUSTUS LIPSIUS, noch de Burgers PLOOS VAN AMSTEL en GLOVER. — De Vriend heeft zich alweder te veel gehaast, om den Alkmaarder spoedig te ant-

WOOF-

(*) Matth. XVIII. vs. 17,

LXVIII V O O R R E D E.

woorden. — Ik heb, ten slot van dien Lijst, gezegt: „Vreeze, dat deze Lijst, door „uitgebreidheid verveelend, en dus nutte- „loos zoude worden, wederhoudt mij van „denzelve te vergrooten met de naamen „van veele Vorsten, Vorstinnen, en anderen, „om hunnen staat en geleerdheid vermaarde „mensen.” Zo hij zig maar zoo veel tijd gegund had van dit weinigje oplettend te lezen, zoude die verwondering in hem niet zijn opgekomen. — Maar het schijnt, dat zijn *Gereformeed Bloed*, hoe menschkundig hij ook door zijn Alkmaarschen Vriend was gewaar-schouwd, op dat tijdstip, wat al te warm is geweest. — Mij komt althands de wijze, op welke hij van de veelgeächte Burgers PLOOS VAN AMSTEL EN GLOVER spreekt, niet zeer bescheiden en broederlijk voor, en de tegenwoordige tijd, waarin men van alle zijden moest arbeiden om harmonie te bevorderen, veroordeelt dezelve op het sterkst. — Wegens den twist over de Geestelijke Goederen, en Fondzen uit dezelve, alleen door de Gereformeerden gebruikt, tot betaaling van hunnen openlijken Godsdienst en hunne Leeraars, ADRES aan de NATIONAALE VERGADERING! — De Utrechtsche Vriend eindigt zijnen Brief, met den Alkmaarschen Vriend te verzoeken, dat hij, niet
zoo

„ zoo zeer de Aanmerkingen van VOORHOUT,
 „ over *het ongeschreeven woord*, en de *gehoor-*
 „ *zaamheid aan den PAUS*, waar op, zegt hij,
 „ liep het niet van zelfs in het oog, al vrij
 „ wat zou te zeggen zijn, als wel zijne Belijde-
 „ nis zelve te beter te beoordeelen, en zich
 „ geheel te bereiden tot het verder geschrijf,
 „ met welkers uitgaave het lezend publiek
 „ bedreigd wordt, eenige oogenblikken zich
 „ wil verledigen met het leezen van een STUK-
 „ JE, in het Jaar 1784 te *Dordrecht* bij VAN
 „ BRAAM uitgekomen, en door H. G. VAN
 „ BEUGEL onder dezen titul uitgegeeven: *Ver-*
 „ *anderingsgronden en lotgevallen van den Heere*
 „ *NICOLAUS SMIDT, voorheen Roomschezind*
 „ *Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Wijsbe-*
 „ *geerte te ROERMONDE en te MASYK, en laatste*
 „ *Proponent bij de Hervormden, onder de E. E.*
 „ *Clasfis van Schieland, NAAR 'SMANS EIGE*
 „ *HANDSCHRIFTEN, enz.*”

Er zou dan, volgens de gedachten van dien
 Vriend, op de gemelde *Aanmerkingen* van
 VOORHOUT, nog al vrij wat te zeggen zijn;
 maar is 'er wel ooit iets, door een mensch ge-
 schreeven en gedaan, waarop, naar het gezicht
 van zommigen, nog niet al vrij wat zou te
 ZEGGEN zijn? — Al vrij wat op iets te z ggen,

is

V O O R R E D E

is-geen kunst; maar te bewijzen, dat men het-
 zelve met reden afkeurt, is elks werk niet (*). —
 De Utrechtsche Vriend, die, als een Leck,
 maar eenige wenken, waarop, bij de eerste le-
 zing zijne gedachten vielen, gegeven heeft,
 had dus, geen tijd hebbende om *Godgeleerde* en
Uitlegkundige Boeken nateslaan, een gelukkigen
 in-

(*) *Is elks werk niet.* Ook de kundige Schrijvers *der Nieuwe Vaderlandsche Bibliotheek*, geeven blijken van deze waarheid, in N°. XVI. van het eerste Deel, welke ik te gelijk met de Proef van dit laatste blad ontvangen heb. Van bladz. 729—731 hun oordeel wegens den *OVERGANG* van F. VOORHOUT, uitbrengende, hebben zij, bijzonder op dien *Man*, en het door hem gedaane *Bericht*, ook al vrij wat te ZEGGEN; maar geerz verstandig Protestant zelfs, die hunne gezegdens onpartijdig beoordeeld, zal 'er in beweezen vinden; dat men, om het met minder woorden uittedrukken, VOORHOUT een ZOT; en zijn *BERICHT*, zonder eenig bewijs, moet achten. Zij zeggen wel, de beschrijving van zijn karakter te hebben opgemaakt, uit bijzonderheden in zijn *Bericht* gevonden; maar bewijzen uit *die*, hunne ongunstige beschrijving, niet. — Zij beginnen, en eindigen met machtspreuken, VOORHOUT is, zo men hen geloofst, *een man van een xwak verstand, en onopgeklaarden geest.* Op die uitspraak voortgaande, beschrijven zij zijn gedrag, als dat van eenen *wispelturigen ZOT*, die zich zelve, in het stuk van Godsdienst, *alle gebruik van gezond verstand ontzegt; en onbepaald de lichaamelijke zinnen zwijgen doet;* doch bewijzen niet, dat de redenen, welken VOORHOUT, van zijn gedrag gegeven heeft, ongegrond zijn. — Zij zeggen enkel, dat het bewijs van zijn gezegde ontbreekt. — Is dit zoo? De onpartijdige leeze, en beoordeele het *Bericht* van VOORHOUT, en hij zal bevinden, dat zij het bewijs verzwegen hebben. — Beantwoort zult een gedrag aan deze spreuk van Jesus (Lukas VI. vs. 31.): *Gelijk gij wilt, dat de menschen u doen, doet gij hen ook desgelijks!*

inval, van zijnen Alkmaarschen Vriend, in haast, toe te wenken, dat het geen hij, in die genoemde *Aanmerkingen* van VOORHOUT, afgekeurd wilde hebben, *van zelfs in het oog liep*. Die uitspraak op eenen beslissenden toon gedaan, was zeker geschikt om dien tijd en de moeite uitewinnen, welke hij had moeten besteeden, om te beproeven, of hij iets, ter afkeuring van die *Aanmerkingen*, kon bewijzen. — De Alkmaarsche Vriend, in die uitspraak berustende, won 'er ook tijd bij, om de *Belijdenis* zelve, die VOORHOUT gedaan heeft *te beter te beoordeelen*, en *over het geheel zich te bereiden, tot het verder geschrijf, met welkers uitgaave het lezend publiek gedreigd wordt*. — Welk gebruik nu die Alkmaarder van zulk eene geleegenheid, ter betere beoordeeling van die *Belijdenis* maaken zal, moet men afwachten.

Maar heeft VOORHOUT, met de uitgaave van een verder geschrijf, het lezend publiek gedreigt? — Hij heeft, als andere menschen zijne zwakheden; doch die van anderen te dreigen, is, verbeel ik mij, in hem niet zeer aanmerkelijk. Mij dunkt zelfs, dat hij dikwils blijken geeft van, uit eenen vreesachtigen aart, te veel te zwijgen. De Utrechtsche Vriend meint evenwel een bewijs van zijn dreigen gevonden te hebben, zeggende: (zie Bladz. II.

LII V O O R R E D E.

Aant. VII.) Wat zegt Voorhout dan op die plaats? Dit: „ ook deze Brieven zal ik, in 't „ vervolg, in het licht geeven, en ik ver- „ trouw, dat elk onbevooroordeelde daar uit, „ op het klaarste zal zien, en overtuigd wor- „ den, dat dit kragtdadig moest medewerken, „ om mij de Leere der Roomsche Katholijke „ Kerk geheel anders te doen beschouwen; ja „ met hoogachting voor dezelve vervullen” — Is dit nu het lezend Publiek dreigen? — Is het niet veel eer aantemerkten, als een vriendelijk bericht, om hetzelve in staat te stellen van, de redenen zijner geruchtmaakenden **OVERGANG**, des te beter te kunnen beoordeelen? — Nu nog iets wegens het aangepreezen *stukje* van den Heer **NICOLAUS SMIDT**. — Dit ken ik, wijl ik zelve, zoo haast het was uitgegeeven, dit gekogt, en dikwils zelfs geleezen; doch door het uitteleen verlooren, maar nu weder ontboden heb, om **VOORHOUT**, wien ik het mede aanprijs, geleegenheid tot het leezen van dat **STUKJE** te geeven. Ik twijffel ook niet, of zulks zal hem, althands voor het vervolg, nuttig zijn, om nog meerder bevestigd te worden in deze waarheid, dat de Leere der **ROOMSCH KATHOLIJKE KERK**, door de Gereformeerden, gemeenlijk geheel anders wordt voorgesteld, als zij weezenlijk is. — Uit de oplettende
lee-

leezing van dat STUKJE zal hij toch overtuigend zien, dat die Heer NICOLAUS SMIDT, voorheen PATER, in het Orde der *Eerw: PATERS Predikheeren*; die *Gereformeerd* wilde worden, zonder nog eens te weten, wat eigenlijk de GEREFORMEERDEN leeren, zoo haast hij uit zijn Klooster gevlucht, en, op zijne wijze, *Gereformeerd* geworden was, alles, als het ware, vergeeten had, wat de ROOMSCH KATHOLYKE KERK leert, en hij, als *Roomsche gezind* Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, naar de Leere dier Kerk, anderen had moeten leeren. — Dit nu ontbode STUKJE weder bekomen hebbende, zal ik, uit die opgegeevene *Veranderingsgronden* van dien, uit zijn Klooster gevluchten PATER, bewijzen van dit mijn gezegden geeven. — Ik vereenig mij derhalven met den Utrechtschen Vriend, in het wenschen, dat men het STUKJE van dien PATER, of *Overlooper*, (laat ik ook hem, zonder hem te laag te zetten, zoo eens mogen noemen) over het algemeen, bij het werkje van mij, P. SCHOUTEN, in handen nam, op dat, het *hoort*, en *wederboort* in acht genomen worde!

De Utrechtsche Vriend haast zich om te eindigen, schoon hij anders, nog al wat stof had om uitteweiden, over het geen ik in mijne Preek, op Bladz. 67 zeg; alwaar ik met den

LIV V O O R R E D E .

Burger B. S. SINKEL, in zijn stukje aan de Remonstrantsche Broederschap, bij gelegenheid van deszelfs zoo veel geruchtmaakenden Brief, op hetzelfde AANBEELD schijn (ik durf er, wegens den inhoud van dit stukje bijvoegen, met de daad getragt heb) TE SLAAN, uit vreeze, dat hij den Alkmaarschen Vriend met zijne *gemengde Aanmerkingen*, te lang heeft opgehouden; — als ook, omdat hij hem niet langer in het ónzekere durfde laten, wat deze van zijne *rescriptie*, of wederantwoord, te denken had. Voords verzoekt hij verschooning voor het gebrekkige, hetwelk in stijl en orde, door de overhaasting in zijne letteren ingesloopen zal zijn. Het is waarlijk jammer, dat die Vriend, uit beleefdheid, zich zoo heeft moeten haasten, dat hij 'er niets meer konde bijvoegen, dan dat hij, in alle gevallen, niet wilde gehouden zijn, alle het overige, in het, door mij, uitgegeeven STUKJE, waar op hij geene aanmerkingen maakt heeft, toeteffemmen, of voor richtig te houden. „Nee, zegt hij Bladz. 27., daar „scheeld verbaasd veel aan.” Hij betuigt voor zijnen Alkmaarschen Vriend, met de meeste achting, te blijven zijn vertrouwde Vriend; en ik, hartelijk te verlangen van in hem den man te vinden, die zijn best zal doen, om te bewijzen het geen hij, in dezen zijnen brief, aan dien

dien Vriend, zonder het geeven van eenig bewijs, gezegt heeft.

Hier, onpartijdige Lezer! maak ik het einde van eene VOORREDE, zoo lang als het volgend stukje der *Verantwoording van den Heer FRANS VOORHOUT*. Ik wilde, maar had de vermogens niet van korter te zijn, en te gelijk het geen ik, *in het Drietal Gemeenzaame Brieven* aanmerkelijk vond, behoorlijk te beantwoorden. De Heer FRANS VOORHOUT geeft nu zijne VERANTWOORDING alleen voor een gedeelte, om dit stukje niet grooter, als dat van zijnen OVERGANG, en dus ook niet duurder, als *Acht Stuivers* te doen worden, ten einde het, ook voor minvermogenden, gemakkelijker verkrijgbaar te maaken. De onlangs hem gedaane Opwerping, als of hij, ten opzichte van zijn evenmensch, trouwloos had gehandeld, met niet te gelijk bij zijne Geloofsbelijdenis, alle de redenen en oorzaaken bekend te maaken, welke hem tot het doen derzelve bewogen hadden, heeft hij genoeg verijdelt, met terstond eenvoudig te antwoorden, dat hij hier toe geene geheimen had ontdekt; en door het geen hij, van de aanleidende oorzaak en reden tot zijnen bewusten stap, voor het doen zijner Belijdenis, bericht had, aan allen, die, op zijn voorbeeld, met terzijdestelling van al-

LVI V O O R R E D E.

le vooroordeelen, de waarheid wilden zoeken, de gelegenheid had aangewezen, om dezelve te kunnen vinden.

Intuschen heeft VOORHOUT met dit volgend STUKJE reeds begonnen die eigenlijke oorzaaken en redenen, welke hem, tot het omhelzen van de Leere der Roomsche Katholijke Kerk bewoogen hebben, bekend te maaken, en zal daarmede, met STUKJES van gelijke grootte, om reeds gemelde reden, voortgaan. — Ik voeg er alleen bij, dat de Brieven over die zaak door ons geschreeven; hier voorkomen, gelijk zij wezenlijk onder ons gewisfeld zijn. Op schik van geleerdheid en welsprekenheid zal iemand te vergeefs in dezen zoeken. Mijn oogmerk was, eenvoudig de waarheid aantewijzen; en dat van VOORHOUT, vertrouwd ik, zich oprechtelijk aan dezelve te onderwerpen. — God geeve, dat onze pogingen nuttig zijn, ter uitbreiding der kennis van den WAAREN GODSDIENST! — Met dien wensch noem ik mij, geëerde Lezer!

Uwen Dienstwilligen Dienaar,

Alkmaar,

Den 29 December,

1797.

PETRUS SCHOUTEN.

GE-

GEËERDE LANDT- EN STADTGEN
NOTEN! GELIEFDE MEDE-
BURGERS!

Thans wende ik my tot U, om met U over den Godtsdienst te handelen. Over den *Godtsdienst*? zult gy mischien verwonderd vragen. En dat gy? die nu een' stap gedaen hebt, zo zeer srydende tegen het oordeel en de goedtkeuring van brave, doorziende en geleerde Mannen. — Maer zacht! eer gy verder gaet met dus te redeneeren, vergun my, dat ik U op myne beurt ook eens vrage. Is dan het spreken over den Godtsdienst een onderwerp, dat in dezen tijdt als ongepast behoort beschouwd te worden? — Moet men het (op dat ik my zo eens uitdrukke) aenmerken als eene zaak, thans geheel buiten de Mode? In alles is toch eene Mode. Is nu de Mode niet, om maer veel over de staetkunde te spreken en te schryven: andere takken van wetenschappen, en voor-

al den Godtsdienst, zo niet geheel varen te laten, ten minsten te laten rusten? — Moet men zich niet naer die Mode schikken, wil men niet, of met verachting behandeld worden, of zyne papieren tot de commeny-winkels gedoemd zien? — Dan, hoe zeer het te vreezen is, dat er zulke ontaerde menschen zijn, die zo denken, als ik hier vragende, my verbeelde; houde ik my nochthans verzekerd, dat er nog al een goed aental weldenkende zijn, by wien de Godtsdienst onder alle woelingen als het waerdigste en belangrijkste stuk gehouden wordt; die, hoe zeer door eene menichte van onderscheidene werkzaemheden belemmerd, echter nog tyder weten uit te denken, om zich met zo een belangrijk onderwerp, als den Godtsdienst, bezig te houden. — Onder dezen worden er mischien gevonden, die zeggen: gaerne willen wy onze overdenkingen tot den Godtsdienst bepalen: maar gy zijt, om uwe bekende veranderingen van denkbeelden wegens den Godtsdienst, de man niet, die ons in dezen van nut kunt zijn: wijl gy, en wel door uwen laetsten overgang, by velen u hatelijk hebt gemaekt. — Maer waerom maekt my die zo hatelijk? Is het geen regel onder de Protestanten zelven, dat men, in het stuk der leere van den Godtsdienst, alles moet beproeven, en het goede behou-

houden? — Naer dezen regel heb ik my gedragen. Ik heb, zo veel in my was, alles onderzocht. Verscheidene reizen zelfs verbeeldde ik my, het goede te hebben gevonden, maer zag by nader onderzoek, dat ik my te vroeg verblijd had. — Was het dan myn plicht niet, weder te beginnen? Of moest ik hopeloos dit opgeven? — Ben ik hatelijk geworden, om dat ik eindelijk de waerheid dier leere van den Godtsdienst erkend, met myn hart aengenomen, en opentlijk beleden heb, welk een onfeilbaer middel, ter geruststelling van een waerheidlievend gemoedt, door de Goddelyke schikking aenwijst? — Blijkt niet uit myne voordracht, den 10 Septemb. laetsl. opentlijk gedaen, dat geene list, bedrog of misleiding, maer wel oprechtheid daer in doorstraelde? Ik beroep my op alle de genen, die my van naby kennen en met my verkeeren. Zyn myne veranderingen niet altyd zodanig geweest, dat ik zo lang iets voor waerheid hielt, tot dat ik van het tegendeel overtuigd wierdt? Moet daer uit niet voortvloeien, wanneer wy in handen vallen van zodanigen, die ons, of door list, of onkunde, verkeerde denkbeelden inboezemen, wy al licht tot dwalingen gebracht worden? daer het intusfchen hem bejegendt, dien het alleen om waerheid te doen is. Kan my iemandt wel met

gronde aentoonen , dat ik iets anders dan waerheid gezocht hebbe? Is het dan niet wel eens de moeite waardig, dat men de denkbeelden van zodanig iemandt, die zo veel gezocht heeft, en nu eindelijk meent gevonden te hebben, met eenige oplettendheid naga en overwege, vooral in een stuk van zo veel aenbelang als de Godtsdienst? Moet men maer altijd de ooren en oogen sluiten voor de stem en schriften van de zodanigen, die door velen veroordeeld worden? — Waer wil dit heen? — Waerom dan gehoorde naer de stem van Christus en zyne Apostelen? die de vooroordeelen, zo niet van allen, ten minsten van het aenzienlijkste gedeelte der natien tegen zich hadden; die gehouden wierden voor het geringste zoort van menschen, van welken men niets goeds konde verwachten. — Het zy verre van my, dat ik my eenigzins by Christus en zyne Apostelen zoude willen vergelyken. Ik heb er alleen mede willen aenduiden, dat iemandt, om dat hy van velen veroordeeld wordt, daerom niet onwaardig is, gehoord en zyne gedachten overwogen te worden, vooral, wanneer het betreft een stuk, waer by elk mensch belang heeft.

Maer mogelijk valt een ander gedeelte van menschen in de gedachten: „Was het nog „alleenlijk over den Godtsdienst in het al-

„ gemeen! — Dit ware dragelijk: doch gy wilt
 „ pogingen aanwenden ter verdediging van eenen
 „ Godtsdienst, om welken te voren zo veel is
 „ te doen geweest; aengaende welken zo veel
 „ voor en tegen is geschreven; om welken te
 „ verdedigen of te onderdrukken zo veel men-
 „ schenbloed is gestort. O welk een gevaer-
 „ lijk, welk een schadelijk mensch zijt gy!
 „ Hoe zeer zult gy aenleiding geven, dat die
 „ oude tyden van bitterheid weder verlevendigd
 „ worden! Hoe zeer zult gy de menschen te-
 „ gen elkander in het harnas jagen, in de on-
 „ aengenaemste twisten wikkelen! Daer thans
 „ elk Godtsdienstig genootschap er zich op toe-
 „ legt, de leer der verdraegzaamheid voort te
 „ planten, nu niet met elkanderen over leerstuk-
 „ ken te twisten; hoe zeer zult gy tegen dit heil-
 „ zaem plan inwerken! — Dat gy den Roomsch-
 „ Katholyken Godtsdienst hebt aengenomen, dit
 „ stondt aen u; elk kan, overeenkomstig de
 „ rechten van den mensch, zynen Godt dienen
 „ zo als hy wil, of niet wil. — Maer waerom
 „ dit gedaen op eene wyze, die zo veel gerucht
 „ maakt? Waerom het niet in stilte uitgevoerd?
 „ Gy konde even goed Roomsch geworden zyn,
 „ al ware zulks niet zo opentlijk geschiedt. Waer-
 „ om niet op eene minder geruchtmakende wijze
 „ u tot dien Godtsdienst gevoegd? Gy konde dan
 „ even goed uw gedrag overeenkomstig de re-

„ gels van denzelfen hebben ingericht. Had gy
 „ schrijflust gehad: waerom niet verder afge-
 „ werkt, het geen gy over de zede-, natuer- en
 „ wiskunde begonnen hebt? (a) Dit zoude u
 „ tot eer, uwen medemenschen tot nut verstrekt,
 „ en uwe eige rust en genoeg en bevorderd
 „ hebben. — Wat moet nu uit uw gedrag en
 „ schriften geboren worden? Voor u zelven
 „ nadeel, kwelling en schande; onder uwe me-
 „ demenschen onrust en beroeringen. — Hebt
 „ gy door ondervinding niet reeds genoeg ge-
 „ leerd, wat de gevolgen zijn geweest van alle
 „ uwe, wel onvermoeide, maer dikwijls vruch-
 „ teloze, ontydige, ja nadeelige werkzaamhe-
 „ den? — Daerom, tredt te rug! houd u
 „ stil! en zoek in stilte alleen genoeg en bij
 „ u zelven.”

Wel nu, Myne Vrienden! Gy, die dus rede-
 neert (b), ik heb getracht, uwe denkwyze op
 het krachtigst voor te dragen. Vergunt my uwe
 oplettendheid op het gene ik er over te zeggen
 hebbe.

„ Dat ik met u over den Godtsdienst sprak,
 zoudt gy mogelijk nog dragen: maer met u
 over

(a) Dat dit niet gebeurt zy, is door de omstandighe-
 den der tyden veroorzaakt.

(b) Deze geheele aengestipte redeneering is my zaak-
 lijk door iemandt dus voorgedragen.

over den Roomsch-Katholyken Godtsdienst te spreken, is in uw oog verfoejelijk; en daerom ben ik een gevaerlijk mensch, uit hoofde van de nadeelige gevolgen, die ik door myne redeneeringen in de maetschappy zal te weeg brengen." — Is het wel waer, dat er om den eigentlyken Roomsch-Katholyken Godtsdienst zo veel is te doen geweest? Is daer uit wel het storten van menschenbloed geboren geworden? Is het niet veel eer uit de staetkundige bedoeelingen der Vorsten, welken zo dikwijls het masker van den Godtsdienst gebruikt hebben om hunne tydelijke belangen te bevorderen? — Is het niet veel eer uit het verkeerd voorstellen van de leere der Roomsch-Katholyke Kerk? — Uit de hier door by de menichte opgevatte, en door partydigheid diep ingedrukte vooroordeelen tegen dezelve? — Uit de misbruiken, die slechte menschen van het wezendlyke goede maakten? — Is het ook niet uit de woelingen der zulken, die de Vorsten wilden vleijen, en door zich voor Hervormers uit te geven, hunne eigene grootheid zochten? — Is het mede niet uit de affchuwelyke lasteringen, berovingen van goederen, ontheiligingen en verwoestingen der Kerken, enz.? Heeft dit niet dien onverzoenelyken haet en dulle woede onder de menschen veroorzaakt? — Ik ben ook

wel onderricht en overtuigd, dat er onder de leden der Roomsch-Katholyke Kerk zeer velen zijn geweest, die door hunne Godtloze levenswyze, door hunne onverzadelyke heerschezucht en gierigheid, door lui- en domheid, door het voeden en aenkweken van bygelovigheden, door vervolgzucht en gepleegde wreedheden, insgelyks oorzaken van vele rampen zijn geweest: maer mag men het slecht gedrag der belijders van den Godtsdienst eene fout van den Godtsdienst zelve noemen? — Zijn de erkende wanbedryven van de leden der Roomsch-Katholyke Kerk door haer zelve niet betreurd en nadrukkelijk veroefid? Heeft zy ooit de wreedheden der *Inquisitie* goedgekeurd? „ De INQUISITIE is „ het, ” (zegt de beroemde GANGANELLI, Paus Klemens de XIV. in zynen 93. brief,) „ die „ den Priesteren den bynaem van vervolgers „ heeft doen geven. Maer behalven dat de „ Vorsten, die het gezag der INQUISITIE be- „ krachtigden, nog schuldiger waren dan zy, „ die hen daer toe aenzetteden, zag men nimmer „ Rome zich overgeven aen het wreede ver- „ maek, van zyne burgers te doen verbranden, „ om dat zy het ware geloof niet hadden, of „ zich in onbetamelyke gesprekken te buiten „ gingen. JEZUS CHRISTUS, wel verre van hen „ uit te roeijen, die hem lasterden, badt, ster-

„ vende aan het kruis, zynen Vader voor hen
 „ om vergiffenis. Dit is zeker, dat indien
 „ zomtijds Godts dienaren moordt en bloedt
 „ geademd hebben, zy dit niet hebben gedaen
 „ dan door een verschrikkelijk misbruik van den
 „ Godtsdienst, die, geheel liefde, niet anders
 „ predikt dan zachtmoedigheid en vrede.”

Het is dus niet de eigentlijke Roomsche-Katholyke Godtsdienst, maer het tydelijk belang der beide parryen, om welke zo veel bloedt geflort is.

Dan, onder dit soort van menschen, welk ik thans bedoel, zouden er kunnen zijn, die meenen, nu in ons vaderland het besluit genomen is, dat de Godtsdienst van den staet gescheiden zy, en elk vry kan schryven over allerlei onderwerpen, mits hy niemandt beledige en in zijne rechten benadeele, is het wel niet te duchten, dat er om den Godtsdienst eigentlijk gezegde vervolgingen zullen plaets hebben: maer zal er uit uw schryven niet ontsaen, dat de yveraers aen beide zyden zullen opgewekt worden, om elkanderen onaengename verwijtingen te doen? Doch is dit niet enkel te verwachten van de onbezonne yveraers? en niet van de bedaerde, de verstandige en eerlyke aenklevers der verschillende gevoelens. — Moe- gen dan deze laetsten altoos zwygen, op dat de

eersten niet in beweging gebracht worden? — Is dit redelyk? — Is het verftandig yveren, vooral in het ftuk van den Godtsdienft, niet grootelyks onderscheiden van den onbezonnen, den redelozen yver? — Zal de verftandige, de bedaerde, de redelyke Man, den partyzuchtigen, den bitteren lafteraer of befpotter niet altoos met eene ftille verontwaerdiging aen zijn lot overlaten, en zich wel met den zelveu gelijk willen ftellen? — *Doch met dat al* (zal men mogelijk zeggen) *zullen uwe pogingen nuttelooft zijn: want het zal gaen over onderwerpen, die reeds uitgeput, ja volkomen beftit zyn.* — Is dit waer? Zyn deze onderwerpen reeds uitgeput, ja volkomen beftit? Heeft men er in ons vaderland zonder gevaer de proef wel van kunnen nemen? Is die Godtsdienft, waer voor ik mede onderneme, de pen op te vatten, door de vooroordeelen der tyden en omftandigheden, voor velen in onze Republiek niet zodanig verdonkerd, dat het tijdt, ja meer dan tijdt worde, om door die nevelen heen te breken, en voor de verftandige, befcheidene en waerheidt zoekende Protestantfche inwoonders derzelve, het ware fchoon van dezen Godtsdienft op nieuw in een helder daglicht te ftellen? — De overtuiging, dat dit noodzakelyk zy, is het, die my bewogen heeft, om reden

te geven, waerom ik mynen overgang zo open-
lijk gedaen hebbe; tevens de drangredenen te
vermelden, welken my hebben aengespoord tot
de bekendmaking van alles, wat daer toe be-
trekking heeft, op dat myne Protestantfche me-
deburgers uit mijn voorbeeldt zouden zien, dat
de leere der Roomsch-Katholyke Kerk, zo men
dezelve met een waerheidlievend gemoedt wil
onderzoeken, geheel zuiver is van alle die wan-
gevoelens, afgoderyen en bygelovigheden, wel-
ken ons door partydige onderwyzers zijn inge-
boezemd, en alleen, door de Goddelyke schik-
king, die gronden heeft, welken de geduerige
onzekerheden, die het gemoedt der Godtsdienst-
minnende Protestanten aenhoudend ontrusten,
kunnen wegnemen.

Nog brengt men in het midden, *dat ik
door mijn gefchryf de heilzame verdraegzaem-
heidt, die thans door ieder een zo sterk wordt
aengeprezen, zal tegenwerken*: doch is er geen
groot onderscheid tusfchen verdraegzaemheidt en
onverschilligheidt? Zoude ik, wanneer ik zweeg
omtrent zaken, die tusfchen de Roomsch-Ka-
tholyke Kerk en de Protestanten in gefchil
ftaen, my niet aen onverschilligheidt fchuldig
maken? — Het is waer, ik konde wel Roomsch-
Katholyk zijn, zonder daerom over de betwiste
leerftukken te fchryven. Ik erken, ik konde in
ftil-

Stilte dezen Godtsdienst omhelsd hebben. Het is zeker, hoe veel ik ook over dezen Godtsdienst schrijve; ja al ware ik zo gelukkig, dat myne schriften over dit onderwerp lof verdienen: ik zoude echter voor my zelve een onwaardig lid van die Kerk zijn, indien myn gedrag niet overeenkwam met hare zedeleer. — Doch waerom zoude ik voor dezen Godtsdienst niet behoorlijk mogen yveren?

Nu ook iets wegens *mijne geliefkoosde oefeningen* in de wijsgeerige wetenschappen, als de *zede-, natuer- en wiskunde*. Behoef ik dezen wel achter te laten, om geregeld te yveren ter verbreiding der kennisse van den waren Godtsdienst? Is in tegendeel de liefde tot die verbreiding niet het hoofdzakelijk vereischte in elken waren Wijsgeer? Van zulk eenen wordt immers niet reden gevergt, dat hij niet alleen zich bepale tot het onderzoeken van het wezen, van de werkingen en het einde der natuerlyke dingen, en de plichten, welken de menschen ten opzichte van hun zelve, van hunnen naesten, en andere schepzelen te vervullen hebben; maer ook van het geen hy aen den grooten Schep- per, Onderhouder en Bestierder van al het geschapene verschuldigd is. — Moet hy, ziende, dat zijn natuerlijk redenlicht te zwak is, om dat oneindig Opperwezen, zo als hetzelve door den
 mensch

mensch gekend en verëerd wil zijn , behoorlijk te kennen , zich voor hetzelfde vernederen , om meerder licht bidden , en zijn best doen , om de hier toe voor de menschen zo genadig gedane Goddelyke Openbaring , in zo verre tot zyn bestemming nodig is , volledig te kennen ? dan is ook zeker het onderzoeken naer den waren Godtsdienst de onverniedelyke plicht van ieder mensch , die een waer Wijsgeer wenscht te zijn. — Verre van my in te beelden , dat ik het ben , betrouw ik echter nederig , den waren Godtsdienst nu omhelsd te hebben , en houde , naer de regels van denzelven , my verplicht , zulken , die , naer myne gedachten , dien noch niet kennen , tot een behoorlijk onderzoek naer denzelven op te wekken. — Ben ik zelfs , overtuigd , dat die de *ware* is , niet verplicht , naer myn vermogens mede te werken , dat zulken ten minsten , dien ik voor dezen , in myne onwetendheid , in hunne vooroordeelen tegen denzelven gesterkt heb , nu op mijn voorbeeld denzelven afleggen , en onparttydig de leere van dezen Godtsdienst onderzoeken ? — Ik zie nu , dat mijn voorig onbezonnen yveren aen velen ergernisse veroorzaekt , en in het plichtmatig onderzoeken naer den waren Godtsdienst gehinderd heeft : eischt dan de Christelyke liefde niet van my , dit kwaedt , zo veel mogelijk , te herstellen ? — Zo ik,

Ik, al ware het uit onkunde, door myn gedrag of schriften, maer éenen myner medemenschen, gebracht of gestijfd had in denkbeelden, welken voor zijn tijdelijk belang zeer nadeelig zijn, zoude ik dan, beter onderricht en myne dwaling ziende, vryheid hebben, dit alleen in stilte te erkennen, zonder iets te doen voor hem, welken ik oordeelde, nog in verdervelyke dwalingen te zijn?

Wordt echter uit mijn geschrijf voor my zelven nadeel, kwelling en schande geboren: welke eerlyke aenklever van zynen Godtsdienst, indien het niet anders zijn kan, heeft dit niet voor deszelfs dierbare belangen over? — Verwekken myne pogingen onrust en beroeringen: ik zal het hartelijk betreuen. Alleen zal ik, door Goddelyke hulp ondersteund, my wachten, dat dit niet uit den eigen aert van myne pogingen voortvloeje.

Mijn besluit is dan genomen. My stil te houden mag en begeer ik niet. Ik trede dan ter zake. Op *bladz. 11. Aanteek. 7.* in MYNEN OVERGANG UIT DE GEMEENSCHAP DER GEREFORMEERDEN TOT DIE VAN DE ROOMSCH-KATHOLYKE KERK deelde ik mede, welken de gevolgen geweest zijn van mijn oplettend nalezen en overwegen van het *Kerkboek van den Heer P. SCHOUTEN*, en de daer uit voortgevloeide brief-

wisfeling. Ik beloofde deze brieven in 't licht te zullen geven. Nu ga ik over ter volbrenging van deze belofte. Doch vooraf zal ik melden, wat my aanleiding gaf, het gemelde Kerkboek in overweging te nemen.

Op zekeren tijd in een gezelschap zijnde, viel het gesprek tusfchen twee Protestanten over eenige leerstukken, waerin de Roomsch-Katholyke Kerk met de Protestanten verschilt. Na het mededeelen van onderscheidene bedenkingen, bepaelde men zich tot het leerstuk der *Transsubstantiatie*. De Heer P. SCHOUTEN mede in dit gezelschap zijnde, maekte ophelderende aenmerkingen over de gevoelens, die men aen de Roomsch-Katholyke Kerk toefchreef, welke in de daed door haer niet omhelsd worden. Dit gaf aanleiding, dat het gesprek eindelijk tusfchen den Heer P. SCHOUTEN en een' dier twee Protestanten liep over de waarheid of valscheit van het leerstuk zelve. By deze gelegenheid hoorde ik het in een daglicht stellen, en er bewyzen voor aenvoeren, zo als ik nog nimmer had aengetroffen. De redeneering hier over gaf my groote stof tot nadenken, en er ontstonden by my die vragen en dat besluit, welken op bladz. 12. van mynen *OVERGANG* worden opgegeven. Dit besluit genomen hebbende, kwam by my in overweging: hoe zal ik 't het best aen-

aenleggen, om aengaende de leer der Roomsche Katholyke Kerk grondig onderricht te worden? Zal ik my tot de Protestantische leeraers of hunne schriften wenden? Dit dorst ik niet ondernemen: om dat ik zo dikwijls in myne nasporingen ondervonden had, hoe partydig de gevoelens worden opgegeven (c). My dunkt, ik kon-

(c) Men zie, behalven het geen op *bladz. 13. van mynen OVERGANG* in de *aanteek. 8.* ten aanzien van den *Hoogleeraer HERINGA* vermeld wordt, een boekje, uitgegeven by GERARDUS CORTS, te Leiden, 1745. door J. V. D. HONERT T. H. Z., Professor en Predikant te Leiden, genaemd *Vraegstukken met derzelve antwoorden tegen de Leer der Papisten tot bevestiging der Gereformeerde Nederlandsche jeugd, gericht naer Godts eeuwig woordt door een Doctor in de beide rechten.* In dit boekje wordt op *bladz. 3, 4 en 5* gevraagd: „Hoe hoog wordt Godts onfeilbaer woordt by de Paep-
 „schen geschat en geacht? ANTW. Zeer gering: zy
 „nemen het zelve niet aen, dan met duidelyk besprek-
 „en beding, dat zy het zelve zonden mogen uitleggen
 „naer hun goedtdunken en beste gelegendheid; en daer-
 „om wordt ook het woordt Godts aen het gemeene
 „volk onttrokken; en het lezen van die dierbare Testa-
 „menten hun verboden”

Weder op *bladz. 210.* „VRAGE: Erkennen de Paep-
 „schen niet, dat zy in zonden ontvangen en geboren
 „zyn? ANTW. Zy bekennen wel, dat zij in Godts
 „eeuwigen toorn en vloek van de eerste uer harer ge-
 „boorte vervallen zijn: maer zy verzaken, dat de ga-
 „rech-

Konde al geen beter keuze doen, dan my tot den persoon van den gemelden Heer P. SCHOU-

TEN

„ rechtigheid en gehoorzaamheid Christi zoude de oór-
 „ zaak wezen, door welke zy wezendlijk en grondelijk
 „ zouden gerechtvaardigd worden. Want Christus bloedt
 „ heeft wel de schuld afgewasfchen (zeggen zy) maer
 „ *het wywater, de sacramenten en andere diergelyke* SATISFAC-
 „ TIEN bevryden ons voorts van de straffen. En zo die
 „ al niet genoeg waren, zyn *de verdiensten der sancten en*
 „ *sanctinnen daer toe om de rekening effen te maken.*”

Nog *bladz. 240.* „ VRAGE: Wat zeggen zy van hunnen
 „ Paus? ANTW. Dat hy geen enkel mensch is: maer
 „ *een Stadhouder Gods; ja* GODT ZELVE OP AERDE. Dat
 „ hy derhalven verheven is boven alle macht en heer-
 „ schappy, zo Kerkelyke als Wereldtyke, en zelve BO-
 „ VEN CHRISTUS: wijl zy zeggen, dat DIE alléén voor de
 „ zonden-schuld heeft voldaan, maer dat de PAUS de
 „ straffe zelve kwijd kan schelden; en diergelyke Godts-
 „ lasterlyke dingen schryven zy den Paus toe, en ma-
 „ ticht hy zich aen, op dat het kenbaer zy, dat hy die
 „ mensch der zonde en de ware Antichrist is, die in
 „ den tempel Gods als een Godt zit, zich zelve ver-
 „ tonende, dat *hy Godt is* en zich tegenstellende en ver-
 „ heffende boven al dat Godt genaemd wordt.”

Eindelijk *bladz. 309.* „ VRAGE: Wat zeggen de Room-
 „ fchen van den Huwelyken staet? ANTW. Zy leeren
 „ tegen het uitdrukkelyke woordt Gods, dat de Hu-
 „ welyke staet anders niet is dan enkele onkuisheid, on-
 „ reinigheid en schande: zo dat de genen, die zich daer
 „ in begeven (naer hun zeggen) Gode niet kunnen be-
 „ hagen. Hierom heeft zy besloten, dat het onbehoorlijk

B

„ is,

TEN te bepalen ; te meer , daer ik in de wyze van zyne redeneeringen met dien Protestant hoe-

„ is, dat Bischoppen, Priesteren en Kerkelyken zouden
 „ getrouwd zyn. Ja zy schamen zich niet, van deze las-
 „ tertael zich te bedienen, dat *de leer der Kerk daerom nu*
 „ *volmaekter is dan de leer des Zoons Gods.* Verders duid-
 „ lijk zeggende: Hoewel het Huwelijk den Priesteren,
 „ noch bij de Wet, noch by het Euangelium, noch ook
 „ by der Apostelen leer verboden was, zo heeft het de
 „ Kerk gantscheijk verboden. *LIB. DECR. C. fors non est.*
 „ *causa 26. Q. 1.* Zo zullen zy hare eige veroordeeling
 „ zelfs medebrengen.”

Aengaende dit bygebrachte zoude men kunnen zeggen :
 „ Het verstrekt wel ten bewyze, hoe partydig voorname
 „ Mannen omtrent de leere der Roomsch-Katholyke
 „ Kerk gedacht en geschreven hebben, vooral in een tydt,
 „ dat het de Gereformeerden waren, die, door de staet-
 „ kunde van die dagen, het meest begunstigd wierden, en
 „ derhalven deze in de handt werkten, door van andere
 „ Gezindheden, vooral van de Roomsch-Kathol. Kerk,
 „ alles te zeggen, 't geen men oordeelde, dezelve hater-
 „ lijk te kunnen maken, om daer door de onrechtvaardige
 „ onderdrukkingen eenigzints te rechtvaardigen; maer ze-
 „ dert de verdraegzaamheid meer de overhandt heeft ge-
 „ nomen, en men by het meerder gedeelte der Protes-
 „ tanten verfoeide de onrechtvaardigheden, voorname-
 „ lijk den Roomschgezinden in dit landt aengedaen, heeft
 „ men anders gehandeld.” Ik erken, het geen men oor-
 „ deelde, het gevoelen der Roomsch-Kathol. Kerk te zijn,
 „ heeft men by vervolg met minder hatelyke uitdrukkingen
 „ voorgedragen; doch evenwel de partydigheid niet afge-
 „ legd.

hoedanigheden in hem bespetrd had, die my vry sterk deeden hopen, dat ik in hem den waren

Man

legd. — Deze wierdt zelfs nog veel gevoedt, om dat men zich niet verledigde, het ware gevoelen dier Kerk naeuwkeurig en oplettend, met aflegging van alle vooroordeelen, te onderzoeken. — Zoude hier niet tot een aanmerkelijk voorbeeld kunnen strekken, wanneer een W. RAASEL, *Krankbezoeker te Maastricht*, in zijn werkje, genaemd *Eer en zaak van Koning Jezus verdedigd tegen deszelfs schijnvrienden*, opgedragen aan den Heer P. NIEUWLAND, *Leeraer in 's HAGE*, zegt: „Ziet, zo schamen zy zich hunne eigene leer, te belyden, en wyken dus af van hunne Kerke; „want de Kerkvergadering van Trente in de zestiende „eeuw zegt zelfs: dat alle die genen vervloekt zijn, „die de Beelden niet aanbidden, of zelfs daer aan twy- „felen. Eene tael, die een Christen gemoedt met af- „schrik doet beven.” Die vergelijkt, het geen door de Roomsche-Kathol. Kerk aengaende de aanbidding der Heiligen geleerd en beleden wordt (zie *mynen OVERGANG* *bladz. 21. aanteek. 18. en bladz. 61. aant. 1.*) zal die de- zen Schryver wel van partydigheid kunnen vryspreken? Ja zoude, dat zommigen zelfs, in eenen tijd, in welken men de verdraegzaamheid in het stuk van den Godtsdienst vry algemeen begon aan te pryzen, zich, nevens eene verkeerde voordracht, vry bittere uitdrukkingen hebben veroorloofd, niet blyken uit de gezegdens, die, hoe zeer in de aanteekeningen veelal vruchteloos verzacht, voorkomen, in *eene Verhandeling van den Heidelbergfchen Catechismus*, uitgegeven door twee Godge-
leer.

Man zoude aentreffen, die aan mijn verlangen zoude kunnen voldoen. In dit voornemen wierdt ik nog meer gesterkt door de overweging, dat men, van de gevoelens en gebruiken van een Godsdienstig genootschap, niet beter kan onderzocht worden, dan van zodanige leeraren onder het zelve, van wier kunde en bekwaamheid men overtuigd is.

By eene volgende gelegenheid dien Heer ontmoetende, gaf ik hem myne begeerte te kennen, met byvoeging, dat het my niet te doen was, om met hem over de leer en gebruiken zyner Kerk te *twisten*, maer naer waerheid *onderricht* te worden, waer in zij bestonden, en op welke gronden zy rustten. Mijn verzoek wierdt door dien Heer zeer gunstig ingewilligd, en hy leende my een boek, het geen hy dacht ter voldoening van mijn oogmerk zeer geschikt te zijn. Dit was het boek, waer van op *bladz. II. aenteek. 7.* van mynen **OVERGANG** gesproken wordt.

By

leerden, te Utrecht by S. DE WAAL en G. VAN DEN BRINK JANSZ. 1783. Onder anderen het *eerste deel*, bladz. 371—373. *derde deel*, bladz. 148—153. 172—182. 351—353. Ik zoude meer voorbeelden van andere Schryvers kunnen aenvoeren, maer de aengehaelde zullen genoeg zijn.

By deze gelegenheid deedt zijn Eerw. my het voorstel, zo ik eenige bedenkingen had, ik zoude hem die schriftelijk, met mijnen naem onderteekend, opgeven; terwijl hy my de oplossing op dezelfde wyze zoude doen toekomen. — Dit voorstel wierdt van my met zeer veel genoegen goetdgekeurd, en aen hetzelfde is van dien tijd af door ons beiden voldaan.

Met een hart, genegen om waarheid te ontdekken, en met eene zucht tot Godt, om in myne pogingen gelukkig te slagen, begaf ik my tot het lezen en overwegen van dit boek. — Na het in zijn geheel doorgelopen te hebben, trof deszelfs inhoud my zodanig, dat ik het aen zijn Eerw. te rug zondt met dezen bygaenden brief.

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ Ik zende U dit stuk met oprechte dankbe-
 „ tuiging te rug: wijl ik het werk in zijn ge-
 „ heel dezen morgen by BIERLAEG gekocht
 „ hebbe, om het tot een Godtsdienstig handt-
 „ boek voor mijn byzonder gebruik te doen
 „ dienen; hartelijk wenschende, dat ik zo ge-
 „ lukkig mag zijn, een middel in Godts handt
 „ te wezen, ook in anderen dien zelfden eer-

„ bledt voor de beoeffening van Godtsdienst te
 „ verwekken, die het by my veroorzaakte.
 „ Overtuigd, dat gy my gaerne de hande
 „ zult bieden, waer ik uwe hulpe, ter bevoor-
 „ dering van zuivere waerheid en echte Godts-
 „ vrucht, nodig hebbe, zal ik van uw edel-
 „ moedig aanbodt een openhartig gebruik ma-
 „ ken; terwijl ik my met oprechte hoogachting
 „ noeme,

Uw Vriendt

„ ALKMAER,

„ 26 April 1797.

F. VOORHOUT."

Daerna begaf ik my tot de herlezing, om,
 waer ik eenige stellingen mocht aentreffen, met
 welken ik my niet zoude kunnen vereenigen, die
 dan van stuk tot stuk aen zijn Eerw., ingevolge
 onze affpraek, voor te dragen. Naeuwelijks was
 ik eenige bladzyden gevorderd, of ik had be-
 denkingen, die ik aen zijn Eerw. in den volgen-
 den brief voordroeg:

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ Ik gebruike dan de vryheid, U deze be-
 „ denking voor te dragen.

„ In het *eerste deel, eerste hoofdd. §. 2. bl. 7.*

„ wordt

„ wordt van de Engelen gezegd , dat er eeni-
„ gen geweest zijn , die , hun vermogen misbrui-
„ kende , om hunne hovaerdigheid van hem ver-
„ worpen , Duivelen geworden zijn . De waarheid
„ dezer stelling verlangde ik bewezen te zien .
„ Ik teekene my met verschuldigde hoog-
„ achting ,

„ Uwen oprechten Vriendt

„ 28 April 1797 .

F. VOORHOUT .”

Deze wierdt van zijn Eerw. op de volgende
wyze beantwoord .

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Gy erkent , vertrouw ik , het bestaan der
„ Geesten , welken men Duivelen noemt . Wel
„ als hun bestaan hebbende wezens zijn zy door
„ God geschaapen ; doch Duivelen , of kwaade
„ Geesten door hunne afwijking van hunnen
„ plicht geworden , toen zij , hun medegedeeld
„ vermogen van goede Geesten te kunnen blij-
„ ven , misbruikende , met gelijk te willen zijn
„ aan den Allerhoogsten , om die hovaardig-
„ heid van hem verworpen zijn .

„ Ik wil dus door de aangewezene stelling
„ het zelfde zeggen , als men doen zoude door

B 4

„ deze :

„ deze : God heeft den mensch recht gescha-
„ pen, doch deze zijn vermogen misbruikende,
„ is hy om zyne zonde van God verworpen,
„ en verkeerd, of kwaad geworden.

„ Wegens de zonde van hovaardigheid aan
„ den Duivel, als de oorzaak van zijnen val,
„ toegeschreeven, verwacht ik ook in U geen
„ twijffel. Zo ik intrusfchen het eigenlijke, dat
„ gij wegens de gemelde stelling verlangt be-
„ weezen te zien, niet gevat heb, zijt dan zoo
„ goed, dit nader aan my bekend te maaken,
„ die zich altoos zal gelukkig achten, als hy
„ tot bevordering van uwe kennis in de waar-
„ heid iets kan toebrengeu.

„ Ik verwacht van U eenige letteren, die
„ my onderrichten of ik aan uw verlangen in
„ dit punt al, of niet voldaan heb, en noem
„ my met zeer veel achting,

„ *Uwen oprechten Vriend,*

„ *Den 28 April,*

„ 1797.

PETRUS SCHOUTEN.

„ Uit dit antwoordt ziende, dat zijn Eerw. mijn
„ voorstel niet wel begrepen had, heb ik de na-
„ dere bepaling hem medegedeeld in dezen :

„ WAER

„ WAERDE HEER EN VRIEND!

„ Het is mijn eige schuldt, dat U Eerw. aan
 „ mijn bepaeld doel niet beantwoord hebt.

„ Het bestaen der Geesten, welken men Dui-
 „ velen noemt, erken ik. Ik geloof, dat zy
 „ door het misbruiken hunner vermogens Dui-
 „ velen geworden zijn. Maer is hunne misdaedt
 „ hovaerdy geweest? Zijn zy *daerom* van Godt
 „ verworpen?

„ By deze gelegenheid gebruike ik de vry-
 „ heidt, U nog eene andere bedenking uit het
 „ zelfde werk voor te dragen.

„ In §. 4. *bladz.* 9. van het *eerste deel* wordt
 „ te kennen gegeven: dat *de regels der eeuwige*
 „ *wet van Godt den mensch met zyne natuer is*
 „ *ingeschapen.*

„ Wat moet men door *deze regels der ewi-*
 „ *ge wet* verstaen? — Is zy *den mensch met*
 „ *zyne natuer ingeschapen?* — Waer uit blyke
 „ dit? — Op welke gronden rust deze stelling?

„ Daer U Eerw. toont, my met uwe meer-
 „ dere kunde te willen voorlichten, zie ik met
 „ genoegen uw antwoordt te gemoet; terwijl ik
 „ my met ware hoogachting noeme,

„ Den 28 April,
 „ 1797.

„ *Uwen oprechten Vriendt,*

FRANS VOORHOUT.

Waer op ik dit antwoord heb bekomen:

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Onze Godsgelerden stellen, volgens het
 „ gevoelen van AUGUSTINUS en andere Kerk-
 „ vaders, dat *hovaardy* de zonde der afgevalle-
 „ ne Engelen geweest is. Veelen derzelven
 „ gronden zich, ten bewyze, dat de Duivel
 „ gelijk wilde zijn aan den Allerhoogsten, op
 „ den geestelyken zin dezer woorden: *Hoe*
 „ *zijt gy gevallen*, enz. by *Isaias 14 vs. 12—15.*
 „ Dit laatste is echter een gevoelen, doch
 „ niets meer. Het zal, vertrouw ik, genoeg
 „ zijn, dat wy overeenkomen in het erken-
 „ nen, dat *zy om hunne zonde van God ver-*
 „ *worpen zijn.*

„ Wegens uw tweede Voorstel merk ik aan,
 „ dat gy de woorden: *Dat de regels der eeuwi-*
 „ *ge wet van God den mensch, met zijne natuur*
 „ *is ingeschapen*, met eenige overhaasting ge-
 „ schreeven hebt: dewijl ik op de aangeweze-
 „ ne plaats niet *die*, maar deze woorden heb:
 „ *En de mensch zoude, zo het vergunde redenlicht*
 „ *in hem door de zonden niet verduisterd was, de*
 „ *regels der eeuwige wet van God, welke, om dat*
 „ *zy den mensch met zijne natuur is ingeschaapen,*
 „ *de natuurlijke wet genoemd wordt, gemakkelijk*
 „ *gekend hebben, maar, enz.*

„ Door

„ komen, met de waerheid overeen te stemmen,
 „ namelijk, dat de Engelen om hunne hovaerdig-
 „ heid van Godt verworpen, Duivelen geworden
 „ zijn.

„ Behoudens de achting en eerbiedt voor uwe
 „ rechtgeaerde Godtgeleerden, voor AUGUSTINUS
 „ en andere eerbiedtwaardige Kerkvaders, schijnt
 „ het my echter toe, dat velen derzelven in het by-
 „ brengen van *Jes. 14: 12—15.* tot hun bewijs,
 „ niet gelukkig geslaegd zijn. De gedachten van
 „ die Schriftuitleggers komen my meer voldoende
 „ voor, die meenen, dat hier de koning van Babel
 „ bedoeld wordt. — Immers *vs. 4.* wordt ge-
 „ zegd: *Dan zult gy [Jacob en Israël, vs. 1.]*
 „ deze spreuke opnemen *tegen den koning van*
 „ *Babel.* Deze spreuke, of liever, dit liedt
 „ wordt voorgedragen van *vs. 5* tot *20.* Derhal-
 „ ven maken de bovengemelde *vs.* een gedeelte
 „ van dit liedt uit.

„ Dat echter de zonde der afgevallene Enge-
 „ len *hoogmoedt* geweest zy, daer toe meen ik in
 „ het N. T. eene klare en alles afdoende plaets
 „ gevonden te hebben. Ik bedoele *1 Tim. 3: 6.*
 „ daer PAULUS voordraegt het gevaer, wanneer
 „ een *nieuweling*, dat is, eene, die nog kort
 „ geleden, Christen geworden was, het gewich-
 „ tig ampt van *Opziender der Gemeente* bekleed-
 „ de; welk gevaer hij met deze nadrukkelyke

„ WOOF

75 woorden aenwijst : *op dat hij niet opgeblazen*
 „ *worde, en in het oordeel des Duivels valle.* —
 „ PAULUS, dunkt my, redeneert hier dus : (op
 „ dat ik my thans bediene van de woorden van
 „ P. BROUWER over dit vs.) „ De Duivel is
 „ „ tot zynen val door opgeblazendheid gebragt,
 „ „ en men weet, hoe groot die val ware.
 „ „ Hoogmoedt is derhalven een groot kwaedt;
 „ „ een gereed kwaedt ook voor schepzelen, die
 „ „ zelfsliefde hebben. Een Engel des lichts
 „ „ werdt daer door verdonkerd. Laet dus geen
 „ „ nieuweling gekoren worden, 't mocht hem
 „ „ als den Duivel gaen, die door hoogmoedt
 „ „ ten val kwam.“
 „ Verder voortgaende in het lezen van uw
 „ werk, vind ik in §. 4. bl. 12. gezegd, dat de
 „ *Goddelyke Openbaring voor een groot gedeelte be-*
 „ *beschreven is in de H. Schriftuer.* — Zijn hier
 „ voor bewyzen? — Welke zijn ze? — Is
 „ de Goddelijke Openbaring er niet volkomen in?
 „ „ Insgelyks heb ik in §. 6. bl. 19. eene be-
 „ schryving van de ware Kerk aengetroffen met
 „ deze woorden : „ Zy is eene vergadering van
 „ „ alle Christen gelovigen, welken onder de
 „ „ gehoorzaamheid van den wettigen opvolger
 „ „ van den H. PETRUS, welke tot het zichtbaer
 „ „ *hoofd der Kerke op aerde is aengesteld*, de
 „ „ *ware leering van Christus belyden.*” In de
 „ „ aen-

„ aenteekening brengt U Eerw. *Matt. 16: 18.*
 „ tot een bewijs der onderstreepte woorden by.
 „ — Doch dezen, dunkt my, kunnen dit niet
 „ bewyzen.

„ Dit *18de vs.* moet in zijn verbandt beschouwd
 „ worden met het voorige. — Christus hadt
 „ *vs. 15.* gevraegd: *Vos autem quem me esse*
 „ *dicitis? Maer gylieden, wie zegt gy dat ik ben?*
 „ Deze vraeg doet Christus aen alle zyne leer-
 „ lingen: *dicit illis Jezus, Jezus zeide tot HEN,*
 „ verg. met *vs. 13.* — Maer PETRUS, als de
 „ driftigste van alle de Apostelen, was het eerste
 „ met zijn antwoordt gereed, en doet daer op
 „ die schoone belydenis *vs. 16.* op grondt van
 „ welke belydenis de Christus de woorden *vs.*
 „ *17 en 18* laet volgen. — In *vs. 17* wijst de
 „ Zaligmaker aen: hoe PETRUS aen de kennis
 „ van die verhevene waarheidt was gekomen,
 „ waer van hy zo eene goede en voortreffelijke
 „ belydenis hadt afgelegd; en in *vs. 18^a.* hoeda-
 „ nig PETRUS met deze belydenis aen zijnen naem
 „ hadt beantwoord: hij hadt zich hier in betoond
 „ een *rotssteen* te zijn: hy was onwankelbaar
 „ gebleven by de hem eens ontdekte waarheidt,
 „ niettegenstaende eene menichte verschillende
 „ en wyvelachtige gevoelens, die onder zyne
 „ tijdgenoten plaets hadden, volgens *vs. 14.* Nu
 „ maekt de Zaligmaker in *vs. 18^b.* een kenne-
 „ „ lijk

„ „ zigt *Petrus*, dat is, eene *ross*; en dezen
 „ „ naem heb ik u zelf gegeven. Weet nu,
 „ „ dat gy de *ross* zijn zult, waer op ik myne
 „ „ Gemeente wil bouwen. Dit gebouw zal
 „ „ zo vast en sterk worden, dat geene vyan-
 „ „ delyke macht het zal kunnen, om verre
 „ „ halen of bederven. Ten dien einde zal ik
 „ „ u de sleutelen des Hemelrijks geven, enz.
 „ „ Dan, dunkt my, geeft het 19 vs. my aen-
 „ „ leiding, om niet alleen aen *Petrus*, maer
 „ „ aen alle de Apostelen te denken: want de
 „ „ macht, waer van vs. 19. gesproken wordt,
 „ „ heeft hy aen hun allen gegeven. *Matt.* 18:
 „ „ 18. verg. met *Joh.* 20: 22, 23. — Daer
 „ „ nu dit laerste op alle de Apostelen past,
 „ „ spreekt het ook van zelve, dat dan de zaek
 „ „ in *Matt.* 16: 18. insgelijks op hun allen toe-
 „ „ pasfelijk is. Dit stemt dus oveereen met
 „ „ *Eph.* 2: 20. en strookt ook met het verbandt,
 „ „ indien men onderstelt, dat *Petrus* de bely-
 „ „ denis in vs. 16. uit *aller naem* hadt afgelegd:
 „ „ daer doch *Christus* in vs. 15. *hen allen* ge-
 „ „ vraegd hadt.

„ „ Ziet daer, geachte Heer en Vriendt! rond-
 „ „ borstig myne gedachten, en de gronden waer
 „ „ op zy steunen. Ben ik te langwylig geweest,
 „ „ verschoon my! Ik heb my niet korter kunnen
 „ „ uitdrukken. Zijn myne gronden niet voldoende.

„ de , ik verwacht van uw verlicht oordeel on-
„ derrichting ; terwijl ik met ware hoogachting
„ blyve ,

„ *Uwe oprechte Vriendt ,*

„ *Den 1 May ,*
„ *1797.*

FRANS VOORHOUT.

Op dezen heb ik dien zelfden dag dit ant-
woordt ontvangen :

„ **WAARDE VRIEND !**

„ Ik dank U voor de aanwyzing van 1 *Ty-*
„ *moth.* 3 : 6. Deeze plaats voldeed my meer
„ dan die , welke ik had aangewezen.

„ Nu dan deze vraag : *Is de Goddelyke Open-*
„ *baaring niet volkomen in de H. Schriftuur ?*

„ De leering onzer Kerk is , vertrouw ik , in
„ zoo verre U reeds bekend , dat gy niet zo zeer
„ het ontkennend antwoord ; maar de gronden ,
„ op welken die ontkenning steunt , verlangt te
„ zien. — Nu dit zijn , onder anderen , dezen :
„ *Johannes 21 : 25. Dan daar zijn nog veele*
„ *andere dingen , die Jezus gedaan heeft , devel-*
„ *ken , indien zy elk in 't byzonder beschreven wier-*
„ *den , ik mein niet , dat de geheele waereld de*
„ *boeken zouden kunnen bevatten , die men zoude*
„ *moeten schryven. — Dat nu onder die din-*

C

„ gen ,

„ gen , welke Jezus gedaan heeft , en echter
 „ niet beschreven zijn , eenige tot zyne leering
 „ en dus tot de Goddelyke Openbaring be-
 „ hoorden , blijkt , naar mijn inzien , genoeg-
 „ zaam uit deze woorden van den H. PAULUS
 „ (*Hand. 21: 23.*) *Want hy gezegd heeft: 't is*
 „ *zaliger te geven , dan te ontvangen ; dewijl hij*
 „ *deze leerfpreuk , niet uit de befchrevene lee-*
 „ *ring van Jezus ; maar uit de overlevering van*
 „ *anderen kende. — De H. LUKAS getuigt*
 „ *mede van zich zelve , dat hy het Euangelie*
 „ *befchreven heeft , gelijk de genen , die*
 „ *bedienaars des woords geweest zijn , ons hebben*
 „ **OVERGELEVERD.** *Lukas 1: 1—4.* — De
 „ H. PAULUS , die tot onderwyzing der gelovi-
 „ gen , zoo veele dingen gefchreven heeft , zegt
 „ echter (*1 Korinth. 11: 34.*) *De andere din-*
 „ *gen zal ik fchikken , als ik komen zal. — Ook*
 „ *deze dingen kunnen van veel gewicht ge-*
 „ *weest zijn , en evenwel vindt men nergens*
 „ *die befchreeven. — Het blijkt toch , dat de*
 „ *H. PAULUS mede niet alle dingen , welken*
 „ *hy tot het geloof en de betrachting der Ge-*
 „ *loovigen noodzaakelyk achtte , gefchreeven*
 „ *heeft. Befliffend komt my , tot dat einde*
 „ *voor , zyne vermaaning aan hen , uit deze*
 „ *woorden (2 Thefal. 2: 15.) Zo dan Broe-*
 „ *ders , staat vast , houdt DE OVERLEVERINGEN ,*
 „ *die*

„ die gy, 't zy door ons WOORD, 't zy door onzen
 „ BRIEF, geleert hebt. — Als ook (2 *Thim.*
 „ 1: 13.) *Houdt het voorbeeld der gezonde leere,*
 „ die gy van my GEHOORD hebt, in het geloof,
 „ enz.

„ Zie daar, waarde Vriend! eenigen dier
 „ gronden, op welken deze leering onzer Kerk
 „ rust, dat de Goddelyke Openbaaring niet vol-
 „ komen gefchreeven is in de H. Schriftuur;
 „ maar dat dezelve voor een gedeelte by monde
 „ is overgeleverd. — Nog anderen zal UE. ook
 „ vinden in mijn Kerkboek (d). Anderen, zo
 „ het

(d) Zie het vierde deel, 2 §. bladz. 8 en 9 van DEN WAA-
 RE GODSDIENST door den Heer P. SCHOUTEN, waer zijn
 EERW. zegt: „ De Goddelijke Openbaaring, of het Woord
 „ van God, is ons zeker ook even waardig en geloofbaar,
 „ of het in den Bybel beschreeven is, of niet. Wij moe-
 „ ten immers aan dat woord gelooven, niet om dat het
 „ in den Bybel staat; maar om dat het voortkomt uit God,
 „ die, zoo als wy zeker zijn, ons niet kan, of wil be-
 „ driegen.

„ Wy ontvangen den Bybel, of de H. Schriftuur, en
 „ de uitlegging derzelve, door een op aarde, onder de
 „ befiering van Gods onfeilbaaren Geest, spreekend Ge-
 „ zach, het welke de Kerk van den leevenden God, de pylaar
 „ en vaste styl der waarheid is. (1 *Timoth.* 3: 15.) Wy be-
 „ lyden met allen eerbied, dat alle SCHRIFTUUR van God
 „ ingegeven, is NUT en DIENSTIG om te leeren, om te weder-
 „ leggen, om te bestraffen, en om te ondervyzen in de rechte-
 „ , vaar-

„ het noodig is , op eene andere reize. — Be-
 „ geerig , om te beproeven in hoe verre wy
 „ het ,

„ vaardigheid : op dat de godvruchtige mensch volmaakt zy ,
 „ toegerust tot alle goede werken. (2 Thesf. 2: 15.) ; doch
 „ nemen ook met denzelven eerbied aan het woord van
 „ God , hetwelke de Kerk ons bekend maakt , schoon het
 „ in die Schriftuur niet , als het andere , beschreeven is.

„ Jesus onze Opperleeraar heeft ook , toen hy zyne
 „ Kerke stichte , niet alleen zelve niets geschreeven ; maar
 „ ook zyne Apostelen niet geboden , dat zy zyne leering
 „ beschryven zouden. De Kerk der nieuwe Wet heeft
 „ zelfs na de Hemelvaart van Jesus , verscheidene jaaren
 „ bestaan , zonder dat nog iets van het nieuwe Testament ,
 „ door Goddelyke ingeeving , beschreeven was. Ja er zijn
 „ ruim 60 jaaren na dien tijd verloop , eer de H. Evan-
 „ gelist JOHANNES zijn Evangelie beschreeven heeft. Hy
 „ zoude het , zoo als verzekert wordt (*Vide CALMET ,*
 „ *Proleg. in Evang. S. Johan.*) , ook toen niet gedaan
 „ hebben , als de H. Geest hem niet had aangespoort ,
 „ om , op het aanhoudend verzoek der Geloovigen , door
 „ schriftelyke getuigenissen aan de waarheid te geeven ,
 „ de dwaalingen van EBION en CERINTHUS , die de God-
 „ heid van Christus loogenden , te keer te gaan.

„ Dewijl dan de Kerk der nieuwe Wet , eenen geru-
 „ men tijd , zonder eenige schriftuur , van het geen door
 „ Jesus geopenbaart , of geleert , en bevolen was , geslaan
 „ heeft ; en de Kerk , door de Goddelyke schikking , voor
 „ ons het middel is , om tot de zekere kennis van die
 „ Openbaaring te komen , ziet men duidelyk , dat wy
 „ het geen God geopenbaard heeft , en door de Kerk ons
 „ voorhoudt , gelooven moeten , 't zy , dat het geschree-
 „ ven is , of niet."

„ het, wegens dit gewichtig punt, eens kunnen
„ worden, verzoek ik over de nu, voor het
„ zelve, in dezen, aangeweze gronden, uwe
„ tegenbedenkingen, welken mij zelfs nuttig,
„ en, om uwe vriendelijke voordragt, altoos
„ aangenaam zullen weezen. — Zoo haast
„ wy dit punt hebben afgedaan, zal ik trach-
„ ten U, wegens *Matt. 16: 18*, de verzochte
„ voldoening te geeven (e).
„ In afwachting van uw verlangd antwoord
„ op dezen, verzeker ik, met zeer veel achting
„ te zijn,

„ *Uw oprechte Vriend,*

„ *Den 1 Mey,*

„ 1797.

PETRUS SCHOUTEN.”

Deze brief wierdt door my dus beantwoord:

„ **WAERDE HEER EN VRIENDT!**

„ Uw antwoordt van den 1 dezer inziende,
„ en overwegende, overtuicht my wel, dat er
„ door Christus, de Apostelen en andere Heilige
„ Mannen veel meer gesproken en gedaen is,
„ dan ons in die schriften, welke by ons on-
„ der

(e) Deze beloofde voldoening heeft men in een vol-
gend stukje te wachten.

„ der den naem van fchriften des O. en N.
 „ Testaments bekend staen , zijn aengeteekend.
 „ Maer het geet ik eigenlijk verlangde bewe-
 „ zen te zien , en my toefchijnt het gevoelen
 „ der Roomfche Kerk te zijn , komt hier op
 „ neer : „ Of men , hetgeen ons buiten die
 „ „ fchriften van hunne woorden en daden ver-
 „ „ meld wordt , van dat gewicht te houden
 „ „ hebbe , dat het mede een deel der Godde-
 „ „ lyke Openbaring behelst , en van dezelve
 „ „ waerde moet gehouden worden als het
 „ „ geen in de fchriften van het O. en N.
 „ „ Testam. staet aengeteekend ? en wy het in
 „ „ die fchriften niet hebbende , dan ontbeerd-
 „ „ den zodanige gewichtige onderrichtingen ,
 „ „ welker gemis nadeel zoude doen aen de
 „ „ bevordering van ons eeuwig geluk ? —
 „ Dit kan ik niet zien , dat door het byge-
 „ brachte bewezen wordt : want dit zal immers
 „ door ons beiden erkend worden , dat het
 „ doelwit der Goddelyke Openbaring daar in
 „ beftaet , om ons zodanige waerheden bekend
 „ te maken , die ons het redenlicht , dat door
 „ de zonde zo zeer bedorven is , nimmer kon-
 „ de ontdekken ; en van welke waerheden wy
 „ niet konden onkundig blyven , zouden wy
 „ waarlijk den weg weten , waer door wy uit
 „ onzen diep gevallen ftact weder zouden ge-
 „ red ,

„ red, in de gunst van Godt hersteld worden,
„ en een wezendlijk en bestendig geluk zonder
„ kunnen genieten.

„ Misschien heb ik het gevoelen der Room-
„ sche Kerk niet wel gevat. — Is dit zo? —
„ Komt haer gevoelen hier niet op neer, zo als
„ ik zo even hebbe opgegeven? dan verzoek ik
„ onderrichting. — Maer is dit het ware denk-
„ beeldt van die Kerk, dan verzoek ik voorlich-
„ ting, hoedanig ik zodanig een denkbeeldt als
„ een zekere waarheid uit de bygebrachte, of
„ uit andere plaetzen, zal afleiden.

„ Hoe zeer verlang ik, waerde Vriendt! dat
„ wy het in dit gewichtig stuk mogen eens wor-
„ den! 't geen ik vertrouw, dat zeker zal plaets
„ hebben, om dat het ons beiden te doen is,
„ niets anders aen te kleven, dan waar van wy
„ overtuigd zijn, met de waarheid overeen te
„ komen. Uit dit grondtbeginfel beiden blyvende
„ werken, en oprecht bedoelende het eeuwig
„ heil van ons zelven en anderen, kunnen onze
„ voordrachten ook nimmer anders zijn dan zo
„ als de eene vriendt aen den ander zich uitlaet.
„ Ik blyve dus met verschuldigde hoogachting
„ my noemen,

„ *Uwen oprechten Vriendt,*

„ Den 4 May,
„ 1797.

FRANS VOORHOUT.

Op dezen heeft zijn Eerw. mij den volgenden belangryken brief gezonden :

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Gelijk door U, alzoo wordt door my ook
 „ erkend, *dat het doelwit der Goddelyke Openba-*
 „ *ring daar in bestaat, om ons zulke waarheden*
 „ *bekend te maaken, die ons het redenlicht, dat*
 „ *door de zonde zoo zeer bedorven is, nimmer kon-*
 „ *de ontdekken; en van welke waarheden wy niet*
 „ *mochten onkundig blyven, zouden wy waarlijk*
 „ *den weg weeten, waar door wij uit onzen diep*
 „ *gevallen staat weder zouden gered, in de gunst*
 „ *van God hersteld worden, en een wezenlyk en*
 „ *bestendig geluk zouden kunnen genieten.*

„ Wy zijn het dus reeds volkomen eens we-
 „ gens de noodzaakelykheid der Goddelijke Open-
 „ baaring voor het Nieuwe Testament, in het
 „ welke de Vader tot ons gesproken heeft door
 „ den Zoon; en dat die, door dezen Christus en
 „ zyne Apostelen, ons is bekend gemaakt. —
 „ Het punt, in het welke wy het nog niet
 „ eens zijn, bestaat eenvoudig in de wyze,
 „ op welke die, door hen bekend gemaakte
 „ Openbaaring, nog tot onze kennis gebracht
 „ wordt.

„ Om u te doen zien, dat die Goddelyke
 „ Open-

„ Openbaaring niet volkomen in de H. Schrif-
 „ tuur beschreeven is, heb ik zulke redenen by-
 „ gebragt, welke U wel overtuigen, dat er door
 „ Christus en de Apostelen, en andere H. Mannen
 „ veel meer gesproken en gedaan is, dan ons in die
 „ schriften, welken by ons onder den naam van
 „ schriften des O. en N. Testaments bekend staan, zyn
 „ aangetekend. — Maar of, dat niet vermeldde van
 „ die waarde moet gehouden worden, dat wy
 „ zonder dit niet alles konden weten, wat ter
 „ bekoming van ons eeuwig geluk noodig is,
 „ vindt gy, door mijne bygebragte redenen, nog
 „ niet bewezen. — Ik zal dan beproeven U
 „ voldoening te geeven. Gy erkent ook, ver-
 „ trouw ik, dat er, in de H. Schriftuur zelfs,
 „ zaaken beschreeven zijn, welken wy, zonder
 „ eenig nadeel aan ons geluk, zouden kunnen
 „ missen; doch er zijn ook zulken in beschree-
 „ ven, die ons volstrekt noodig zijn. — Op
 „ die zelve wyze mogen wy ook spreken van
 „ het geen veel meer door Christus en de Apos-
 „ telen gesproken en gedaan, doch niet be-
 „ schreeven is. Onder dit alles was ook zeker
 „ een deel der Goddelyke Openbaaring, welke
 „ voor ons zaaken van groot gewigt behelst. De
 „ aanmaaning van PAULUS (2 Thesfal. 2: 1.),
 „ wegens het vaststaan en houden der Overleverin-
 „ gen duidt dit genoegzaam aan; byzonder nog,

„ als men daar by aanmerkt, dat de Zaligmaker,
 „ voor zijn sterven, tot zyne Apostelen zeidde
 „ (*Johannes 16: 12, 13*): *Ik heb u nog veele*
 „ *dingen te zeggen, maar gy zoudt ze nu niet*
 „ *kunnen draagen. Maar als die Geest der waar-*
 „ *heid zal gekomen zijn, die zal u alle-waarheid*
 „ *leeren; als ook, het geen de H. LUKAS van*
 „ *den verreezen Zaligmaker getuigt (Hand.*
 „ *1: 3) Aan wien (de Apostelen) hy ook na*
 „ *zijn lyden, door veele bewijstekenen, zich leven-*
 „ *de vertoont heeft, hen veertig dagen lang ver-*
 „ *schijnende, en spreekende van het Ryke Gods. —*
 „ Was nu alle die waarheid, welke de Geest
 „ hen leeren zoude, en het spreken van Jesus
 „ over het Ryke Gods, geen deel der Godde-
 „ lijke Openbaaring? Kan men met reden twijf-
 „ felen, of die zaaken behelsde, *welker gemis*
 „ *geen nadeel zoudt doen aan de bevordering van*
 „ *ons geluk?* Vindt men evenwel iets van dat
 „ alles, in de H. Schriftuur, bepaaldelijk be-
 „ schreeven? Was echter die bepaling voor
 „ ons niet ten hoogsten noodig? — Wie zal
 „ (om slegts een voorbeeld aan te stippen,)
 „ zonder eene Goddelyke, doch ongeschreeve-
 „ ne Openbaaring te erkennen, ons aanwyzen
 „ het getal, en de eigenlyke kragt der Sacra-
 „ menten van de Nieuwe Wet? — Is het in-
 „ tusfchen niet ten hoogsten noodig, dat elk
 „ Chris-

„ Christen weete: Hoe veele, en welke Sacra-
 „ menten Christus heeft ingefeeld, en wat de
 „ eigenlyke kragt derzelven is? Vindt men des-
 „ wegens, eene genoegzaame bepaaling in de
 „ H. Schriftuur? — Ik behoef U niet voor
 „ te houden de groote verschillen tuschen de
 „ Protestanten, welken het geschreeven woord
 „ alleen erkennen. Gy weet, dat die verschil-
 „ len, omtrent het getal en de eigenlyke kragt
 „ der Sacramenten, onder hen nog onbeslist
 „ zijn, en byna nog dagelijks vermeerderd
 „ worden.

„ De Vader der lichten vermeerdere in U
 „ zijne gaaven! — Ik zal, van myne zyde,
 „ noch tijd, noch moeite spaaren, om, zoo
 „ veel in my is, tot uw doel voor ons beiden
 „ mede te werken. Vol verlangen naar uwe
 „ bedenkingen over dit voorgestelde, blyve ik
 „ met waare hoogachting,

„ *Uw oprechte Vriend,*

„ *Den 5 May,*
 „ 1797.

PETRUS SCHOUTEN.

Die dezen laetsten brief met oplettendheid na-
 gact, zal wel overtuigd zijn, dat derzelver in-
 houdt te gewichtig is, om zo spoedig te kun-
 nen

nen beantwoorden als ik gewoon was : waerom ik by voorraedt den volgenden afzond.

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ Gy hebt my in uw laetste antwoordt veel
„ stof tot nadenken gegeven. De tijdt heeft my
„ ontbroken, om als noch daer over eenige aen-
„ merking te maken. Ik zal, zo dra mogelijk,
„ U myne bedenkingen mededeelen ; terwijl ik
„ met verschuldigde hoogachting en genegenheid
„ blijve,

„ *Uwe oprechte Vriendt,*

„ *Den 5 May,*

„ 1797.

FRANS VOORHOUT.”

Na den laetsten brief van den Heer P. SCHOUTEN rypelijk overwogen te hebben, meende ik, den volgenden daer over aen zijn Eerw. te moeten zenden :

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ Die zaken, waer over wy het met elkandere
„ ren eens zijn, niet herhalende, zal ik terstondt
„ overgaen tot dat gene, waarin wy tot noch
„ toe met elkanderen verschillen.

„ U

„ Uw Eerw. tracht dan te bewyzen , dat het
 „ geen door Christus , de Apostelen en andere H.
 „ Mannen MEER gesproken en gedaen is , dan in
 „ de schriften des O. en N. Testaments vermeld
 „ staet , van die WAERDE moet gehouden worden ,
 „ dat wy ZONDER DIT niet alles konden weten , wat
 „ ter becoming van ons eeuwig geluk nodig is.”

„ Ik erken met U , dat er , in de H. Schriftuer
 „ zelfs , zaken gevonden worden , welken wij , zon-
 „ der nadeel aen ons geluk , zouden kunnen misfen ;
 „ doch dat er ook zulken in beschreven zijn , die
 „ wy volstrekt nodig hebben. Doch daer uit het
 „ gevolg af te leiden , dat dit ook zo zoude zijn
 „ ten aenzien van het geen veel meer door Christus
 „ en de Apostelen gesproken en gedaen , doch niet
 „ beschreven is , gaet , naer mijn inzien , niet
 „ door. Mijns bedunkens , heeft dit wel plaets ,
 „ betrekkelijk den genen , die gelijktijdig met
 „ Christus en de Apostelen geleefd hebben :
 „ maer niet ten aenzien van hun en ons , die in
 „ de latere eeuwen en in de tegenwoordige het
 „ aenwezen gehad hebben. Ten tyden van
 „ Christus en de Apostelen was nog niet alles
 „ geschreven , en het geen aengeteekend was ,
 „ was niet genoegzaam verspreid. — Dit was
 „ het geval met de gemeente te *Thesalonica*.
 „ Waerom PAULUS te recht mocht zeggen : Zo
 „ dan , Broeders , staet vast , en houdt de over-

„ *leveringen, die gy gehoord hebt, 't zy door ons*
 „ *woordt, 't zy door onzen brief.* — De woorden
 „ by *Joh. 16: 12, 13.* en *Hand. 1: 13.* toonen
 „ immers wel, wat ten aenzien der leerlingen
 „ van Jezus plaets had in de omstandigheden,
 „ waer in zy toen zich bevonden, maer niet wat
 „ ten opzichten van ons Christenen standt grijpt
 „ in dezen tijdt. Voor den doot en opstanding
 „ van Christus was hun verstandt noch zeer
 „ beneveld door de verkeerde denkbeelden en
 „ vooroordeelen, toen vry algemeen plaets heb-
 „ bende, 't geen hen als nog onvatbaer mack-
 „ ten voor de zuivere denkbeelden van die waer-
 „ heden, die zy uit naem van hunnen Meester
 „ aen het menschdom moesten voordragen. —
 „ Die zuiverder denkbeelden heeft Christus hen,
 „ volgens *Hand. 1: 3.* gedeeltelijk medegedeeld,
 „ zo ver zy er toen vatbaer voor waren; en de
 „ voltooiing is geschiedt op den grooten Pinx-
 „ terdag, volgens *Hand. 2.* alwaer de belofte
 „ vervuld is, die wy by *Joh. 16: 12, 13.*
 „ vinden.

„ Dus is het zeker waer, indien de Apostelen
 „ ons niets anders hadden medegedeeld, dan het
 „ geen zy voor de opstanding en hemelvaart van
 „ Christus wisten, en het geen in de vier Euan-
 „ gelisten beschreven staet, wy dan in de daedt
 „ misten een gedeelte der kennis van die waer-
 „ he.

„ heden , die voor ons geluk zeer belangrijk
„ zijn.

„ Uit het dus ver beredeneerde maek ik dan
„ het besluit op , dat ik op uwe vraag : *was*
„ *nu alle die waarheid , welke de Geest hen lee-*
„ *ren zoude , en het spreken van Jezus over het*
„ *Ryke Godts , geen deel der Goddelyke Openba-*
„ *ring?* met grondt JA mag antwoorden ; en dus
„ ook met reden niet mag twyvelen , of het behels-
„ de zaken , **WELKER GEMIS NADEEL ZOUDE**
„ **DOEN AEN DE BEVORDERING VAN ONS EEU-**
„ **WIG GELUK.** — Maer op uwe verdere vraag :
„ *vindt men evenwel van dit alles in de H. Schrif-*
„ *tuer bepaeldelijk iets beschreven?*

„ Oordeel ik , insgelijks een toestemmend ant-
„ woordt te moeten geven , en te stellen : „ Wy
„ „ vinden van dit alles in de verdere boeken
„ „ des N. Testaments bepaeldelijk zodanige
„ „ waerheden voorgedragen , waer van de
„ „ Apostelen voor Jezus opstanding en de uit-
„ „ storting van den H. Geest geen genoeg-
„ „ zaem , of in 't geheel geen denkbeeld had-
„ „ den.” — Vergun my , dit weinige U slechts
„ te herinneren : (1) De noodzakelijkheid van
„ Jezus lyden en doot ter verzoening van
„ onze zonden en ter verkryging van alle die
„ genadegaven , welke onzen zedelyken bedorven
„ toestandt weder zouden kunnen herstellen , en

„ ons

„ ons de gunst van eenen vertoornden Godt doen
 „ erlangen. (2) Den aert van Jezus koning-
 „ rijk, zo ten aenzien van deszelfs wetten, in-
 „ richting, voorrechten, onderdanen en uitge-
 „ frektheid.

„ Dit uit te breiden en met schriftuerplaet-
 „ zen aen te toonen, is ten aenzien van uw
 „ Eerw., die in de H. Schriften kundig zijt,
 „ niet nodig.

„ Als een grondt voor eene ongeschrevene
 „ Openbaring geeft U Eerw. een voorbeeldt
 „ op, te weten: dat *wy zonder zodanig eene*
 „ *ongeschrevene Openbaring niet zouden kunnen*
 „ *aenwyzen het getal en de eigentlyke kracht der*
 „ *Sacramenten van de Nieuwe Wet.* Ik hecht
 „ er niet U veel gewicht aen, om te weten
 „ het getal en de eigentlyke kracht der Sacra-
 „ menten: doch wanneer hier van in de H.
 „ Schriften niets bepaeldelyks wierdt beschreven,
 „ wy daeruit zouden mogen opmaken *de nood-*
 „ *zakelykheid van eene onbeschrevene Goddelyke*
 „ *Openbaring*, zie ik als noch niet genoegzaam
 „ door. — Maer is ten aenzien van dit stuk
 „ wel zo een groot gebrek in de H. Schriften,
 „ als velen wel gemeend hebben? — My
 „ dunkt, voor een nadenkend Christen is hier
 „ genoeg gezegd, 't geen hem in dezen kan
 „ gerust stellen. — *Dan*, dit te bewyzen,
 „ , schijnt

„ ſchijnt my toe, zoude ons inwikkelen in een
 „ ſtuk, dat als nog te vroeg is. — Behoor-
 „ den wy het niet vooraf eens te zijn over het
 „ geen wij oordeelen tot de Goddelijke Open-
 „ baring te behooren, eer wy ons over eenige
 „ ſtellingen, die uit dezelve moeten bewezen
 „ worden, kunnen inlaten?

„ Het zy my geoorlofd, dat ik dezen nu ſluite
 „ met den hartelyken en welmenenden wensch,
 „ dat de Godt der waarheid, der liefde, en
 „ des vredes ons verſtandt en harte beſtendig
 „ zodanig verlichte en beſtuere, dat onze on-
 „ dernome pogingen het wezenlijk geluk van
 „ ons zelve en onze medemenschen ten gevol-
 „ ge hebben! — terwijl ik my blyve noe-
 „ men,

„ *Uwen oprechten Vriendt,*

Alkmaar

den 13 May,

1797.

FRANS VOORHOLT.

B E R I C H T.

Het vervolg dezer *Verantwoording* van FRANS VOORHOUT; alsmede: *De verdediging der OVERGANG* van gemelden Burger, door PETRUS SCHOUTEN, ter beantwoording van-een Naamloos werkjen, genaamd: *De Overgang van Frans Voorhout* getoetst, zal opk spoedig in twee afzonderlijke stukjes, van groote en prijs als dit, bij den Drukker dezès worden uitgegeeven,

VERANTWOORDING

VAN

FRANS VOORHOUT,

WEGENS ZIJNEN

O V E R G A N G,

*Uit de Gemeenschap der GEREFORMEERDEN tot
die van de ROOMSCH-KATHOLIJKE KERK ;*

MET EENE

V O O R R E D E,

*Voornaemlijk ingericht ter beantwoording van
het DRIETAL BRIEVEN, over gemel-
den OVERGANG, tusfchen Vrienden te
UTRECHT en te ALKMAER,*

DOOR

PETRUS SCHOUTEN,

Roomfch Prieffer en Puffoor te Alkmaer.

T W E E D E S T U K J E.

Te AMSTERDAM,

Bij P. VAN BUUREN, EN

Te ALKMAER,

Bij AREND HOOGLAND BIERLAAGH,

1798.

VERVOLG

DER

VERANTWOORDING

VAN

FRANS VOORHOUT.

Op dezen (zie Bladz. 49. van myne verantwoording) ontving ik den volgenden dag, dit :

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Wy zijn weder iets nader. Gij erkent,
„ dat, *indien de Apostelen ons niet anders hadden medegedeeld, dan het geen zy voor de Opstanding en Hemelvaart van Christus wisten, en het geen in de vier Euangelisten geschreven staat, wy dan zeker misten een gedeelte der kennis van die waarheden, die voor ons geluk zeer belangrijk zijn.* — Op mijne daartoe betrekkelijke vraagen, is uw antwoord een rondborftig: JA! — Wy zijn het reeds in zoo verre eens, dat *niet alles, wat tot de Goddelijke Openbaaring voor het N. Testament*

D

„ be-

„ behoort en ter bekoming van ons eeuwig geluk
 „ noodig is, door de vier Euangelisten beschree-
 „ ven staat. — Ons verschil bepaalt zich der-
 „ halven nog maar alleen, tot de overige schrif-
 „ ten der Nieuwe Wet, en zoo haast U over-
 „ tuigend blijkt, dat ook in DEZEN niet alles
 „ wat tot die Goddelijke Openbaaring, en de voor
 „ ons ter zaligheid noodige kennis behoort, ge-
 „ schreeven is, zullen wy het wegens dit ge-
 „ wigtig punt volkomen ééns zijn. — Tot nog
 „ toe echter verschillen wy over het laatste ge-
 „ deelte der schriften van de Nieuwe Wet: de-
 „ wijl gij oordeelt, van op deze mijne vraag:
 „ *Vindt men evenwel van dat alles*, (van het
 „ geen naamlijk bij *Johan. 16: 12 en 13*, als,
 „ ook *Hand. 1: 3*, wordt aangeduid, *wel iets*
 „ *bepaaldelyk in de H. Schriftuur beschreeven?*
 „ Ja! te mogen antwoorden. *Wij vinden*,
 „ zegt gij, *van dit alles in de verdere boeken*
 „ *des N. Testaments*, bepaaldelyk zodanige
 „ *waarheden voorgedraagen*, daar de *Aposte-*
 „ *len*, voor *Jesus opstanding*, en de *uitstorting*
 „ *van den H. Geest*, geen genoegzaam, of in
 „ 't geheel geen denkbeeld hadden. — Ik moet U
 „ toestemmen, dat wy in de *Handelingen en Brie-*
 „ *ven der Apostelen* hunne betere en volmaak-
 „ ter kennis in de, door U nader by, (1) en
 „ (2) voorgestelde zaaken, bepaaldelyk zelfs
 „ ge-

„ geschreeven vinden ; doch nergens het door
 „ my bedoelde *iets* , dit naamlijk : door het
 „ welke zij verzekeren , dat elk gedeelte der
 „ aan hen gedaane Openbaaring van alle die
 „ waarheden , door hen beschreeven is. De ver-
 „ maaning van den H. Paulus , aan die van
 „ Thesalonika , bewijst overtuigend het tegen-
 „ deel. Het is onnodig , hier iets bij te voegen :
 „ dewijl gij zelve erkent , dat niet alleen ten tijde
 „ van Christus , (*toen 'er nog niets van het*
 „ *Nieuwe Testament beschreeven is*) ; maar ook ;
 „ *ten tyde der Apostelen zelfs , nog niet ALLES*
 „ *geschreeven was*. — Maar was toen (zoo als
 „ onbetwistbaar is) *nog niet ALLES* ; en dus
 „ niet alle waarheid , in welchen de geloovigen
 „ *moesten staan* , en die zij moesten *vast houden* ,
 „ en de geest hen geleert , of geopenbaart had ;
 „ beschreeven : hoe zal men dan redelijker wijze
 „ in twijffel trekken , of er onder *die overleve-*
 „ *ringen* , van welchen de H. Paulus spreekt ;
 „ een gedeelte der Openbaaring , welker gemis
 „ nadeel aan ons eeuwig geluk zoude toebrengen ,
 „ plaats heeft ? — Het word ook edelmoedig
 „ door U erkend , ten opzichte der geenen ,
 „ die ten tijden der Apostelen geleefd hebben ;
 „ maar het komt u voor , niet door te gaan ten
 „ aanzien van ons , die zo veele eeuwen laater
 „ leeven. — Waarde Vriend ! overweeg ernstig

„ deze uwe zoo regtmatig gedaane bekentenis :
 „ *Ten tyde van Christus en zijne Apostelen*
 „ *was nog niet ALLES geschreeven.* Onder dit
 „ ALLES, het welke zelfs ten tyden der Aposte-
 „ len nog niet geschreeven was, zult gy ook
 „ wel *iets* van de voor ons geluk noodige Godde-
 „ lyke Openbaaring erkennen. — Ik had, tot
 „ een voorbeeld der noodzaaklykheid van eene
 „ ongeschreevene Goddelyke Openbaaring, voor-
 „ gesteld, dat wy, zonder die aan te neemen,
 „ niet weeten konden: *Het getal in de eigenlyke*
 „ *kragt der Sacramenten.* — De bestendige
 „ verschillen der Protestanten, wegens het een en
 „ ander, kwamen my voor als redenen, die U
 „ overtuigen zouden. Gy verkiest intusfchen dit
 „ verschil tusschen ons nog wat uit te stellen.
 „ Ook hierin wil ik my voegen, en geef hierom
 „ ten besluiten, U maar alleen in bedenking deze
 „ zaaken: 1. *Hoe wy, zonder eene WETTIGE*
 „ *OVERLIEVERING aan te neemen, alle de voor*
 „ *Christenen noodzaakelyke Openbaaring kun-*
 „ *nen weeten: daar toch ALLES van dezelve, zoo*
 „ *als, naar waarheid, door U beleden word,*
 „ *zelfs ten tyde der Apostelen, nog niet ge-*
 „ *schreeven was?* — 2. *Hoe wy, zonder deze,*
 „ *zeker kunnen zijn, dat wij ALLES, wat de*
 „ *Apostelen, van die Goddelyke Openbaaring be-*
 „ *schreeven hebben, in hunne, aan ons bekende,*
 „ *Brie-*

„ Brieven bezitten? — 3. Hoe wy, en allen, die
 „ noch genoegzaame kunde, noch gelegenheid
 „ hebben van de Oorspronkelijke Brieven der
 „ Apostelen te leezen (zonder de toelichting der
 „ wettige Overlevering) ons gerust kunnen stel-
 „ len, omtrent de echtheid dier Brieven, van
 „ welken wy, niets meer dan eene menschelyke
 „ vertaaling gebruiken; en die echter, door veele
 „ geleerde, en (volgens een liefderijk vermoeden)
 „ waarheid lievende Mannen, als onechte schrif-
 „ ten, dikwijls zeer ernstig zijn, en nog verwor-
 „ pen worden? — Deze vraagen schynen my toe,
 „ te behooren tot de Goddelyke Openbaaring van
 „ het N. Testament. — De waarheid is ons bei-
 „ der doel: en God, die wil, dat alle menschen
 „ zalig worden, en tot de kennis der waarheid ko-
 „ men, zal, zoo ik hoop en bid, door zijn genade-
 „ licht, U en my, tot nut van ons beiden, en to-
 „ dat van onze medemenschen, bestraalen! Met
 „ ongeduld wacht ik op uw, my altoos aange-
 „ naam antwoord, terwijl ik verzekeer te bly-
 „ ven

„ Uw oprechte Vriend,

„ Den 14 May

„ 1797.

PETRUS SCHOUTEN.”

Hoe zeer deze brief van eenen zeer belang-
 ryken inhoudt was, hadt hy echter dat vermo-

gen niet op my , om my voor de waarheid te doen bukken , en my de valscheit myner Protestantſche gronden klaer genoeg te doen zien : waaruit geboren wierdt , dat ik oordeelde , zijn Eerw. hadt myne meening niet duidelyk genoeg begrepen , uit hoofden van het duistere , dat in myne uitdrukkingen mocht zijn ingeslopen ; waerom ik dit volgende aen zijn Eerw. voordroeg :

„ WAERDE HEER EN VRIENDT !

„ In mijn ſchryven van den 13 dezer heb ik
 „ my niet naeuwkeurig genoeg uitgedrukt , ten
 „ aenzien van *het onbeschrevene ten tyden van*
 „ *Christus en de Apostelen* ; derhalven zult gy
 „ my wel gelieven te vergunnen , dat ik my in
 „ dezen nader verklaer : op dat gy , in uwe on-
 „ derrichting omtrent my , met genoegzamen
 „ grond zoude kunnen te werk gaen , om
 „ naeuwkeurig te weten , waerin wy het eens
 „ zijn , en waerin wy met elkanderen ver-
 „ ſchillen.

„ Ik heb met de woorden , *ten tyden van*
 „ *Christus en zyne Apostelen* , *was noch niet*
 „ *alles geſchreven* , bedoeld , dat toen Christus op
 „ aerde onder zyne leerlingen verkeerde ; en
 „ het Koningrijk van Christus op , en kort na
 „ dien

„ dien grooten Pinxterdag by de uitstorting des
 „ H. Geestes krachtdadig wierdt opgericht en
 „ uitgebreid , was niet alles geschreven : maer
 „ het heeft de goede Voorzienigheid Godts , die
 „ altijd waekt voor zyne Kerk , behaegt , naer
 „ mate het Rijk van Christus onder meer vol-
 „ keren verspreid en uitgebreid wierdt , H. Man-
 „ nen te verwekken , die door ingeving en lei-
 „ ding des H. Geests , dat geene getrouw heb-
 „ ben ter neder gesteld , waerop de nakomeling-
 „ schap zich altoos veilig konde beroepen , als
 „ vervattende de echte Goddelyke Openbaring.
 „ — Dat gene , 't welk nog by de eerste op-
 „ richting van het Christendom ontbrak , vinden
 „ wy , myns bedunkens , *volledig* in die schrif-
 „ ten , by ons onder den naem van het N. Tes-
 „ tament bekend.

„ Dus komt my voor , zo lang ik in dit ge-
 „ voelen ben , heb ik op uwe voorgestelde
 „ vragen noch niet te antwoorden. Behoudens
 „ beter oordeel , ben ik van gedachten , dat ik
 „ voldaan had , wanneer ik bewees , dat wy in
 „ de schriften des N. Testaments , gepaerd met
 „ die van het Oude , alles vinden , wat tot de
 „ Goddelyke Openbaring behoort. — Wanneer
 „ ik dit bewezen had , zoude dan het denk-
 „ beeldt der Apostolische overlevering , aen-

„ gemerkt als een deel der Goddelyke Openba-
„ ring, niet vervallen?

„ Het zij mij geoorloofd, eer ik verder trede,
„ op dit mijn Schryven uw antwoordt te mogen
„ inwachten; terwijl ik, na toewensching van
„ allerlei heil, bestendig begeer te blyven

Uw oprechte Vriendt,

„ 17 May,

„ 1797.

„ FRANS VOORHOUT.”

Uit dezen brief ziet men, nu my bewyzen ontbraken, dat ik mynen toevlucht tot eene onderstelling nam, welker gegrondheid, zoude ze tot een bewijs kunnen dienen, ik vooraf had moeten aantonen. Waerom de Heer SCHOUTEN niet nallet, my derzelve valscheit, in een volgenden brief, dien zelfden dag, te doen gevoelen.

„ WAARDE VRIEND!

„ Volgens uwe nadere verklaring, ziet Gij:
„ Dat geene, 't welk nog bij de eerste oprich-
„ ting van het Christendom, ten aanzien der
„ Goddelijke Openbaaring ontbrak, vinden wij,
„ myns bedunkens, VOLLEEDIG in de Schrifte-
„ bij

„ *bij ons onder den naam van het N. Testa-*
 „ *ment bekend.*

„ Om den weg tot onze vereeniging te be-
 „ korten , verzoek ik vriendelyk , dat Gij de
 „ goedheid hebt , van uit een dier Schriften aan
 „ te wijzen eene plaats , in welke men , zonder
 „ zich tot eenige stellingen te bepaalen , zonder
 „ gevolgtrekkingen en uitleggingen noodig te
 „ hebben , deze uwe stelling leest : — Eenige
 „ woorden anders , meerder of minder zullen
 „ niets ter zaake doen : neen , 't zal mij genoeg
 „ zyn , als ik in die kan leezen : *Elk , voor ons*
 „ *noodzaaklyk deel der Goddelijke Openbaaring*
 „ *vinden wij volleedig in de H. Schriftuur be-*
 „ *schreeven.* — De Goddelijke Openbaaring
 „ is de regel van onzen Godsdienst. De Open-
 „ baaring is zeker niet gebonden aan eenig
 „ schrift : zij kan volleedig , zij kan ook maar
 „ voor het grootste gedeelte beschreeven zyn.
 „ 'T is echter een zaak , die voor ons eeuwig
 „ geluk noodig is : met zekerheid te weeten , of
 „ zij geheel , dan alleen voor het grootste ge-
 „ deelte beschreeven is. — De H. Paulus zegt
 „ wel (2 Timoth. III : 16 en 17) *Alle Schrif-*
 „ *tuur van God ingegeven is NUT en DIENSTIG*
 „ enz. maar nergens vind ik : zij is VOLLEDIG.
 „ Gij zult wel toestaan , dat , als wij niets an-
 „ ders van de Goddelijke Openbaaring , noodig

„ tot onze zaligheid , erkennen , dan het geen
„ in de H. Schriftuur beschreeven is , wij door
„ niets anders , dan door eene , in deze beschree-
„ vene Openbaaring verzekerd kunnen worden ,
„ dat er niets meer , als voor ons ter zaligheid
„ noodig , door God , voor het N. Testament
„ veropenbaard is , en dat men , elk noodig deel
„ derzelve , in die Schriften volledig vindt. —
„ In hoope van hier op spoedig uw gewoon
„ vriendelijk antwoord te bekomen , blijve ik

„ *Uw oprechte Vriend,*

„ 17 May,

„ 1797.

P. SCHOUTEN.”

Daar nu in dezen brief voor myne onderstel-
ling het bewijs gevorderd wierdt , en ik gevoel-
de , het zelve onmogelijk te kunnen opleveren :
wat was nu mynen plicht? — Dit , ter liefde
van de waarheid , openhartig te erkennen. —
Dan , hier door moesten 'er in my , uit hoofde
van mijne sterke gehechtheid aen de Protestant-
sche grondbeginzelen , aenmerkelijke bedenkingen
ontstaen. Het een en ander bewoog mij , dit
volgende te schryven.

„ WAER-

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ Volgens uwe Misfivē van den 17 dezer,
 „ zoude het Uwe Eerw. genoeg zijn, wanneer ik
 „ U, uit een der H. Schriften eene plaets kon-
 „ de aenwyzen, in welke men, zonder zich tot
 „ eenige stellingen te bepalen, zonder gevolg-
 „ trekkingen, en uitleggingen nodig te hebben,
 „ myne opgegevene onderstelling leest; of met
 „ andere woorden, wanneer men in die Schrif-
 „ ten zakelijk aentrof: *Elk voor ons noodzake-
 „ lijk deel der Goddelyke Openbaring vinden wy
 „ VOLLEDIG in de H. Schriftuer beschreyen.* —
 „ Aen deze uwe begeerte te voldoen, is my
 „ onmogelijk.

„ Maar, gesteld, niemandt konde dit doen:
 „ zoude dan daarom myne stelling als *valsch*
 „ verworpen moeten worden? — Ik erken, *de
 „ Goddelyke Openbaring is de regel van onzen
 „ Godsdienst. Maer is de Goddelyke Openbaring
 „ niet gebonden aen eenig Schrift?* Waer vind
 „ ik dan dezelve? — Waer bekome ik zodanig
 „ eene geruststelling, dat ik zeker ben, dat my
 „ niets van de Goddelyke Openbaring ontbreekt;
 „ en dat my, het gene, als het noch ontbreken-
 „ de wordt aangewezen, het echte is?

„ In dezen van U te mogen worden voorge-
 „ licht, zo dat ik gerust ben, mijn geloof op

„ on-

„ onwankelbare gronden te hebben gebouwd,
 „ zal my ten hoogsten aengenaem zijn; daer
 „ ik toch niet als waarheid zoek. In U een
 „ Man te mogen aantreffen, die als een middel
 „ in Godts handt diende, om my het rechte
 „ spoor der waarheid te wyzen; en langs het-
 „ zelve behoorlijk te leiden: hoe zoude ik my
 „ omtrent zodanig een Man eenige onvriende-
 „ lijkheid veroorloven. — De zaak, welke ik
 „ met U onder handen genomen hebbe, is te
 „ gewichtig, en myne liefde voor elken ge-
 „ trouwen en deugdzamen leeraer van den Godts-
 „ dienst, te sterk, dan dat ik dit zoude durven
 „ ondernemen.

„ In vertrouwen, dat gy myne pogingen uit
 „ het zo even gemelde oogpunt zult gelieven te
 „ beschouwen, zie ik uwe geëerde letteren met
 „ verlangen weder te ontmoet. Terwijl ik altoos
 „ wensch te zijn de ware hoogachter van ieder
 „ rechtgeaerde Christen leeraer, en my dus te
 „ blyven noemen

„ *Uwen oprechten Vriendt,*

„ 18 May

„ 1797.

FRANS VOORHOUT.”

De Heer P. SCHOUTEN zondt my daar op de-
 zen belangryken brief.

„ WAAR-

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Zo Niemand (gelijk onbetwistbaar is) uit een
 „ der H. Schriften, een plaats kan aanwyzen, in
 „ welke eenvoudig geleezen wordt: *Elk voor*
 „ *ons noodzaakelyk deel der Goddelyke Open-*
 „ *baaring vinden wy volledig in de H. Schriftuur*
 „ *beschreeven*, is uwe stelling, *elk zulk deel der*
 „ *zelve is in die volledig te vinden*, éene, welke
 „ zeker in den Bybel geen plaats heeft. — Er
 „ zullen Protestanten zijn, welken, zoo als vee-
 „ len onder hen gewoon zyn te spreken, die
 „ schriftmatig noemen, en zich beyveren, om
 „ te toonen, dat er plaatzen in de H. Schriftuur
 „ zijn, uit welken men, naar eene zogenaamde
 „ gezonde uitlegkunde, die stelling kan bewy-
 „ zen. — Maar is die uitlegkunde, hoe gezond
 „ dezelve ook geschat word, niet nog altijd men-
 „ schelyk? — Is zy, onderfeld eene, van de
 „ uitmuntenste Taalkunde, Godtsgeleerdheid en
 „ liefde tot de waarheid, als kunde der men-
 „ schen beschouwd, nog niet altijd feilbaar,
 „ en blood gesteld voor dwaaling? — Ik
 „ schroom niet te verzekeren, dat elk kundig en
 „ braaf Protestant deze vraag zal beantwoorden
 „ met een rondborstig JA! — Uit dit antwoord,
 „ zult gy, omtrent uwe eigene stelling beslui-
 „ ten, dat, hoe schriftmatig zy ook genoemd
 „ mag

„ mag worden, niet volkomen zeker is. — Zy
 „ is geene Bybelsche waarheid, maar word alleen
 „ als zodanig, door kunstmatige gevolgtrekkings-
 „ gen uit dezen afgeleid, en voorgesteld. — Of
 „ zy nu als valsch moet verworpen worden,
 „ laat ik aan uw eigen oordeel over. —
 „ „ Alle Ledemaaten der Gereformeerde Kerk
 „ „ belyden te gelooven, ingevolge het 7 Arti-
 „ „ kel hunner Nederlandsche Geloofsbelijdenis,
 „ „ dat het verboden is *tot den woorde Gods iets*
 „ „ *toe, of iets af te doen*, dat al wat daar by
 „ „ gedaan word door menschen (alzo die alle
 „ „ leugenaars zijn) is *ydelder dan de ydelheid*
 „ „ *zelve.*” — Nu, hoe gegrond, hoe schriftmaa-
 „ tig, volgens de beste uitlegkunde, uwe stelling
 „ U ook voorkome, zijt gy echter te oprecht en
 „ te edelmoedig, van niet te erkennen, dat zy,
 „ hoe dikwils men ook verzonden word van den
 „ eenen text tot den anderen, om die met el-
 „ kanderen te vergelyken, in zich zelve nooit
 „ iets meer kan zijn, dan iets, dat door men-
 „ schen, die (*let wel*) ALLE LEUGENAARS
 „ ZIJN, gevoegd is by den woorde Gods, en
 „ dus, volgens dat 7 Artikel zelfs, moet worden
 „ aangemerkt, ALS YDELDER DAN DE YDELHEID
 „ ZELVE. — Of nu uwe stelling door Protestan-
 „ ten gevoegd word by den woorde Gods, be-
 „ hoeft geen bewijs. Neen, anderen drukken
 „ „ die

„ die met eenige verandering van woorden uit,
 „ doch de zaak komt hier op neer: *de H. Schriftuur is de eenige regel van ons geloof.* — Dit
 „ belyden alle echte Protestanten te gelooven,
 „ en het is intusfchen onbetwistbaar/zeker, dat
 „ het volstrekt onmogelijk is, dezen regel van
 „ hun geloof, uit de H. Schriftuur, *met de ei-*
 „ *gene woorden derzelve,* aan te wyzen. — Zy
 „ word, uit vergelyking van verscheidene tex-
 „ ten, naar eene taal, Oordeel en Uitlegkunde,
 „ afgeleid, opgemaakt en beweerd. — In dit
 „ alles kan veel geleerdheid en bekwaamheid
 „ plaats hebben; maar hoe hoog men die ook
 „ schat (zonder eene byzondere, en duidelyk be-
 „ wezene Goddelyke Openbaaring, tot goed-
 „ keuring derzelve) door elk onbevooroordeeld
 „ Protestant zelfs, nooit hooger, dan als een
 „ menschelijk byvoegzel by den worde Gods,
 „ worden aangemerkt. — Dit is genoeg, ver-
 „ trouw ik, om U, die de waarheid zoekt, te
 „ overtuigen, dat wy in de H. Schriftuur alleen,
 „ niet alles *volledig* vinden, om dit noodzaake-
 „ lijke te weeten: *of elk deel der voor ons nood-*
 „ *zaakelyke Goddelyke Openbaaring in dezelve*
 „ *beschreeven is; dan of: ook een, of meer der-*
 „ *zelve aan de eerste opvolgers der Apostelen,*
 „ *alleen by monde is overgeleverd.* — Dat toch
 „ de Goddelyke Openbaaring aan geen geschrift

„ gebonden is, en zoo wel door mondelyke Over-
 „ levering, als door geschriften, onder de bestie-
 „ ring der Goddelyke voorzienigheid, ook zuiver
 „ tot onze kennis komen kan, is eene zaak, die
 „ ongetwijffeld door U erkend word. — Gy
 „ vraagt hier op: *Waar vind ik dan dezelve?*
 „ Zoo haast gy bekend, door het nu voorge-
 „ dragene, wegens de onzekerheid van uwe stel-
 „ ling, overtuigd te zyn, zal ik U het middel,
 „ tot uwe begeerde geruststelling, aanwyzen. —
 „ Ik geloof zelfs, dat gy dit ontdekken zult, als
 „ gy pooging doet om te antwoorden op de
 „ vraagen, in mynen van den 14 dezer, voor-
 „ gesteld, en dan tevens zien, dat ik alleen, om
 „ op eene vriendelyke wyze U vooreerst te vol-
 „ gen, en alle onaangenaame stuitingen te ver-
 „ myden, tot dien tijd toe gezweegen heb van
 „ den weg, langs welken wy alleen tot de ge-
 „ wenschte vereeniging komen kunnen. Tot
 „ dezen wilde ik U voorzichtig leiden, en my
 „ dunkt, dat gy reeds van zelve nadert. Ik
 „ voeg dan hierom by dezen een stukje, tot
 „ onze zaak betreklyk (f). Leest dit, met uwe
 „ ge-

(f) Zijnde dat van B. S. SINKEL, juist in die dagen
 te Amsterdam uitgekomen. Iets, dat voor mij, als zo
 zeer strokende met dat gene, 't welk ik lang gezocht,
 maer waer over ik tot dien tijdt toe niets voldoenens gela-
 zen

„ gewoone naauwkeurigheid, en bericht my we-
„ gens het een en ander schriftelijk.

„ Zo het zijn kan, verzoek ik, dat gy een
„ schriftelijk antwoord op dezen brief, my
„ door uw eigen zelf noch dezen avond, in
„ myn huis ter hand stelt. Ik heb voor U een
„ gewichtig nieuws; [doch hier van nader by
„ mo

„ Intusfchen blyve ik, ook voor U in 't by-
„ zonder God biddende,

Uw oprechte Vriend,

„ 19 May

1797

PETRUS SCHOUTEN.”

Dezen brief beantwoordde ik dien dag alleen
op deze wyze :

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Op uwe geëerde van den 19 dezer, U de
„ zen avondt, op de verzochte tydt, een ant-
„ woordt te geven, dat U en my zelven zoude
„ kunnen voldoen, is my onmogelijk, uit hoof-
„ den

zen hadt: en dus voor my by uitstek in myne omstandighe-
den belangrijk was, zo als elk, die het leest, zal ge-
voelen.

„ den van gebrek aen tijdt, veroorzaekt door
 „ het onderwijs der jeugd, waer toe ik my zel-
 „ ven verplicht hebbe. Verkiest uw Eerw echter,
 „ dat ik my op het verzochte uer by U ver-
 „ voege, ik begeer my niet te onttrekken. Van
 „ alle gelegenheden, welke my eenigzins nuttig
 „ kunnen zyn, ter bereiking van het [gewensch-
 „ te oogmerk, verlang is, zo veel in mijn vermo-
 „ gen is, met yver gebruik te maken; terwijl
 „ ik met ware hoogechting my blyve noemen,

„ *Uwen oprachten Vriendt,*
 „ den 19 May

1797

FRANS VOORHOUT.

By gelegenheid, dat ik op den 21 dezer, des
 voordemiddags den Godtsdienst by den Heer P.
 SCHOUTEN bywoonde, en door hem aen de Ge-
 meente wierdt herinnerd, dat de drie volgende
 dagen, *kruisdagen* genaemd, *geboae vastendagen*
 waren, gaf my dit aanleiding aen zyn Eerw. de
 volgende vragen te doen:

„ **WAERDE HEER EN VRIENDT!**

„ Veroorlof my, dat ik tusfchen beiden ter
 „ myner onderrichting vrage: wat beteekent her,
 „ dat Maendag, Dingsdag en Woensdag kruis-
 „ da-

„ dagen zijn? en waerom heeft dan het vasten
 „ tot 's middags plaats? Het vasten is immers een
 „ middel ter verootmoediging over begane wan-
 „ bedryven? Ik begrijp niet, waerom dit vas-
 „ ten op de kruisdagen voor een Christen nut-
 „ tig en betamelijk is? Had ik hier van een waer
 „ denkbeeld; was ik van deszelfs nu en betame-
 „ lijkheid overtuigd, ik zoude het voor my
 „ zelve in praëtyk brengen.

„ De ondervinding van uwe welwillendheid,
 „ om medearbeider te zijn in de verlichting en
 „ verbetering uwer medemenschen, doet my
 „ vertrouwen, dat ik eenig antwoord hier op
 „ van U ontvangen zal; terwijl ik my, na toe-
 „ wensching van allerlei heil! blyven noemen,

Uwen oprechten Vriendt,

„ den 21 May

1797.

FRANS VOORHOUT.”

Waer op ik dien zelfden dag dit antwoorde
 ontving.

„ WAARDE HEER EN VRIENDT!

„ Ik verhetigde my, dezen voordemiddag U
 „ onder myne Toehoorders te vinden, en hoop-
 „ te, dat Gy uit de sluitrede myner Predicatie
 „ wel zoudt begrepen hebben, dat de drie eerst-
 „ volgende dagen van deze week *Kruisdagen* ge-

E 2

„ naamd

„ naamd worden naar het oud gebruik onzer
 „ Kerk, volgens het welk, op dezelve, in die
 „ landen, in welke onze Godsdienstoeffeningen,
 „ ook buiten de muuren der Kerken mogen ver-
 „ richt worden, langs velden en akkers, Pro-
 „ cesfien of openbaare omgangen gefchieden, in
 „ welken het Kruis, het afbeeldzel van het
 „ werktuig, waar aan onze Verlosfer zyne ver-
 „ dienften voor ons aan den eeuwigen Vader
 „ heeft opgedragen, rondgevoerd, en den Va-
 „ der, in zijnen naam, gebeden wordt, dat hy
 „ zich om JESUS wille gewaardige, de vruch-
 „ ten der aarde te zegenen en te bewaaren.

„ Van dit ronddraagen des Kruices, worden
 „ zy *Kruisdragen* genoemd. — By die alge-
 „ meene plechtige gebeden, voegen wy het vas-
 „ ten tot dat einde als door U, in uwen Brief,
 „ zeer welis voorgesteld, en het nuttige en betaa-
 „ melyke van het zelve voor een Christen, zal
 „ U, vertrouw ik genoegzaam blyken uit het
 „ gedrag van PAULUS en BARNADAS (*Hand. 13:*
 „ *2.*) Immers daar wordt van hen gezeid: *En*
 „ *als zy in den dienst des Heeren waren, en vast-*
 „ *ten,* zeidde de H. Geest enz. — Dat toch de
 „ Christenen zouden vasten, heeft ook onze
 „ Leeraar JESUS voorzeidt (*Matt. 9: vs. 15.*)
 „ met deze woorden: *De dagen zullen komen,*
 „ *dat de Bruidgom van hen weggenomen zal*

„ wor-

„ worden, en dan ZULLEN ZY VASTEN. Hoe
 „ ook het vasten der Christenen aan God onzen
 „ Vader behaaglijk zijn kan, had JESUS mede
 „ reeds aangewezen (*Matt. 6. vs. 17, 18.*) zeg-
 „ gende: *Als gy dan VAST, zoo zalf uw hoofd*
 „ *en wasch uw aangezicht. Om niet te doen schynen*
 „ *voor de menschen; dat gy VAST, maar voor*
 „ *uwen Vader, die in 't verborgen is; en uw Va-*
 „ *der, die in 't verborgen ziet, ZAL HET U LOONEN.*
 „ God bidde ik, geeve U, om JESUS wille,
 „ het nuttige en het betaamelyk der ons voor-
 „ geschreevene vasten te doen zien, en onder
 „ dit opzien tot den Vader der lichten, noem
 „ ik my, met veel acbting,

„ *Uwen oprechten Vriendt,*

„ 21 May
 1797.

PETRUS SCHOUTEN.”

Deze kleine uitstap gedaen hebbende, bleef achter het groote vraegstuk als zeer belangrijk by my in ernstige overweging. Hier mede bezig zijnde, kwam by my in bedenking: of ook myne onkunde de oorzaak mocht zijn, waerom ik aen de voorstellen van den Heer P. SCHOUTEN niet voldoen konde? Om die rede kwam ik tot het besluit, my tot de Leeraers, of zodanige kundige lieden onder de Protestanten te wenden

den, die ik meende, zo deze voorstellen volledig waren op te lasen, uit hoofden van hunne kunde, daar toe in staet zouden zijn.

Schoon ik noch wel in het zelfde denkbeeld was, zo als ik my op bladz. 16 hebbe uitgedrukt, dat men, om van de leer der Rooms-katholyke Kerk grondig onderricht te worden, zich *niet* tot de Protestantfche Leeraers, of hunne Schriften moest wenden: zo dacht my echter, indien de leer der Protestanten ten aenzien van de Goddelyke Openbaring alleen de ware was, dan konde ook niemandt my beter te hulp komen dan de zodanigen.

Van dit mijn besluit aen den Heer P. SCHOUTEN kennis gegeven hebbende, keurde hy het niet alleen goed, maar raedde my zelfs aen, niets onbeproefd te laten, 't geen my in staet konde stellen, de opgegeve vraegstukken te beantwoorden.

Dan, wat ik in dezen ook hebbe aangewend, het is alles vruchteloos geweest. Men deedt, of beloften van aen myne begeerte te zullen voldoen, doch welken men nimmer vervuld heeft; of, zo men de opgegeven voorstellen beantwoorden was het op eene wyze, die op verre na niet voor voldoende mocht gehouden worden.

Dit onbewimpeld aen te wyzen, zal nu myne plicht zijn: wyl uit vergelyking hier van, met
het

het gene er tusfchen den Heer P. SCHOUTEN en my is voorgevallen, de waerheidtlievende lezer in ftaet zal zijn, het gewicht der redenen van mynen by velen zo zeer miskenden overgang tot de Roomsche Katholyke Kerk, te doen gevoelen; en op mijn voetspoor, met aflegging van alle vooroordeelen, alleen de waerheid hulde te doen.

Ik zal, om te toonen, dat ik niemandt begeer hatelyk af te fchilderen, of door de mededeeling hunner gedachten te benadeelen, de namen van zodanige Proteftanten, die geheimhouding begeerd hebben, achter wege laaten.

In de eerfte plaets wendde ik my tot een Man, wiens denkwyze my volledig bekend was; met wiens Godtgeleerde gevoelens als Proteftant ik naest eenigen tijdt voor het grootst gedeelte overeenftemde; die by kundige lieden, welke hem kenden, gehouden wierd voor een doorziend, eerlijk en onpartydig aenklever van den Christelyken Godtsdienst; met één woordt, een groot Wijsgeer; een man, van wien ik dikwijls belangryke redevoeringen en redewisfelingen over betwiste leerftukken van het Christendom had bygewoond; aen dezen fchreef ik na mondeling zyne toefstemming gevraegd en bekomen te hebben, den volgende brief:

E 4

„ MIJN

„ MIJN HEER EN VRIENDT!

„ Ingevolge onze affpraek zende ik U deze
 „ myne bedenkingen.

„ Vooraf houde ik als erkend *het befaen de*
 „ *noodzakelijkheid en nuttigheid eener Goddely-*
 „ *ke Openbaring. Ook, dat deze Openbaring de*
 „ *dénige regel van ons geloof en leven is. Maar;*
 „ *Waar is deze Openbaring? Vinden wy die vol-*
 „ *ledig in de fchriften, by ons onder den naem*
 „ *van het O. en N. Testament bekend? Kan men*
 „ *dit, zonder zich tot eenige fellingen te bepa-*
 „ *len, zonde gevolgtrekkingen en uitleggingen no-*
 „ *dig te hebben, bewyzen? — Er zullen zeker-*
 „ *lijk velen zijn, die zich zullen beyveren, dit*
 „ *volgens eene zogenaemde uitlegkunde te be-*
 „ *wyzen. — Maer is deze uitlegkunde, hoe*
 „ *gezond dezelve ook moge gefchat worden,*
 „ *niet altijd menfchelyk? Is deze uitlegkunde,*
 „ *onderfteld van de grootfte taelkundige, Godt-*
 „ *geleerde en onpartydigfte lief hebber van waer-*
 „ *heidt, niet noch altyd feil en vatbaer voor*
 „ *dwaling? Is het van de Goddelyke wijs en*
 „ *goedheid te verwachten, dat wy in een stuk*
 „ *van zo veel aanbelang ons op feil en wan-*
 „ *kelbare gronden zullen behoeven te ves-*
 „ *tigen?*

„ Zie daer, Mijn Heer! eenige bedenkingen

„ Ik.

„ Ik zoek niets dan waarheid. Dit vertrouw ik
„ mede van U. Ik zie geen kans, het boven-
„ gemelde te beantwoorden. Echter beschouw
„ ik het voor my van zeer veel belang, in de-
„ zen eene ware en overtuigende geruststelling
„ te erlangen. Hoe gelukkig zoude ik my ach-
„ ten, indien Gy in deezen tot een middel in
„ Godts handt diende, dat er aen mijn verlan-
„ gen wierde voldaan.

„ Ik teekene my met een oprecht hert en na
„ toewensching van alle heil!

„ *Uwen Vriendt,*

„ 23 May

1797.

FRANS VOORHOUT.”

My te binnen brengende, dat ik verzuimd had
over dit zelfde onderwerp noch eene gewichtige
vraag, na welkers beantwoording, ik zeer ver-
langde, er by te voegen, schreef ik aen dien
zelfden Vriendt den volgenden brief:

„ MIJN HEER EN VRIENDT!

„ In myne Misfive van den 23 dezer heb ik
„ verzuimd noch eene vraag by de opgegeve-
„ ne, tot het zelfde doel strekkende, te voe-
„ gen. Vergun my de vryheid, er deze in te

„ lasfchen. Zy is deze: *Is de Goddelyke Open-*
„ *baring, die wy doch voor de éénige regel van*
„ *ons geloof en wandel houden, aen eenig fchrife*
„ *gebonden?*

„ In vertrouwen, dat UE dit byvoegzel in
„ uw antwoordt mede in aenmerking zult ge
„ lieven te nemen, teeken ik my met de ver-
„ fchuldigde hoogachting,

Uwen Vriendt,

„ 26 Mey
1797.

FRANS VOORHOUT.”

Ik had dikwijls gelegenheid, dezen mynen
Vriendt, in perfoon te ontmoeten. Dit gaf aen-
leiding, toen het begeerde antwoordt niet kwam,
ik hem herhaelde ryzen mondeling met aendrang
en ernst verzocht, aen mijn verlangen te vol-
doen. Er wierdt wel beloofd, maer de belof-
te niet vervuld; 't geen my bewoog, niet meer
mondeling aen te dringen, maer te beproeven,
of een fchriftelijk verzoek voor my van een ge-
lukkiger gevolg zoude zyn: Waerom ik hem
den 8 July daer aen volgende dezen brief
zondt.

„ MIJN HEER EN VRIEND!

„ Zal ik op myne Misfive van den 23 en 25
„ May

„ May laetstleeden, van U eenig schriftelijk ant-
„ woordt bekomen? Zo neen: mag ik daer van
„ de rede weten? Ik vertrouw, indien UE. zo-
„ danig eene rede mocht hebben, dat het zulk
„ eene zal zijn, die my zal kunnen voldoen.
„ Doch indien ik het beloofde schriftelijk ant-
„ woordt van U te wachten had, hoe zeer zou-
„ de ik my verblyden, zo ik daer eerstdaegs
„ mede vereerd wierde.
„ Ik teekene my met hoogachting,

„ MIJN HEER EN VRIENDT!

„ *Uwen toegenegen Vriendt,*

„ 8 July,

1797.

FRANS VOORHOUT.”

Op dezen ontving ik dit volgende antwoordt:

„ GEACHTE VRIEND!

„ Voorleden Saturdag ontving ik van U eenen
„ brief, over welken ik my nog al eenigzins
„ verwonderde; also gy my deszelfs inhoud,
„ den voorigen Donderdag wel mondeling zoudt
„ hebben kunnen mededeelen: dan gy schijnt 'er
„ nog al op gesteld te zijn, alles per Misfivē
„ te behandelen, en daerom zal ik U dan ook
„ schriftelijk antwoorden. —

„ Ja!

„ Ja! mijn Vriend, ik heb redenen gehad,
 „ waerom ik uwe bedenkingen nog niet beant-
 „ woord heb; doch, zonder van dezelve te
 „ reppen, heb ik de eer, U, by deezen, te be-
 „ rigten, dat ik, op uwen naderen aendrang en
 „ om aen Uw verlangen te voldoen, eerstdaegs
 „ 'er mijn werk van zal maken, om uwe ge-
 „ opperde zwarigheden, zo veel my doenlijk
 „ is, op te losfen. — Verwagt dan binnen kort,
 „ op de bewuste bedenkingen het antwoord van
 „ hem, die zig met hoogagting noemt,

„ 15 July
 1797.

Uw-Vriendt

Dezen brief kwam my al te bedenkelijk voor,
 om dezelve onbeantwoord te laten; waerom ik
 hem dit volgende schreef:

„ MIJN HEER EN VRIENDT!

„ Op dat alle rede van verwondering by U
 „ ophoude, zo dient deze, dat ik door eene
 „ mondelinge voordracht tot dus verre mijn oog-
 „ merk niet heb kunnen verkrygen: dan hoe
 „ aengenaem is het my thans, zeker staet te kun-
 „ nen maken, dat gy eerstdaegs uw werk 'er
 „ van zult maken, om myne geopperde zwa-
 „ rig-

„ righeden , zo veel U doenlijk is , op te
„ losfen.

„ Had ik de redenen mogen weten waerom
„ gy myne bedenkingen noch niet beantwoord
„ hebt , ik zoude waerschynelyk door myn te-
„ genredenen die geheel hebben doen ver-
„ vallen.

„ Ik blyve met hoogachting,

„ Uw Vriendt ,

„ 16 July

1797.

FRANS VOORHOUT.

Wie zoude nu niet verwachten , dat ik in staet zoude zijn , den Lezer te toonen , dat deze Man woord gehouden heeft. Doch , het geen my zeer smert , er is niets van gebeurt. Thans is het onmogelyk , hier meer byzonderheden van te melden , verbieden my de plichten , uit vriendschap geboren.

Echter had ik noch meer Vrienden . Onder dezen waren er , die uit hoofde van hunne jaren , byzondere omftandigheid , vlugheid van oordeel , bestendig zoeken naer en eerlyk aenkleven van het gene zy voor waerheid hielden , my menig aengenaem onderhuodt hadden opgeleverd. Met twee derzelve had ik eene zeer genoegelyke verkeerung. Ik zal ze A en B noemen.

men. Beiden hadden zy eene sterke lust om hunne kundigheden te vermeerderen. Met B had ik eene zeer vertrouwelyke ommevang: zo dat wy niet schroomden, elkander de grootste geheimen toe te vertrouwen. De vriendschap met B blyft noch dezelfde, schoon nu door eenige omstandigheden belemmerd. Wil ik den aert der vriendschap, tuschen deze en my, voor myne lezers meer duidelyk maken, ben ik verplicht onze briefwisseling een weinig vroeger te beginnen dan die 'er tuschen den Heer P SCHOUTEN en my heeft plaets gehad. De Lezer zal 'er met een door in staet gesteld worden, na te gaen, hoedanig in dien tijdt myne denkwyze was.

Aen A schreef ik dus:

„ MIJN VRIENT!

„ Al schoon met het ligchaem van u afwezig,
 „ begeere ik nochtans door briefwisseling nu en
 „ dan met U te spreken. Ik verbeelde my,
 „ dat dit U niet onaengenaem zal zijn. Van
 „ tijdt tot tijdt eenig bericht te ontvangen van
 „ den staet der wetenschappen, der verlichting,
 „ in de stad van uw verblijf, zoude my zeer
 „ bevallen. Van hier kan ik U niet veel mel-
 „ den, dan dit onaengename, dat de geestelijk-
 „ heid over het algemeen de verlichting weinig
 „ be-

„ bevorderd; eenigen zelven byna in ieder Leer-
 „ rede zeer ſterk tegenwerken. Ik heb moed,
 „ wanneer de grootſte yverers voor de recht-
 „ zinnigheid dus voortgaen, hunne verkeerde
 „ oogmerken dies te beter zullen ontdekt, hun-
 „ nen aanhang onder verſtandige lieden kleinder,
 „ en zy door geene anderen zullen gevolgd
 „ worden dan door het dweepziekſt en onkun-
 „ digſt gedeelte der menſchen.

„ Om dat de Bybel door de Orthodoxen dik-
 „ wijs zo misvormd en verkeerd gebruikt wordt,
 „ heb ik voorgenomen, onder myne jonge kwe-
 „ kelingen de kennis daer van (onde anderen)
 „ tot een tak van onderwijs te maken. De hi-
 „ ſtorifche vragen door C. DE VRIES, te Am-
 „ ſterdam uitgegeven, en het Werkje van VAN
 „ EMDRE zal myne liddraedt zyn. By gele-
 „ genheid (g) wil ik U wel eens melden, hoe
 „ ver ik in myne poginge ſlaeg

„ Hoe bevalt U de Wiſkunde? Kunt gy 'er
 „ mede voortkomen (h)? Een brief van uwe
 „ handt

(g) Deze gelegenheid zal voor mynen Vriendt en my-
 ne Lezers geboren worden, wanneer ik het geen, betref-
 fende myne werkzaamheden met de jeugd, aen het alge-
 meen mededeele.

(h) Deze tak, mede een van myne geliefſte Weten-
 ſchappen, en het dagelijks onderhoud met myne jeugdi-
 ge Kwekelingen, hadt inſgelijks 'zints eenigen tijdt het
 onderhoud van onze geſprekken uitgemaekt.

„ handt te mogen ontvangen, zal my aetige,
„ naem zijn.

„ Ik teekene my met hoogachting.

„ *Uwen welmeenende Vriendt,*

„ 1 February
1797.

FRANS VOORHOÛT.

Nu zoude behooren te volgen het antwoord, det ik van dezen mynen Vriendt ontving; een antwoordt, wanneer ik het geheel woordelijk mededeelde, aen de eene zyde het character van hem zoude doen kennen als eene, by uitstek geschikt voor het oogmerk, 't geen ik in mijn schryven bedoelde, en aen de andere zyde als een yverige welmenende, eerlijke waerheidzoeker, ja als eene, die geschikt is de plichten der vriendtschap te vervullen. Dan, wil ik zelve deze plichten niet verwaerlozen, kan ik slechts in eenige opzichten het woordelijke en in andere opzichten het zaeklijke van zijn antwoordt te ne der stellen; 't geen hier op neerkwam.

„ GEACHTE VRIENDT!

„ Ik besteed thans mijn meesten tijd aen de
„ Wiskunde; zy bevalt my, en zo ver ik nu
„ ben

„ ben , is zy my niet zeer moeilijk , alleen heb
 „ ik wat lang werk ; ik schrijf dit noch aen de
 „ ongewoonheidt toe. — Een kort verflag van
 „ myne orde van behandeling , dunkt my , zal
 „ U niet onaengenaem zyn. Behalven STEEN-
 „ STRA en Dou , heb ik COETS en EUCLIDES
 „ zelve. Als ik nu een propositie in STEEN-
 „ STRA lees , poge ik die eerst uit STEENSTRA
 „ zelve te begrypen ; dan zie ik de bewerking
 „ der anderen na ; teeken de plaetzen der ande-
 „ re schryvers by STEENSTRA zorgvuldig aen ,
 „ en dit neemt (wel is waer ,) veel tijdt weg ,
 „ maer ik heb dan ook het genoeg , alles te
 „ begrypen. *De meetkundige oeffeningen* heb
 „ ik thans gekregen , en reeds tweemaal door-
 „ gelezen , en heb nu ook dat vermaek , om ze
 „ zonder eenige moeite te verstaen ; die plaet-
 „ zen , welke over STEENSTRA licht versprei-
 „ den , teekene ik by STEENSTRA aen. — Gis-
 „ teren heb ik de zo lang verwachtte *meetkunde*
 „ van VAN SWINDEN ontvangen ; deze vind ik
 „ over de propositien , welke ik begrijp , zeer
 „ aertig ; ik zal hem vooral by STEENSTRA ge-
 „ bruiken , en ik geloof , zo ik niet reeds aen
 „ STEENSTRA begonnen was , dat ik dan VAN
 „ SWINDEN tot het leerboek zou nemen. Thans
 „ echter zal ik voortgaen. Uwe gedachten
 „ hier

„ hier over te vernemen, zal my aengenaam
 „ zyn — (i).

Zie daer, geachte Vriendt! een getrouw ver-
 „ flag van myne wyze van werken. Nu noch
 „ iets van andere zaken. — De verlichting wordt
 „ in myne stadt door de geestelyken zo min
 „ bevorderd dan by U. De predikanten zijn veel
 „ erger orthodox dan aldaer. Echter hope ik
 „ op eene verbetering.” Verder deelt mynen
 Vriendt my mede de onderscheidene werkzaam-
 heden, die 'er ten nutte van onderscheidene tak-
 ken van wetenschappen in de plaets van zyn ver-
 blijf stand grypen, die alleszins belangrijk zijn,
 waer van hy, zo veel zyn tijd toelaet, een ge-
 trouw en yverig gebruik maekt; het geen my
 doet verwachten, dat myn Vriendt eenen ryken
 voorraedt van nutte kundigheden voor zich zal
 opzamelen (k). Hy laet het daer bij niet be-
 rus-

(i) Eenigen myner lezers zouden nu deze aanmer-
 king kunnen maken: „ Wat verbandt heeft dit medege-
 „ deelde met het hoofdoel uwer verantwoording?” Dan
 die overweegt 't geen de Heer P. SCHOUTEN ten mynen
 opzichte in de Voorrede bladz. IX zegt, zal licht begry-
 pen, dat dit ter staving van 's mans uitdrukkingen kan
 dienen.

(k) Hoe zeer zoude ik my verheugen, de byzonderhe-
 den aen myne lezers te kunnen mededeelen. Dan de
 plicht

„ in 't vervolg van U bericht te ontvangen, zal
„ my aengenaem zijn. De Kerkelyke geschiede-
„ nis, geloof ik, dat ook tot het verkrygen van
„ gezonde Godtsdienst-begrippen zeer dienstig is,
„ (1) vooral de kennis der characters van hun,
„ die voorstanders van byzondere gevoelens ge-
„ weest zijn, om daar uit hunne bedoelin-
„ gen met deze of gene stellingen af te meten.
„ Daar ik merke, dat myn brief vry lang wordt,
„ zo strekke dit breeder bericht ter vergoeding
„ van het lang verwijl, terwijl uwe briefwisfe-
„ ling my aengenaem zal zijn en blyven. Van
„ het opmerkelyke, dat hier mocht gebeuren,
„ zult gy voorzeker nu en dan bericht ontvan-
„ gen van

„ *Uwen dankbaren Vriendt,*

„ 5 February
1797.

A.

Over de *verlichting* schreef my deze myne
vriendt den 25 May daer aen volgende noch dit:
„ Gaerne wenschte ik U iets aengaende den
„ voort-

(1) Het Stukje van VAN EMDRE zoude hier toe van
veel nut zijn; was hij in eene enkele trek op bl. 40.
Vr. en Antw. 12—15. minder partydig geweest. Waerom
ik voor myne jeugd van dit gedeelte van 's mans nuttig
werk geen gebruik heb kunnen maken.

„ voortgang der verlichting te kunnen melden:
 „ doch, helaes! zij blijft hier, (gelijk JANUS
 „ zegt,) noch een oude vrouw, die zachtjens
 „ voortwandeldt, maer nu en dan van den een
 „ of ander jongeling een stoot krygt; doch de
 „ jongelingen, die haer hier moeten voortduwen;
 „ zyn weinigen. Blyken hier [van zijn twee
 „ leerredenen, voorlede week door twee ortho-
 „ doxe studenten uitgesproken, waer van de
 „ een wel anderhalf uer bezig was, met te bewy-
 „ zen dat PAULUS *niet voor de algemeene aanbieding*
 „ *was*; de ander verkwistte zijn tijdt, met de
 „ kenmerken, tijdt, plaets, enz. der inwendige
 „ roeping te verklaren. Zie daer! twee Jonge-
 „ lingen, die op het einde der 18de Eeuw het
 „ volk den weg tot het geluk moeten aen-
 „ wyzen. Ik ging kwaed uit de Kerk; vooral
 „ toen ik hoorde, dat anderen zeiden: *het gaet*
 „ *noch al*. Voor het overige gaet hier alles den
 „ ouden gang.”

Tusfchen het fchryven van dezen en mynen
 volgenden, wierdt myne onderhandeling met den
 Heer P. SCHOUTEN, en myn opentlijk gedrag,
 aengaende de bywoning van den openbaren Godts-
 dienst voor velen myner vrienden meer en meer
 opmerkelijk. Met hun redeneerde ik hier over-
 openhartig. Insgelyks met dezen mynen vriendt,
 die in dees tijdt in Alkmaer eenigen tydt zich

ophieldt. Dus wy veel mondeling afdeeden. Dan de zaak, welke ik met den Heer P. SCHOUTEN onder handen had, begeerde ik ook [met dezen mynen vriendt schriftelijk te behandelen, waer in hy mede bewilligde. Waerom ik hem het volgende schreef:

„ WAERDE VRIENDT!

„ Ik onderneme het, [ingevolge onderlinge af-
„ sprack, U de volgende vragen ter ernstige over-
„ weging en oplossing op te dragen.

.
.
. (m).

„ Zie daer, U openhartig myne bedenkingen
„ medegedeeldt. Ik weet, dat gy U van alle
„ vooroordeelen tracht te ontdoen. Dit is ook
„ bestendig myne pogingen geweest en blijft het
„ noch. Welke personen zyn dan geschikter, om
„ met elkander over zo een belangrijk onder-
„ werp in onderhandeling te treden?

„ Wijl wy vrienden zyn, zo handelen wy op-
„ recht, en verdenken elkanderen [niet. Al wat
„ ik over deze stoffe schryft, vorderdt geen ge-
„ heim-

(m) Hier volgden de vragen, zo als ik ze den 23 en 26 May aan mijnen vriendt, te vinden op bl. 74: 76 voor- droeg; en sloot deze met de volgende woorden.

„ heimhouding. Ik vertrouw, dat gy ze mede
„ niet begeert. Ik verlaet my op uwen yver en
„ lust tot onderzoek. Ik zie met verlangen uw
„ schriftelijk antwoordt te gemoet.
„ Ik teekene my met ware hoogachting,

Uwen Vriendt,

„ 15 July
„ 1797. FRANS VOORHOUT.”

Waer op hy my toezondt een geschrift, ge-
tyteld :

„ IETS OVER EENE GODDELYKE OPENBARING.

„ Gy erkent eene Goddelyke Openbaring als
„ de eenige regel van ons geloof en wandel;
„ of met andere woorden: gy erkent de onge-
„ noegzaamheidt der *reden* ter verlichting van
„ ons verstandt in zaken van het grootste aen-
„ belang, en ter, daerop gegronde, verbetering
„ onzer harten. Er is dus volstrekt eene Open-
„ baring nodig, om dat gebrekkige der *reden*
„ aen te vullen, en in de voor het belang van
„ het menschdom noodzakelyke behoefstens te
„ voorzien. — Op dezen grondt bouw ik
„ voort, en stel tevens de ongenoegzaamheidt
„ van de wet der natuer, of het zedelijk be-
„ ginzels van goed en kwaedt, wyl die uit de
„ *reden* haren oorsprong ontvangt; en die te

„ gelijk niet in faet is, om ons duidelyke be-
 „ grippen te doen vormen van onze wezenlijke
 „ bestemming. Op dezen grondt ook, ken ik
 „ veilig overgaen tot het besluit: *de openbaring*
 „ *is in eenig schrift bevat.* Wy erlangen hier
 „ door een volkomen zamenstel van geloof en
 „ zedenleer, zo nodig, om in onze Godtsdien-
 „ stige begrippen die order te bewaren, welke
 „ zo zeer medewerkt ter opklaring van ons ver-
 „ standt, en daerop gegrond menschelijk geluk.
 „ Is er die orde niet, dan bezitten wy niets,
 „ om ons gedrag aen te toetzen, en wy strek-
 „ ken ten prooi van verwarde denkbeelden. Ik
 „ veronderstel hier *twee* dingen:

„ a. *Of de openbaring is gelegen in het sifsthe-*
 „ *ma, van den eenen of anderen wereltdwy-*
 „ *zen; of*

„ b. *In den Bybel.* Onderzoeken wy dit,

„ a. *In het sifsthemata van den wereltdwyzen,*
 „ Onderzoeken wy hier *twee* der beroemdste
 „ leerstelselen, en wel

„ 1. *Dat van SOCRATES.* Deze, hoe groot
 „ 's mans vernuft, hoe braef zijn gedrag ook
 „ moge geweest zijn, en hoe zeer hy hier om
 „ alle achting verdient; ja! welke schoone stuk-
 „ ken men in zyne leer vinden moge, berustte
 „ echter alles bij hem meerop overtuiging voor
 „ zich zelve, dan wel op zekerheid voor an-

„ de-

„ deren; ja! het was er zo ver van daen dat
 „ hy zelfs het geen hy leerde, voor zekerheid
 „ wilde uitveilen, dat hy in tegendeel (vol-
 „ gens getuigenis van PLATO in *phaedone*) ge-
 „ woon was, zyne leerlingen in te scherpen:
 „ „ dat een wijs man wel met al zijn vermo-
 „ „ gen de waarheid moet nasporen, echter
 „ „ niet op zekerheid aendringen, maer met
 „ „ hoogste waerschynelykheid te vreden zijn,
 „ „ tot dat hy van een zuiver licht bestraeld
 „ „ of door een Goddelijk onderwijs zelve on-
 „ „ derwezen wordt.””. En opmerkenswaer-
 „ dig is het volgende gesprek van SOCRATES met
 „ zynen leerling (by PLATO in *ALCIB dial.*
 „ 2.) „ „ SOCRATES. Het beste, dat wy doen
 „ „ kunnen, is, met geduldige lijdzaamheid te
 „ „ wachten, tot dat er iemandt kome, die
 „ „ ons de verplichtingen jegens Godt en men-
 „ „ schen duidelyker verklaerd
 „ „ LEERLING. Wanneer zal die gelukkige
 „ „ zion eens voor ons opdagen? Wie zal ons
 „ „ dat gewenschte onderwijs geven? O! hoe
 „ „ brande ik van begeerte, om dezen leermee-
 „ „ ster te zien!
 „ „ SOCRATES. Hy, deze Goddelyke leer-
 „ „ meester zorgt voor u, en zal het noch ver-
 „ „ der doen; doch naer mijn inzien geschiedt
 „ „ dit op deze wijs, zo als *Minerva* (volgens

„ „ het verhael van *Homerus*) met *Diomedes*
 „ „ handelde, zy verdeelde den nevel, die voor
 „ „ zyne oogen zweefden, en zo zag hy de
 „ „ voorwerpen, die voor hem lagen. Even
 „ „ zo moet de dikke nevel, die uw verstand
 „ „ verduistert, verdreven worden, op dat gy
 „ „ het onderscheid tusfchen goedt en kwaedt
 „ „ duidelyk mocht inzien, 't geen gy thans
 „ „ niet doen kunt” — Hier uit blijkt, dat
 „ „ *Socrates* en zyne *leerlingen* zelve van zyne ei-
 „ „ gene stellingen geene zekerheid genoeg ge-
 „ „ had, en altoos naer hooger licht verlangd
 „ „ hebben. Zy gevoelden zelve ook hier het
 „ „ gebrek der *reden*; en dus, dat alles mensche-
 „ „ lijk bleef. Dus, erkennen wy het gebrek der
 „ „ *reden*, dan kunnen wy de *leer van SOCRATES*
 „ „ voor geene openbaring houden, daer hy zelfs
 „ „ niet verder gaen konde dan tot *het waerschyne-*
 „ „ *lyke*.

„ „ 2. Komt hier in aenmerking de *leer van*
 „ „ *MAHOMET*. Doch ook in haer kan de ware
 „ „ wyze geene Openbaring vinden; daer doch
 „ „ (volgens hem) het hoogste geluk gelegen is in
 „ „ het genot van zinnelyke vermaken. Immers,
 „ „ te stellen, dat na den doot daer in 't geluk
 „ „ bestaen zal, dat men zyne zinnelyke driften,
 „ „ zo veel mogelijk, en in alle hare uitgestrekt-
 „ „ heid den ruimen teugel zal kunnen vieren,
 „ „ ver-

„ verraedt een hart, dat niet het minste fijn ge-
 „ voel heeft van die [reineren] genoegens, waar
 „ van de wyze alleen een juist denkbeeld heeft.
 „ Van hier ook, dat MAHOMET zo veel byval
 „ kreeg, om dat zyne leer geheel en al geschikt
 „ was, om de zinnelijkheid der menschen te
 „ streelen, en hunne driften te doen bot vieren.
 „ Wanneer wy hier over ernstig nadenken, moe-
 „ ten wy aen de leer van MAHOMET eene byzon-
 „ dere openbaring weigeren; te meer, wanneer
 „ wy van de wonderen, die hy voorgeeft, geene
 „ andere bewyzen vinden, dan zijn eigen getui-
 „ genis.

„ Alle andere *leerfelzels*, als van SOLON,
 „ LYCURGUS, NUMA, ZOROASTER, enz. heb-
 „ ben dezelfde gebreken, en zijn meer ingericht
 „ tot voedzel der staatkunde, dan wel ter op-
 „ wekking van warme Godtsvereering; en in geen
 „ van allen vindt men zulk een volkomen za-
 „ menstel van Godtsdienst, dan in *de leer van*
 „ JEZUS. — Er blijft ons dus niet meer over.
 „ dan te stellen, dat alleen in

„ b.) Den BYBEL eene Goddelyke openbaring
 „ vervat is — Laet ons eens zien, of in den
 „ Bybel ook eenige kenmerken eener openbaring
 „ te vinden zijn. — Lezen wy den Bybel met
 „ aendacht, zullen wy er ten minsten deze twe
 „ „ hoofd-

„ hoofddenmerken al ras in ontdekken, name-
 „ lijk:

„ a. *Eenvouwigheid*, en daer uit voortvloei-
 „ ende *duidelijkheid*. Hoe eenvoudig en duide-
 „ lijk zijn de schoonheden der deugd, en de on-
 „ heilen der ondeugd voorgesteld, door de om-
 „ kleding der voor 't volk zo drooge zedelesfen,
 „ in verhalen, gelykenissen en geschiedenisfen,
 „ meer geschikt voor het kortzichtigste gedeel-
 „ te der natie, wiens verstandt voor enke-
 „ le zedelesfen niet vatbaer was. Tot een voor-
 „ beeldt strekke hier Jezus redevoering over den
 „ aert van het koningrijk der hemelen, in de 14
 „ eerste vs. van *Math.* 22. en hoe gemakkelijk
 „ was het Jezus na het eindigen dezer gelyke-
 „ nis er dit besluit uit op te maken: *velen zijn*
 „ *geroepen, maar weinig uitverkoren*. Woorden,
 „ waer over vele haarkloveryen ontstaen zijn,
 „ doch die, wanneer wy by den natuerlyken
 „ zamenhang dezer redevoering blyven, niets
 „ anders beteekenen, dan, *velen bleden ik myne*
 „ *leer, en de uit deszelfs betrachting voortvloeiende*
 „ *zaligheidt aen, doch weinigen hebben van*
 „ *dit vriendelyk aanbodt willen gebruik maken*.
 „ Zo eenvoudig zijn alle gelykenissen, geene
 „ wysgeerige begrippen van bovennatuerkunde,
 „ geene filosofische twistredenen, geene ge-
 „ leerde geschillen van drooge drogredenen zijn
 „ daer

„ daer in te vinden: maer alleen de ongekunstel-
 „ de voorfilling van 't voortreffelyke der deugd
 „ in den eenvoudigen volkstoorn. Slechts de
 „ bergpredikatie alleen zal hier overvloedige be-
 „ wyzen opleveren.

„ Het tweede hoofdkenmerk is daer in gele-
 „ gen; dat

„ b. *De Bybel juist voldoet aen de behoefstns*
 „ *van het menschdom.* Beschouwen wij het
 „ menschdom, kortelyk, zo als het thans is;
 „ en wy worden ras ontwaer, dat de meeste
 „ menschen zich geheel en al door zinnelyke
 „ schijnvermaken laten wegslepen. Hoe dikwijls
 „ zien wy, zelfs by verstandigen, de rede ver-
 „ laegt door zinnelykheid; en overgelaten aen
 „ de heerschappy der driften, het verstandt door
 „ de slaeffche vooroordeelen beneveld; en
 „ daer het verstandt alleen de leidtsman is van
 „ onzen wil, hoe weinig tegenstandt ontmoeten
 „ dan niet de zinnelyke neigingen! Immers,
 „ hoe dikwijls wordt zelfs de verstandigste door
 „ eene bedrieglyke verbeeldings-kraft misleid!
 „ en hoe dikwijls behaeldt zy de zegeprael bo-
 „ ven de rede! hoe weinig kunnen wy haer we-
 „ derstandt bieden? En evenwel is zy de bron
 „ van vele rampen. Zo dra zy ons beelden
 „ vormt, die onze driften in beweging bren-
 „ gen, en ons hier door onvatbaer maken ter

„ vor-

„ vorming van ons verstandt en hart; immers,
 „ zo dra wy onze [verbeeldingskracht den rui-
 „ men teugel laten vieren: wordt ons verstandt
 „ (als 't ware bedwelmd, verbijsterd; wy zien
 „ de gevolgen der onheilen, waer henen die ver-
 „ beeldingskracht ons leidt; niet zo naeuw-
 „ keurig door; en indien ons verstandt zich
 „ al eenigzints begint te verheffen, aenstondts
 „ is onze verbeelding op middelen bedacht, het
 „ zelve te stillen. Zo doen wy den eersten stap
 „ van lichtzinnigheid; vervallen hier door in
 „ eene andere, gaen zo van trap tot trap verder,
 „ en zijn dan eerst in staet het verkeerde onzer
 „ handelwyze in te zien, wanneer de gevolgen
 „ der daden ons hierop oplettend maken.

„ Ik geloof niet, dat deze schets overdreven
 „ is. Ik heb ze (ik beken het gaerne) aen
 „ mijn eigen hart getoest. Het is de klacht
 „ van vele brave jongelingen; en zelfs bejaer-
 „ den heb ik over de heerschappy der zinnelijk-
 „ heidt boven het verstandt hooren klagen.

„ Gaen wy nu dezen toestandt na, en lezen
 „ wy dan met aendacht den Bybel, dan ont-
 „ dekken wy al schielijk, dat zy in dit gebrek
 „ voorziet; zy alleen wijst ons de middelen,
 „ om zinnelyke driften en hartstochten te over-
 „ winnen, en naer het doel onzer bestemming
 „ te streven; middelen, die zo wel by den

„ een-

„ eenvoudige landtman, als by den beschaef-
 „ den wijsgeer van dienst zijn. Van hier, dat
 „ men zo veel gewag vindt gemaakt van den
 „ zegenprael *van 't vleesch boven dene geest*, dat
 „ is, in de spreekmanier van die tyden, *van*
 „ *de zinnelijkheid boven het verstand*. — Hoe
 „ diep was het menschdom door deze zinne-
 „ lijkheid vernederd! en — welke weldadige
 „ bedoelingen van 't Opperwezen! Godt *zendt*
 „ *JESUS, om ons door zyne leere weder te brengen*
 „ *tot den verheven trap van zedolyke wezens*. Ja,
 „ de Bybel alleen leert ons de geschiedenis van
 „ 't bederf der rede, waer toe geen een wijs-
 „ geerig systhema in fraet was,
 „ Doch, (en deze vraag is natuerlijk) waer-
 „ om laten dan wy, die van den Bybel kun-
 „ nen gebruik maken, ons evenwel noch van
 „ de zinnelijkheid beheerschen? Het antwoord
 „ is eenvoudig. Om dat de meeste Christenen
 „ den Bybel met geheel andere oogmerken le-
 „ zen: *of*, zij lezen daer in als een taek, hun
 „ opgelegd, zonder te begrypen, wat men
 „ leest; *of*, men leest enkel, om plaetzen te
 „ vinde, om te kunnen plooyen naer verwar-
 „ de Godtsdienstbegrippen. Zeer zelden zoekt
 „ men in den Bybel zelfs de verbetering des
 „ harten; en hy, die, uit dit oogpunt be-
 „ schouwe, den Bybel leest, zal er voorzeker
 „ veel

„ veel nut uit wegdragen; mits hy ook op de
 „ zekundige waerheden doordenke. —

„ Laat ons nu de volgende vraeg overwe-
 „ gen: *Is aan die Openbaring alleen vervat in de*
 „ *boeken, by ons bekend onder den naem van het*
 „ *O. en N. T., zo, als zy in ART. IV. van onze*
 „ *geloofsbelydenis worden opgesteld.*

„ Zo dra wy nu in acht nemen, dat eene
 „ Openbaring voor alle volken en tyden moet
 „ geschikt zijn; dat den Bybel dus ook dit ver-
 „ eischt: zo kan ik hier gerust *ja!* op ant-
 „ woorden. — Maer, denken wy aen eene
 „ Openbaring voor ons Christenen, dan gelove
 „ ik, dat het N. T. of de leer van JESUS en
 „ zyne Apostelen, te zamen met het O. T.
 „ voor zo verre het strekt, om die leer en ons
 „ geluk te bevestigen, genoegzaam is. Het is
 „ waer: de boeken van Mozes en andere histo-
 „ rische, zo wel als poëtische boeken, waren
 „ eene geschikte Openbaring voor Israël; en
 „ uit dit oogpunt beschouwd, *ja!* zo ver ons
 „ daer in de verbazende almacht en wijsheid
 „ van Godt, zyne byzondere leidingen om-
 „ trendt volken en staten, verhevene schilde-
 „ ringen van zyne grootheid, en uitmuntende
 „ liederen, alles zo bekwaem, om ons deugd
 „ en ware Godtvrucht in te prenten, worden
 „ voor oogen gelegd: zijn zy voor allen nut-
 „ tig,

„ tig, en verdienen nimmer onze verwerping.
 „ Doch, daer JEZUS een meer algemeen, en
 „ voor alle menschen geschikt zamenstel van
 „ Godtsdienst leerde, is deze leer meer geschikt
 „ voor ons Christenen.

„ Doch — *kan men dit, zonder zich tot*
 „ *eenige stellingen te bepalen, zonder gevolgtrek-*
 „ *kingen en uitleggingen nodig te hebben, bewy-*
 „ *zen? Is de uitlegkunde, hoe gezond ook, niet*
 „ *altijd menschelijk en feilbaer? en is het van de*
 „ *Goddelyke wijsheid en goedheid te verwachten,*
 „ *dat wy, in een stuk van zo veel aanbelang, ons*
 „ *op feil- en wankeerbare gronden zullen behoeven*
 „ *te vestigen?* Het is waer: onze kennis om-
 „ trendt den Bybel moet zich alleen gronden
 „ op de waerheid der geschiedenissen; wy
 „ moeten van de historische waerheid overtuigd
 „ zijn. De aert der zaken laet geen andere
 „ soort van bewyzen toe. Doch kan ook de-
 „ ze zekerheid niet tot den hoogsten trap ge-
 „ bracht worden? Zo dra ons zodanige bewy-
 „ zen voor den geest komen, die het gezond
 „ verstandt door de beschouwing van den za-
 „ menloop der omstandigheden, dan natuerly-
 „ ken loop der dingen volgens een natuerlijk
 „ oordeel moet goedkeuren, kan ook de histo-
 „ rische waerheid ons geene overtuiging af-
 „ persen, wanneer ons verstandt ons het on-

„ gerijmde van het tegendeel onder 't oog
 „ brengt? Wanneer ons WAGENAER verhaelt
 „ van de moeielijkste ondernemingen der Bata-
 „ vieren, om dit landt, eertijds een woeste
 „ plek grondts, tot een zo vruchtbaer landt,
 „ als het thans is, te hervormen; wanneer hy
 „ zich beroept op zekere getuigen; andere
 „ schryvers hier in met hem instemmen: zou-
 „ de het immers de grootste domheid zijn, te
 „ willen staende houden, dat dit landt altoos
 „ in dien staet geweest is, als het nu is, wijl
 „ wy de geheele geschiedenis, de aert der za-
 „ ken, ja alles tegen ons hebben. Wy kunnen
 „ dus hier aen geen geloof weigeren. En de-
 „ ze kennis is zo onzeker niet, als zy in den
 „ eersten opslag schijnt. Laet ons dit toepas-
 „ sen op den Bybel. Ten voorbeelde zy *Jezus*
 „ *opstanding uit den dooden*. Onderzoeken wy
 „ dit. Vier schryvers bevestigen, wat de hoofd-
 „ zaak aenbelangt, het zelfde. Zy schryven,
 „ terwijl de getuigen noch leven. Zelfs zy,
 „ die er belang by hadden, de zaak te verdon-
 „ keren, beroepen zich op duizenden getuigen.
 „ Zouden zy dit gedaen hebben, zo de zaak
 „ niet waer was? — Zy beriepen zich eens-
 „ deels op *JESUS* vrienden. Doch zouden de-
 „ zen, die alles voor zyne leer hadden opge-
 „ zet, wel zyne vrienden gebleven zijn, zo dra
 „ „ zy

„ zy zagen, dat Jezus niet opgestaen was zo
 „ als hy hun beloofd hadt? Was hy niet als de
 „ bedrieger, die zijn verdiende straf ondergaen
 „ hadt, ontdekt? En was het dus niet zeer
 „ natuerlijk, dat zy er aenstonds tegen zou-
 „ den opgekomen zijn, zo dra er schryvers wa-
 „ ren, die hen ten getuige riepen, om loutere
 „ leugens te bevestigen? Te meer, daer zy
 „ om de verbittering der Joden, voor deze be-
 „ vestiging zo veel moesten uitstaen; en het
 „ dus veel meer in hun belang was, de zaak
 „ te verzwigen. En echter hier van meldt de
 „ geschiedenis niet: zy gaen voort, met Jezus
 „ leer te verbreiden; staen voor hem in de
 „ bresse; wachten allerlei vervolgingen kloek-
 „ moedig af; en geven, noch om bedreigin-
 „ gen, noch om werkelyke straffen. Zal men
 „ dit voor een bedrieger doen, waer van men
 „ geen tydelyke geluk te wachten heeft? Im-
 „ mers, om schatten of om rijkdom behoefden zy
 „ het niet te doen, daer zy alles behalven dit
 „ te verwachten hadden; en dat zy het enkel
 „ zouden gedaen hebben om een naem te ma-
 „ ken, is niet te denken van allen; onder zo ve-
 „ len zouden er ten minsten één, of twee ver-
 „ standigen geweest zyn, die dit nietsbeduidend
 „ vermaak voor de rust van hun geheel leven
 „ niet zouden willen opofferen. Kan ook de ver-

„ beelding alle de vrouwen, de leerlingen, zo
 „ vele vrienden van JEZUS, en dan noch vijf
 „ honderd menschen (zo als PAULUS verhaeldt
 „ *I Cor. 15: 6*) en waer van toen de meesten
 „ noch leefden, kan (zeg ik) die deze allen bedro-
 „ gen hebben? Dit immers kan toch het gezond
 „ verstandt niet onderstellen? Slechts één of
 „ twee (en dit was genoeg geweest) zouden
 „ het bedrog ontdekt hebben. — Denken wy
 „ aen den anderen kant, dat de Euangelisten
 „ en Apostelen dit schreven, terwijl de vyanden
 „ van JEZUS, en die hem gedood hadden, noch
 „ leefden. Ook hier vindt het ontkennen der
 „ zaak veel zwaarigheid: opentlijk schrijft men
 „ van de omkoping der wachters tot het ver-
 „ spreiden eener domme leuge, *zy sliepen, en*
 „ *in dien tijdt is het lijk gestolen.* Zoude even-
 „ wel niet één van allen door het geraes zij-
 „ wakker geworden? Hoe wisten zy, daer zy
 „ sliepen, dat het gestolen was? Zy hadden het
 „ immers niet gezien? En waerom strafte men
 „ hen niet? Wat hadden de dieven aan het
 „ lijk? Immers ook de leerlingen van CHRISTUS
 „ waren veel te vreesachtig. Waerom achter-
 „ haelden de wachters hen niet? En dus, men
 „ kan aen den geheelen toedracht der zaken zien,
 „ dat de Overpriesters in der haest en in verle-
 „ genheid deze leuge bedacht hebben.

„ Gaen

„ Gaen wy nu na, hoe de Euangelisten niet
 „ alleen deze geschiedenis, maer ook de geheee-
 „ le opstanding zo onbewimpeldj schryven; en
 „ aen den anderen kant, hoe zeer er den Jood-
 „ schen raedt, ja alle vyanden van JEZUS aen
 „ gelegen was, de zaek te verduisteren; hoe zy
 „ zulks niet doen; niemant belet hen te schry-
 „ ven, al schoon de Joodsche raedt al haer cre-
 „ diet verliest; niemant schrijft er iets tegen;
 „ niemant der schryvers wordt om zijn schry-
 „ ven gestraft. Letten wy, hoe PETRUS en JO-
 „ HANNES in den vollen raedt er opentlijk voor
 „ uit komen, en zeggen, JEZUS, *dien GY ge-
 „ kruist hebt, heeft Godt opgewekt*; en op het
 „ gedrag hier in van den raedt: zy spreken van
 „ geen dievery, lochenen geen opstanding;
 „ maer zijn verlegen. Het is, *wat zullen wy
 „ doen?* En er valt niets meer van de zaek dan
 „ een verbodt, *dat zy niet meer zouden spreken
 „ of leeren in JEZUS naem.* Hand. 4: 14—28.
 „ Wanneer wy, zeg ik, dit alles oplettend na-
 „ gaen, is dan de historische waerheid in ha-
 „ ren aert niet met de zelfde zekerheid te be-
 „ vestigen als andere waerheden? Men moet
 „ hier, wel is waer, *op stellingen en gevolgtrekken-
 „ gen bouwen*: doch keurt het gezond verstandt
 „ die niet zeer goed? En zou het tegendeel te
 „ stellen, niet tegen die ervaring, menschen
 „ ken-

„ kennis en gezond verstandt aendruisfchen? —
 „ Onderzoeken wy nu op dezen grondt de uit-
 „ legkunde, en gefchiedt zy alleen op den grondt
 „ van historifche waerheit, uit de befchouwing
 „ van den aert, tael, zeden en gebruiken der
 „ in den Bybel voorkomende volken, dan kan
 „ zy ook tot dien graedt van zekerheit gebracht
 „ worden, dat zy ons allen twyfel beneemt;
 „ doch daerenboven, hebben wy, wanneer zeden
 „ of gebruiken niet in aenmerking komen, wel
 „ zo veel met het uitlegkundige te doen? Im-
 „ mers is alles, wat tot het ware wezen van het
 „ Christendom behoort, zeer bevattelijk en dui-
 „ delijk, en het gezond verstandt zal ras den
 „ waren zin vatten. Ten voorbeelde eener ge-
 „ zonde uitlegkunde diene het volgende. Wan-
 „ neer de eene Euangelist verhaeldt, dat de
 „ vrouwen naer JEZUS graf gingen, toen 't noch
 „ duister was; een ander toen 't begon te licht-
 „ ten; een derde wederom, toen de zon reeds
 „ opgegaen was; en de aerdtrijkskunde ons leert,
 „ dat de plaets van JEZUS graf niet naby Jeru-
 „ zalem was; en men dit dus uitlegt, dat de een
 „ de aftocht der vrouwen uit hare wooningen te
 „ Jeruzalem, een ander haer in de daer, op weg
 „ zijn naer, en de derde hare komst by het graf
 „ verhaeldt: is dan deze uitlegging zeer ge-
 „ zond? en kunnen wy dus daer in niet zeer-
 „ wel

„ wel berusten? Immers, zy strijdt noch tegen
 „ het gezond verftand, noch tegen den natuer-
 „ lyken loop der zaek, noch tegen den zamen-
 „ hang der gefchiedenis; zy fluit dus niets on-
 „ gerijmdts in; en niets wederhoudt ons, om dit
 „ te geloven. Dan wordt de uitlegkunde ge-
 „ brekkelig en onzeker, zo dra men den Bybel naer
 „ zyne valsche begrippen van Godtsdienst wil-
 „ verdraeyen; den aert, zamenhang en het be-
 „ loop der zaken uit het oog verliest, en veel
 „ meer in den Bybel zoekt, als er waerlijk in te
 „ vinden is.

„ Uit de befchryving van dit alles komt het
 „ my voor, dat de aert der hiftorifche betoog-
 „ trant het gezond verftand ten minften zo veel
 „ overtuigende grondt overlaet als nodig is tot
 „ het omhelzen der waarheid; en het ons op
 „ dezen grondt geenzints vry flaet, die zaek
 „ zelve te ontkennen, *alleen* om die rede, dat
 „ wy dezelve niet kunnen inzien, noch van
 „ alle kanten befchouwen: te meer, daer in de
 „ natuer zelve noch zeer vele dingen gevonden
 „ worden, welken wy waerlijk weten, dat be-
 „ ftaen, doch waer van wy even min het goede
 „ bevatten kunnen.”

Zo ver loopt dit IETS OVER EENE GODDELY-
 KE OPENBARING. Dit hadt mijn vriendt my in
 perfoon ter handt gefield. Maer ziende op den

inhoudt en form, kwam het my allezins onvol-
doende voor: in 't geheel niet voldoende aen
het eigentlyke doelwit der vraeg; en daeren-
boven zonder eenig kennelijk teeken, door wien
en wanneer zamengefteld en my overhandigd.
Dit bewoog my aen hem dit volgende te fchry-
ven:

„ WAERDE VRIENDT!

„ Heb dank voor uw medegedeelde IETS
„ OVER EENE GODDELYKE OPENBARING. Dan,
„ mijn Vriendt! uw ftuk inziende, fpeet het
„ my, dat ik U zo vele vergeeffche moeite
„ gevergd had: wyl het my voorkomt; dat
„ U E in 't geheel niet aen mijn voorftel vol-
„ doet. Of het aen de duifterheid van myne
„ voordracht; of aen de overhaesting, waer
„ mede U E. myne bedenkingen hebt gelezen,
„ is toe te fchryven: weet ik niet. Mifchien
„ ben ik wel klaer voor my zelve geweest,
„ maer niet voor U. Dit zo zijnde, neme ik
„ de vryheid, U, behalven het voorgedragene,
„ dit, als een byvoegzel, mede te deelen.

„ Mijn doelwit is NIET geweest. — Of de
„ Goddelyke openbaring in 't fijsthema van den
„ eenen of anderen waereldt-wyzen is gelegen? —
„ Of die ook in den Bybel is te vinden? Ik hou-

„ de

„ de met UE. staende: men treft ze niet aen,
 „ noch in dat van SOCRATES, noch in dat
 „ van MAHOMET; maer wel in den BYBEL.

„ Myn ware oogmerk was, rechtstreeks uit
 „ eene uitdrukkelijke plaets van dezen Bybel,
 „ zonder uitleg- of taelkunde, of eenige voor-
 „ afgaende stellingen nodig te hebben, te be-
 „ wyzen, dat *de Goddelyke openbaring ALLEEN*
 „ *en GEHEEL in de boeken des O. en N. Testa-*
 „ *ments te vinden is.*

„ Indien myne voordracht U te ingewikkeld
 „ is geweest, hope ik, door dit nader byvoeg-
 „ zel, alles klaer gemaekt te hebben. Zo niet,
 „ dan verzoek ik, dat UE. my te kennen ge-
 „ lieft te geven, waer in het voor UE. noch
 „ duister is. Doch zo het onvoldoende van
 „ uw antwoordt uit overhaestig mocht gebo-
 „ ren zijn, verwacht ik, dat onze banden en
 „ verplichtingen van vriendschap zo veel op
 „ U vermogen, om myre Misfivè van den 15
 „ dezer andermael met oplettenheid te lezen,
 „ en zo veel in U is, te beproeven: of gy in
 „ dit stuk het pleit voor het Protestantendom
 „ zo ver kunt brengen, dat elk onbevooroor-
 „ deelde, en vriendt der waerheid, moet zeg-
 „ gen: DE ZAEK IS TEN HUNNEN VOORDEELE
 „ BESLIST. Dan, zo UE. aen het opgegevene

„ niet kunt voldoen, vertrouw ik van uweeer-
 „ lijkheid én getrouwe waarheidsliefde, dat
 „ U, zonder schroom de waarheid zult hulde
 „ bieden. Voor de waarheid, dierbare Vriendt!
 „ moeten wy doch alles over hebben. Dit is de
 „ rede, waerom ik in myne Misfivie niet ge-
 „ schroomd hebbe, mynen naem er onder te
 „ plaetzen. Mijn yver en liefde voor de waer-
 „ heidt wierdt getroffen, toen ik zag, dat mijn
 „ vriendt A.... zijn stuk noch met dag, noch
 „ met naemteekening bekrachtigd hadt. De
 „ plicht van vrientfchap vordert van my, U
 „ onbewimpeld myne gisfingen te kennen te ge-
 „ ven.”

„ „ Mifchien is mijn vriendt beducht ge-
 „ „ weest, dat zijn gefchrijf in andere handen
 „ „ zouden komen. Mogelijk heeft hy ge-
 „ „ vreest, wanneer het bekend wierdt, dat
 „ „ hy met my, die by deze en gene voor zeer
 „ „ gevaerlijk gehouden wordt, zich over zoort-
 „ „ gelyke onderwerpen hadt ingelaten, het
 „ „ voor de bevordering van zijn geluk zeer
 „ „ nadeelig zoude zijn.” Mifchien noch an-
 „ „ de gisfingen. Zie daer, mijn vriendt! *gis-*
 „ „ *singen*. Ik bidde U, help my uit deze onze-
 „ „ kerheid. Ik vertrouw van U, dat gy even
 „ „ als ik thans weder doe, geen zwaarigheid zult

„ ma

„ maken, over deze stoffen uwe geschriften met
„ naem en dagteekening te bekrachtigen; ter-
„ wijl ik betuige, met ware hoogachting te bly-
„ ven

„ *Uwen liefhebbende Vriend,*
„ 30 July

1797.

FRANS VOORHOUT."

In de afwachting van een antwoordt wierdt ik niet te leur gesteld. Hij schreef mij dit volgende.

„ GEACHTE VRIENDT!

„ Uwe vraag: *is de openbaring aen eenig*
„ *schrift gebonden?* (in de voorige brief) heeft
„ my dus verkeerd het stuk doen uitwerken:
„ doch de vergeeffche moeite is niets. — De
„ rede, waerom ik mijn stukjen over de Open-
„ baring niet onderteekend had, was alleen een-
„ vouwig deze: om dat het zelve te voeren
„ (wijl ik dien morgen niet meende uit te gaen)
„ van een brief aen UE. verzeld was, met da-
„ tum en naem onderteekend; maer daer ik toe-
„ vallig uit moest zijn, bracht ik het UE. zel-
„ ve, en hielt dus de brief te rug. Om dat ik
„ het onnodig oordeelde, 't geen ik U thans
„ mondeling zeggen konde, nochmaels in een
„ brief

„ brief te herhalen. Voor het overige schroom
 „ ik niet, dit stuk voor het myne te erken-
 „ nen; ten minsten, ik vinde geene redenen,
 „ dit te ontkennen. Uwe gemelde gisfingen
 „ zouden dan alleen plaets kunnen vinden,
 „ wanneer in bovengemeld stukje iets gevonden
 „ wierdt, dat men voor gevaerlijk zoude kun-
 „ nen uitkryten: doch dit niet zo zijnde, kun-
 „ nen die gisfingen niet gelden. Wat nu de
 „ zaek zelyven betreft: ik vreze in lange geen
 „ gelegenheit te zullen hebben, UE. hier over
 „ te kunnen antwoorden. Op het oogenblik
 „ ga ik uit de stad. Omstandigheden nopen
 „ my hier toe. Dan Zaturdag kome ik thuis:
 „ doch aenstonds in de volgende week is mijn
 „ vertrek naer Amsterdam noodzakelyk, waer ik
 „ mogelijk lang zal moeten vertoeven. By de
 „ eerste gelegenheit hope ik echter, zo ver my-
 „ ne geringe Bybelkunde strekt, de zaek te on-
 „ derzoeken; en hier mede noem ik my in alle
 „ haest,

„ *Uwen welmeenenden Vriende,*

„ 31 July
 „ 1797.

A.”

Nu ben ik wachtende op de gevolgen van het
 onderzoek. Tot heden heb ik er geen genot van. De-
 zen mynen vriendt heb ik zedert dien tijdt eenige
 wel-

weinig oogenblikken ontmoet, wanneer ik niet naliet om de bewuste oplossing te verzoeken. Noch mondeling, noch schriftelijk heb ik iets ontvangen. Nu andermael de oorzaak te gissen, durve ik niet. Ik mocht buiten het spoor geraken. Evenwel zal ik niet nalaten, alles te beproeven, of mijn vriendt zoude kunnen bewogen worden, ter liefde der waarheid, het stuk in geschil, tusschen hem en my, te voltoojen.

Nu ik van mynen Vriendt A. tot noch toe, niet meer kan melden, zal ik treden tot de briefwisseling met mynen Vriendt B, waar van ik op bladz. 80. by voorraedt iets gezegd hebbe. Aen dezen schreef ik op den 23 May 1797. onder anderen: „ Thans ben ik bezig met „ een Roomsche Pastoor over het leerstellige. „ Ik vinde veel moeite, om zyne bedenkingen „ weg te nemen. Misschien moet ik voor de „ kracht zyner redenen zwichten, zo ik van „ elders geene hulpe erlang.” Waer op mijn Vriendt den 7 July daer aen volgende zich dies aengaende dus uitdrukte: „ Kon ik in een mid- „ dagwandeling UE. een bezoek maken, ik „ zoude myne weet begeerte den teugel vieren, „ en UE. vriendelijk om de mededeeling der *grondt.* „ *principe* van den Roomschen pastoor verzoe- „ ken met betrekking tot het leerstellige in den „ Godtsdienst. Uw belydenis aengaende de kracht „ zy-

„ ner redenen dringt my bewondering voor den
 „ man af. Dan, daar ik U met geen veel schry-
 „ vens durf bezwaerlijk vallen, moet ik, hoe
 „ ongaerne ook, mijn weetlust betrekkelijk de
 „ grondbeginzels van het dogmatifche gebouw
 „ des Roomfchen priesters in toom houden. By
 „ deze gelegenheid moet ik U een klein fchriftje
 „ van Profefor PLENCK in Göttingen, bekend
 „ maken, dat U veel licht noch onbekend zijn
 „ mag: fchoon ik geloof, dat het uwe opmerk-
 „ zaemheid niet onbeloond zal laten. Deszelfs
 „ tytel is: D. G. Z. PLENCK *Abrif einer Hit-
 „ terifchen und vergleichenden darftellung der
 „ dogmatifchen fifttheme unferer verfchiedenen
 „ Chriftlichen hauptpartheyen nach ihren grundbe-
 „ griffen. Göttingen. 1796.*” (i)

Wat wonder dan, daer de beste mijner vrien-
 den my dus fchreef, dat ik hem niet, zo dra my-
 ne omftandigheden zulks toelieten, dezen zond.

„ ZEER GEACHTÉ VRIENDT!

„ Hoe zeer ik door gebrek aen tijdt belem-
 „ merd worde roept my echter de plicht van
 „ vriendt.

(i) Over dit werk zal ik my ten bekwamen tijde
 uitlaten. Vooral, wanneer ik de toelichtingen, die op
 een Duifch Hoogefchool dies wegens plaets hebben,
 kan machtig worden.

„ vriendschap, UE. deze te schryven, en voor-
 „ namelijk over iets, dat thans mijn hart geheel
 „ inneemt. Ik zal U alleen de vraag, my door
 „ dien Roomsche Priester gedaen, en welke ik
 „ voor my als onbeantwoordelijk beschouwe
 „ mededeelen. Is zy onbeantwoordelijk, dan
 „ (dunkt my) kan er ook alles op gebouwd
 „ worden, 't welk de leer der Roomsche Kerk,
 „ volgens het Concilie van Trente, mede-
 „ brengt. Zie hier de Vraag. „ „ Vooraf houde
 „ „ ik als erkend enz. (k). Ik heb deze voorge-
 „ steld aen twee Leeraaren en aen onzen vriendt
 „ A. maer van niemandt eene voldoende oplos-
 „ sing bekomen. Ik doe dezelve thans aen U.
 „ Gy zult, uit hoofde van onze vriendschap,
 „ uwe krachten wel willen beproeven, of gy ze
 „ kunt beantwoorden. Er is thans een boekje
 „ van eenen SINKEL over dit onderwerp in 't
 „ licht gekomen, 't geen deze zaak verder ont-
 „ wikkeld.

„ Ik had U van hier wel meer te schryven,
 „ dan gelieft U met het tegenwoordige te ver-
 „ genoegen; terwijl ik hartelijk wensche, in U
 „ bestendig te mogen behouden den waren
 „ vriendt, gelyk ik altoos begeer te blyven

„ *Uwen oprechten Vriendt,*

„ 3 Augustus

1797.

FRANS VOORHOUT.”

(p) Zie dezelve op bladz. 74 — 76.

Op

Op dezen konde ik voor myne opentlyke aenneming tot de Roomsch-Katholyke Kerk geen antwoordt bekomen. Waerom ik oordeelde, daar wy in elkanders lotgevallen zeer veel deel namen, verplicht te zijn, aen dezen mynen vriendt, dit te moeten schryven :

BESTE VRIENDT!

„ Myne verandering van denkbeelden en my-
 „ ne aenneming tot lidt van de Roomsch-Ka-
 „ tholyke Kerk zal U mischien reeds bekend
 „ zijn: doch door U nauwelijks geloofd kun-
 „ nen worden, wanneer gy U herinnert de ver-
 „ trouwelyke en aengename redenwysfelingen,
 „ die wy weleer met elkandere gehad hebben.
 „ Dan, wijl het geval in de daedt plaets heeft
 „ verbeelde ik mij, dat uwe verbazing en ver-
 „ wondering by uitstek groot zullen zijn, en
 „ gij nauwelijks zult kunnen begrypen, dat ik
 „ eenigzins voldoende rede kan gehad hebben,
 „ om zodanig een, in uw oog ver afwykenden
 „ stap te doen. Doch ik maek my sterk, wan-
 „ neer U de ware rede, die ik U eerstdaegs zal
 „ bloot leggen, onder het oog komt, gy van
 „ uwe verbazing en verwondering merkelyk zult
 „ te rug keeren; en de rede, zo zeal niet in al-
 „ len opzichten U voldoedt, ten minsten het
 „ raedt-

„ raedtzelachtige van het geval merkelyk zal op-
„ losfen Onthoud my niet het geen gy ter beant-
„ woording van myne vraeg beloofd hebt Waer-
„ lijk! mijn vriendt! blijf doch van my geloven,
„ dat ik die zelfde vriendt der waerheidt ben en
„ begeer te blyven, die ik altoos geweest ben;
„ en derhalven gemelde antwoordt voor my van
„ het hoogfte aenbelang is.
„ Ik breke af en noeme my altoos

„ *Uwen oprechten Vriendt.*

„ 15 September

1797.

FRANS VOORHOUT.”

Op dezen heb ik een zeer belangrijk antwoord
ontvangen: doch welke ik als noch buiten staet
ben, aen myne lezers mede te deelen; wyl hy op
het slot zich dus uitdrukt: „ Ik vertronw van
„ uwe vriendschap, dat gy dezen gantschen
„ brief, als slechts aen U geschreven, beschou-
„ wen zult, en dezelve noch ten deele, noch
„ geheel in 't licht zult geven, ook niet op een
„ bedekte of verbloemde manier.” Dan, wyl
dezelve bedenkingen bevat, ontleend uit schry-
vers, door mynen vriendt my aangewezen, zal
ik my alleen tot deze bepalen. Ik zal dit behan-
delde dan, wanneer ik de tegenwerpingen, die
tegen de Roomsche-Katholyke leer my gedaen

H

zijn,

zijn, pogen op te losfen. Hier door meet ik, aen de 'eene zyde het vertrouwen der vriendschap te kunnen bewaren en aen de andere zyde myne verantwoording volledig te kunnen maken; gelyk uit het vervolg blyken zal.

E I N D E

Van dit 2de Stuk.

By de Drukker dezès zyn de volgende en veel meer andere Boeken te bekomen.

De overgang van FRANS VOORHOUT	f	0: 8: 0
Verantwoording van dito 1 ^{ste} Stuk.		0: 8: 0
Verantwoording 2 ^{de} Stuk		0: 8: 0
Verantwoording 3 ^{de} Stuk.		0: 8: 0
<i>B. Driesen</i> , de Catholyke Kerk Verdedigt, tegen de Synode der Hervormde Gemeente in Gelderland		0: 11: 0
De Rechter in Geloofsgefchillen onpartydig gezogt en gevonden; enz		0: 6: 0
<i>H. G. Eskes</i> , de H. Maand, ten dienste der Roomsche Catholyken, in gr. 8vo ingenaaid		0: 10: 0
— — — dito gebonden		1: 0: 0
— — — het Godvrugtig Handboekje		0: 4: 0
De Naamlyst der Capellaanen met der zelve Standplaatzen		0: 1: 8

VERANTWOORDING

VAN

FRANS VOORHOUT,

WEGENS ZIJNEN

O V E R G A N G,

*Uit de Gemeenschap der GEREFORMEERDEN tot
die van de ROOMSCH-KATHOLIJKE KERK ;*

MET EENE

V O O R R E D E,

*Voornaemlijk ingericht ter beantwoording van
het DRIETAL BRIEVEN, over gemel-
den OVERGANG, tusſchen Vrienden te
UTRECHT en te ALKMAER,*

DOOR

PETRUS SCHOUTEN,

Roomſch Priester en Paftoor te Alknaer.

DERDE STUKJE.

Te AMSTERDAM,

Bij P. VAN BUUREN, EN

Te ALKMAER,

Bij AREND HOOGLAND BIERLAAGH, !

1798.

TWEEDE VERVOLG

DER

VERANTWOORDING

VAN

FRANS VOORHOUT.

Eer ik overga tot de verdere briefwisseling, vinde ik my verplicht, vooraf te melden, welke poging ik by een ander Protestantsch leeraer, behalven die genen waer van ik op bladz. 73 en verv. de brieven hebbe medegedeeld, gedaen hebbe; en welke daer van de gevolgen geweest zijn. Terwijl ik meen, uit al het geen ik in dezen hebbe bloot gelegd, eindelijk duidelijk genoeg zal blyken, dat ik (zo als ik my op bladz. 72 uitdrukte) niets onbeproefd gelaten hebbe, 't geen my in staet konde stellen, de vraagstukken, door den Heer P. SCHOUTEN my opgegeven, te beantwoorden; en dus, dat alle myne pogingen vruchteloos geweest zijn. Derhalven het een en ander my tot het onvermydelijk besluit moest brengen, dat de bewuste vragen, te vinden op
I bladz.

bladz. 74, 76. onoplosbaer waren; dat, wilde ik eerlijk handelen, de waarheid moest hulde doen; en erkennen de valscheit myner tot dien tijd toe omhelsde stelling: *de Goddelyke openbaring is ALLEEN in de H. Schriften van de boeken des O. en N. Testaments te vinden.* Hoe ik deze erkentenis gedaen hebbe, die de Heer P. SCHOUTEN, (zie bladz. 65) billijk van my vorderde, en hoe my dit eindelijk tot den gewichtigen stap, het omhelzen van den Roomsch-Katholyken Godtsdienst gebracht heeft, en welke de gevolgen daer van geweest zijn, zal het vervolg van mijn geschrift uitmaken.

Aen den zo evengemelden Protestantischen leeraer heb ik dan dit volgende geschreven:

„ WEL EERW. HEER !

„ Ik heb my te binnen gebracht uwe vraeg:
 „ of ik eenige bezwaren tegen onze leer had?
 „ Zo ja; dat U Wel Eerw. my gaerne wilde van
 „ dienst zijn, om, zo veel in U is, myne be-
 „ denkingen op te ruimen en weg te nemen.
 „ Het is dit vriendelijk aanbodt, daer ik thands
 „ verlangde, gebruik van te maken, niet uit
 „ twistzucht: het zy verre van my! Godt weet
 „ het, dat ik alleen waarheid zoek, dat dit (on-
 „ der anderen) eene stoffe myner gebeden in 't
 „ ver-

„ verborgene uitmaekt; en dat ik alle gelegenheden, zo veel myne zwakke vermogens toelaten, poge te gebruiken, die my de waerheden meer en meer kunnen ontdekken en in derzelver getrouwe aankleving bevestigen. Ten dien einde zal ik U myne bedenkingen schriftelijk voordragen, met het allervriendelijkst verzoek, hierop schriftelijk uwe oplosfingen te mogen ontvangen. Ik verlang het daarom schriftelijk, om dat ik my daar door te beter kan uitdrukken, en by herdenking nagaen, wat ik gesteld hebbe; insgelijks, wanneer ik het van U schriftelijk mocht ontvangen, dies te beter in myne eenzaamheid uwe gezegdens en de kracht uwer bewijsredenen met bedaerheid kan nagaen; te meer; daer mij de tijd tot personeele byeenkomsten geheel ontbreekt, uit hoofden ik mij tot het onderwijs der jeugd verplicht hebbe van 'smorgens zes ueren af tot 's avonds acht ueren toe; en derhalven tot mijne afzonderlijke stille overdenkingen en navorschingen geen andere tijd overschiet dan den vroegen morgenstondt voor zes ueren. Daerom U aenmerkend als een Christen leeraer, die aen de voorgestelde verlangens van een waerheid- en heilzoekende gaerne zult gelieven te voldoen, ga ik over tot mijne bedenking zelve. Zy is deze:

„ „ Ik erken eene Goddelyke openbaring als de
„ „ eenige regel van ons geloof en wandel.
„ „ *Maer waer is deze? Is zy aen eenig schrift*
„ „ *gebonden? Is zy alleen verryat in de boeken,*
„ „ *by ons onder den naem der schriftten des O.*
„ „ *en N. Testaments bekend, en wel alleen in*
„ „ *die Kanonyke boeken, zo als zy in Art. IV.*
„ „ *van onze belydenis des geloofs der Gerefor-*
„ „ *meerde kerken in Nederlandt worden opge-*
„ „ *teld? Kan men dit, zonder zich tot eenige*
„ „ *stellingen te bepalen, enz. (k).”* ”

„ „ Zie daer! *Wel Eerw. Heer!* eenige myner
„ „ bedenkingen U openhartig medegedeeld. Ik
„ „ vertrouw, dat U Eerw. uit hoofden van uwen
„ „ bekenden yver en zucht voor de staving en
„ „ verbreiding van waarheidt en Godtsvrucht,
„ „ zich niet zult gelieven te onttrekken, aen my-
„ „ ne reikhalzende verlangens te voldoen; ter-
„ „ wijl ik na toewensching van nodig licht, lust
„ „ en wijsheidt! my met verschulde hoogachting
„ „ noeme,

„ „ *Wel Eerw. Heer!*

„ „ 31 Mey
1797.

U Wel Eerw D. W. D. en Vriendt

FRANS VOORHOUT.”

Waer

(k) Zie het overige op bladz. 74.

Waer op ik het volgende antwoordt heb ontvangen: doch zonder naem en dagteekening.

„ MIJN HEER EN VRIEND!

„ Ik heb uwe Misfivē wel ontvangen. —
 „ Het is mijn pligt, om bedenkingen van de be-
 „ lyderen des Christendoms in ons Genootſchap
 „ op te loſfen. Ik wil ook gaerne over uwe
 „ gewichtige vragen denken — en U (dog de-
 „ ze week is mijn geheele tijd met betrekking
 „ tot het openbaer werk bezet) myne gedachten
 „ mededeelen. — Vergun my, uit ware zucht
 „ tot de rust uwes gemoeds, U vriendbroeder-
 „ lijk te raden, dat Ge, in uwe tegenwoordi-
 „ ge ſlingeringen, waeruit zodanige ſtappen
 „ voortvloeien, dewelke onderscheidelijk beoor-
 „ deeld worden, U dicht by den thron der ge-
 „ nade houdt, de hoogachtende eerbied voor de
 „ H. Bybelfchriften, waer uit ge immers zoo
 „ veel nut en bemoediging hebt mogen ontleen-
 „ en, in uw hart, onder geduerig opzien tot
 „ den Geest der waerheid, zoekt aen te kwee-
 „ ken. Dan twijffel ik niet, of alles, wat bui-
 „ ten dit woordt, het zy in de ſchool der Miſti-
 „ ken, het zy in een kerkgenootſchap, waer
 „ het vermengen van dit zuiver bronwater met
 „ andere froomen zoo veele misvorming aen het

„echt Apostolisch Christendom deelt toebren-
„gen; dat alles, twijfel ik niet, of zal by U
„merkelijk dalen. Mijn Vriendt! — De be-
„denking, die U slingert, is van zoo ver uit-
„zigt, wanneer de Geest der waerheid, die aen
„het woord is zamengebegd niet geduurig be-
„hoede! Ik vertrouw, gelijk ik van myne zyde
„uwe bedenking heb gefecreteerd, ge ook,
„Broeder, dezen mynen liefderaed voor U hou-
„den zult.

„God zy met U, en onze Heere J. C. met
„uwen geest! Amen.

„*Uw welbekende Dr. en Vr.*”

Dit medegedeelde vond ik zoo aenmerkelijk,
dat ik oordeelde, aen zijn Wel Eerw. dit vol-
gende te moeten schryven.

„**WEL EERW. HEER EN VRIENDT!**

„Hoe verheugde ik my, zo spoedig eenige
„letteren van U te mogen ontvangen! Ik be-
„danke U voor uwen goeden en welmenenden
„raedt. Ik merke ze aen als van een vriendt
„en broeder. Het is mynen Goddelyken Zalig-
„maker bekend, wat dagelijksch myne werk-
„zaamheden in het verborgene voor hem uit-
„maakt.

„ maekt. Ik floo'e my geenzins aen de beoor-
 „ deelingen van bevooroordeelde menschen. Zins
 „ ik my als een zondaer voor Godt aen Christus
 „ als eenen algenoegzamen borg heb verbonden
 „ en toevertrouwd, is het mijn bestendig pogen
 „ geweest, my dicht by dien throon, gevestigd
 „ in het bloedt van het Lam Godts, te houden;
 „ en ik verrouw, dat de verworve Geest der
 „ genade de hoogachting voor de Goddelijke
 „ openbaring in my levendig zal houden en uit-
 „ breiden, en my daer uit geduerig nut en be-
 „ moediging mededeelen, voor misvattingen en
 „ dwalingen behoedu zal. Ik verbeelde my, de
 „ school der Mijstiken te hebben doorgewandeld
 „ en leeren kennen, het goede en kwade daer in
 „ te leeren onderscheiden. Of het kerkgenoot-
 „ schap, waer van U Eerw. spreekt, het zuive-
 „ re bronwater met andere stromen misvormd
 „ heeft, maekt thans myne nasporingen uit; en
 „ uit deze navorschingen zijn myne bedenkin-
 „ gen voortgevloed. Dan, of de Geest der
 „ waarheidt aen het woordt is zamengehegd, is
 „ een zaak, die noch door U te bewyzen is in
 „ dat gene, 't welk ik de vryheidt genomen heb-
 „ be, U voor te dragen. Dat de Geest der
 „ waarheidt met de Goddelyke Openbaring zich
 „ vereenigt, is by my ontwyvelbaer. Ik be-

„ geer geene geheimhouding van myne beden-
 „ kingen. Myne stappen zijn opentlijk. Myne
 „ belydenis van den Godtsdienst van JEZUS, en
 „ alle myne gevoelens daeromtrent, verberge
 „ ik niet, zins ik geleerd heb: *die my belyden zal*
 „ *voor de menschen, dien zal ik ook belyden voor*
 „ *mynen Vader, die in de hemelen is.* Ik verzoe-
 „ ke derhalven van de verplichting ontflagen te
 „ zijn, uwen liefdenraedt geheim te houden. Zy
 „ is immers doch overeenkomstig de waerheid?
 „ En waerom zouden wy dien dan verbergen?
 „ Zoude die zelve raedt niet voor ieder nuttig
 „ zijn, die zich in soortgelyke omstandigheden
 „ bevondt? Heeft onze groote meester wel in
 „ 't verborgene gesproken, het geen niet tevens
 „ op de daken mochte gepredikt worden? Ik
 „ herinnere my noch met veel sifting, uwe
 „ nuttige leerrede in de laetste vroegpredicatie,
 „ 't geen toen voor mij zo zeer een woordt op
 „ zijn pas gesproken was.
 „ Zie daer, **WEL EERW. HEER EN VRIENDT!**
 „ de tael van mijn hart! De oprechtheid en
 „ openhartigheid begeer ik allen gevallen in alle
 „ myne verrichtingen te laten doorstralen; en
 „ dit, vertrouw ik, zal by **U** invloedt hebben,
 „ om myne bedenkingen altoos uit het gunstigste
 „ oogpunt te beschouwen; terwijl ik, na toe-
 „

„ wensching van alle nodig licht, lust en be-
„ kwaemheid in allerlei betrekkingen! my bly-
„ ve noemen.

„ WEL EERW. HEER EN VRIENDT!

Uwen Medebroeder en Vriendt

„ 2 Juny
1797.

FRANS VOORHOUT."

Wijl ik van zijn Eerw. niets ontving, en uit
hoofden van het belang het geen ik er in my-
ne omstandigheden in stelde, geheel in het onze-
re bleef, ondernam ik het, aen zijn Eerw. dit
volgende te kennen te geven:

„ WEL EERW. HEER EN VRIENDT!

„ Het groot belang 't geen ik stel in de
„ spoedige oplossing van mijn voorstel, U
„ Eerw. voorgedragen, doet my U dezen schry-
„ ven. De twyvelingen, waer in ik my be-
„ vinde, zijn groot en sterk, alleen geboren
„ uit de stellingen, in myne voorgedrage be-
„ denkingen vervat. Deze twyvelingen kunnen
„ niet anders weggenomen worden dan door de
„ ontdekking der waerheid, gestaefd door de

„ Goddelyke openbaring. Dat U Eerw. zelve
 „ erkent, uw plicht te zijn, om bedenkingen
 „ van de belyderen des Christendoms in ons ge-
 „ nootschap op te losfen; en dat U Eerw. be-
 „ tuigt, gaerne over myne gewichtige vragen
 „ denken, en uwe gedachten aen my medede-
 „ len wilde: gaf my een aengenaem vooruit-
 „ zicht. Dat U Eerw. in de afgelopen week
 „ aen myne begeerte, wegens uw openbaer
 „ werk niet hebt kunnen voldoen, deedt my
 „ hopen, ten minften in deze week, myne ver-
 „ langens vervuld te zien. Gelieft het my ten
 „ goete te houden, dat mijn verzoek eenigzins
 „ dringende zy, en geloof, dat ik, na toe-
 „ wensching van allerlei heil! blyve

„ WEL EERW. HEER EN VRIENDT!

Uwen Medebroeder en Vriendt

„ 14 Juny

1797.

FRANS VOORHONT.”

Na dat ik dezen had afgezonden, ontving ik den volgenden dag van zijn Eerw. een bezoek, waer in hy my zyne bezwaren tegen het schriftelyk antwoorden te kennen gaf. Hy begeerde alleen by wyze van vriendelyke verkeerung my-

ne

ne bedenkingen op te lossen. Ik bracht hier tegen myne zwarigheden in, en poogde de zyne weg te nemen; dan dit bracht in hem geen verandering van voornemen te weeg; en zo is deze eerste byeenkomst vruchteloos gescheiden. Zyne redenen echter nader in overweging nemende, bewoog het my, hem andermael eene misfive te zenden met eene nadere aendrang, om doch niet mondeling, maer schriftelyk de zaak te behandelen. Zy was van dezen inhoudt:

„ WEL EERW. HEER EN VRIENDT!

„ Ik heb uwe redenen, zo ver ik ze my heb
 „ kunnen herinneren, waarom gy my op myne
 „ bedenkingen niet schriftelyk kunt antwoorden,
 „ overwogen. Het zy my vergunt, U in ern-
 „ stige overweging te geven, of dezelve voldoende
 „ de zijn? Ik heb U in myne misfive van den
 „ 31 Mey l. l. opgegeven, en dezen morgen na-
 „ der herhaeld de redenen, waerom ik uwe op-
 „ lossingen schriftelyk begeere. Indien U dezel-
 „ ve niet voldoen, en ik dus in de onaengenaem-
 „ heid worde gebracht, dat er aen myne ver-
 „ langens door U niet zal worden voldaan: dan
 „ zullen onse zamenprekingen, hoe uitvoerig
 „ en menigvuldig ze ook mogen zijn, geheel
 „ nutteloos, ja zelve nadelig voor my zijn. De

„ re-

„ redenwifeling, die wy dezen morgen gehad
„ hebben, heeft my dit reeds geleerd.

„ Hartelijk wenschende, dat uw harte gebo-
„ gen worde, aen mijn verlangen te voldoen!
„ zo blyve ik

„ WEL EERW. HEER EN VRIENDT!

Uwen Medebroeder en Vriendt

„ 15 Juny

1797.

[FRANS VOORHOUT.]

Dit mijn fchryven hadt deze uitwerking, dat
zijn Wel Eerw. my een kleine aenteekening
zondt, zonder hoofdt, en zonder naem of dag-
teekening. Zy was deze:

„ Indien er, behalven de boeken, dewelke
„ het Gereformeerd Kerkgenootfchap (*Nederl.*
„ *Geloofsbelyd. Art. IV.*) als de H. Schriftuer
„ of het Goddelyke openbarings woordt erkent,
„ nog andere fchriften zijn, dewelke die God-
„ delyke openbaring uitmaken: dan moet men
„ zulke stukken dadelijk kunnen aanwyzen, de
„ kenmerken van derzelver Goddelyken oorfprong
„ betoogen, en te gelijk, dat het gene zy als
„ Goddelyke openbaring bevatten, niet bereids in
„ den Bybel gevonden word, maer als een *addi-*
„ *tament* of *byvoegzel* by de H. Schriftuer, die
„ wy

„ wy erkennen, tot derzelve verdere *volmaking*
„ dienende, beschouwd moet worden.

„ Maer men is buiten staet, om zodanige
„ stukken aen te wyzen, de kenmerken &c.

„ Ergo, er zijn behalven de boeken, by ons

„ Genootschap als Goddel. openbaring erkend,

„ geene andere schriften, dewelke die Goddel.

„ openbaring uitmaken.

„ Ik verwacht het bewijs van de ontken-
„ ning der 2de stelling, indien die ontken-
„ ning mocht plaets hebben.”

De Lezer kan ligt bevatten, dit ontvangen hebbende, dat ik het niet onbeantwoord konde laten; waerom ik er dit op liet volgen :

„ **WEL EERW. HEER EN VRIENDT!**

„ Het was my ten uitersten aengenaem, dat
„ ik op myne laetste Misfive van den 15 dezer
„ eenig schrift van U mocht ontvangen, hopen-
„ de daerin iets te zullen aentreffen 't geen ge-
„ schikt was, myne twyvelingen wegtenemen :
„ doch hoe zeer vond ik my in myne billyke
„ verwachting te leur gesteld. Een briefje zon-
„ zonder naem of dagteekening, behelzende eene
„ voordracht, die ik by myne Godtgeleerde
„ schry.

„ Ichryveren van het Gereformeerd Kerkgenoot-
 „ schap zeer wel konde aantreffen ; en die ;
 „ wanneer zy voldoende geweest was , my
 „ niet in de verplichting zoude gebracht heb-
 „ ben , tot U den toevlucht te nemen. En
 „ waerlijk ! moet niet elk onbevooroordeelde,
 „ die myne voordracht van den 31 Mey l. l.
 „ vergelijkt met den inhoudt van uw geschrift,
 „ erkennen , dat dit in 't geheel geen antwoordt
 „ is op myne vragen ? Zijn myne vragen niet
 „ zodanig ingericht , dat wanneer een Gerefor-
 „ meerd Godtgeleerde dezelve voldoende konde
 „ beantwoorden , alle twyvelingen dies aengaen-
 „ de by my geheel zoude hebben moeten ver-
 „ vallen ? Maer mischien is er in myne voor-
 „ dracht noch eenige duisterheid ; derhaiven
 „ zal ik trachten door het volgende my nader
 „ te verklaren , langs welken weg ik voor my
 „ zelve de ware geruststelling zoude kunnen
 „ erlangen.

„ Zo de Goddelyke openbaring in de Bybel-
 „ boeken , door de Gereformeerden als Kano-
 „ niek erkend , volledig begrepen was , dan
 „ moet ook , naer mijn inzien , op een zeer
 „ eenvoudige en beslissende wyze , in een van
 „ die boeken zelfs , dit met duidelyke woorden
 „ worden verzekerd , zodanig , dat elk Gere-
 „ formeerd lidmaat , die behoortijk lezen kan ,

„ die

„ die verzekering daer in konde opmerken. De
 „ Goddelyke openbaring is doch de eenige re-
 „ gel van ons geloof en leven ? en dus is de
 „ verzekering, dat deze openbaring volledig in
 „ de erkende boeken plaats heeft, een wezen-
 „ lijk stuk, 't welk, wanneer het bewezen kan
 „ worden, het Gereformeerd kerkgenootschap
 „ volledig in staet stelt, om alles, wat buiten
 „ dien Bybel als een gedeelte of byvoegzel van
 „ de Goddelyke openbaring wordt opgegeven,
 „ geheel voor onecht te verklaren. Doch,
 „ wanneer niemandt in staet is, dit met uit-
 „ drukkelyke woorden van de H. Schrift, met
 „ zodanige woorden, die geene nadere verkla-
 „ ring nodig hebben, en zonder den toevlucht
 „ te nemen tot stellingen, waer uit men het
 „ als gevolgen afleid, te bewyzen, dan, dunkt
 „ my, vervalt de stelling der Gereformeerden,
 „ die wy in het VII. Artikel hunner geloofs-
 „ belydenis aantreffen, geheel.

„ Dat nu zodanig een bewijs in de H. Schrif-
 „ tuer moet te vinden zijn, zal de stelling:
 „ *de H. Schrifteur is volmaekt, zy bevat de*
 „ *Goddelyke openbaring volledig*, waer zijn, is
 „ (mijs inziens) ontegenzeggelik. Maer mis-
 „ schien dwael ik. Althans, indien ik deze
 „ stelling niet als waer kan aennemem, wijk ik
 „ van de leere der Gereformeerde kerk in een

„ we-

„ wezenlijk punt af. Evenwel , eer ik tot zo-
 „ danig eene afwyking besluite , heb ik geen
 „ beter middel kunnen uitdenken dan my tot
 „ zodanige mannen te wenden , die ik ver-
 „ trouwde , dat lust en bekwaemheid hadden ,
 „ ja , die het tot hunnen plicht zouden reke-
 „ nen , my in dezen voor te lichten. Daer-
 „ om , wat ik U bidden mag , met al diēt
 „ ernst , die een gevoeligh hart kan uitdrukken ,
 „ voldoe aen myne begeerte. Zoudt gy niet als
 „ een rechtaerd herder en leeraer alles er voor
 „ over hebben , ja al uw tijdt en krachten willen
 „ besteden (verondersteld , dat ik in zo een ge-
 „ wichtig stuk dwaelde) zo een dwalende te
 „ recht te brengen. Schroom doch niet voor
 „ het eeuwig welzijn uwer schapen , over welke
 „ gy immers doch geloofst tot herder en opzien-
 „ der van den grooten opperherder der schapen
 „ gesteld te zijn , te zorgen , om schriftelijk ,
 „ met uw naem onderteekend , aen myne verlar-
 „ gens te voldoen. En waerom zoudt gy in
 „ dezen U onttrekken ? Geen eene rede kan
 „ hier tot verschoning worden bygebracht. Zo
 „ U Eerw. meende gegronde redenen te heb-
 „ ben , om schriftelijk met uw naem ondertee-
 „ kend , aen mijn verzoek niet te kunnen en te
 „ mogen voldoen , geef my die redenen insge-
 „ lijks schriftelijk op. Indien ik die na eene

„ be.

„ bedaerde overweging voldoende vinde , ik zal
 „ ze openhartig als zodanig schriftelijk erken-
 „ nen. Doch komen my die redenen van wei-
 „ gering niet voldoende voor , dan zal ik trach-
 „ ten zodanige overtuigende drangredenen by
 „ te brengen , die my dunkt , U ten vollen zul-
 „ len bewegen , aen myne reikhalzende verlan-
 „ gens te voldoen. Het is waer , gy hebt my
 „ in onze zamenfpreking van den 15 dezer
 „ eenige redenen mündeling bygebracht : maer
 „ toen ik in myne eenzaamheid my dezelve
 „ voor den geest wilde brengen , was ik daer
 „ toe geheel buiten staet , uit hoofden mijn
 „ hart al te zeer ontroerd was , dat ik in U
 „ zo eene sterke huivering bespeurde , U met
 „ my over deze zaak in eene briefwisseling in
 „ te laten. Had ik nu uwe redenen van wei-
 „ gering of schroom schriftelijk gehad , ik zou-
 „ de in bedaerder oogenblikken dezelve hebben
 „ kunnen overwegen , en my in staet gesteld
 „ hebben , myne gedachten dies wegens aen U
 „ voor te dragen.

„ Doch wat behoef ik meer woorden te ge-
 „ bruiken? is de rede , waerom gy my niet
 „ schriftelik antwoordt daer in gelegen? Om dat
 „ gy U niet in staet bevindt , mijn opgegeve
 „ voorstel , in myne misfivè van den 31 May
 „ l. l. vervat , te beantwoorden. Wijs my dan

„ zodanige Mannen aen , die daer toe in staet
„ zijn. Of is mijn voorstel niet te beantwoor-
„ den? Laet ons dan de waerheid hulde doen,
„ en niet langer een stelzel aenkleven, van wel-
„ kers ongegrondheid wy overtuigd zijn.
„ Hartelijk wenschende, dat deze myne lette-
„ ren de gewenschte uitwerking op U hebbe!
„ blyve ik my met ware hoogachting noemen

„ WEL EERW. HEER EN VRIENDT !

Uw Medebroeder en Vriendt

„ 19 Juny
1797.

FRANS VOORHOUT.”

Op dezen mynen dringenden brief heb ik ein-
delijk de volgende, behoorlijk geteekend (1), van
zijn Eerw. ontvangen.

„ MIJN HEER EN VRIENDT !

„ Het briefje , U voorleden Donderdag ge-
„ zonden , was reeds afgevaardigd , eer ik uwen
„ brief des namiddags hier ontving. Het diende
„ een-

(1) Ik heb de teekening der naem weggelaten , om
dat de waerdigheid van het stuk daer door noch ver-
meerderd , noch verminderd wordt.

„ eenvoudig, om een argument, het welk, ge-
 „ duurende ons mondtgesprek, uwe aandacht
 „ scheen te bepalen, volgens myne offerte eens
 „ op 't papier te stellen, en dus eenigermate
 „ uwe zoo sterke verlangens naer iets schriftlijks
 „ in te willigen.

„ Zoo lang UEd. my op die sluitreden, ten
 „ betooge onzer Gereformeerde leerstelling niets
 „ anders antwoordt, dan dat ze reeds oud zy,
 „ moet ik onderstellen, dat g' er de kracht van
 „ gevoelt; en dit zou my hartelijk verblyden.

„ Gy zegt: Dit lost myne bedenking *van 31*
 „ *May* nog niet op. — En naer ik bespeu-
 „ ren kan, komt U dezelve zoo aenmerkelyk
 „ voor, dat ge twijfelt, niet alleen, of dezelve
 „ door my wel zoude kunnen worden beand-
 „ woord: maer of dit meer bekwame Mannen,
 „ of dit wel iemandt zoude kunnen doen? —

„ Gy neemt de moeite, uwe meening wat te
 „ verhelderen ten aenzien van het voorstel uwer
 „ bedenking. — En uit die elucidatie blijkt,
 „ dat ge eigenlijk vraegt: of het voor ieder Ge-
 „ reformeerd ledemaet, die behoorlyk lezen
 „ kan, met duidelyke woorden in den kanoni-
 „ ken Bybel te leezen sta: *de H. Schrift is vol-*
 „ *maekt, zy bevat de Godl. openbaring volle-*
 „ *dig?* — Dit vraegt ge niet alleen: — maer
 „ beweert NB. als eene, *uw's inziens, ontegenzeg-*

„ *lyke waerheid*, dat zodanig een bewijs in den
 „ Bybel moet te vinden zijn. Althands zegt ge:
 „ *Indien ik deze stelling niet als waer kan aenne-*
 „ *men, wijk ik van de leere der Gereformeerde*
 „ *Kerke in een wezenlijk stuk af.* —

„ Maer wat dunkt U, myn Vriendt? Is deze
 „ eene gezonde redeneerkunde?

„ Er wordt my een bewijs opgegeven, op het
 „ welk ik niets te antwoorden heb: maer ik
 „ verlangde een zeker byzonder soort van be-
 „ wijs, en als ik dat byzonder soort van bewijs
 „ niet vind, dan laet ik het leerstuk zelfs va-
 „ ren.

„ Mogelijk hebt gy in Deistifche fchriften
 „ meer dan eens dergelyke mislagen in de re-
 „ deneerkunde opgemerkt en met my afgekeurd,
 „ wanneer zy namelijk onze duchtige bewyzen
 „ onaengeroerd laten, en zelve bewyzen ver-
 „ zinnen en eifchen, die niet nodig, of die met
 „ den aert der zake onbefaenbaer zijn.

„ Zo dit raisonnement doorga, dan moet *ten*
 „ *minsten* door U kunnen betoogd worden, dat
 „ zodanig eene uitdrukkelyke woordelyke ver-
 „ klaring in de kanonike Bybelboeken volstrekt
 „ *noodzakelyk* zij, en dat zonder dezelve de *vol-*
 „ *maekt- en genoegzaamheid* der H. Schrift niet
 „ konne worden staende gehouden.

„ Dit is, zegt ge, *mijn s inziens, ontegenzeglijk,*

„ maer

„ maer, *mijn's inziens*, niet. Ik verlang dus *be-*
 „ *wijs*.

„ Al moest het **U** eens worden toegegeven,
 „ ('t welk ik echter in het midden laet) dat zo-
 „ danig een stellig schriftgetuigenis uitgevonden
 „ wierdt, dan nog immers zou het voor Chris-
 „ tenen, die weeten wat den Bybel zy, en wien
 „ het oprecht om waerheid en gelukzaligheid te
 „ doen is, ten bewyze voor de volmaektheid en
 „ genoegzaamheid der **H.** Schrift, gelden, wan-
 „ neer ze nimmer eenig gebrek in dien Bybel
 „ ten aenzien des hoofdtoogmerks van denzelven,
 „ bespeurd, maer de volledige weg der zalig-
 „ heid daer in ontdekt hebben.

„ Zegt nu een Christen, dat heb ik er niet in
 „ ontdekt. — Ik vind er gapingen in. — Goed!
 „ dan moet hy die gapingen aentoonen. — Dus
 „ weder werk voor mijn Vriendt!

„ Gy ziet, uwe bedenking is meer spitsvin-
 „ dig dan beslissende, ten aenzien van het leerstuk
 „ zelf.

„ Wat nuttigheid zou 't geven, in uitlegkun-
 „ dige onderzoekingen van deze en gene plaet-
 „ sen uit te weiden?

„ Alleen vergun my, **U** dit te zeggen in het
 „ algemeen. Wanneer wy de gronden eener
 „ *gezonde* uitlegkunde verwerpen, ten aenzien
 „ van den zin der Godlyke openbaring, dan zou-

„ den wy weder naer de *Misfikery* henen hel-
„ len. — En — *goede gevolktrekkingen* kunnen
„ ook niet afgekeurd worden als bewyzen voor
„ de waarheid. — Hoe veel besluiten wy in
„ onderscheidene wetenschappen by wettige ge-
„ volgtrekking!

„ Zie daer eenige stof tot denken. Zo ik
„ hope, onder 's Geestes invloedt, voor U nut-
„ tig. — Onderzoek alle dingen, Broeder!
„ maer doe het, bid ik U, met erkentenis, dat
„ de Geest der dwaling ons zeer licht bevangt,
„ om dat wy diep ahangelyke schepzels zijn, —
„ die ogenbliklyk Godlyke leiding nodig heb-
„ ben. Och! laten wy hartlyk bidden: Vader!
„ heilig ons in uwe waarheid, uw woordt is de
„ waarheid. Amen!

„ Ik blyf uw Vriendt

N. N.”

„ 19 Juny 1797.

„ PS. Laet ik U nog vragen: indien 'er al
„ eens zoo eene stellige verklaring, hoedanige
„ gy vordert, in de kanonike boeken, omtrent
„ derzelve volmaektheid gevonden wierdt, zou
„ 't dan op zig zelve iets afdoen? — Zou de
„ duchtigheid van die verklaring uit den inhoudt
„ zelve dan niet moeten bevestigd worden? —
„ Even

„ Even gelijk b. v. het getuigenis van eenen
 „ Apostel (in den zin onzer Nederl. overzetting) *alle de schrift is van Godt ingegeven*, zal
 „ het gemoedtoverredende wezen, uit den inhoudt
 „ zelve der bedoelde schrift moet kunnen be-
 „ vestigd worden. —

„ Ja! laet ik verder gaen vragen: Is het wel
 „ zeer overeenkomstig met den aert dier schrif-
 „ ten, welken de Gereformeerden als Goddel. er-
 „ kennen, dat daer in zodanig een stellig getui-
 „ genis zou voorkomen? — daer die Goddelijke
 „ openbaring trapswys is aengegroeid, en het
 „ dus, zo ergens, in het slotboek zou moeten
 „ plaets hebben. Maer dan komen we wederom
 „ in andere questien, die langwylig zouden kun-
 „ nen worden. — Met één woordt, de Bybel-
 „ schriften, zamengevoegd tot eenen bundel door
 „ de zorg der Goddel. voorzienigheid toonen ons
 „ duidelyk, dat derzelve inhoudt volmaekt ter
 „ zaligheid genoegzaam zy. — Wat behoeft
 „ er dan ter onzer geruststelling eene nadere ver-
 „ klaring?

„ Gy ziet, mijn Vriendt! dat ik geenzins
 „ schroom, voor mijn gevoelen uit te ko-
 „ men (*m*), en het zelve te verdedigen. Even-
 „ wel,

(*m*) Deze uitdrukking ontlaet my dan van zelve van

„ wel, daer ik een vyand ben van wijdlopig re-
 „ detwisten (*n*), zal het my aengenaem zijn,
 „ indien myne opgegevene aenmerkingen U vol-
 „ doen mogen. Gy kunt niet meer van my vor-
 „ deren.”

Op dezen heb ik my verplicht geacht, den
 volgenden brief aen zijn Eerw. te moeten
 zenden :

„ WEL EERW. HEER EN VRIENDT!

„ De kracht der sluitreden, ten betoge onzer
 „ Gereformeerde leerstelling, door U Eerw. my
 „ toegezonden, gevoel ik, en dezelve hadt op
 „ my veel kunnen uitwerken, zo ik gevraagd
 „ had, *of er noch eenige andere schriften zijn, be-*
 „ *halven de boeken, dewelke het Gereformeerd*
 „ *kerkgenootschap (Nederl. Geloofsb. Art. IV.)*
 „ *als de H. Schiftuer, of Goddelyke openbaring*
 „ *erkent, dewelke die Goddelyke openbaring uit-*
 „ *maken.* — Ik erken, dat men van zulken,
 „ die

de verplichting, van deze papieren voor myne lezers ge-
 heim te houden.

(*p*) Waer voor men altoos bloot staet, indien men,
 een zaak in geschil, mondeling en niet schriftelyk behan-
 delt. Het geen een der redenen is, waerom ik zo zeer op
 het schriftelijke aendrong.

„ die dit zouden voorgeven, met reden eifchen
 „ mocht, het geen door den eerften regel van U
 „ Eerw argument gedaen wordt. — Maer mijn
 „ voorftel van eenen anderen aert zijnde, en
 „ niet anders bedoelende dan eene verzekering,
 „ dat de Goddelyke openbaring (die onbetwift-
 „ baer de eenige regel van ons geloof en leven
 „ is) volledig gevonden wordt in de Bybelboe-
 „ ken, door het Gereformeerd kerkgenootfchap
 „ als Kanoniken erkend, heb ik op de gemelde
 „ fluitreden niet alleen geantwoord, dat zy oud,
 „ en, by alle Godtgeleerden van ons genootfchap
 „ te vinden is; maer ook, dat zy, zo als elk
 „ onbevooroordeelde lezer zal toeflaen, geen
 „ behoorlijk antwoordt op myne vraeg is; en
 „ voegde 'er daerom by, dat zoo U Eerw op
 „ mijn voorftel rechtftreeks geantwoord hadt,
 „ en met duidelyke woorden des Bybels die ver-
 „ zekering aangewezen, het voorgeven van
 „ meerdere fchriften, als een *additament* of *by-*
 „ *voegzel* by denzelven, van zelfs vervallen
 „ moest. — Het blijft toch, *mijn's inziens*,
 „ eene *ontegenzeggelyke* waarheid, dat zodanig
 „ een bewijs in den Bybel moet te vinden zijn,
 „ als het leerftelzel der Gereformeerden, wegens
 „ de volkomenheid des Bybels, waer is. —
 „ Het is immers eene zaak, die mijn geloof be-
 „ treft, verzekerd te wezen, dat niet alleen die

„ schriften , welke als kanoniken erkend wor-
 „ den , in zich bevatten de Goddelyke openba-
 „ ring ; maer ook , of alles , wat Godt , tot my-
 „ ne zaligheidt nodig en nuttig , geopenbaerd
 „ heeft , volledig in dezelve beschreven is ? —
 „ Niemandt , die wel redeneert , zal toch zeg-
 „ gen : het is onmogelyk , dat Godt meerdere ,
 „ en andere , voor my ter zaligheidt dienende
 „ zaken , geopenbaerd heeft , als in den Bybel ,
 „ dien wy voor Kanoniek houden , beschreven
 „ zijn . Die mogelyk daer zijnde , kan het met
 „ der daedt bestaen ; en dus kan er ook zeker in
 „ iemandt , *wien het oprecht om waerheidt en ge-
 „ lukzaligheidt te doen is* , een zeer wel berede-
 „ neerde twyveling wegens dit punt plaets heb-
 „ ben . — Zulk een , die , naer uwe aenpry-
 „ zing zelfs , alle dingen onderzoekt , zal (schoon
 „ hy nedrig erkent , *dat de Geest der dwaling ons
 „ zeer licht bevangt , en wy diep afhankelyke schep-
 „ zels zijn , die oogenblykelyke Goddelyke leiding
 „ nodig hebben , onder een hartelyk bidden : Va-
 „ der ! heilig ons in uwe waerheidt , uw woordt is
 „ de waerheidt*) ook de redenen van anders den-
 „ kende Christenen , hoe onwetende en verach-
 „ telyk zy ons bestendig worden afgebeeld , niet
 „ blindelings , en zonder een onpartijdig onder-
 „ zoek , verwerpen . — Ik , in zulk een geval
 „ zijnde , ontdekte redenen , die my , wegens
 „ het

„ het Gereformeerd leerftelzel in het gemelde punt,
 „ zeer ontrustende gemoedsbezwaren hebben
 „ aangebracht. — Als ledemaet van dat ge-
 „ nootschap ben ik immers verplicht, *den By-*
 „ *bel, met uitsluiting van ALLE menschelyke voor-*
 „ *schriften, voor den eenigen regel van geloof en*
 „ *leven te erkennen*; en (ingevolgen het VIIde
 „ Art. der Nederl geloofsb.) te geloven, dat
 „ het verboden is tot *den woerde Godts iets toe,*
 „ *of iets af te doen*; dat, al wat daer by gedaen
 „ wordt door menschen (alzo die alle leugenaers
 „ zijn) *is ydelder als de ydelheid zeive*? En dus
 „ kan ik, naer de leerstelling van dat genoot-
 „ schap, door niets anders, als door het duide-
 „ lijke woordt Godts verzekerd worden, dat elk
 „ deel der voor onze zaligheid noodzakelyke
 „ openbaring, in den, door het zelve als ka-
 „ noniek erkenden Bybel, volledig gevonden
 „ wordt.

„ Zo deze redeneerkunde niet gezond is, ver-
 „ zoek ik hartelyk, dat Uw Eerw. my tot een
 „ vriendelyk geneesheer verftrekke. — Myne
 „ dringende aenzoeeking, om uwe toelichting in
 „ myne twyveling, dient, vertrouw ik, uw Eerw.
 „ reedts tot verzekering, dat ik, niet uit twist-
 „ zucht, maer, met een in oprechtheid waer-
 „ heid zoekend hart, myne bezwaren u voor-
 „ stel. — Ook twyvele ik niet, of dit ant-
 „ woordt

„ woordt zal u doen zien , dat ik , niet als zom-
 „ mige Deistische schryvers , een bewijs *verzin* ,
 „ en *eisch* , dat niet *nodig* ; of dat *met den aert*
 „ *der zake niet bestaenbaer zy* ; — en *een byzon-*
 „ *der soort van bewijs* verlang uit een soort van
 „ verlegenheidt , als of ik , wegens het door
 „ Uw Eerw. *opgegeven bewijs niet te antwoorden*
 „ *heb*. — Neen : ik heb op het zelve niets
 „ meer geantwoord , om dat het tot mijn voor-
 „ stel , niet , als van ter zyde eenige betrekking
 „ heeft , en verzocht derhalven van Uw Eerw.
 „ eene eenvoudige aenwyzing der begeerde
 „ plaets ; of , die niet te vinden zijnde , eene
 „ edelmoedige hulde aen de waerheidt .

„ In vertrouwen dat dit mijn *raisonnement*
 „ *doorgaet* , acht ik , nu ten minsten , allerduide-
 „ lijkst betoogd , *dat zodanig eene uitdrukkelyke*
 „ *woordelyke verklaring in de kanonike Bybel-*
 „ *boeken volstrekt noodzakelyk zy* , en dat *zon-*
 „ *der dezelve de volmaektheid en genoegzaamheid*
 „ *der H. Schrift* (in dien zin namelijk , dat
 „ *men , met uitsluiting van ALLE menschelyke*
 „ *voorschriften , door den worde Gods alleen ver-*
 „ *zekerd wordt , elk voor ons noodzakelyk deel*
 „ *der Goddelyke openbaring in onzen Bybel te*
 „ *hebben*) *niet kunnen worden staende gehou-*
 „ *den*. — *Dit , naer mijn inzien , ontegenzeg-*
 „ *gelijk , is het , zegt ge , naer uw inzien niet*. —

„ Ik

„ Ik heb dus U het verlangde bewijs gegeven,
 „ op dat het zy!

„ Maer zo iemandt erkende, dat die verlang-
 „ de verzekering in den Bybel niet te vinden
 „ is (*het welk Uw Eerw. noch in het midden*
 „ *laet*) zoude, naer uwe gedachten, *waerheids*
 „ *en gelukzaligheids* zoekende Christenen die vol-
 „ ledige weg der zaligheid in den Bybel ontdek-
 „ ken, wanneer ze nimmer eenig gebrek in dien
 „ Bybel, ten aenzien des hoofdoogmerk van den-
 „ zelve, bespeurd hebben. — Dit hoofdoog-
 „ merk, stel ik, komt hoofdzakelijk hier op
 „ uit: *Dat de gelovigen Godt dienen naer zy-*
 „ *nen geopenbaerden wil.* — Wel, is het
 „ dan ook niet het vereischte werk dier Chris-
 „ tenen niet, met alle onpartydigheid ernstig
 „ te onderzoeken: *Of alles, wat Godt, tot dat*
 „ *einde geopenbaerd heeft, volledig in den Bybel*
 „ *beschreven is?* Kuunen zy, die leden zijn van
 „ het Gereformeerd kerkgenootschap, wegens
 „ die volledigheid eene gemoedtoverredende ge-
 „ rustheid bekomen, zonder die, met de voor-
 „ gestelde uitdrukkelyke woordelyke verklaring,
 „ in den worde Godts beschreven te vin-
 „ den? — Ik heb naer die gezocht: —
 „ ik heb ze in den Bybel niet kunnen vin-
 „ den: — ik ontmoet in dezen eene zeer
 „ ontrustende gaping wegens die zaak, welke
 „ my-

„ myne geloofsleere betreft. — Ik zoek de
 „ nodige geruststelling ; dit is niet alleen mijn
 „ plicht, maer ik durf er byvoegen, dat waer-
 „ heidt en gelukzaligheidt zoekende Christenen,
 „ als zy onderzoeken, of die geopenbaerde wil-
 „ le Godts in den Bybel al of niet volledig be-
 „ schreven is, eene ontrustende gaping in den
 „ zelve ontdekken zullen, en dit hen, gelijk
 „ my gebeurd is, veel werk verschaffen zal.
 „ Uit dit oogpunt myne bedenking beschouwd,
 „ zult gy, *Eerwaerde Vriend!* wel zien, dat
 „ zy in 't geheel niet *spitsvindig* is, maer, zo
 „ aen dezelve niet voldoen kan worden, *de on-*
 „ *waerheid* van ons leerstelsel, her welke zegt,
 „ dat wy in den Bybel alleen alles kunnen vin-
 „ den, wat voor een waerheid en gelukzalig-
 „ heidt betrachtend Christen nodig is, beslissend
 „ aentoont.

„ Wegens de nuttigheid en noodzakelijkheid
 „ zelfs *der gezonde uitlegkunde, ten aenzien van*
 „ *den zin der Goddelijke openbaring; en de goe-*
 „ *de gevolgtrekking*, heb ik in 't geheel geen
 „ twyfel; ik verwerp die zelfs niet in mijn ge-
 „ val, als men de plaets maer aenwijst, uit wel-
 „ ke de nodige verzekering met de woorden des
 „ Bybels op die wyze wordt bewezen; — maer
 „ ik heb dit verworpen, dat men eerst eenige
 „ stellingen maekt, die men, naer zijn denk-
 „ beeldt,

„ beeldt , voor genoegzame waerheden ter za-
 „ ligheidt acht , en op zyne wyze door die
 „ kundigheden , als uit den Bybel bewezen ,
 „ voorgeeft , en dan hier uit ook dit besluit
 „ maekt : *wy hebben die waerheden uit den By-*
 „ *bel betoogd ; die zijn genoeg , en hier uit blijkt ,*
 „ *dat ook in den Bybel alles te vinden is , wat*
 „ *wy nodig hebben.* — Wat dunkt U , *Eer-*
 „ *waerde Vriendt !* komt dit overeen met het
 „ Gereformeerd leerftelzel , van Godts woordt
 „ alleen te houden voor den eenigen regel van
 „ geloof en leven ! —

„ Ten opzichte van uw PS. stem ik met u
 „ in , dat in het , door *Uw Eerw.* gestelde ge-
 „ val , *de duchtigheid dier verklaring uit den in-*
 „ *hondt derzelve moest bevestigd worden ;* doch zie
 „ niet , dat dit de aenwyzing van die worde-
 „ lyke verzekering minder nodig maekt ; als ook
 „ niet , hoe dit uit de aengeduide plaets van
 „ eenen Apostel (*alle de schrift is van Godt in-*
 „ *gegeven*) de verlangde verklaring duchtig ,
 „ door gezonde uitlegkunde en goede gevolg.
 „ trekking kan bewezen worden ; — wel ,
 „ *dat de schriften , van Godt ingegeven , nuttig*
 „ *is ,* zegt de Apostel , maer niet , *dat alles ,*
 „ *wat Godt , om ons bekend te maken , ingegeven ,*
 „ *of geopenbaerd heeft , beschreven is.* —

„ Gy gaet verder , en vraegt : *Is het wel zeer*
 „ *over-*

„ *overeenkomstig met den aert dier schriften, enz.*
 „ Ik antwoord gerust: naer mijn inzien niet! —
 „ waerom dan die verzekering gevraagd? —
 „ Om dat het Gereformeerd leerstelsel, van al-
 „ les in den Bybel te kunnen vinden, wat tot
 „ ons geloof behoort, die vereischt, — en *de*
 „ *zamenvoeging van Bybelschriften* alleen, zonder
 „ de door Godt zelfs gedane bekendmaking,
 „ dat in die schriften alles, wat hy als voor
 „ ons nodig geopenbaerd heeft, volledig be-
 „ schreven is, ter zaligheid niet genoeg zy, *en*
 „ *men dan ter geruststelling, zeer noodzakelijk*
 „ *eene nadere verklaring behoeft.*

„ Intuschen ben ik zeer verblijd, dat uw Eerw.
 „ *geenzints schroomt voor zijn gevoelen uit te ko-*
 „ *men en het zelve te verdedigen:* evenwel, geen
 „ minder *vyandt* dan gy, Eerwaerde Vriendt!
 „ *van wijdlompig redetwisten zijnde, zal 't my aen-*
 „ *genaem zijn, indien mijn antwoordt U die vol-*
 „ *doening heeft gegeven, dat gy my met de*
 „ *minst mogelyke woorden schrijft, waer de*
 „ *door my verzochte verzekering met de duide-*
 „ *lyke woorden in den Bybel te vinden is: of,*
 „ *zo dit geen plaats heeft, edelmoedig de waar-*
 „ *heid hulde te doen, en met ronde woorden*
 „ *te belyden, dat die gaping in den Bybel be-*
 „ *staet, en dus het zoeken naer die nodige ver-*
 „ *zekering, niet alleen het werk, maer ook de*
 „ *plicht*

„ plicht is van alle Christenen, die het oprecht
„ om waarheid en gelukzaligheid te doen is. —
„ In afwachting van dit weinige noch, het
„ welk ik met reden eerbiedig van Uw Eerw. mag
„ vorderen, blijf ik met ware hoogachting

Uw Medebroeder en Vriendt

„ 25 Juny

1797.

FRANS VOORHOUT.”

Deze brief hadt ten gevolge, dat zijn Eerw.
my kort daer op dit schreef:

„ MIJN HEER EN VRIENDT!

„ Ik bespeur met genoeg de uitwerking,
„ welke myne voorige, en inzonderheid het Post-
„ scriptum myner laetste Misfive op u gemaekt
„ heeft. Het geen ge ter verdere adstructie uwer
„ vordering aengaende eene *expresse* verklaring
„ bybrengt, heeft by my geene de minste over-
„ redenskracht.

„ Er vloeien in uwe nieuwe betoogredenen
„ stellingen, die eigenlijk tot het stuk bshoo-
„ ren, het welk betoogd moet worden.

„ Ik voor my kleeve de leerstelling onzes
„ kerkgenootschaps (Art. 7. der Nederl. ge-

L

, loofs-

„ loofsbel.) daerom inzonderheid aen, om dat
 „ ik in die schriften, en nergens elders, *volledig*
 „ vinde het geen tot het *hoofdtoogmerk* eener God-
 „ delyke nadere openbaring vereischt wordt, om
 „ my namel te leeren, het geen het natuer on-
 „ derwijs my niet leert, *hoe ik, diep ellendig*
 „ *mensch, overeenkomstig de Goddelyke deugden,*
 „ *eeuwig gelukkig kan en moet worden.*

„ Zijt gy niet *hier in* met my eens, Broeder?
 „ maer *blijft* het by U bedenkelijk, *of de ver-*
 „ *klaring omtrent de genoegzaamheid des Bybels in*
 „ *die bewuste boeken uitdrukkelijk gevonden wordt.* —
 „ Waeromtrent ik uwen onderzoekslust pryze;
 „ ik voor my zie dan geene reden U, wat dit
 „ punt betreft, waer over onze correspondentie
 „ gerouleerd heeft, als afdwalende van ons kerk-
 „ genootschap te beschouwen.

„ En zie daer, laten wy dan hier over niet
 „ meer befoigneeren. — Laet toch zodanige
 „ uitdrukkingen eerst door U nader overdacht
 „ worden; eer gy dien ter neder steldt: *Das*
 „ anders denkende Christenen U (**BESTEN-**
 „ **DIG** zelfs) als *onwetende* en *verachtelijk* wor-
 „ den afgebeeld. Laet myne welmeenende po-
 „ ging om uwe gemoedtsrust te bevorderen, U
 „ voldoening geven; en ach! of Godt U en my
 „ voor alle slieringen genadig behoeden, en
 „ ons

„ ons zamen in zyne waerheidt heiligen mocht
„ om des dierbaren Verlosfers wil!

„ Ik blijf.

Uw Vriendt

N. N.

PS. Schoon ik U hartelijk rade , ter uweſ
„ opbouwing in de waerheidt , 2 *Tim.* III: 13-17.
„ godtvruchtig na te denken en in te peinzen ,
„ zoo ben ik niet dwaes genoeg , met de eerſte
„ woorden van het 16. te argumenteeren voor
„ onze leerſtelling (Nederl. geloofsbel. Art. 7.)
„ Ik heb , gelijk uwe nalezing U 'er van over-
„ tuigen zal , het alleen bygebracht ter elucidatie
„ van de kracht myner redeneering : dat name-
„ lijk de zekerheidt eener ſtellige verklaring ,
„ aengaende de volmaektheidt der Bybelboeken
„ afhangen zou van , en blyken moet uit den in-
„ houdt dier boeken zelve. — Even gelijk ,
„ zeide ik , het Apoftoliſch getuigenis 2 *Tim.*
„ III: 16^s. volgens onze gewoone overzetting
„ gevat , op zich zelve de *Goddelijkheidt* dier boe-
„ ken niet bewijſt , 't en zy de inhoudt der be-
„ doelde ſchrift , zulk eene verklaring dadelijk
„ bevestigte. —

„ Wat dunkt U. — Waerheidt zoekend Vriendt !

L 2

„ in.

„ indien iemandt eens dus redeneerde: *om dat ik*
 „ *voor my geene uitdrukkelyke en stellige verkla-*
 „ *ring in de kanonike Bybelboeken der Hervorm-*
 „ *den aentref, waer derzelve Goddel. oorsprong*
 „ *wordt verzekerd; om dat hier toe my 2 Tim.*
 „ *III: 19^a. &c. niet voldoende voorkomen, daer-*
 „ *om verlaet ik de leerstelling aengaende den*
 „ *Godl. oorsprong dier boeken.*

„ Gy zoudt, vertrouw ik, zijn besluit, gantsch
 „ onberedeneerd, beschouwen; — en indien
 „ hy, niettegenstaende deze zyne schriftuitleg-
 „ ging, den inhoudt der Bybelboeken zelve vol
 „ bewyzen voor derzelve Goddelijkheid erkende,
 „ geenzins onder de Deisten rangschikken; het
 „ genootschap der Christenen niet ontzeggen. —
 „ Zie eens, hoe ver uwe bedenking henen-
 „ leidt! —

„ Tot verdere schriftelyke correspondentie ont-
 „ breekt my de gelegenheid. — Ik bid U! La-
 „ ten wy dezelve hier mede voor besloten ach-
 „ ten ”

Zie daer, geachte Lezers! het slot eener brief-
 wisseling, waer van ik ter voldoening van mijn
 voorgedragen verzoek, veel goeds verwacht
 hadt. Ik worde nu verplicht, van alle aanmer-
 kingen, die er overvloedig en met grondt op te
 maken waren, my te onthouden; latende aen
 den onpartydigen de beoordeeling over. Dan
 schoon

fchoon deze leeraer alle fchriftelyke onderhan-
 deling met my over dit onderwerp begeerde te
 fluiten , heeft hy echter den 29 Augustus my
 een bezoek gegeven , en andermael getracht ,
 mondeling met my over die zaak te fpreken :
 doch , daer zijn Eerw. in zynen laetften brief
 my hadt vermaend : *Laten wy hier over niet meer*
befoigneeren ; daer my de ondervinding reeds ge-
 leerd hadt , hoe vruchteloos onze mondtgefprek-
 ken waren afgelopen ; en daer ik reeds in dien
 tijdt , na herhaelde en ernftige overwegingen ,
 geloofden , dat de leer der Roomsche Katholy-
 ke kerk de leer van Christus en zyne Aposte-
 len was , en voorgenomen hadt , daer van den
 10 September daer aen volgende , zo als onder
 myne medeburgers toen reeds genoegzaam be-
 kend was , opentlyke belydenis te doen : zo
 konde ik niet befluiten , my over deze zaak ver-
 der met zijn Eerw. in te laten . Hy drong ech-
 ter zeer fterk , om van my mondeling de rede-
 nen te weten , die my tot dezen gewichtigen
 ftap bewogen hadden . Ik gaf zijn Eerw. te
 kennen , dat ik die redenen eerftdaegs opentlijk
 zoude geven , en verder door den druk bekend
 maken . Ik verklaerde hem , dat ik niet meer begeer-
 de aangemerkt te worden als ledemaet der Ge-
 reformeerde gemeente ; en dus de betrekking

tusfchen hem en my, uit dien hoofden, geheel ophieldt. Ik betuigde echter zijn vriendt te willen zijn en blyven; en van hem, zo wel als van alle kundige lieden verwachtte, zo zy myne door den druk bekend gemaakte redenen van overgang tot de Roomsch-Katholyke kerk niet voldoende vonden, my dies aengaende met hunne fchryfelyke aenmerkingen en bedenkingen zouden gelieven te vereeren, zullende in de beantwoording derzelve altoos trachten te toonen, de vriendt der waarheid te zijn en te blyven.

De wyze op welke ik in myne verdere onderhandeling met *den Heer P. SCHOUTEN*, na elders te vergeeffsch de nodige toelichtingen in myne twyvelingen gezocht te hebben, bewogen ben geworden tot de omhelzing der Roomsch-Katholyke leer, zal uit het mededeelen van het vervolg blyken.

Daer ik in de perfoon van *den Heer P. SCHOUTEN* den waren, belangelozen vriendt befpeurde, onthieldt ik my niet, alle de byzonderheden, die my wegens myne nafporing en mijn gedrag omtrent de leere van den Godtsdienft bejegende, voor te dragen. Waerom ik hem dit volgendē fchreef.

„ WAER-

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ Schoon het gene ik U thans schrijf niet
 „ recntstreeks tot ons onderwerp behoort, ver-
 „ plicht my echter de vriendschap, U open-
 „ hartig iets van mijn wedervaren te kennen te
 „ geven. Het is altoos myne gewoonte ge-
 „ weest, ieder morgen myne Godtsdienstige
 „ huisoeffeningen te hebben, bestaende in het
 „ gebedt, het lezen van en spreken over een
 „ gedeelte des Bybels, en het zingen van een
 „ Psalm; iets, waer onder ik dikwijls veel
 „ voedtzet voor mynen geest ter opwekking
 „ van deugd genoten hebbe; en het geen my
 „ onder wederwaardigheden menigmael moedt
 „ en standvastigheid heeft ingeboezemd. De
 „ zen dag heb ik in deze myne oeffeningen vry
 „ wat fremming ondervonden. Men beschouw-
 „ de my als een gevaerlijk wezen, dat wel aen
 „ de eene zyde vermijd, doch aen de andere
 „ zyde betreurd moet worden. Dan het eerste
 „ wordt uit vrees en het laetste uit liefde ge-
 „ boren. Mischien is deze huisfelyke beproe-
 „ ving eene voorbereiding tot eene meer ge-
 „ wichtiger. Doch wat zal ik zeggen? Ik heb
 „ my eenmael verplicht, voor waarheid en
 „ godtsvrucht pal te staen; en die Go:t, die
 „ my tot hier toe geholpen heeft, wil my ook

„ nu niet verlaten. Ik heb dezen morgen veel
 „ opbeuring genoten onder het zingen van den
 „ 46sten Psalm , volgens de nieuwe beryming.
 „ Blijft die waarheid en betuiging in my le-
 „ vendig : *Bezwijk mijn vlesch en mijn hart ,*
 „ *zo is Godt de rotssteen van mijn hart , en*
 „ *mijn deel tot in eeuwigheid* , zo heb ik ver-
 „ wachting , dat ik alle de worstelingen geluk-
 „ kig zal te boven komen. Waken en bidden
 „ is thans voor my ten hoogsten nodig. De
 „ voorbede der heiligen , en zelve standvastig
 „ te blyven in het vertrouwen op een Godde-
 „ lyke Christus zal my in mynen strijdt doen
 „ zegenpralen. Ik heb nodig geacht , U dit
 „ te melden. Is het U niet ongevallig , en
 „ laet de tijd het my toe , wil ik tusfchen bei-
 „ de wel eenigen myner ondervindingen U me-
 „ dedeelen , terwijl ik deze fluite , na U har-
 „ telijk en welmenend allerlei heil te hebben
 „ toegewenscht ! en te betuigen , dat ik blyve

Uwen oprechten Vriendt

„ 23 Mey
 „ 1797.

FRANS VOORHOUT.”

De Heer P. SCHOUTEN liet dezen niet onbeant-
 woord. Hy zondt my den volgenden aengenen
 brief :

„ WAAR-

„ WAARDE HEER EN VRIENDT!

„ Ik vreeze, dat de, op dezen dag U voor-
 „ gekomene huisfelyke beproevingen U zal be-
 „ hooren te dienen ter voorbereiding, tot het on-
 „ dergaan van eene meer gewichtige. — De
 „ vooroordeelen werken gemeenlijk zeer driftig
 „ tegen allen, die zich bevinden in eene omstan-
 „ digheid, als thans de uwe is, en ik twijffel
 „ geen oogenblik, of er zouden, zelfs in deze
 „ stad, verscheidene Protestanten zich in de
 „ uwe zien, als zy, even als gy, moeds genoeg
 „ hadden, om, zonder vreeze voor onaange-
 „ naamheden, welken zy van vleesch en bloed,
 „ en dit niets beduidend voorgeven: *wat zullen*
 „ *de menschen zeggen?* te wachten hebben, ten
 „ minsten in zo verre niet te achten, dat zy on-
 „ partydig wilden onderzoeken, of de Roomsch-
 „ Katholyke Godtsdienst, in waarheid zoo af-
 „ schuwelijk is, als dezelve door hunnen cate-
 „ chismus en de onderwyzingen hunner leeraa-
 „ ren, hen geduurig is en noch wordt voorge-
 „ steld. — Er zijn onder de Protestanten vee-
 „ len, welke men, om hun zedelijk gedrag, en
 „ liefde voor den Godsdienst, veele achting
 „ schuldig is; doch men moet zich, liefderijk,
 „ wegens hen bedroeven, dat zy ten opzich-
 „ ten der verschillen tusschen hunnen en den

„ Roomsch-Katholyken Godsdienst, nooit dan
 „ alleen by hunne party te raden gaen. —
 „ De gesprekken van den dag, om het dus eens
 „ uit te drukken, zijn in deze stad vry alge-
 „ meen, dat gy Roomsch wordt; maar zò dik-
 „ wijs dezelve my voorkomen, zeg ik, naar
 „ waarheid, wel te hoopen, dat God U die ge-
 „ nade gelieft te geven; doch het niet te wee-
 „ ten, en dus het zeggen, als of gy U by my
 „ hadt aangegeven, om in onzen Godsdienst
 „ onderwezen te worden, te moeten tegenspre-
 „ ken; en ten opzichten van onze onderhande-
 „ lingen niets anders te kunnen zeggen, dan dat
 „ gy onderzoekingen naar de waarheid doet. —
 „ Zoo lang, en dikwijs my, op uwe tot dus
 „ verre gehoudene wyze, my uwe vraagen, en
 „ tegenbedenkingen op myne antwoorden my
 „ zult voorstellen, zal ik, noch tijd, noch
 „ moeite sparen, om, naar mijn vermogen, U
 „ voldoening te geven; doch nimmer zal ik zeg-
 „ gen, al wierd door Gods genade, myne hoop
 „ wegens U vervuld, dat ik U bekeerd hebbe;
 „ neen: het geloof is, zo als u bekend is, naar
 „ de getuigenisse van den H. Paulus, eene gaa-
 „ ve Gods; niet uit ons zelve; niet uit men-
 „ schelyke poging. — Maar waar toe dit al-
 „ les? — Tot dit eenvoudige: om u te doen
 „ aanmerken de byzondere genade, boven zo
 „ vee-

„ veele anderen U verleend, tot eene onpartydi-
 „ ge onderzoeking naar de waarheid van den
 „ eenigen door hem geopenbaarden Godsdienst,
 „ welke aan anderen in die maate nog niet ver-
 „ gund is. — Gy werkt reeds met die genade
 „ mede, maar ondervint by het begin, dat zelfs
 „ uwe huisgenooten, als vyanden zich jegens
 „ U, aanstellen. ô Waarde Vriend! dit zijn
 „ slegts beginzelen, 'er zijn, vreeze ik met re-
 „ den, meer gewichtige U te wachten, en wel
 „ zulken zelfs, dat ik aan uwten voortgang zou-
 „ de wanhoopen, zo ik niet betrouwde, vol-
 „ gens dit gezegde van den H. Paulus, dat *hy,*
 „ *God naamelijk, die 't heilig willen U gegeven*
 „ *heeft, ook het volbrengen gunnen zal, en gy,*
 „ *als hy, alles zult vermogen, door hem, die u*
 „ *versterkt.* — Schreef ik aan iemand, min-
 „ der kundig, dan gy, in de H. Schriftuure, ik
 „ zoude mijn best doen, om verscheidene plaat-
 „ zen uit dezelve, tot vertroosting, en aanmoe-
 „ diging aan U voor te draagen, doch dit in
 „ ons geval geen plaats hebbende, verzoek ik
 „ alleen, dat gy gunstig aanneemt dezen mynen
 „ raad: van U in den staat, in welchen gy, ten
 „ opzichten van het onderzoek der waaren Gods-
 „ dienst U bevindt, steeds door een nedrig,
 „ doch op Gods barmhartigheid, en de ver-
 „ diensten van JESUS betrouwend bidden de noo-
 „ di-

„dige hulpe voor u aftesmeecken , en zoo veel
 „in **U** , met Gods genadige hulpe , is , allen
 „die u eenige moeielijkheid zullen aandoen , en
 „wel byzonder uwe Naastbestaanden en Huis-
 „genooten vriendelijk te behandelen , en alle
 „geoorloofde toegeevenheid voor hunne zwak-
 „heid en vooroordeelen te gebruiken. Ik be-
 „tuig u nogmaals mijn genoegen over uwe on-
 „derneming , in dien Protestantschen leeraar
 „over uwe bedenkingen te raadpleegen (o) ; en dit
 „gedrag behaagt my veel meer , dan uwe over-
 „geving met minder onderzoek my doen zou-
 „de. — Zo veel in my is , blyve ik , met
 „Gods genade , voor **U** bidden ; en onder be-
 „tuiging van waare hoogachting

„ *Uwen oprechten Vriendt ,*
 „ 24 Mey 1797. **PETRUS SCHOUTEN.**”

Na dat ik dien zelven dag hem mynen dank betuigd had , voor dezen zijnen stichtenden brief als zijnde voor my een woordt op zijnen rechten tijdt geweest ; en na dat ik op den 3 Junij daer aen volgende gemeld hadt , dat het de Goddelyke Voorzienigheid behaegd hadt , het voor my zoo zeer drukkende onder myne huisgenoten van my eenigzins wegtenemen , door

(o) Zie bladz. 118.

derzelver harten om te wenden, zo dat de liefde voor my vergezeld ging met toegevenheid, en ik daer door in die week mijn werk met genoeg mocht verrichten: zo schreef ik hem eenige bedenkingen over mijn gedrag ten aenzien van de wyze myner bywoning van den openbaren Godtsdienst onder de Roomsche-Katholyken.

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ Eer ik verder aen dien Protestantschen leer-
„ aer schryven, vinde ik my verplicht, U dit
„ volgende in bedenking te geven: of ik my
„ openlijk niet zodanig hebbe gedragen, dat
„ de Protestantsche leeraers zich niet licht met
„ my in eene vertrouwelyke briefwisseling zul-
„ len inlaten. Heb ik niet naest eenigen tijdt
„ te veel verzuimd, de leerredenen der Pro-
„ testanten by te wonen? Heb ik niet ieder
„ Zondag my in de Roomsche Kerk begeven?
„ Moeten myne kniebuigingen by gelegenheid,
„ dat de Hostie aen de vergaderde menichte
„ ter eerbewyzing wordt aangeboden, niet een
„ vermoeden omtrent my opvatten, dat ik met
„ het leerstuk der Roomsche kerk aengaende
„ de transsubstantiatie instemme? Zoude het
„ niet beter geweest zijn ter bereiking van mijn
„ oogmerk, dat ik het tot noch toe alleen by
„ brief.

„ briefwisseling gelaten hadde? Men weet doch,
„ de vooroordeelen, tegen de Roomfche leer en
„ derzelve kerkgebruiken, zijn zo fterk, dat er
„ de uiterfte voorzichtigheid zal nodig zijn, om
„ die met vrucht te keer te gaen.

„ Hier op uwe gedachten te mogen vernemen
„ en uwen goeden raedt te ontvangen, zal ten
„ hoogften aengenaem zijn aen hem, die met
„ verſchuldigde hoogachting blijft

„ *Uwen oprechten Vriendt,*

„ 12 Juny
1797.

FRANS VOORHOUT.“

De Heer P. SCHOUTEN verzuimden niet,
ſpoedig aen myne begeerte te voldoen in den
volgenden brief:

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Zo een Proteſtantsch leeraar, om uw ge-
„ drag, ter onderzoeking der waarheid in het
„ ſtuk van den Godsdienst, zoude beſluiten,
„ zich niet in te laten in eene vertrouwde brief-
„ wiſſeling met u, om op uwe redelyke bezwa-
„ ren, door u aan hem, op eene vriendelyke en
„ eerbiedige wyze voorgesteld, te antwoorden,
„ zoude hy een beklaglijk teken van zynen toe-
„ ſtand

„ stand als leeraar geeven. — Zulk een zoude
 „ u immers, om, het in uwen brief van heden
 „ gemelden, moeten aanmerken als een schaap,
 „ het welke in gevaar is, en tot het welke (naar
 „ zijn gezicht) de wolf nadert. — Verbergt
 „ hy zich in zulke omstandigheid? verzocht hy,
 „ dat niets van zyne pooging in zulk een geval
 „ gemeld wordt? — verlaat hy u eindelijk in 't
 „ geheel door zyne stilzwygenheid? — Wat is
 „ zulk een leeraar dan? — Is hy de goede
 „ herder? — Besluit op deze vraagen uit dit
 „ gezegde van JEZUS (*Joh. X: 11, 12 en 13:*)
 „ *De goede herder geeft zijn leven voor zyne*
 „ *schaapen. Maar een huurling, en die geen*
 „ *herder is, wien de schaapen niet eigen zijn,*
 „ *ziet den wolf komen, en hy verlaat de schaa-*
 „ *pen, en vliegt weg, enz. — Nu de huur-*
 „ *ling vlugt, om dat hy een huurling is, en dat hy*
 „ *zich de schaapen niet aandraagt.* — Om U uit
 „ deze woorden eengoed besluit te doen maa-
 „ ken, is het zeker niet noodig dat ik u helpe.
 „ Maar zoude een goede herder ook eenig
 „ schaap, in zyne dwaaling aan zich zelven mo-
 „ gen overlaaten? — Welke redenen voor en
 „ tegen zulk een gedrag te vinden zijn, is het
 „ antwoord onbetwistbaar, dat 't hem volstrekt
 „ ongeoorloofd is in een geval, in het welk zulk
 „ een schaap tot zynen herder oot- en zacht-
 „ , moe.

„ moedig, om toelichting en hulpe roept. —
 „ Stel zelfs, dat zulk een schaap reeds verre is
 „ afgedwaald, en de herder zelfs iets van zyne
 „ zorgen voor de schaa­pen, die by hem zijn,
 „ voor een weinig tijds moest achterlaaten, dan
 „ ware het zyn plicht, des noods zelfs veele
 „ moeite te doen om het op te zoeken. Het be-
 „ wijs geeft weder JESUS zelve (by Lukas XV:
 „ 4 en 5.) *Zo iemand honderd schaa­pen heeft,*
 „ *en één van dezelve verliest, laat hy niet de ne-*
 „ *gen- en- negentig in de woestijne, en gaat naar*
 „ *het geene verlooren was, tot hy 't vinde?*

„ Maar zal hy ook die moeite doen, als hy
 „ vreest, dat zulk een schaap hem niet zal wil-
 „ len hooren? — Onderstellen wy, dat hy re-
 „ den heeft, is hy terstond bevrijd van eenige
 „ moeite aan te wenden? — *De vermaaning*
 „ *van den H. Paulus (2 Timotheus II :4): ver-*
 „ *kundig het woord, houd aan tydig, ontydig :*
 „ *wederleg, smEEK, bestraf, in alle verduldigheid*
 „ *en onderwyzinge, bewijst het tegendeel.*

„ Heeft intusfchen in alle het door U in uwen
 „ brief gemelden, iets plaats, het welke aan een
 „ Protestantfchen leeraar zulke reden geeft? —
 „ Hebt gy tot dus verre, niet openlijk en met
 „ alle bescheidenheid, U in de onderzoeking der
 „ waarheid gedraagen naar de regels der Prote-
 „ stantsche leering zelfs? — Kan een Protestant

„ vrien.

„ vriendelyker en eerbiediger aan zynen Leeraar
„ zyne welgegronde bedenkingen voorstellen,
„ dan gy gedaan hebt ; en wel aan zulk een
„ Leeraar , die U heeft uitgenodigt , om de U
„ voorkomende twijffelingen hem voor te stel-
„ len? — Zoudt gy dan nog een oogeni-
„ blik in twijffel staan van , uit liefde tot de
„ waarheid , weder uwe eerbiedige stemme tot
„ hem , om licht en hulpe te verheffen? Neen,
„ waarde Vriend ! verhef uwe stemme weder.
„ Zoek in een nedrig opzien tot den Vader
„ der lichten , niets dan waarheid , en die
„ Geest , welke zoo genadig het beginnen U
„ gegeven heeft , zal ook het volbrengen gun-
„ nen. De Heere JEZUS CHRISTUS zy met
„ uwen Geest ! Ik blyve

Uwe oprechte Vriend

„ PETRUS SCHOUTEN.”

„ 12 Juny 1797.

Deze brief ontvangen hebbende , verzuimde ik niet , aen de bewuste leeraer 'er een , te vinden op bladz. 125. af te zenden , welke ten gevolge gehad hebben de verdere stukken , op bladz. 127-152 van deze myne VERANTWOORDING voorkomende. Intusfchen dat ik met dezen Protestantschen leeraer bezig was , oordeelde ik

M

ver.

verplicht te zijn , de overschietende tijd te besteden tot het vervolgen myner onderhandeling met den Heer P. SCHOUTEN , waerom ik hem weder schreef :

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ My is te binnen gekomen eene bedenking ,
 „ die ik my verplicht achte , over de bewuste
 „ vraeg , door U , den 17 Mey l. l. my gedaen ,
 „ U voor te dragen .
 „ Genomen , men konde uit een der H. Schrif-
 „ ten eene plaets aenwyzen , die duidelyk te
 „ kennen gaf , dat elk voor ons noodzakelyk
 „ deel der Goddelyke openbaring in de schriften
 „ des O. en N. Testaments te vinden ware :
 „ Zouden wy dan daeraen wel genoeg hebben ?
 „ om ons gerust te stellen tegen de bedenkingen
 „ van andere volken , die zouden kunnen zeg-
 „ gen : *in ons boek , dat wy voor eene Goddelyke*
 „ *openbaring houden , is deze openbaring volledig*
 „ *te vinden ; in een van die boeken wordt dit met*
 „ *uitdrukkelyke woorden aengewezen .* Hoe zou-
 „ den wy dan tegen hun kunnen staende hou-
 „ den , dat de H. boeken der Christenen *alleen*
 „ van eenen Goddelyken oorsprong , maer de
 „ hunnen valsch zijn ? Derhalven , moeten wy
 „ , niet

„ niet tot andere gronden, dan gy in uwe vraag
„ vordert, om de volledigheid der Goddelyke
„ openbaring, in de boeken des O. en N. Tes-
„ tam. vervat, aen te toonen, den toevlucht ne-
„ men? Zoude het niet voldoen, wanneer
„ men aenwees, dat al wat tot eene Goddelyke
„ openbaring behoort, in deze schriften te vin-
„ den is?

„ Hier op uwe gedachten te mogen vernemen,
„ zal aengenaem zijn aen hem, die met ware
„ hoogachting zich blijft noemen

„ *Uwen oprechten Vriendt*

„ 19 Juny
1797.

FRANS VOORHOUT.

Met den gewooenen spoedt wierdt my door my-
nen vriendt SCHOUTEN dit antwoordt gezonden :

„ **WAARDE HEER EN VRIEND!**

„ Ik haaste my, om op uwe twee vragen te
„ antwoordden.

„ Wegens de eerste vind ik uwe aanmerking
„ zeer juist: men moet zeker zelfs, om de be-
„ wuste zaak volledig af te doen, tot andere
„ gronden zijn toevlucht neemen; doch gy zult

M 2

„ ook

„ ook wel gelieven aan te merken , dat myne
 „ vraag van den 17 May l. l. alleen gericht is
 „ tegens zulken , die steeds voorgeeven , dat
 „ er , om de echte en volledige Goddelyke
 „ openbaaring te kennen , en van de waarheid
 „ derzelve verzekerd te weezen , niet anders
 „ noodig is dan den Bybel , en zy ook alles ,
 „ wat buiten dezen is , als menschelyke byvoeg-
 „ zels verwerpen , en dus eischt men , volgens
 „ hunne eigene gronden , met een onbetwistbaar
 „ recht , dat zy uit dien Bybel zelfs , aanwyzen
 „ eene woordelyke verzekering , dat wy elk voor
 „ ons noodzakelijk deel der Goddelyke openbaa-
 „ ring in denzelven volledig hebben .

„ Ten opzichte der tweede vraag , zal ver-
 „ trouw ik , dit kort eenvoudig antwoordt U
 „ voldoen : Stel , iemand wees aan , dat al , wat
 „ tot eene Goddelyke openbaaring behoort , in
 „ de schriften van den Gereformeerden Bybel te
 „ vinden is , zoude hy dan beweezen hebben ,
 „ dat er geen voor ons noodzaakelijk deel der
 „ Goddelyke openbaaring in dezelve nog niet be-
 „ schreeven is ? Al wat tot die behoort , zal im-
 „ mers niet willen zeggen , al wat God , als ons
 „ noodzaakelijk geopenbaard heeft , is alleen in
 „ die boeken volledig beschreeven : want zo het
 „ dat betekend , dan zijn wy we'er op de eerste
 „ „ plaats ,

„ plaats, en eischen, met het gemelde recht,
„ dat die aanwyzing geschied, door de duidelyke
„ woorden des Bybels zelve; dat volftrekt onmo-
„ gelijk is; maer berekent de vraag, zoo als
„ natuurlyk is, dat het, in die boeken beschree-
„ vene, alles heeft, wat tot eene Goddelijke open-
„ baaring vereischt wordt: *te weeten, dat zy hebben*
„ *kenmerken van waarheid, aankundigen zaaken en*
„ *wetten, die de Godheid waardig zijn*, dan blijft
„ mijn eerstgezegde in kragt, dat zulk een, wel
„ zou aanwyzende, dat er in dien Bybel Goddely-
„ ke openbaaring gevonden wierdt; maar toch
„ geenzints bewyzen, dat er niets meer, als in
„ den Bybel beschreeven, voor ons noodzaake-
„ lijk, door God geopenbaard is.

„ Ik verlang uw antwoord, en noem my in
„ die verwachting

„ *Uw oprechten Vriend*

„ 19 Juny
1797.

PETRUS SCHOUTEN.”

Intusschen ontving ik eene aenteekening van
den Proteftantschen Leeraer (p), die ik aen
mijnen Vriendt P. SCHOUTEN ter lezing gaf,
my-

(p) Zie dezelve op bladz. 128.

mynе gedachten over denzelven 'er byvoegend e,
daer in bestaande, dat 'er veel in is, dat opmer-
king verdient. Ik ontving denzelve weer te rug
met deze bygaande letteren :

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Met hartelyke dankzegging zende ik aen U
„ dien brief te rug. 'Er is (zo als gy met reden
„ zegt) veel in, dat opmerking verdient: wijl in
„ denzelven, tot verbaazing van elken onparty-
„ digen lezer, alomme zich vertoonen de dui-
„ delijkste blyken van onmogelijkheid ter aanwy-
„ zing van de, door U, volgens de leering der
„ Gereformeerden, zoo billijk geëischte verze-
„ kering, dat de Goddelyke openbaaring volledig
„ in den door hen erkenden Bybel gevonden
„ wordt.

„ Intuschen blijf ik met alle hoogachting

„ Uwen oprechten Vriend,

„ 21 Juny

1797.

„ PETRUS SCHOUTEN."

Tusfchen beiden hadt ik een antwoordt (q) aen
dien

(q) Zie het zelve op bladz. 129.

dien Protestantfchen leeraer vervaerdigd , welk ik aen mynen vriendt ter beoordeeling overgaf. Het behaegde zijn Eerw. my 'er eenige bedenkingen over mede te deelen, welke van dien aert waren, dat ik my, voor de afzending van dat antwoordt, verplicht oordeelde, dezelve in overweging te nemen. Ten dien einde zondt ik aen mynen vriendt P. SCHOUTEN dezen brief:

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ Uwe bedenkingen over het bewuste antwoordt, welke gy de vriendelykheid gehad hebt, my ter handt te ftellen, en waer voor ik U mynen oprechten en hartelyken dank be-
„ tuige, in myne eenzaamheid nagaende, heb ik, voor dat ik van dezelve gebruik make, geoordeeld, verplicht te zijn, U deze aenmerking te moeten voordragen.

„ Gy trekt uit de woorden van het VII. Art. der Nederl. geloofsbelijdenis dit gevolg: *en dus kan ik, naer de leerftelling van dat genootfchap, door niets anders, dan het duidelyk woordt Godis verzekerd worden, dat elk deel der voor onze zaligheid noodzakelyke openbaring, in dien, door het zelve als kanoniek erkenden Bybel, volledig gevonden wordt.*

M 4

„ Zou-

„ Zoude dien Protestantschen leeraer , my ,
 „ dit zo overnemende , niet kunnen beschuldi-
 „ gen , dat ik de leer der Gereformeerden niet
 „ naer waarheid opgeve? Daer zy doch , vol-
 „ gens Art. V. van die zelve belydenis , betui-
 „ gen: ALLE DEZE BOEKEN ALLEEN ONTVAN-
 „ GEN WY VOOR HEILIG EN KANONIEK , OM ONS
 „ GELOVE NAER DEZELVE TE REGELN , DAER
 „ OP TE GRONDEN , EN DAER MEDE TE BEVES-
 „ TIGEN : — *Niet zo zeer , om dat ze de*
 „ *kerk aenneemt en voor zodanig houdt ; maer*
 „ INZONDERHEIDT , OM DAT DE H. GEEST ONS
 „ GETUIGENISSE GEEFT IN ONZE HARTEN , DAT
 „ ZE VAN GODT ZIJN , enz.

„ Derhalven dit V^{de} Art. vergelykende met
 „ het bovengemelde gevolg , vloeit daer dan niet
 „ uit voort , dat ik het gemelde gevolg niet kan
 „ opgeven als de leere der Gereformeerden? Dit
 „ zo zijnde , zoude dan dien Protestantschen
 „ leeraer niet kunnen zeggen? *uwe redeneerkun-*
 „ *de is niet gezond* , wijl gy ons gevoele niet
 „ naer waarheid opgeeft. Immers geeft het Ge-
 „ reformeerde kerkgenootschap in het bewuste
 „ V^{de} Art. geheel andere gronden van gerust-
 „ stelling op. Indien de Protestantsche leeraer
 „ dit aenvoerde , zoude ik het dan vooraf niet
 „ behooren weg te nemen? om hem alle uit-
 „ vluch-

„ vluchten te benemen, die hem konde te rug
„ houden, myne vraag rechtstreeks te beant-
„ woorden.

„ Houdt het my ten goede, dat ik U weder
„ nieuwe moeite verg. Trouwens, ik durve
„ my verzekeren, dat gy niet van my begeert,
„ uwe gedachten de mynen te maken, voor dat
„ ik my van derzelve gegrondheid overtuigd
„ houde.

„ Hier op uwe bedenkingen met verlangen te
„ gemoed ziende, blyve ik met ware hoogach-
„ ting

„ *Uwen veel verplichten en oprechten Vriendt*

„ 24 Juny

1797.

FRANS VOORHOUT.”

De Heer P. SCHOUTEN onttrok zich ook niet,
my dit volgende te zenden :

„ WAARDE HEER EN VRIEND !

„ Dewijl het VII^{de} Artikel der Gereform.
„ Ned. Geloofsb. duidelijk zegt, dat *de H.*
„ *schriftuur is de eenige regel van ons geloof en*
„ *leven*, mag ik niet onderstellen, dat dien
„ Leeraer, een verstandig man zijnde, zoude

M 5

„ zeg.

„ zeggen: *uwe redeneerkunde is niet gezond*, om
 „ dat gy, uit gemelde Art. dit gevolg trekt: *ik*
 „ *kan dan ook, als Gereformeerde, door niets an-*
 „ *ders verzekerd worden, dat elk deel der voor*
 „ *onze zaligheid noodzaakelyke Goddelyke openbaa-*
 „ *ring in den, door ons genootschap als kanoniek*
 „ *erkenden Bybel gevonden wordt.*

„ Laat ons een voorbeeld stellen. *My wordt*
 „ *gezegd: om den veiligen weg naar Heiloo te*
 „ *vinden, moogt gy niemand dan Cajus volgen;*
 „ *deze alleen kan u de waare onderrichting gee-*
 „ *ven. Als ik nu, (dit aanneemende) hier uit*
 „ *besluit: Ik kan dan ook door niemand als Ca-*
 „ *jus weeten, welke de veilige weg naar Heiloo*
 „ *is. — Wat dunkt U, waarde Vriend! zou-*
 „ *den de harsfens van dien mensch wel gezond*
 „ *zijn: die op dit mijn besluit zeide: Uwe rede-*
 „ *neerkunde is niet gezond? —*

„ Maar uwe voorzichtigheid, en, my aange-
 „ name begeerte, van aan dien Protest. leeraar
 „ alle gelegenheid tot uitvluchten te beneemen,
 „ doen u eenige bedenking maaken, wegens het
 „ Vde Art. der gemelde geloofsb. in het welk
 „ gezegd wordt, dat de Gereformeerden alleen
 „ *de opgenoemde boeken des Bybels voor heilige en*
 „ *kanonieke ontvangt, NIET ZOO ZEER; om dat*
 „ *ze de Kerk aanneemt, en voor zodanig houdt,*
 „ *maar INZONDERHEID, om dat de H. Geest*

„ *ge*

„ *getuigenisfe geeft in onze harten , dat ze van*
 „ *God zijn. — Het Gereformeerd genootfchap,*
 „ *zegt ge , geeft immers volgens dit Vde Art.*
 „ *geheel andere gronden van gerustftelling op? —*
 „ *Maar wegens welk eene zaak? — Zegt dit*
 „ *Art. dat de H. Geest in hunne harten ge-*
 „ *tuigenisfe geeft, dat God niets meer nog an-*
 „ *ders, hen ter zaligheid noodig geopenbaard*
 „ *heeft, dan in die erkende boeken befchree-*
 „ *ven is? — Neen: alleen, dat die boeken van*
 „ *God zijn. — Zo men nu op die wyze van*
 „ *de Goddelijkheid dier boeken overtuigd is,*
 „ *zoude men dan ook volkomen verzekerd wee-*
 „ *zen, dat alles, wat Godt geopenbaard heeft,*
 „ *volledig in dezelve befchreeven is? — Ik zal*
 „ *u niet vraagen, of de redeneerkunde van een*
 „ *mensch, welk 'er zulk een gevolg uitrok,*
 „ *gezond zou zijn? — Neen: ik vertrouw,*
 „ *dat uwe bedenking, hoe voorzichtig, U niet*
 „ *meer zal doen fchroomen om, in dit geval,*
 „ *myne gedachten de uwen te maaken, en bly-*
 „ *ve in dat betrouwen*

Uw oprechte Vriend

„ 24 Juny
1787.

„ PETRUS SCHOUTEN.”

Deze brief hadt ten gevolge, dat ik aen den
Heer P. SCHOUTEN dit fchreef:

De-

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ Door uwe nadere voorlichting in uwe Mis-
 „ sive van den 24 dezer, heb ik geen zwarig-
 „ heidt gemaakt, uwe gedachten over te ne-
 „ men, en als mijn eigen gevoelen daer mede
 „ mijn ontworpe antwoordt aen den bewusten
 „ leeraer (s) te vermeerderen. Of ik hier op,
 „ als mede op dat van dien anderen Protefant-
 „ schen leeraer (t) eenig antwoordt zal ontvan-
 „ gen, is my tot noch toe onbekend. (u) Ik
 „ oordeel, dat wy 'er niet naer behoeven te
 „ wachten, om onze ondernome onderhandelin-
 „ gen verder voort te zetten. Dus dan ter za-
 „ ke.

„ Uit het geen ik tot dus verre door U voor-
 „ gelicht ben, blijkt my duidelyk de waerheid
 „ dier stelling: *Elk deel der voor ons noodzake-
 „ lyke Goddelyke openbaring vindaen wy in de
 „ schriften des O. en N. Testaments NIET VOLLE-
 „ DIG beschreven.* Dit nu openhartig erkend
 „ heb.

(s) Zie het zelve op bladz. 140.

(t) Zie mede op bladz. 74, en 76 van het vervolg my-
 ner VERANTWOORDING.

(u) Echter by vervolg my kennelyk geworden, zie
 bladz. 79.

„ hebbende, verwacht ik, ingevolge uwe be-
„ lofte, dat gy my verder zult gelieven te ant-
„ woorden op die vragen, welke ik in myne
„ Misfive van den 18 May l. l. (v) de vryheid
„ gebruikt hebbe, U te doen.

„ Uit hoofden van uwe bekende edelmoedig-
„ heid en yver in het voortplanten van gegron-
„ de waarheidts kennis verwacht ik van U de
„ verdere voldoening myner begeerte, om ein-
„ delijk tot die geruststelling te komen, welke
„ voor mijn geluk zo noodzakelyk is; terwijl ik
„ met ware hoogachting blyve

„ *Uwen oprechten Vriendt*

„ 2 Juny

1797.

„ FRANS VOORHOUT.”

Op dien zelfden dag ontving ik van den Heer
P. SCHOUTEN dit merkwaardig antwoordt:

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Na uwe openhartige erkenenis door welke
„ gy, in uwen brief van heden, zoo edelmoe-
„ dig belijdt overtuigd te zijn van de waarheid
„ dier stelling: *Elk deel der voor ons noodzaake-*

„ *ly-*

(v) Zie bladz. 59. myner VERANTWOORDING.

„lyke Goddelyke openbaring vinden wy, in de
 „schriften des Ouden en Nieuwen Testaments,
 „NIET volledig beschreven, verwacht gy, met
 „recht, dat ik, in gevolge myne belofte, U
 „nu antwoorde op uwe vraagen, in uwe Misfive
 „van den 18 Mey 1 l. my gedaan.

„De vraag was deze: *Is de Goddelyke Open-*
 „*baaring niet gebonden aan eenig schrift?* —
 „*Waar vind ik dan dezelve?* — *Waar bekomme ik*
 „*zodanig eene geruststelling, dat ik zeker ben,*
 „*dat my niets van de Goddelyke Openbaaring ont-*
 „*breekt?* — *En dat, dat gene, het welke my,*
 „*als nog ontbrekende, wordt aangewezen, het*
 „*rechte stuk is?* —

„In dezen U zoo voor te lichten, dat gy
 „gerust kunt zijn, uw geloof op onwankel-
 „baare gronden te hebben gebouwd, zal der-
 „halven nu myne pooging weezen.

„Ik ondernam dit op deze betwistbaare gron-
 „den: *De Goddelyke Openbaaring is de regel*
 „*van onzen Godsdienst. Zy is aan geen schrift*
 „*gebonden: dewijl zy, zoo wel door mondelyke*
 „*overlevering, als door geschriften, onder de*
 „*bestiering der Goddelyke voorzienigheid, ook*
 „*zuiver tot onze kennis kan komen.* — *In de*
 „*geschriften van het O. en N. Testament wordt*
 „*geen verzekering gevonden, dat elk deel der,*
 „*voor ons noodzakelyke Goddelyke Openbaring,*

„ in

„ *in dezelyen, volledig beschreven is. — Elk*
 „ *Christen moet evenwel verzekerd weezen alles te*
 „ *kunnen weeten, wat God, als tot zyne zalig-*
 „ *heid nuttig en noodig, geopenbaard heeft.*

„ Uit dit een en ander zal een ieder gemak-
 „ kelyk bevatten, dat God, die wil, dat alle
 „ menschen zalig worden, en tot de kennis der
 „ waarheid komen, een zeker middel gegeven
 „ heeft door het welke alle Christenen onfeil-
 „ baar kunnen weeten, wat hy geopenbaard
 „ heeft, en hier door om te gelooven, en te
 „ onderhouden voorstelt. — Maar welk is dat
 „ middel? — Is het de kennis der taalen en
 „ geleerdheid in alle wetenschappen? — Dit
 „ zoude niet geschikt zyn voor alle menschen.
 „ — Zoude het een inwendig gevoel, of de
 „ getuigenis van eens ieders geest; of die, wel-
 „ ke men een getuigenis van den H. Geest
 „ achtte, weezen? — Zulken, die op dit mid-
 „ del zich beroepen, verschillen gemeenlyk nog
 „ het meeste van elkanderen.

„ 'Er moet dan een zyn, het welke geschikt
 „ is voor allen, zoo ongeleerde, als geleerde
 „ menschen; en dit moet tevens door God zoo
 „ onfeilbaar zyn, dat allen door het zelve de
 „ vereischte zekerheid kunnen bekomen. —

„ Dit is 'er ook, en dit was van het begin,
 „ dat de Goddelyke Openbaaring plechtig ge-
 „ schied

„ fchied is , de Kerk der oude wet. Genoeg-
 „ zaam blykt dit uit deze woorden by Mala-
 „ chias 2, v. 7. *De lippen des Priesters zullen*
 „ *de WEEtENSCHAP bewaaren en men zal de*
 „ *wet uit zynen mond zoeken.* — Als ook uit
 „ die van JESUS, by Matth. 23, v. 2 en 3.
 „ *De Schriftgeleerden en Phariseen zyn gezeeten*
 „ *op den STOEL van Moises. Daerom AL WAT*
 „ *ZY U ZEGGEN DOEDT DAT : maar doet niet*
 „ *naar huune werken, enz.* — Dit is ook de
 „ kerk der nieuwe wet, die op deze der oude
 „ volgen moest; dië kerk, welke JESUS gesticht
 „ heeft, en van welke hy verzekerd heeft, dat
 „ de poorte der Helle, dat is: de dwaalingen, te-
 „ gen haar niet zullen vermogen; welke kerk hy
 „ ook geboden heeft te *hooren*, zeggende, dat
 „ men deze, die het *weigert*, als een *Heiden en*
 „ *Puplikaan moet houden*; — die Kerk, aan
 „ welke hy den *H. Geest* beloofd heeft, met
 „ verzekering, dat deze haar *alle waarheid lee-*
 „ *ren zal*, en *by welke hy*, volgens zyne belof-
 „ *te, zal blyven tot aan het einde der waereld.* —
 „ Die Kerk eindelijk, van welke de H. Pau-
 „ lus (1 Timoth. 3, v. 15) getuigt, dat *zy is*
 „ *de Kerk van den leevenden God, de pylaar en*
 „ *vaste stijl der waarheid.* — Ja die Kerk is
 „ het middel, door het welke wy, het geen
 „ in den Bybel niet beschreeven, en echter door
 „ God

„ God als noodig en nuttig tot onze zaligheid
„ geopenbaard is, door de bestiering van den
„ Geest der waarheid, onfeilbaar kunnen weeten.

„ Zie daar dan, waarde Vriend! waar gy de
„ begeerde geruststelling, zoo noodzaakelyk
„ voor uw geluk, onder de inlichting van Gods
„ genade, zult kunnen vinden, en wel zodanig,
„ dat gy zult verzekerd zijn, dat U niets van
„ de Goddelyke Openbaring ontbreekt, en dat,
„ dat gene, het welke U, als nog ontbreekende,
„ wordt aangewezen, het echte stuk is.

„ Op dit aangewezene uwe gewoone vriendelyke
„ bedenkingen afwachtende, blyve ik, met
„ de hoogste achting voor uwe liefde tot de waarheid

„ *Uwen oprechten Vriendt,*

„ 26 Juny
1797.

PETRUS SCHOUTEN.”

Deze bedenkingen, als ook, hoe ik van stap tot stap nader aen de waarheid gekomen ben, hebbe de lezer te wachten in een volgend stukje; wijl ik my zal bevlytigen, om myne verantwoording daer mede te sluiten. Dus ik nu weder afbreke: op dat dit gedeelte in grootte en prijs aen het voorgige zoude kunnen evenaren.

N

By

By den Drukker dezès P. VAN BUUREN; zyn de volgende en nog veel meer andere Boeken gedrukt en te bekomen.

^t RoomschCatholykKerkboek, genaamd de waare Godsdienst, door P. SCHOUTEN, Roomsch Priester en Pastoor te Alkmaar, versierd met fraaye platen, en Tytel Vignet, sp. 1. f 2: 6	P. le Brun, Uitlegging plegtigheden, en gebeden der Heilige Misse, alles van de Vroegste Tyden af, bondig bewegen door een Ro. Priester in gr. 8vo.kost. f 3: -
Idem in fransche b. 2: 16	Ingenaaid f 3: -
Idem in groen of rood maroq. b. 4: 5	B. Driessen, de Catholyke Kerk Verdedigt, tegens de Synode der Hervormde Gemeente in Gelderland kost. Ingenaaid . : 11
Idem op schryfp. 5: 3	dito Leerreede over de Regten vanden Mensch . : 6
Idem met afgezette Platen moeten besteld worden en kosten 9: -	Fr. Voorhout, deszelfs overgang, uit de gemeenschap der gereformeerde, tot die van de Roomsch Catholyke Kerk . : 8
H. G. Eskes, de Heilige Maand ten dienste der Catholyke Nederlanders of het Leven van de H. Willebrordus, met zyne Medgezellen, en 't Leven en Martelie der H. Martelaars van Gorcum. Ingenaaid. f . : 10	dito op best pap. - : 16
dito in br. b. 1 : -	Verantwoording
dito best pap. en platen 1: 10	1ste Stuk . : 8
J. Cramer, de Eeuwige Zaligheid, betragt in Zeven Meditatiën, zynde een fraay Gebeden boek kost. Ingenaaid. . : 14	— dito 2de Stuk . : 8
dito in br. band 1 : -	— dito 3de Stuk . : 8
	— dezelve op best pap. a . : 16
	— 't 4de Stuk is op de pers.

VERANTWOORDING

VAN

FRANS VOORHOUT,

WEGENS ZIJNEN

O V E R G A N G,

*Uit de Gemeenschap der GEREFORMEERDEN tot
die van de ROOMSCH-KATHOLIJKE KERK ;*

MET EENE

N A R E D E,

*Voornaamlijk ingericht ter beantwoording van
het TWEDE en LAATSTE DRIETAL
BRIEVEN, over gemelden OVERGANG,
tuschen Vrienden te ALKMAAR en
te UTRECHT,*

DOOR

PETRUS SCHOUTEN,

Roomsche Priester en Pastoor te Alkmaar.

VIERDE EN LAATSTE STUKJE.

Te AMSTERDAM,

Bij P. VAN BUUREN, EN

Te ALKMAAR,

Bij AREND HOOGLAND BIERLAAGH,

1798.

ORIGINAL

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

DERDE VERVOLG

DER

VERANTWOORDING

VAN

FRANS VOORHOUT.

Ingevolge myne belofte, op bladz., 181. zal ik nu het vervolg en slot myner briefwisseling, en tevens myner verantwoording mededeelen.

Het antwoordt van den *Heer P. SCHOUTEN* op mijne vragen, den 18 May 1797 aen hem gedaen, volgens myn verzoek van hem ontvangen hebbende (w), schreef ik hem dit volgende:

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ Ik zal, volgens mynen plicht, U weder
„ openhartig mededeelen, wat ik als waerheid
„ erken, en waeromtrent by my noch eenige
„ be-

(w) Zie bladz. 177—181.

„ bedenkingen zyn; of hoedanig de zaek, myns
 „ bedunkens, zoude kunnen bevestigd worden.
 „ Al het gestelde in uwen brief van den 26
 „ dezer, erken ik als waarheid. Dan op het
 „ bewijs uit *Mal. II: 7.* heb ik deze aenmer-
 „ king, dat ze wel aenwyst, indien wy het ver-
 „ bandt raedplegen, hoedanig de priesters be-
 „ hoorden te zyn, maer niet, hoe zy waren.
 „ Hun gedrag ten tyden van den propheet
 „ Malachias was verre af, van by hun de zui-
 „ vere Goddelyke openbaring te vinden. Ge-
 „ lyk meermalen gebeurd was. Zie slechts on-
 „ der anderen, 2 *Chron. XXXIV: 14—18.*
 „ Waer uit blijkt, dat het wetboek byna ge-
 „ heel verloren was. Dikwyls had het plaets,
 „ dat de afgodische koningen onder Israel en
 „ Juda, in hunnen yver tot den afgodtsdienst,
 „ zo verre gingen, dat de Goddelyke openba-
 „ ring by de opzienders der Kerke, genoeg-
 „ zaem geheel verwaerloosd wierdt. Iets, het
 „ geen ik voor uw kundig oog niet nader be-
 „ hoef aen te wyzen. In de prophetische schrif-
 „ ten wordt het priesterdom menigmael zodanig
 „ geteekend, dat *by hun althans niet de weten-
 „ schap bewaerd, noch de wet uit hunnen mondt
 „ kondé gezocht worden.*
 „ Maer zoude men het stuk niet eenigzins
 „ uit een ander oogpunt kunnen beschouwen
 „ en

„ en bewyzen? te weten dus: dat 'er voor de
 „ Kerk en den waren Godtsdienst, wel zodanige
 „ donkere tyden zyn geweest, dat byna alles ver-
 „ loren schein. Doch Godt, die altoos waekt
 „ voor het eeuwig geluk van het menschdom,
 „ in die tyden buitengewoone gezanten zondt,
 „ die de Goddelyke openbaring, en den daer op
 „ gebouwden Godtsdienst, of op nieuw bekend
 „ maakten, of uit hunne schuilhoeken te voor-
 „ schyn brachten, nader uitbreidden, en door
 „ wonderwerken bevestigden. Was dit niet by
 „ uitstek ten tyde van den Christus waer, dat *de*
 „ *wetgeleerden den sleutel der kennisfe genomen,*
 „ *of eigentlyk weggenomen hebben?* volgens
 „ *Luk. XI. 52.* het geen, myns bedunkens,
 „ *Matth. XXIII: 13.* verklaerd wordt: *gy sluit*
 „ *het Koningryk der Hemelen voor de menschen.* De
 „ Goddelyke openbaring en Godtsdienst zouden
 „ geheel verloren zyn geraekt, indien de God-
 „ delyke afgezant niet op nieuw was gekomen,
 „ ons den Goddelyken wil had bekend ge-
 „ maakt, door zyne wonderwerken en doot
 „ had bevestigd; en ten dien einde mannen,
 „ met eenen onfeilbaren geest voorzien, na zy-
 „ ne opstanding gezonden had, om te doen vol-
 „ tooijen, 't geen noch aen zyne verrichtingen
 „ en de volmaking der Goddelyke openbaring
 „ ontbrak. Ik erken met u, dat dus de Kerk

„ des N. Testaments met den H. Geest, volgens
 „ de gedane belofte, is verwaerdigd, die haer
 „ in alle waarheid heeft geleid; dat deze kerk
 „ is de pylaer en vaste styl der waarheid, en
 „ wy door de Goddelyke openbaring, volgens
 „ de leiding en verlichting van den beloofden
 „ Geest hebben te zoeken, dezelve als den eeni-
 „ gen richtsnoer van ons geloof en leven hebben
 „ te houden. Dit dan vastgesteld zynde, heeft
 „ zekerlyk ieder Christen een vasten regel. Maer
 „ vloeien hier dan niet de volgende Vragen uit
 „ voort. *Wat is de ware Kerk? Welke zyn hare*
 „ *kenmerken? Waer hebben wy die te zoeken? Is*
 „ *dan de Goddelyke Openbaring thans noch wel*
 „ *volkomen? Zo ja: wanneer heeft ze hare vol-*
 „ *komenheid verkregen?*

„ Ik twyvele niet; of ik zal, wyl ik doch
 „ onbewimpeld myne gedachten aen U ontdek,
 „ wel verder met uwe voorlichting vereerd
 „ worden; 't zy in het gene ik verkeerd mocht
 „ gesteld hebben, of aen de voltooying van ge-
 „ zonde begrippen in de leer my mocht ontbre-
 „ ken; terwyl ik na toewensching van allerlei
 „ heil, my blyve noemen

Uwen oprechten Vriendt!

„ 28 Juny
 1797.

FRANS VOORHOUT.^o
 Het

Het antwoordt op dezen mynen brief, was dus:

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ De Kerk beschouwd, als een gesticht van
 „ God, bestendig door zynen Geest bestierd,
 „ wordt nimmer door de dwaasheid of boos-
 „ heid overwonnen; doch op aarde uit zondige
 „ menschen bestaande, is het geenzins wonder,
 „ dat veelen harer Leden tot dwaalingen afwy-
 „ ken, of door hunne werken loogenen het
 „ geen zij met den mond belijden. — De ge-
 „ volgen hier van zijn niet alleen ten tyden der
 „ oude, maer ook onder de nieuwe wet, dik-
 „ wyls zoo beklaglyk geweest, dat het zomtyds
 „ scheen, als of de waare Kerk op aarde geheel
 „ vernietigd was. — Dit heeft de Propheeten on-
 „ der de Israëlitien, en de waare Leeraars der
 „ Christenen, nu en dan, op eene vergrooten-
 „ de wyze, over het verval van Geloof en Gods-
 „ vrucht doen klaagen; doch nimmer is het ver-
 „ val zoo algemeen geweest, of menschen, die
 „ de Openbaring oprechtelyk wilden kennen,
 „ hebben altoos, door middel der Kerk, zoo van
 „ de Oude, als Nieuwe wet, het geen hen ter
 „ zaligheid noodig was, kunnen weeten. — In
 „ dien zinn is het ook altyd waar geweest, dat

„ *de lippen des Priesters de weetenschap bewaa-*
 „ *ren, en men de wet uit hunnen mond zoeken*
 „ *zoude.* — Ik heb ook hierom die woorden van
 „ Malachias II: 7, niet voortgebracht, als een
 „ bewijs, dat alle Priesters, in het algemeen,
 „ altoos geweest zyn, gelyk zy behoorden te
 „ weezen; maar als een getuigenis der Goddely-
 „ ke Openbaring, welk ons bericht, tot wie de
 „ Geloovigen, om de noodige kennis der Godde-
 „ lyke Openbaring te bekomen, zich moeten be-
 „ geven, en die, *zelfs by zulke Priesters en*
 „ *Leeraars, welke men, in hunne zondige levens-*
 „ *wyze, niet mag volgen,* kunnen verkrygen;
 „ zoo als ik uit die woorden van Christus, by
 „ Mattheus XXIII: 2 en 3, heb aangeduid. —
 „ Uit die woorden van het 13de vers blykt wel,
 „ dat de Schriftgeleerden, door hun zondig ge-
 „ drag, veelen tot ergernis verstreken, Christus
 „ hierom van hen zeide: *Gy sluit het Ryk der*
 „ *Hemelen voor de menschen,* of volgens Lukas
 „ XI: 52. *Gy hebt den sleutel der weetenschap*
 „ *weggenomen;* doch met dit alles herriep hy
 „ zyn gebod niet, van hen, als Leeraars der
 „ wet, gezeeten op den **STOEL VAN MOISES,**
 „ dat is: uit naam, en naar de leering der Sy-
 „ nagoge, de Kerke Gods onder de Oude wet,
 „ spreekende, te hooren. — Er zijn dikwils, gelyk
 „ door U zeer wel is voorgedraagen, *in donkere*

„ tyden, buitengewoone Gezanten door God, die al-
 „ toos voor het geluk der menschen waakt, afgezonden,
 „ den, om, en de Priesters, en de andere Geloovigen tot
 „ boetvaardigheid over, en verbetering van hunne zondige
 „ levenswyze op te wekken; doch niet eigenlyk, om de
 „ Goddelyke Openbaring, na dat die volkomen, en de daer
 „ op gebouwde Godsdienst geschikt was, op een nieuw bekend
 „ te maaken, of uit schuilhoeken ten voorschyn te brengen.
 „ Neen: de Kerke Gods is, hoe donker ook immer de tyden
 „ waren, steeds zichtbaar geweest, als een stad op een berg
 „ getimmerd. — Het vinden van het boek (2 Chron. XXXIV: 15.)
 „ wil toch niet zeggen, dat de Goddelyke Openbaring geheel
 „ verborgen was geweest; maar dat Helcias het oorspronkelyke
 „ wetboek, door Moïses met eigene handen beschreeven,
 „ en dat in de Arke by het Heiligdom bewaerd moest worden,
 „ gevonden had; gelijk uit den inhoud van het voorgaande 14de
 „ vers, met reden afgeleid, zoo al niet volkomen bevestigd
 „ wordt.

„ De komst van Jesus in de waereld, om getuigenis aan de
 „ waarheid te geeven, en de Goddelyke Openbaring in eene
 „ ruimere maate mede te deelen, is ook eigenlyk niet geschied,
 „ om dat de reeds gedaane Openbaaring, ten tyde zyner
 „ komste, ten eenemaal verdonkerd,

„ en de Kerk der Oude wet geheel in dwaaling
 „ was ; maar om dat die Kerk tot haar einde
 „ snelde , als de Dienstmaagd (van welke Pau-
 „ lus Galaten IV. spreekt) weggezonden , en de
 „ vrygeboorne vrouw , de moeder van de kinde-
 „ ren der beloften , dat is : de Kerk van het
 „ Nieuw verbond , als alleen ter zaligheid
 „ vruchtbaar gekend zoude worden .

„ In hope , dat dit voorgedraagene tot vol-
 „ tooijing van gezonde begrippen in de leere
 „ der waarheid , onder toelichting van Gods ge-
 „ nade , om welke ik dagelijks , naar myne ge-
 „ ringheid , ook voor U bidde , dienen zal , ver-
 „ zoek ik , dat gy , om eenig schryven voor
 „ my te verminderen , wegens het 1ste , 2de ,
 „ en 3de lid uwer slotvraage , met nwe gewoo-
 „ ne oplettenheid , gelieft te leezen het geen ik
 „ betrekkelyk tot die gewichtige punten , heb
 „ voorgesteld in myn Kerkboek , *de waare Gods-*
 „ *dienst* , 1ste Deel , § 5 en 6 , bl. 12 — 19 ,
 „ en daar na , met uwe altoos vriendelyke be-
 „ denkingen deswegens , mij vereert : terwijl ik op
 „ de twee laatste gedeeltens dier vraagen , ge-
 „ rustelyk antwoorde , dat de Goddelyke Open-
 „ baring , in zoo verre wy over Gods aanbid-
 „ delyke schikking beslissend mogen spreken ,
 „ reeds voor zeventien Eeuwen , volkomen ge-
 „ weest is , en met het einde van het leven der

„ Apos-

„ Apostelen, haare volkomenheid verkreegen
„ heeft. — Met dit antwoord blyve ik, on-
„ der betuiging myner hoogachting voor U.

Uw oprechte Vriend!

„ 29 Juny
1797.

PETRUS SCHOUTEN.”

Door dit schryven was ik zodanig getroffen,
dat ik oordeelde, verplicht te zyn, spoedig het-
zelve op deze wyze te moeten beantwoorden.

„ **WAERDE HEER EN VRIEND!**

„ Ik kan in geen woorden brengen het aen-
„ genaem gevoel, onder het lezen uwer lette-
„ ren van den 29 dezer, door my genoten. Ik
„ dank Godt boven al, en U als een middel
„ in Godts hand, waer door my eindelijk de
„ weg geopend is, om op vaste en onwankel-
„ bare gronden uit alle myne twyvelingen ten
„ aenzien van belangryke stukken van den
„ Godtsdienst gered te worden. Ik worde hoe
„ langs zo meer bevestigd in het denkbeeld,
„ dat onze onderhandelingen voor ons beiden,
„ althans voor mij in 't bijzonder, en mischien
„ ook voor het algemeen, heilzame vruchten
„ zullen voortbrengen. De volheid van myn
„ ge-

„ gevoel perzen mij deze woorden af, om die
 „ in den schoot van eenen waren deeinemenden
 „ vriendt, eer ik weder ter zake trede, uit te
 „ storten. Ik vertrouw, dat gy nevens my
 „ zult blyven volharden in uwe ernstige en
 „ vyerige gebeden tot Godt en onzen Goddely-
 „ ken leermeester Jezus Christus, op dat de Geest
 „ der verlichting my bestendig beware voor on-
 „ geloof en by de eenmael aengenome erkende
 „ waarheid doe volharden!

„ Tusschen beiden kan ik U melden, dat het
 „ twistgeding tusschen U en den ons bekenden,
 „ door my bygewoond, my op nieuw bevestigd
 „ heeft in die belang- en troostryke waarheid,
 „ dat Jezus Christus is de zoon van Godt, die,
 „ zyne Goddelyke Natuur met de menschelyke
 „ in een persoon vereenigd hebbende, door zyn
 „ lyden en doot volkomen voldaan heeft aen
 „ de gefchondene gerechtigheid van een vol-
 „ maekt en oneindig opperwezen.

„ Eene kleine aanmerking of vraeg over
 „ MATT. XVI: 18. Wanneer uw Eerw. deze
 „ plaets in uw Kerkboek aenhaelt, schijnt mij toe,
 „ dat gij door *poorten*, of *macht der helle* DWA-
 „ LINGEN verstaat. (x) Zoude het niet beteekte-
 „ nen

(x) Zie gemelde Kerkboek, 1ste deel Bladz. 18. en
 4de deel bladz. 7.

„ nen *den ingang tot het graf*, en dus de zakely-
„ ke zin hier op neer komen: „ „De Christely-
„ „ ke Gemeente zal, wegens de verwoestingen
„ „ des doodts, uit hoofden der aenstaende ge-
„ „ weldige vervolgingen, nimmer uitster-
„ „ ven?”” of het woordt *poort* genomen voor
„ *allerlei sterkte*; zoude dan ook de zin zijn:
„ „ Geen helsch geweldt (beteekenende als dan
„ „ *allerhande boosheid*) zal de eens gevestigde
„ „ Christelyke gemeente uitroeyen”” Men
„ vindt deze gedachten over dit vs. aengewezen,
„ uitgebreid en bevestigd in Hesfelings woorden-
„ boek van het N. T. op het woordt *helle*
„ bladz 320, 321.

„ Hier mede voor ditmael afbrekende, betuige
„ ik, met ware hoogachting te blyven,

„ *Uwe oprechte Vriendt*

„ 30 Junij

1797.

FRANS VOORHOUT.”

Ter oplossing van deze vraag deelde zijn Eerw.
my deze bedenkingen mede: „ De uitdrukking
„ *poorten der Helle*, kan daar niet beteekenen
„ *den ingang tot het graf*: wyl de Christelyke
„ Gemeente op aarde, uit sterffelyke menschen
„ bestaande, zeker eenmaal in zoo verre verwoest
„ zal worden, dat geen sterfelyk lidt derzelve
„ meer zal bestaan. Het is immers vastgesteld,
„ al-

„ allen mensch eens te sterven, en dus ook hem,
 „ die de laatste derzelve leeven zal.
 „ Het woord *poort der Hells*, genomen voor
 „ *allerleie sterkte*, in dien zin: „ „ Geen helsch
 „ „ geweld, (beteekende als dan *allerhande boos-*
 „ „ *heid*) zal de eens gevestigde Christelyke Ge-
 „ „ meente uitroeyen”” wordt in zyne waare
 „ „ beteekenis dus verstaan. Alleen moet ik U
 „ waarschuwen voor het misbruik, het welk ie-
 „ mand van deze uitdrukking: *de eens gevestigde*
 „ *Christelyke Gemeente*, zoude kunnen maaken.
 „ Men vindt 'er, zelfs in onze dagen, veelen,
 „ die door dezelve verstaan een soort van een *alge-*
 „ *meen Christendom*, bestaande uit allerhande Ge-
 „ meentens, die (hoe verre zy ook in gevoelens we-
 „ gens Christus en zyne Leere van elkanderen ge-
 „ scheiden; ja volkomen strydig zyn) zich alle
 „ Christelyke noemen. De op die wyze, zo
 „ genaamde eens gevestigde Christelyke Gemeen-
 „ te kan Christus niet bedoeld hebben, door het
 „ woord Kerk, tegen welke, zoo als zyn on-
 „ feilbaar woord verzekerd heeft, de poorten der
 „ Helle niet zullen vermogen: want dan zoude
 „ hy zich zelve hebben tegengesproken, daar
 „ hy te vooren (Matt. XII: 25) gezegd had:
 „ *Alle Ryk, dat tegen zich zelve verdeeld is,*
 „ *zal verwoest worden: en gene stad, of huis, dat*
 „ *tegen zich zelve verdeeld is, zal blyven staan.*
 „ Die

„ Die waarheid wordt ook duidelyk gezien in
 „ de gevolgen der aanhoudende verdeelingen,
 „ welke plaats hebben in alle die Gemeen-
 „ tens, die, schoon zy zich Christelyke noe-
 „ men, niet alleen van de eene zichtbaare Kerk
 „ van Christus; maar ook van elkanderen zijn
 „ afgescheiden. Het is immers toch genoeg be-
 „ kend, dat veelen door die verdeeldheden tot
 „ verzaaking van geheel het Christendom, van
 „ geheel de Goddelyke Openbaaring vervallen.
 „ Uit dit volgt dan duidelyk, dat deze uitdruk-
 „ king: *de eens vastgestelde Christelyke Gemeente*,
 „ genomen in de beteekenis van de eenige door
 „ Christus gestichte Kerk, door geen helsch ge-
 „ weld van ongeloof, van dwaalleer, van bijge-
 „ loof, en andere boosheid, verwoest zal wor-
 „ den. Jesus heeft het verzekerd, en welke ty-
 „ den van vervolging, van onweetenheid, en
 „ bederf der zeeden onder veelen, 'er ooit ge-
 „ weest zyn, wy bevinden tot op den dag van
 „ heden de waarheid van zijn woord: door dit
 „ zyn woord gesterkt, hebben wy, wat er onder
 „ zyne toelaating ook gebeurt, wegens de ver-
 „ woesting der Kerk, geen de minste vrees.

Na dit medegedeelde moest myne onderhande-
 ling met den Heer P. SCHOUTEN drie weken op-
 geschort worden, uit hoofden van eene reis, in
 dien tusschen tijdt door zijn Eerw. gedaen. Ik
 ver-

verzuimde echter niet, deze gelegenheid my ten nutte te maken: *eensdeels*, door myne briefwisseling te vervolgen met de zodanigen onder de Protestanten, die ik oordeelde ter bereiking van mijn oogmerk te kunnen dienen (y); *anderdeels*, door die boeken met yver en oplettenheid te lezen, die my door den Heer SCHOUTEN waren ter handt gesteld, het geen ten gevolge hadt, dat, zo dra ik van zyne tegenwoordigheid konde gebruik maken, ik hem deze bedenkingen voorstelden:

„ WAERDE HEER EN VRIENDT !

„ Ik betuige U mynen dank , dat gy my eenige
„ schriften in handen gegeven hebt. Zy zyn
„ my van zeer veel nut geweest (z). Dan,
„ hoe zeer ik overtuigd ben geworden van de
„ waarheid van het leerstelsel aengaende de ge-
„ beden der Misfe, is my echter eene bedenking
„ te binnen gekomen, die ik vertrouw, dat uw
„ Eerw. wel zult kunnen wegnemen. Zy is
„ ontleend, uit de gelegenheid by welke, het
„ H. Avondmael is ingesteld. De zaligmaker
„ deedt

(y) Zie bladz. 88.

(z) By zonder dat kleine boekje van BOSSUET over de gebeden der H. Misfe.

5; deelt het by de Paeschmaeltijd Nu weten
 „ wy, dat deze maeltijd ook dikwijls *het offer*
 „ genoemd wordt; schoon het eigenlyke Paesch-
 „ offer wel degelyk onderscheiden was van de
 „ Paeschmaeltijd. Daer men nu aen den doot
 „ van Christus het denkbeeld van offerhande
 „ hechte, het Avondmael deze offerhande
 „ vertegenwoordigde, en men geloofde, dat
 „ het Avondmael in plaets van het Pascha
 „ was ingesteld: zoude het niet daer uit zijn
 „ oorsprong hebben, dat, om de overeer-
 „ komst tusfchen de eene en andere maelt-
 „ tydt aen te wyzen, men ze daerom even
 „ als de Paesch-maeltyd, insgelij's eene offer-
 „ hande heeft genoemd? Wy weten, de eer-
 „ ste Christenkerk was noch zeer gehegd aen
 „ Joodschgezinde denkbeelden. De oudvaders
 „ zeer gezet op leenspreuken. Kan dit geen
 „ aanleiding gegeven hebben, dat, het geen
 „ men eerst alleen als een leenspreuk gehou-
 „ den hebbe, by vervolg in een eigentlyken
 „ zin genomen heeft? en dit aanleiding heeft
 „ gegeven tot het uidenken der Mifse? Indien
 „ men het zo te vatten hadde, zoude daer niet
 „ natuerlijk het denkbeeld uit volgen, dat het
 „ Paesch-offer afbeeldde, de bloedige offerhan-
 „ de van Christus aen het kruis, en zoude het
 „ H. Avondmael, in navolging van de Paesch-

„ maeltijt niet enkel by leenspreuk een offer.
 „ hande genoemd worden? Zoude dus de on-
 „ derscheiding van bloedige en onbloedige offer-
 „ handen niet een gevolg en uitvinding van la-
 „ ter tydt zyn, toen over dit stuk in de Kerk
 „ twist ontstond? en zoude de overmacht het
 „ niet ten voordeele van het leerstelsel der Mis-
 „ se beflist hebben?

„ Dan nu iets over eenige uitdrukkingen, in
 „ een werk (a), door U my ter lezing gege-
 „ ven. Hier dunkt my, verlaet de schryver
 „ den geest van zachtmoedigheid geheel. Zou-
 „ de het gene hy hier verhaelt, *dat de wereldt-
 „ sche macht zich vereenigde met de geestelijke,
 „ om de WALDENSEN uit te roeijen*, overeenko-
 „ men met het gevoelen der Roomsche Kerk?
 „ Dit kan ik onmogelyk overeenbrengen met
 „ den geest van het Euangelie, dat ons de
 „ Kerk als een geestelyk Koningrijk voordraegt,
 „ welke zich geene vleeschelyke wapenen ver-
 „ oorloft, om daer door de kettens uit te roei-
 „ jen. Ik betuige U, ik schrikte op het lezen
 „ van

(a) Zie de brieven over verscheidene verschilpunten, be-
 helzende de voornaemste beweegredenen, die zyne Hoogh. den
 Heer FREDRIK, Prins van Tweebruggen, enz. bewogen hebben,
 om zich met de Kathol. Apost. en Roomsche Kerk te vereeni-
 gen, 1ste deel, bladz. 31.

„ van deze woorden. Maer by nader herden-
 „ ken, dacht ik: het zal alleen het gevoelen van
 „ byzondere leeraars zijn. De Roomsche Kerk
 „ zal dat nimmer voor haer gevoelen hebben
 „ aengenomen. Dit zo zynde, dan vervalt my-
 „ ne bedenking geheel, en ik schrijf deze uit-
 „ drukking alleen toe aen den geest der tyden,
 „ waer in onze schryver leefde; dat mischien
 „ ook de rede zal zijn, waerom de geestelyken
 „ van die tyden, 'er zo veel werk van maek-
 „ ten, om de Koningen en Vorsten, leden van
 „ hun Kerkgenootschap te hebben, ten einde
 „ het gene zy door zodanige wapenen, die zy
 „ voor geestelyke hielden, niet vermochten,
 „ door de wereldlyke macht, van kracht konden
 „ doen zyn. Hier uit kan ik ook verklaren
 „ het onverdraegzame in het stuk van den
 „ Godtsdienst en de leer van het ketter dooden.
 „ Dit heldert insgelijks op, waerom de Hervor-
 „ mers dit onder anderen tot een grondt van
 „ hunne afscheiding genomen hebben, en zo
 „ veel invloedt hebben gehad, om de meigste
 „ te bewegen, met hun een kerk te veraten,
 „ welkers opzienders zo streng, ja dikwijls zo
 „ wreed met hunne afgedwaelde Schaaepen han-
 „ delden. Dit maekt my dan begrypelyk, hoe
 „ de Hervormers zelve onverdraegzaem, ja zelfs
 „ vervolgziek zyn geworden omtrend de ge-

„ nen, die van hunne uitgedachte leerfelzels
 „ verſchilden; en men hun met het hoogſte
 „ recht heeft kunnen te laſt leggen, dat zy
 „ tegen hunne aengenome beginzels handelden.
 „ In myn eigen perfoon ondervinde ik, dat
 „ (hoe zeer zich de Hervormden beroemen, de
 „ zuivere leer van Christus te omhelzen, die
 „ niet anders dan zachtmoedigheid en liefde
 „ ademt) ik van geene lieden meer gehaet en
 „ veracht worde, dan van deze; zelfs van die
 „ zich den tytel van verdraegzamen toeëigenen.
 „ Waerlijk, mijn geliefde Vriendt! in plaets,
 „ dat zy my daer door trekken, en van de
 „ Roomſche kerk te rugge houden, ſpoort het
 „ my aen, met zo veel te meer ernst, de leer
 „ van die kerk onpartydig te onderzoeken en te
 „ beproeven, en het gene ik waarheid vinde,
 „ door myne opentlyke daden als zodanig te
 „ erkennen. Schoon ik in dit laetſte gedeelte
 „ dikwijls myne zwakheit gevoele, en ontwaer
 „ worde, meer dan menſchelyke hulp nodig te
 „ hebben, om in allen opzichten het licht van
 „ min geweten te volgen.
 „ Ik breke af, en blyve met de verſchulde
 „ hoogachting,

Uwe (prechte Vriendt!

„ 21 July
 1797.

FRANS VOORHOUT.”
 Myne

Myne bedenkingen aengaende het H. Avondmael, in het eerste deel van mynen brief vervat, wierden door den *Heer P. SCHOUTEN*, al ras weggenomen, terwijl het tweede deel onbeantwoord bleef, als zijnde ooreenkomstig de denkwyze van mynen Vriendt, door my reeds genoegzaam in het daglicht gesteld. De *Heer SCHOUTEN* schreef my dan dus:

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Met blydschap dank ik God; welke U genadig voorlicht tot het vinden der Godsdiens-
„ ftige waarheid, op eene wyze, die bekwaam
„ is, U te beveiligen tegen de poogingen der
„ zulken, welken u, na dat gij dien schat
„ zult bekomen hebben, zouden willen ontrus-
„ ten. — Uwe bedenking wegens 't H.
„ Avondmaal, als of het zelve, door een leen-
„ spreukig gebruik aanleiding had gegeven tot
„ het leerstuk der Misfe, behelst hoofdzakelijk
„ een der voornaamste tegenwerpingen, die de
„ bestryders van dat leerpunt dikwijls gebruikt
„ hebben. Zij is daarenboven door U zoo wet-
„ gekleed voorgedraagen, dat men op het eer-
„ ste aanzien bekoord wordt haar, ten minsten
„ als eene geliefde vriendin der waarheid, eer-
„ biedig aan te zien. — Het zoude dus zelve

„ voor U gevaarlijk kunnen weezen, in 't ver-
 „ volg, zo gy die gemaskerde vooraf niet be-
 „ ter had leeren kennen. — Anderen zouden
 „ mischien dezelve U toezenden; en zy U,
 „ in een zwak oogenblik, al ligtelijk gevaarly-
 „ ke ongerustheden veroorzaaken. — Ik ver-
 „ heug my derhalven, gelegenheid te hebben,
 „ van U, zoo overtuigend als eenvoudig aan
 „ te wyzen, dat die bedenking, welke schyn
 „ van waarheid aan dezelve door kunst wordt
 „ toegevoegd, niets by zich heeft dan inge-
 „ beelde flikkeringen, die by de verschyning
 „ van het waare licht terstond verdwynen.

„ Om nu zonder uitsfel het beloofde te gee-
 „ ven, verzoek ik aan te merken, dat Chris-
 „ tus, in 't H. Avondmaal, het Brood en
 „ Wyn, door zyne Goddelyke Almacht heeft
 „ veranderd in zijn wezenlijk lichaam, niet al-
 „ leen tot een geestelijk voedzel der Geloovi-
 „ gen; maar ook tot eene Offerhande der nieu-
 „ we wet; en hy die Offerhande op dat tijdstip
 „ het allereerste zelve heeft opgedraagen. —
 „ Deze waarheid wordt zoo overtuigend als
 „ eenvoudig aangewezen door het volgende:

„ I. Christus heeft in het laatste Avondmaal,
 „ eene eigenlyk gezegde offerhande, onder de
 „ gedaante van Brood en Wijn, van zich zelve
 „ gedaan, of het geen David *Pfalm 109, vs.*

„ 4, van

„ 4, van hem gezeid heeft met deze woorden:
 „ *Gy zijt Priester in der eeuwigheid op de wyze van*
 „ *Melchisedeck*, is niet aantewijzen: want zyne
 „ bloedige offerhande aan het kruis, was als
 „ naar de wyze van Aäron, maar niet naar die
 „ van Melchisedech, welke by de wederkomst
 „ van den overwinnenden Abraham, een onbloed-
 „ dig Offer van brood en wijn heeft opgedraa-
 „ gen. (b) Het is dan zeker, dat Christus toen
 „ zulk een onbloedig offer van zich verricht
 „ heeft: dewijl de H. Paulus (Hebreëen 7, 8
 „ en 9.) leert, dat het Priesterdom van Chris-
 „ tus is afgebeeld door Melchisedech, en dat
 „ van Aäron verre overtreft.

„ 2. Het Paaschlam was voor den uittogt uit
 „ Egipte eerst geofferd, en diende daar na tot
 „ spijs (c). Dit nu was een afbeeldzel van
 „ Christus, en hierom heeft hy ook eerst zich
 „ zel-

(b) *Genesis 14*, v. 18. Onze vertaaling heeft: *Want hy was Priester van God den Allerhoogsten*. Anderen vertaalen: *En hy was* enz: om dat in den Grondtext niet *lei*, *want*, maar *vau*, of *en* geleezen wordt: doch, behalven dat iets diergelijks ook plaats heeft *Genef. 20*, v. 3, en *Pfalm 142*, v. 7. blijkt uit het verband genoeg, dat dit woord *vau* in den text voor *WANT* en niet voor *EN* dient; te meer, daar 'er nergens anders een offerdienst van Melchisedech beschreeven wordt.

(c) *Exod. 12* 6, 7. vergel. met *Num. 9*. 7—10.

„ zelveu geofferd, en daar na tot fysys gegee-
 „ ven. De H. Paulus duidt dit ook genoegzaam
 „ met deze woorden. (1 Kor. 5, v. 7 en 8)
 „ *Christus ons Paaschlam is voor ons geslacht.*
 „ *Laat ons dan Feest- of Maaltijd houden,* enz.

„ 3. Het oud verbond is bevestigd door het
 „ bloed van gedaane offerhande, en Christus
 „ heeft in het laatste Avondmaal, het nieuwe
 „ verbond mede bekragtigd, door zijn eigen
 „ bloed, onder 'de gedaante van Wijn, vooraf
 „ tot eene offerhande op te draagen.

„ 4. Door deze woorden by den Propheet
 „ Malachias 1. v. 11. *Van den Opgang der Zonne*
 „ *tot haaren ondergang zal mijn naam groot zijn*
 „ *onder de Heidenen: en op alle plaatsen zal my*
 „ *offerhande gedaan, en mynen naam eene zuivere*
 „ *offerhande opgeëraagen worden,* is duidelyk
 „ voorzeid, dat er onder de nieuwe wet op alle
 „ plaatsen bestendig eene betere offerhande zal
 „ geschieden als die der oude wet was; — en
 „ door die by den Propheet Daniel 12, v. 1.
 „ dat op het einde der wereld door den Anti-
 „ christ, *de altijd duurende offerhande te niet ge-*
 „ *daan zal worden.* — 'Er moet dan door Chris-
 „ tus eene eigenlyk gezegde offerhande voor de
 „ nieuwe wet geschikt zyn; doch die schikking
 „ is niet te vinden, zo hy dezelve in 't H.
 „ Avondmaal niet heeft vastgesteld.

„ De

„ Deze vier zoo eenvoudige bewyzen, ver-
 „ klaard door de uitlegging der Kerk, onderwee-
 „ zen door den Geest der waarheid; bekragtigd
 „ door eene meenigte getuigenisfen der Kerkva-
 „ deren van de vroegfte eeuwen des Christen-
 „ doms, en geëerbiedigt door het standvastig ge-
 „ bruik der Latijnsche en Griekfsche Kerk, doen
 „ dus overtuigend zien, dat Christus, in het
 „ laafte Avondmaal, met zich zelve, onder de
 „ gedaante van Brood en Wijn, aan zynen eeu-
 „ wigen Vader tot eene offerhande op te draa-
 „ gen, eene eigenlyk gezegde offerhande, en de
 „ eerste Misfe gedaan heeft.

„ Uit dezen zult gy, waarde Vriend, nu ge-
 „ makkelijk erkennen, dat uwe bedenking ge-
 „ heel vervalt, dewijl zy aantoonen, dat het
 „ leerftuk der Misfe, niet uit een leenspreukig ge-
 „ bruik van het H. Avondmaal op het Pascha,
 „ naderhand in eenen eigenlyken zin genomen,
 „ uitgedacht; en de onderscheiding van bloedi-
 „ ge en onbloedige offerhande hier uit als geen
 „ gevolg van laater tijd is, welke by eene in de
 „ Kerk ontftaane twist, door de overmacht ten
 „ voordeele van het leerftuk der Misfe zoude be-
 „ flist zyn; maar dat dit leerftuk zijn wezenlyk
 „ bestaan heeft uit die offerhande, of eerste Mis-
 „ fe, welke Christus zelve in 't H. Avondmaal
 „ gedaan; en ook aan zyne Apostelen en

„ hunne wettige Opvolgers geboden van heeft
 „ na Hem te doen, met te zeggen: *Doedt dit*
 „ *tot myner gedagtenis.*

„ Ik twyffel niet, of uwe lofwaardige voor-
 „ zichtigheid zal U, wegens het een of ander
 „ in die bewyzen, eenige nadere toelichting
 „ doen verlangen, en ik omtrent dezelve uwe
 „ bedenkingen verwachtende, beloove U, zoo
 „ veel met Gods hulpe in my is, het nog ont-
 „ breekende aan te brengen, terwijl ik, God
 „ dankende voor uwen voortgang op den weg
 „ der waarheid, my met alle hoogachting
 „ noem

Uwen oprechten Vriend

25 July
 1797

PETRUS SCHOUTEN.

De inhoudt van dezen brief maakte op my
 eenen sterken indruk, welke ik niet kon nalaten
 aan dezen mynen vriendt, [zo yverig als voor-
 zichtig arbeidende, en aen myne verlangens
 voldoende, openhartig bloot te leggen. Ik
 gevoelde my overtuigd, dat het wezend-
 lyke van de leer der Roomsch-Katholy-
 ke Kerk, met de leere van Christus en
 zyne Apostelen overeenkomt. Ik konde dit
 gevoelen insgelijks niet langer verbergen voor
 an-

anderen. In dezen tydt waren 'er ook nog eenige briefwisselingen met myne Protestantfche Vrienden loopende, welke ik verder vervolgde, en waer in ik mynen Vriendt P. SCHOUTEN, zo ver ik oordeelde voor my zelven en voor myne vrienden van nut te zyn, een deelgenoot deedt zyn. Het een en ander kan de Lezer beoordeelen uit het volgende, dat ik aen zyn Eerw. fchreef.

„ WAERDE HEER EN VRIENDT!

„ Tot het behoorlijk overwègen uwer, my
 „ zo aengename, Misfivè van den 25 dezer,
 „ heb ik te weinig tijdt gehad, om U myne
 „ verdere bedenkingen mede te deelen; veroor-
 „ zakt eensdeels door myne bezigheden met
 „ de jeugd, anderdeels door het lezen der
 „ fchriften, door Uew. my geleend. Zo dra
 „ mogelyk zal ik van het door U voor my zo
 „ heilzaam aanbodt gebruik maken (d). In-
 „ tusfchen zend ik U hier nevens het fink (e),
 „ gisteren my door een myner Protestantfche
 „ Vrienden, ter hand gefeld. Waerlyk! in-
 „ dien

(d) Dit is gefchied, zo als ik op het flot myner ver-
 antwoording, bladz. 215, te kennen geve.

(e) Dit is te vinden op bladz. 89 tot 105.

„ dien my door de Protestanten geen gewichti-
 „ ger en meer afdoende stukken over de be-
 „ wuste vragen worden ter handt gesteld , is
 „ myn gevaer niet zeer groot , in myn tegen-
 „ woordig geloof door hunne redenen geslin-
 „ gerd te zullen worden. My dunkt , ik heb
 „ dien vriendt niet meer te herinneren , dan my-
 „ ne vraag , en dan zal hy van zelve moeten
 „ gevoelen , dat hy die in 't geheel niet be-
 „ antwoord heeft ; zelfs 'er zaken by aen-
 „ voerd , die 'er niet by te pas komen. Zo dra
 „ gy het geschrift naer uw genoeggen gelezen
 „ hebt , verwacht ik het weder te rug ; ten ein-
 „ de myn antwoordt (f) op het zelve te ver-
 „ vaerdigen , en voor dat ik dit afzende , U ter
 „ beoordeeling overgeve.

„ By deze gelegenheid vinde ik my verplicht ,
 „ U te betuigen , dat ik menigvuldige stoffen
 „ van dankzeggingen tot Godt hebbe , (och of
 „ ik in myne dankbaerheid minder te kort
 „ kwame !) dat hy U met zo vele genadega-
 „ ven begunstigd heeft , om my hier op aerde
 „ tot zo eene geschikte raedtgever , leidtsman
 „ en onderrichter te zyn op den weg naer de
 „ eeuwigheid. Ik bidde Godt , dat het geen ,
 „ door zijn aanbiddelyk bestuer , van U my zal
 „ wor-

(f) Dit treft men aen op bladz. 106.

„ worden toegediend, my verder tot zegen zal
 „ zyn. Hartelyk Geliefde Vriendt! Ik ben de-
 „ ze week verwaerdigd geworden, om, niet al-
 „ leen onder myne lieve jeugdige kwekelingen,
 „ eene gepaste gelegenheid aen te treffen, hun
 „ in duidelyke woorden te kennen te geven,
 „ dat het Roomsch-Katholyke Geloof, thans
 „ myn geloof is; maer ook dit, in eene afzon-
 „ derlyke verkeerung, aen een der ouderen my-
 „ ner kinderen, uitdrukkelyk te verklaren. De
 „ byzonderheden wil ik U gaerne mondeling
 „ medeelen. O! wat zoude het voor my eene
 „ zaligheid, een wellust voor mijn gemoedt
 „ zijn! indien ik, hoe ongeschikt ook in my
 „ zelve, door de Goddelyke genade verwaer-
 „ digd wierde, tot een middel te strekken,
 „ waer door veler oogen voor de waarheid ge-
 „ opend wierden; en daer 'er zo vele duizen-
 „ den van den waren Godtsdienst zyn afgetrok-
 „ ken, ik het geluk genoot, om velen te be-
 „ wegen, tot het rechte padt weder te keeren.
 „ De grootheid van de genade gifte, waer toe
 „ ik verwaerdigd worde, noopt my, deze my-
 „ ne aendoeningen, schoon veel sterker dan ik
 „ met woorden kan uitdrukken, U openhartig
 „ bloot te leggen. Godt geve, dat gy lange
 „ niet alleen myn leidtsman, maer ook mijn
 „ medehelper en sryder in gebeden en dank-
 „ zeg-

„ zeggings tot onzen opperften Zegenaar mogt
„ zyn en blyven! Terwijl ik met ware hoog-
„ achtting my noeme

Uwen oprechten Vriend!

„ 28 July
1797.

FRANS VOORHOUT.”

Op dezen ontving ik van den Heer P. SCHOUTEN den volgende brief:

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Uwe aanmerking op het gefchrift van een
„ uwer Proteftantsche vrienden is zoo juist, zoo
„ volkomen en besliffend, dat ik er niets heb
„ by te voegen. — Op die plaatzen zelfs, op
„ welken hy de door U voorgestelde vraag wil
„ beantwoorden, bewyst hy door eigene beken-
„ tenisfe, dat het hem volgens het 7de Artikel
„ der Nederl. Geloofs. onmogelyk is, zeggen-
„ de: *T is waar, onze kennis omtrent den Bybel*
„ MOET ZICH ALLEEN GRONDEN OP DE WAAR-
„ HEID DER GESCHIEDENIS; welke gefchiedenis
„ echter, gelijk hy mede aanduidt, zich alleen
„ grond op menfchelyke verhalen, gevoelens en
„ besluiten. — De Goddelyke voorzienigheid
„ leidt U dus langs wonderbaare, doch tevens U,

„ te-

„ tegen alle afwykingen, beveiligende wegen, tot
 „ de door U, met een oprecht hart, gezogte
 „ waarheid. — Naauwlyks doet gy een uitstap
 „ tot hen, die ongelukkig van het oude pad der
 „ waarheid zijn afgeweeken; naauwlyks vraagt
 „ gy hen, om het *Audi et alteram partem*,
 „ voorzichtig in acht te neemen, of het ant-
 „ woord der zulken, die zich voordoen als de
 „ Leeraars onder Israëï, doet U met ontroering
 „ des harte, haastig te rug treden tot den, op
 „ eene verbaazende en blijkbaar door God be-
 „ stierde wyze, aangewezen weg der waar-
 „ heid. —

„ Hoe veele redenen ik nevens U ook hebbe
 „ van God te danken voor zyne genade, my in
 „ de onderhandelingen met U vergund, moet ik
 „ echter erkennen, dat de handelwyzen en ant-
 „ woorden der zulken, die onzen Godsdienst be-
 „ ftyden, God het, tot uwe meerdere gerust-
 „ stelling dus schikkende, voordeeliger voor u ge-
 „ weest zyn, dan alles, wat ik, om u voor te
 „ lichten, heb aangebracht.

„ Ik stel derhalven gerustelyk vast, dat niet
 „ alleen wy, maar ook allen, tot welker kennis
 „ uw reeds tot de beslissing naderend, geval
 „ zal komen, en zonder een hardnekkig voor-
 „ oordeel het zelve zullen inzien, moeten uit-
 „ roepen: *De vinger Gods is hier!* — De aan-
 „ doe-

„ doeningen, door dezen uwen van den 23 i. i.
 „ in mijn gemoed veroorzaekt, doen my thans
 „ met vernieuwden yver verzuchten tot den on-
 „ eindig barmhartigen, die waerlyk wil, dat alle
 „ menschen zalig worden, en tot de kennis der
 „ waarheid komen, om van hem, om Jesus wil-
 „ le te verwerven, dat uwe zoo Christelyke
 „ liefde wensch ter verlichting van onze nog
 „ dwaalende mede menschen, by gelegenheid
 „ van uw geval, door zyne genade in eene rui-
 „ nie maate vervuld worde!
 „ In hope, van U morgen na het eindigen
 „ van den Godsdienst te spreken, noeme ik my
 „ met alle hoogachting

Waerde Heer en Vriend!

Uwen oprechtèn Vriend

29 July
1797.

PETRUS SCHOUTEN.

Zie daer nu, geachte Lezer! U openhartig
bloot gelegd, al wat schriftelyk ten aenzien der
leere van den Godtsdienst tuschen den Heer
P. Schouten en my is behandeld.

Er blyft nog over, U eenige weinige byzon-
derheden mede te deelen.

Op het laetste van den boven gemelden brief
geeft

geeft de Heer *P. Schouten* te-kennen, te verari-
gen met my op een zekeren tydt te spreken. Ik
aen die begeerte voldoende, stelde zyn Eerw.
my voor: of ik nu, na de betuiging van myne
voldoening op de bedenkingen, ook schriftelyk
door hem, my gegeeven, hartelyk genegen
was, de eenvoudige onderwyzing in de waer-
heden des geloofs, my, om een lidt der
Roomsch-Katholyke Kerk te worden, nog no-
dig, mondeling te ontvangen? Dit uit de vol-
heid myns harte verzekerd hebbende, wierdt
de tydt en wyze daer toe, door ons beiden be-
paeld, en de onderhandeling, tot dus verre door
ons schriftelyk onderhouden, geëindigd.

Na die onderwyzing in het nog overigen,
eenen geheelen maendt, yverig en oplettend te
hebben waergenomen, oordeelde ik verplicht
te zyn, my dadelijk tot de gemeenschap dier
Kerke, welke ik geloof, de eenige ware te
zyn, te moeten begeven. Van dit mijn besluit
aen zyn Eerw. kennis gegeeven hebbende, maek-
te hy ook geen zwaarigheid, mijn verzoek, van
my als lidt dier Kerke aen te nemen, in te wil-
ligen. De tijdt en wyze dier aenneming wierdt
bepaeld. De uitvoering vindt de lezer vermeld
in het stuk van den *OVERGANG*, door den Heer
P. SCHOUTEN uitgegeven.

Q

Hier

Hier mede fluit ik deze myne verantwoording, als hebbende ten doel, aen te toonen de redenen, die my bewogen hebben, dezen gewichtigen stap te doen. Alleen voeg ik hier nog by eenen brief van den Heer P. SCHOUTEN, strekkende ter voldoening van het gene op bladz. 37, aen den Lezer beloofd was.

„ WAARDE HEER EN VRIEND!

„ Zoo haast gy overtuigd waardt, dat de
 „ Goddelyke Openbaaring niet volkomen in de
 „ H. Schriftuur beschreeven is: wyl de H.
 „ Schriftuur zelve, wel verre van dit te verze-
 „ keren, het tegendeel genoeg doet zien, door
 „ berichten, dat de Apostelen zommige zaaken,
 „ tot het wezen van den Christelyken Gods-
 „ dienst behoorende, niet door *pen* of *inkt*,
 „ maar *alleen mondeling*, hebben bekend ge-
 „ maakt; — dat ook door den H. Paulus aan
 „ de Geloovigen van THESSALONIKA ernstig is
 „ aanbevoelen: *vast te staan* en *te houden*:
 „ standvastig te gelooven en te volbrengen,
 „ zoo wel het geen zy door zijn WOORD, als
 „ door zynen BRIEF geleerd hadden; — en gy
 „ daar en boven, van verscheidene kundige Pro-
 „ testantsche Leeraars, geene genoegzaame be-

„ WY-

„ wyzen hebt kunnen bekomen voor deze leer-
 „ stelling: *Dat men in de H. Schriftuur alles,*
 „ *wat een Christen, om zalig te worden, van*
 „ *de Goddelyke Openbaaring weeten moet, volle-*
 „ *dig beschreven kan vinden,* bleef U niets an-
 „ ders over, dan te onderzoeken, wat het mid-
 „ del was, door het welke gy kunt verzekerd
 „ worden, dat U niets van de Goddelyke Open-
 „ baaring ontbreekt, en het gene tot die be-
 „ hoort, doch in den Bybel niet beschreeven is,
 „ op eene verzekerde wyze, U wordt bekend
 „ gemaakt. — Gy, die oprechtelyk waarheid
 „ zocht (*d*), verkeerde ook behoorlyk in dat
 „ onderzoek; beminde gronden van *zekerheid*
 „ en *bewyzen*; dezen spoorden gy (zoo als elk
 „ onpartydig Lezer uwer VERANTWOORDING
 „ zal bevinden) op alle voor U mogelyke wy-
 „ zen na; — dezen beproefden gy, en die,
 „ welken gy, na rype overwegingen, en de weg-
 „ ruiming van alle redelyke bedenkingen tegen
 „ dezelve, proefhoudend bevondt, legde gy
 „ ten grondslag van uw geloof aan die waar-
 „ heid, welke op deze gronden rust, door de-
 „ „ ze

(*d*) Zie den OVERGANG van F. VOORHOUT getoest,
 bl. 25.

„ ze bewyzen gestaafd wordt. — Gy ook, wel
 „ byzonder op al dien tijd van dat onderzoek,
 „ tot God, den Vader der Lichten, om zyn
 „ genadelyk hartelyk [verzuchtende, bevondt
 „ eindelyk overtuigend, dat dit zoo noodig, en
 „ voor eenvoudige en ongeleerde, als voor
 „ fchrandere en geleerde menschen, nuttig mid-
 „ del, door de Goddelyke schikking van Jesus,
 „ bestaat in de uitspraak zyner Kerk, welke,
 „ naar zyne belofte, door zynen Geest der waar-
 „ heid in alle waarheid onderweezen, en in alle
 „ haare uitspraaken, die tot het wezenlyke
 „ van den Christelyken Godsdienst behooren, al-
 „ tyd door den zelve bestierd, als de Kerk van
 „ den levenden God, naar de verzekering van
 „ den H. Paulus, (1 Tim. III: 15) de PYLAAR
 „ en vaste STYL der WAARHEID is.

„ Gy dan, Waarde Vriend! de zoo lang ge-
 „ zogte geruststelling, door Gods genade ver-
 „ kreegen hebbende, en dagelyks door dezelve
 „ in die gesterkt, kunt nu vergenoegd, uwe
 „ verantwoording gevoeglijk eindigen met het
 „ antwoord op uwe bedenking, wegens Matth.
 „ XVI: 18, door my reeds voorleden jaar, den
 „ 29 Juny U gegeven, ter voldoening der be-
 „ lofte aan den Lezer (Bladz. 37, van uwe
 „ ver-

„ verantwoording,) gedaan, ten slotte derzelve
„ te plaatzen, en blyve,

WAARDE HEER EN VRIEND!

„ 2 July,
1798.

Uw oprechte Vriend

PETRUS SCHOUTEN.”

Myne voorgestelde bedenking is te vinden op
Bladz. 29—32. en het antwoordt van zijn Eerw.
op dezelve was van dezen inhoudt:

„ Gy hebt zeer wel aangemerkt, dat het ge-
„ melde 18de vers, moet beschouwd worden in
„ zijn verband met het 15de, vergeleeken met
„ het 13de. Uit die beschouwing blykt, dat
„ JESUS deze vraag: *Maar gy lieden, wie zegt*
„ *gy, dat ik ben?* aan alle de Apostelen gedaan
„ heeft. Gy erkent ook goed, dat Petrus (v. 16.)
„ die schoone belydenis gedaan heeft, om welke
„ Jesus hem (v. 17.) zalig, of gelukkig noem-
„ de: wijl geen vleesch of bloed; maar zijn Va-
„ der, die in de Hemelen is, die waarheid hem
„ veropenbaard had. — Hier op volgt dan het
„ 18de vers, in het welke hy hem zeidde: *En*
„ *ik zeg U, dat gy zyt PETRUS, en op DEZEN*
„ *STEEN, zal ik myne Kerk bouwen.* — „ „ Nu,

Q 3

„ „ ver-

„ „ vervolgt gy, maakt de Zaligmaker een ken-
 „ „ nelyk onderscheid tusfchen den perfoon van
 „ „ PETRUS, en het woord PETRA.”” Gy grond
 „ dit uw gezegde op deze reden: „ „ Het is
 „ „ bekend, dat het eerste woord in het MAN-
 „ „ NELYKE, doch het andere in het VROUWE-
 „ „ LYKE geslacht, voorkomt. Gy bewyst dit
 „ „ als overeenkomstig met den Griekfchen Text.
 „ — Dit onderscheid tusfchen die woorden zal
 „ „ ook niemand U betwisten. Gy zult my echter
 „ „ wel ten goede houden, nu ik U herinner, dat
 „ „ niet de zaligmaker, maar wel de vertaaler zy-
 „ „ ner woorden, naar de eigenschap der Griek-
 „ „ fche taal, die onderscheiding, tusfchen den per-
 „ „ foon van PETRUS en het woord PETRA, heeft
 „ „ gemaakt. — Het is toch ook U bekend, dat
 „ „ de Zaligmaker, toen hy de bewuste woorden
 „ „ tot Petrus sprak, niet de *Griekfche*, maar de
 „ „ *Hebreeuwfche* taal gebruikte, en dus in den ei-
 „ „ genlyken grondtext, het bedoelde woord door
 „ „ *Cepha*, of *Cipho* wordt uitgedrukt. Dit woord
 „ „ nu beteekent, zoo als des kundigen verzekeren,
 „ „ een STEEN, of ROTSTEEN, gelyk in de Griek-
 „ „ fche Taal Πετρα en Πετρος doen. — Maar
 „ „ waarom heeft dan de Griekfche vertaaler niet
 „ „ een van die twee woorden alleen gebruikt?
 „ „ daar zy beiden het zelfde beteekenen! — Die

„ reden, waarde Vriend! zult gy zelve zeer na-
 „ tuurlyk vinden: Πετρος van het *mannelyk* ge-
 „ flacht, gebruikte hy, om dat het overeen-
 „ kwam met den perfoon van PETRUS, en Πετρα
 „ van het *vrouwelyke*, als overeenkomstig met
 „ het woord ter aanduiding der hoedanig-
 „ heid, door Jesus hem toegezeid. — Dit een-
 „ vouwige in acht genomen, ziet gy, dat de Za-
 „ ligmaker het gemelde onderscheid niet gemaakt
 „ heeft; — dat dus uwe daar op gegronde *om-*
 „ *schryving* van den Text, en de onderfelde
 „ *vingerwyzing*, van zelve vervallen.

„ Hiermede is evenwel uwe geheele beden-
 „ king nog niet weggenomen; neen: „ „ Al
 „ „ eens toegegeven, vervolgt gy, de woorden
 „ „ moesten in dezen zin worden opgevat: Gy
 „ „ zyt PETRUS, dat is; een *Rots* enz. Dan,
 „ „ dunkt my, geeft het 19de vers my aenleiding;
 „ „ om niet alleen aen PETRUS, maer ook aen
 „ „ alle de Apostelen te denken: want de macht,
 „ „ waer van vs. 19 gesproken wordt, heeft hy
 „ „ aen allen gegeven Matth. 18 v. 18, ver-
 „ „ geleeken met Johannes 20, v. 22 en 23.
 „ „ — Daer dit laetste op alle de Apostelen
 „ „ past, spreekt het, besluit gy, van zelve,
 „ „ dat dan de zaak Matth. 16, v. 18, insge-
 „ „ lyks op hun allen toepasselyk is! — Dit,

„, voegt gy er nog by, stemt dus overeen met
 „, Ephese 2, v. 20.” —

„ Zie hier myn antwoord :

„ Ten opzichte van dat 19de vers, moet
 „ men maar aanmerken, dat de macht, waar
 „, van daar gesproken wordt, zich verder uit-
 „, strekt, als die, welke Matth. 18, v. 18, aan
 „, alle de Apostelen beloofd, en Johannes 20, v.
 „, 22 en 23 gegeven is. In die twee laatst ge-
 „, melde plaatzen wordt eigenlyk alleen bedoeld
 „, de macht, van, in den naam van Jesus, de
 „, zonden te vergeeven; en in die van Matth.
 „, XVI: 18, niet alleen deze; maer ook de
 „, macht van het geheel bestier der Kerk, wel-
 „, ke, schoon zy ook aan de andere Apostelen
 „, in Petrus, als hun hoofd, verleend is, toen
 „, aan hem, als den voornaamsten, in het by-
 „, zonder is beloofd, met deze woorden: *Ik*
 „, *zal U geeven de sleutelen van het Ryk der*
 „, *Hemelen*: daar de toezegging van het overgee-
 „, ven der sleutelen, toch gemeenlyk aanduidt,
 „, dat de bestiering van eene Stad, een Huis,
 „, enz. iemand zal worden aanbevolen.

„ Omtrent het antwoord van Petrus in aller
 „, naam, verzoek ik U, alleen in acht te nee-
 „, men, dat gy zelve dit niet aanmerkt, als ge-
 „, geven uit hunne aanbeveeling, maar naar zyn

„ na-

„ natuurlyk driftig gestel; — doch wel byzon-
 „ der, dat het door den Zaligmaker niet
 „ anders als een belydenis van Petrus, voor
 „ zich gedaan, is aangenomen: wyl hy niet al-
 „ le de Apostelen; maar hem alleen, om deze,
 „ zalig, of gelukkig noemde; wyl zyn Hemel-
 „ sche Vader hem, zeggende. *tibi* U, en niet
 „ *vobis* Ulieden, dat veropenbaard had. Dat
 „ Petrus, door Jesus, tot een voornaam funda-
 „ ment der Kerke gesteld is, strijdt ook geen-
 „ zints met Ephese II: 20: wyl de andere
 „ Apostelen, die mede de eerste verkondigers
 „ van het H. Euangelie, en de Bestierders der
 „ Geloovigen geweest zyn, in het algemeen,
 „ schoon onderschikt aan Petrus, een *Funda-*
 „ *ment* kunnen genoemd worden; en hiermede
 „ vertrouw ik, dat uwe voorgestelde bedenking
 „ wegens Matth. XVI: 18. genoegzaam is weg-
 „ genomen.” —

'Er zullen waerschyndlyk, door deze en gene
 myner lezers, noch bedenkingen, tegen de leer
 der Roomsch-Katholyke Kerk, gemaekt wor-
 den, die zy, in dit uitgegeve werk, niet
 vinden opgelost: doch ik vertrouw, wanneer
 zy het geluk hebben van die boeken, waer

in zulke bedenkingen worden opgelost, een onpartydig gebruik te maken, hunne zwaarigheden geheel zullen vervallen. Althans ik durve hun veilig ter lezing aanbevelen: Het *Concilie van Trenten*; den grooten *Catechismus*, uitgegeven op bevel van hetzelfde; BOSSUET, uitlegging van het *Katholyk Geloof*, en de *gebeden der Misse*; ZEELANDER *vaste GRONDEN tegen van den Honert*; de *werken van A. VAN WOELWYK*; den *Cathechismus van M. VOGEL*; uitbreiding van het onderwijs wegens het *H. SACRAMENT DES AUTAERS* en de *Mis*; als ook het *Kerkboek*, genaemd, *de ware Godsdienst*, beiden door P. SCHOUTEN. (*)

(*) Zyn het laatste gedrukt te Amsterdam, by P. VAN BUUREN.

N A R E D E.

De Alkmaarsche Vriend, zeer voldaan, over de *Recensie*, welke de kundige schryvers der *Vaderlandsche Bibliotheek*, wegens het eerste Drietal hunner brieven gegeven hebben, zegt, (in het tweede en laatste drietal, bl. II.) na de voordragt dèrzelve: „Laten de boeken-
 „ kenners, (*Scilicet*) waarvan een en ander, het
 „ schoolstof naauwlyks afgeschud hebbende, los-
 „ jens zeide, dat onze brieven niet veel om het
 „ lyf hadden, dit met hun oppervlakkig oordeel
 „ tot hun beterschap vergelyken, en wagten wy
 „ meer afdoende oordeelvellingen en ryper uit-
 „ spraaken van andere Recensenten af. De niet
 „ min kundige schryvers der *Vaderlandsche Let-
 „ teroeffeningen*, hebben, in dien tuschentyd
 „ hunne uitspraak bekend gemaakt, in N°. VII. voor
 „ dit jaar 1798. Na het opgeeven van den Titul,
 „ beginnen zy dus: (Bladz. 295.) „ Deze Brieven
 „ zyn ons), (ten opzichte van een ander werkje,
 „ genaamd: De Overgang van F. VOORHOUT

„ ge.

„getoetst enz.) minder interesfant voorgeko-
 „men.” Verflag vanden inhoud der Brieven doen-
 de, zeggen zy, de meeste verdiensten van dit
 drietal, te stellen in het mededeelen der berich-
 ten, omtrent den persoon en de lotgevallen van
 F. VOORHOUT. Voor dezelve danken zy den
 Schryver van den tweeden Brief, en besluiten
 eindelyk hunne Recensie, met deze woorden:
 „Voords hebben de aanmerkingen op het ge-
 „schrift van SCHOUTEN, tot verdediging van
 „Profesfor HERINGA, en den HEIDELBERGSCHEN
 „CATECHISMUS, en wat men verder; in den
 „derden Brief, aantreft, niet veel te beduiden.
 „De Utrechtsche Hoogleeraar heeft zulke ver-
 „dedigers niet noodig. Zulke en dergelyke
 „machtspreuken, als deze: De *Dorrechtsche*
 „*Kerkleeraar* KIST, heeft BROUWER *ontwapend*:
 „GLOVER *is door de Deputatie van de Geldersche*
 „*Synode, op eene verstormende wyze, wederlegd*:
 „Op deze en die *aanmerkingen van VOORHOUT en*
 „SCHOUTEN, zou veel te zeggen zyn, doen wei-
 „nig af. Het is beter stil te zwygen, dan zich
 „zoo van de zaak afte maaken” — Zo nu die,
 door den Alkmaarschen Vriend, bedoelde boeken-
 kenners, dit; met hun oordeel over het drietal
 Brieven, vergelyken, zullen zy het, waarschy-
 nlyk, nog al zoo geheel oppervlakkig niet vin-
 den;

den; en zelfs, door die nog al wat *afdoende uitspraak*, gesterkt worden, om, op een nieuw, van die Brieven te zeggen, *dat zy niet veel om het lyf hebben.*

Het nu tweede en laatste Drietal, in de maand Juny laatstleden, in het licht verscheenen; is vooral geschikt tot WEDERLEGGING der VOORREDE, door my, geplaatst voor het eerste stukjen der *Verantwoording* van F. VOORHOUT.

Ik zal, om, door het gestadig overneemen en voordragen van enkele uitdrukkingen, en geheele touren, bestrooid met het Zout, het welke getuigt wordt; dat in de brieven dier vrienden ligt, geen pronkende vertooning te maaken, my nu alleen bepaalen tot het voordraagen der voornaamste redenen, in dit hun tweede en laatste drietal, tot WEDERLEGGING der VOORREDE, gebezigd, en myn best doen, om, op dezelve, behoorlyk te antwoorden.

N. I. De eerste myner misflaagen, schynt de Alkmaarsche vriend hier in te stellen, dat ik, die my (Bladz. 4. van den *Overgang*) door VOORHOUT, by het statelyk doen der belydenis zyns Geloofs, voor een talryke schaar van allerlei gezindheden, *Eerwaarde Vader* hebben laten noemen,

men, in myne VOORREDE, (Bladz. 30.) van allen, welke verkiezen tegens, of wegens my te schryven, verzoek van my, in hunne geschriften, nimmer PATER te noemen. De vriend neemt dit myn verzoek op, als of ik, wel de benoeming van *Eerwaarde Vader*; maar die van *Pater*, in 't geheel niet verdraagen kan. *Pater* zegt hy, (Bladz. 3.) kan 'er, volgens deze *Voorrede*, geheel niet door. — Meesmuilende ver- toont hy dit zyne vrienden, als een lompe tegenstrydigheid, (ten minsten in myn gedrag) maar om hen nog meer vermaak aan te doen, voegt hy 'er deze, met zyn zout bestrooide, reden by: *Buiten twyffel; om dat 'er, naar de feerwyze van die Kerk, tuschen een Eerwaarde Vader, en een Pater, een hemelsch breed onderscheid is.*

I. Antwoord.

'Er zyn ook, Vriend! die, deze uwe vinding leezende, gelaggen hebben; maar om de waare reden van te laggen aantewyzen, antwoord ik eenvoudig: dat elk Priester, zoo dikwerf eene godsdienstige belydenis voor hem gedaan wordt, (in 't Nederduitsch) *Eerwaarde Vader*, en in 't Latyn, aangesproken (*Pater*, of *Reverende Pater*) zich laat noemen. Of die Priester, een zoo-
ge.

N A R E D E.

genaamd waereldsch Geestelyke, of een Lid van
 eenig Klooster Orde is, dit maakt, in die geval-
 len, geen het minste onderscheid; maar zoo dikwils
 men, buiten de gemelde belydenis, van een, dus
 genoemd, waereldlyk Priester spreekt, noemt
 men hem nooit *Pater*; neen, men verstaat dan,
 door het woord *Pater*, een Priester, die door
 plechtige beloften aan eenig Klooster Orde ver-
 bonden is. Wel is waar, dat veele onkundigen
 en byzonder verscheidene Protestanten, in deze
 landen, dit gebruik niet in acht neemen, en dus
 dikwils, van het *Pater spelen*, zich niet onthou-
 den; die onkunde is ook, voornaamlyk in de laat-
 genoemden, zeer vergeeflyk: genoeg evenwel,
 dat het niet in acht neemen van het nu gemeld
 gebruik, in zich zelve aangemerkt, verkeerd
 is. Het was ook om dit tegen te gaan, dat ik
 het verzoek deedt, van my, op die wyze, geen
 PATER te noemen; en dus geenzints, als of 'er,
 naar de leerwyze| onzer Kerk, tusschen een *Eer-
 waarden Vader* en een *Pater*, een hemelsch breed
 onderscheid is; ook niet, om dat ik, als een
 waereldsch Priester; iets *meer*, of *minder* ben;
 of als een Klooster Priester, iets *meer*, of *minder*
 zyn zoude; doch alleen, om dat ik (wel niets
 meer dan een gewoon *Pastoor*) geen PATER, of
 KLOOSTER PRIESTER ben, en hierom een zoda-
 nige

nige niet geacht, of genoemd, wil worden. Ik verbeel my ook nog, dit, als de eenige reden, by myn verzoek genoegzaam te hebben aangeduid. Gy Alkmaarsche Vriend, hebt dit in- tusfchen niet gemerkt. Gy hebt, uit onkunde van het gebruik gemeesmuilt, als of gy, een lompe tegenfrydigheid, in myn gehouden gedrag aanwees; en, om de uwen eens hartelyk te doen laggen, met, die gewaande tegenfrydigheid, nog veel befottelyker voortedraagen, te kennen gegeven, dat ik die dwaaling zoude begaan hebben, naar de leerwyze onzer Kerk zelfs. Gy, die toen befliffend fprak, zyt evenwel te edelmoedig van nu niet te erkennen, dat de leerwyze derzelve, by dit geval, in 't geheel niet te pas kwam; dat gy uit onkunde gedwaalt, U te vroeg verblydt, en, om de uwen te doen laggen, als eene waarheid *buiten twyffel*, hebt voorgebragt eene valsche reden, die U by alle verftandige en onpartydige Lezers, belaggelyk maakt. — Zy dan, die uwe vinding leezen, om dezelve gelaggen hebben, zien dus, vertrouw ik, de waare reden van het nog te doen. — Maar nu tot eene zaak, die meer ernftig is.

N. 2. „SCHOUTEN, fchryft Gy (Bladz. 4.)
 „geeft voor bl. 1, 10 en 20, en dus *by herha-*
 „*ling*, ons oogmerk te zyn geweest, om den
 „Over-

5, Overgang van FRANS VOORHOUT *aftekeuren*,
 „ en 'smans karakter, in een ongunstig licht te
 „ plaatsen, maar wie onzer heeft zulks *ooit ge-*
 „ *dagt*, of althans *leerende gezegd*? Zo sterk spreek
 „ ik, wyl ik ten vollen verzekerd ben, dat nie-
 „ mand in staat zal zyn, zulk eene haatelyke aan-
 „ tyging, als het bedoelde oogmerk, uit onze
 „ brieven aantewyzen. Hier althans zal de Bur-
 „ ger SCHOUTEN, het met geen mogelykheid ont-
 „ zeggen kunnen, dat het zyn plicht was geweest
 „ *eenig bewys te geeven.*”

II. Antwoord.

Gy, Alkmaarſche vriend! hebt daar waarlyk
 ſterk geſproken: maar zal myn antwoord ook
 niet ſterk zyn, als ik U bewys, dat gy tevens,
 op die zelve plaats, zeer onbedacht geſproo-
 ken hebt? — Dit nu onderneem ik, in dezer
 voege: Gy beroept U, als of ik *by herhaling*,
 eene haatelyke aantying u en uwen Utrechtschen
 vriend, zoude gedaan hebben, eerst, op bladz. I.
 van myne VOORREDE. De woorden op die blad-
 zyde, door u bedoeld, zyn deze: *Het zal 'er in*
alle gevallen maar op aankomen, of in dezelve
(in die Brieven) iets ter AFKEURING van gemel-
den Overgang beweezen worde. Heb ik nu, met
 dit gezegde, aan U of uwen Vriend, eene

R

haa.

haatelyke aantyging gedaan! — Geeft het op zyn strengst genomen, iets meer te kennen, dan myn vermoeden, dat Gy mischien, in die Brieven, iets ter afkeuring van dien Overgang zoudt hebben kunnen zeggen? Het blykt my nu wel, uit het tweede driel, (Bladz. 5.) dat gy zulks, als onmogelyk voorfelt; doch ik geloof nog, dat een mensch, dien OVERGANG, zoude kunnen willen *afkeuren*, en hier toe uitdrukkingen gebruiken, welke zommigen, als een *afkeuring* van denzelven, mogten aanmerken. Heb ik dan U, of uwen vriend, eene haatelyke aantyging op die plaats gedaan? — Neen, gy zelve erkent nu, dat ik wel te kennen gaf myne vreeze van een bewys ter AFKEURING, in die Brieven te zullen vinden; doch eene haatelyke aantyging van zulk een oogmerk, daar eigenlyk niet gedaan heb, en gy dus zeer onbedacht, op die eerste Bladzyde myner VOORREDE, U beroepen hebt. — Op Bladz. 20. van die zelve Voorrede, heb ik gebruikt deze uitdrukking: *De Alkmaarsche vriend heeft dus, naar myn inzien, ter afkeuring van den Overgang van F. VOORHOUT niets be-weezen.* — Hier, vriend! belyd ik openlyk, dat ik die woorden schryvende zelve niet merkte, dat ik met deze U zulk eene dienst deedt, als my nu blykt, dat ik U gedaan heb. Ik merkte het niet, om dat ik, het mogelyk acht, dat eenig
 mensch

mensch; den *Overgang* van VOORHOUT zoude kunnen afkeuren; maar nu, in het tweede driel (Bladz. 5.) leezende, dat gy vraagt: „*Wie KAN het, bid ik U, AFKEUREN, als iemand naar ZY-NE, al is het dan DWALENDE, OF VERMEENDE, OVERTUIGING handelt?*” overtuigd, dat gy, (die, menschlievend, zulk een handelwyze in VOORHOUT onderfelt) de *afkeuring* van zynen bewusten *Overgang* als onmogelyk voordraagt, ondervind ik met die uitdrukking, naar deze uwe denkwyze, u een dienst gedaan te hebben; met allen, die misfchien uwe gezegdens, wegens gemelden *Overgang*, als bewyzen ter *afkeuring* van dezen zouden hebben opgenomen, te verzekeren, dat gy, met alle die gezegdens, naar myn inzien, niets ter AFKEURING der *Overgang* van VOORHOUT beweezen hebt. — Ik moet bekenen, dat gy voor dezen dienst, als in myne onkunde, wegens uwe byzondere denkwyze, u gedaan, my geen den minsten dank schuldig zyt. Ik beken het ook; doch verwacht tevens van zulk eenen menschenvriend, als gy in het beoordeelen van Het gedrag uwer Naasten U hier vertoont, nu de rondborstige bekendtenis, dat gy, wegens myn gewaand voorgeeven als, door my, by *herhaling* gedaan, zeer onbedacht, niet alleen, op de eerste; maar ook op de twintigste Bladzyde myner VOORREDE, U beroepen hebt,

— en zelfs, dat U, om voor eenige oogenblikken nog wat schyns, voor uwe beschuldiging tegen my, te doen flikkeren, volstrekt niets meer over hebt, dan deze *eenige* uitdrukking, door my, (Bladz. 10 van die VOORREDE) gebezigd, met deze woorden: „*Het bygebragte van den Alkmaarschenvriend, om VOORHOUT'S Karakter, in een ONGUNSTIG LICHT te plaatzen, is dus, door hem, te los daar neêr gesteld; enz.* Ik heb dan, met die woorden waarlyk, *eenmaal* voorgegeeven, dat het oogmerk van dien vriend geweest is, om het karakter van VOORHOUT in een ongunstig licht te plaatzen. Ik beken ook zeer gewillig, dat het *myne* plicht geweest is van dit voorgegeeven *eenig* BEWYS aantevoeren. — Maar heb ik dat niet gedaan, met in myne *Voorrede* (Bladz. 7), aantetoonen, dat hy, in zynen eersten Brief, (Bladz. 14) VOORHOUT beschryft als, *verregaande veranderlyk in het stuk van Godsdienst; met onderstelling, dat 'er zelfs enkele grilligheid en wispeltuurigheid onder loopen; dat ook daar nog by komt: bekrompenheid van vermogens, het overhoop haalen van alles te gelyk, zonder iets grondig af te doen, of geheel tot stand te brengen.* Moet niet elke onpartydig mensch, dit lezende, als ik zeggen: *Die schets van VOORHOUT'S karakter is niet zeer gunstig?* — Heb ik dan met dit aantetoonen, ten minsten niet *eenig* BEWYS gegeven,

ven, dat het oogmerk van dien fchryver geweest is om VOORHOUT's karakter, in een ongunstig licht te plaatzen? — De fchryver wil dit als geen *bewys* aanneemen, maar houdt het daarom op, *eenig* BEWYS te zyn? — Hy zegt nu (Bl. 4.) „ dat bericht (wegens het karakter van „ VOORHOUT) heb ik, zonder eenige agterhou- „ ding, en geheel onpartydig opgegeeven. Al- „ le, die met my den Man kennen, en het ge- „ val, waar over wy fpreken, in alle omfan- „ digheden kunnen beoordeelen, gelove ik, „ gerustelyk, dat my toestaan zullen, dat ik, „ in den striktften zin, waarheid gefchreeven „ heb.” — Maar alle onpartydigen, die VOORHOUT, genoeg van naby kennen, en het geval van zynen *Overgang*, in alle dezelfs omftandigheden, wel kunnen beoordeelen, en het geen ik ter *wederlegging* van dat *bericht* des fchryvers, wegens het karakter van VOORHOUT, en de omftandigheden van het bewuste geval, uitvoerig (van bladz. 7 tot 20) heb bygebragt, oplettend overweegen, zullen bevinden, dat het bericht, niet *zonder eenige achterhouding*, niet *geheel onpartydig gefchreeven* is, ja zich zelven *tegenspreekt*, en hem geenzints toestaan, dat hy, wegens alles, tot dat bericht betrekkeelyk, in den striktften zin, waarheid gefchreeven heeft. — De verzekering, welke verſcheidene Protestan-

ten zelfs, van die bevinding my gedaan hebben, doedt my zoo onbeschroomd spreken van het geen ik op die aangewezenen bladzyden, beweezen heb. 'Er is dus niet slegts *eenig*; maar zelfs een *overtuigend* BEWYS, door my gegeeven, dat het oogmerk van den Alkmaarschen Vriend, zoo als het in zyn bericht zich voordoedt, geweest is, om VOORHOUT's karakter, in een ongunstig licht te plaatzen. Uwe beroeping Vriend, op myne uitdrukking in de *Voorrede*, Bladz 10, is dus mede, voor U, zeer ongelukkig uitgevallen. Zoo gy weder sterk wilt spreken, draag ook zorg van het niet onbedacht te doen! — Gy zelve schynt die ongelukkige uitkomst gevreesd te hebben: gy hebt getragt den weg achter U open te houden, om zoo gy vluchten moest, nog iets te vinden in het welke gy voor eenigen tyd U mogt staanden houde; zeggende (Bladz. 5); *over de misvatting van SCHOUTEN hier omtrent, en het quasi srydige, dat in myne opgave doorstralen zou, in het vervolg met opzet nader?* — Goed: ook daar zal men U vinden! — Intusfchen nu iets, van minder belang.

N. 3. „ Ik gaa, zegt gy (Bladz. 6) tot eene „ tweede aanmerking over Zy zal over het „ bekend maaken onzer naamen gaan. In 't „ begin der *Voorrede* schryft SCHOUTEN: *dat de*
 „ *schry-*

„ *ſchryver* , of *ſchryvers* zich verborgen houden is
 „ voor my van weinig aanbelang.... Evenwel bl.
 „ 29 en 30, verzoekt hy, zo men vervolgens
 „ zig nader met hem onderhouden wil, dat men
 „ dan ook zyn eige naam en woonplaats onbe-
 „ ſchroomd bekend maake, op dat hy weete,
 „ wie het is, die hem met zyn bezoek vereert.
 „ Hoe dacht ik dit lezende; is nu de man zyn
 „ eerst geſchreevene vergeeten? —

III. Antwoord.

Neen Vriend! de man is het niet vergeeten, hy dacht wel aan zyn eerst geſchreevene toen hy dat verzoek ſchreef; maar gedoog, dat ik U zegge, dat gy zyn verzoek lezende, het niet wel begreepen hebt, en het nu nog zeer verkeerd voorſtelt. — Hy verzogt niet, dat zo die ſchryver of ſchryvers van het Drietal brieven, vervolgens zich met hem onderhouden wilden, zyn, of hunnen naam, en woonplaats bekend maake; neen: Uw Utrechtsche Vriend had (Bladz. 21) geſchreeven. Ook twyffel ik niet of de *Pastoor zelve zal zyn man wel vinden*, enz. Daar op antwoordde ik (Bladz. 29 en 30): „ of die verwagting van den Utrechtschen Vriend, vervuld zal worden is onzeker, „ doch dit weet ik, dat als zulks voorvalt, de „ *Pastoor SCHOUTEN*, zo 't God behaagt, hem

„ leven en gezondheid te vergunnen, voor DIEN
 „ Man wel t'huis zal weezen. — By voorraad
 „ verzoek ik echter, dat DIE MAN dan ook,
 „ zyn' eigen Naam en Woonplaats, onbe-
 „ schroomd gelieve bekend te maaken; op dat
 „ ik enz.” Wel Vriend ziet gy nu zelve niet,
 dat gy myn verzoek zeer verkeerd hebt voorge-
 steld, dat ik het niet deedt aan die, in welkers
 naam verberging ik geen belang stelde, maar
 aan DIEN MAN in het byzonder? — Kon, of
 mogt ik nu dit niet doen, zonder, dat my ver-
 geeten was, (Bladz. 1) geschreeven te hebben:
 dat de schryver of schryvers (van het drietal
 Brieven) zich verborgen houden, is voor my
 van weinig aanbelang? — Maar genoeg van
 dit! —

N 4. Het voornaamste, dat gy, in de derde
 plaats, doedt opmerken, betreft hoofdzaakelyk
 myn betuigd genoeg, over het welvoegelyke,
 in de schryfwyze van het drietal Brieven; —
 het gezegde in de nieuwe Vaderlandsche Biblio-
 theek, dat die Brieven niet zonder zout geschree-
 ven zyn; — en eindelyk, dat gy, gelyk de schry-
 vers der genoemde Bibliotheek, om myne verge-
 lyking, tusfchen den *Overgang* van PAULUS en
 dien van VOORHOUT; — als ook om het gebruik,
 het welke ik van uitdrukkingen en touren, uit
 uwe brieven, maakte, gemeesmuilt hebt.

IV. Ant-

IV. Antwoord.

De kundige fchryvers der gemelde Bibliotheek, zullen waarfchynlyk, naar *hunne kunst en fmaak*, bevinden, dat deze uwe laafte Brieven ook niet zonder zout gefchreeven zyn: dat gy in het meesmuilen hun voorbeeld volgt, anderen doet laggen, om dat de voorgewende reden van dat meesmuilen hen ongegrond, en in kundige menfchen, zeer belaggelyk voorkomt. — Ik nu en dan weder gebruik maakende van uitdrukkingen en touren, uit uwe brieven, zal U de eere van alle het fraaije derzelven geeven; doch, om oprecht te handelen, ook zoo vry zyn van die plaatzen aan te wyzen, in welken gy, naar myne gedagten, uw zout wat al te onbedacht geftrooit hebt. — Nu dan tot de laafte aanmerking, in uwen eerften Brief, van het tweede dieral.

N 5. Zy betreft het oordeel van de fraks genoemde kundige fchryvers der Nieuwe Vaderlandfche Bibliotheek. Gy merkt aan, dat ik mede, hen *kundige* fchryvers genoemd heb, en te vertrouwen, dat men my, over de beoordeeling van hunne beoordeeling, ten opzichte van VOORHOUT, wel ten antwoord ftaan zal; en eindelyk duidt gy, als iets wonders aan, dat hunne befchryving van VOORHOUT's karakter, zoo veel overeenkomst heeft, met het geen' gy van het-

zelve hebt voorgegeeven; *daar wy zegt gy (Bl. 8, dat ver zeker ik U plegtig, in het geheel geen gemeenschap, met, of zelfs de minste kennis aan elkander hebben.* Dit verbaazende heeft ook zulk een genoeg by U te weeg gebragt, dat gy U niet hebt kunnen onthouden, de twee, in uwe oogen, geheel onpartydige uitspraaken, welken die kundige schryvers, wegens het stukje genaamd: *Overgang van FRANS VOORHOUT* enz. en het ander: *Drietal gemeenzaame BRIEVEN* enz., gedaan hebben, van woord tot woord, by dezen uwen brief te voegen.

V. Antwoord.

Hoe ik ook denk over het oordeel, dat gemelde Schryvers, wegens het eerste drietal uwer Brieven, geveld hebben, ik heb hen niet alleen genoemd, maar acht hen, in alle oprechtheid, kundige Schryvers; dat zy, over myne beoordeeling van hunne beoordeeling wegens *F. VOORHOUT*, my ten antwoord zullen staan, verwacht ik; dat gy, hunne uitspraak over uwe Brieven, met genoeg las, acht ik zeer natuurlijk; maar uwe aangeduide verwondering, dat hunne beschrijving van *VOORHOUTS* karakter, met de uwe zoo juist overeenkomt, is niet zeer gegrond, om dat elke oplettend en onpartydig Lezer in dezelve een zeer duidelyken *ECHO* van
uwe

uwe beschryving vindt. De kundige schryvers der Bibliotheek, die beschryving voor zich hebbende, begrypt men hoe het mogelyk is, dat zy wegens VOORHOUTS karakter, hoofdzaakelyk het zelfde zeggen, schoon gy, in 't geheel geen gemeenschap, met, of zelfs de minste kennis met hen hebt. — Maar is dit niet een veel gewichtiger reden van verwondering, dat, zoo haast maar in de Couranten wordt gemeld, dat eenig geschrift, over de Geloofs verschillen, door eenen Roomsch Katholyken, is uitgegeeven, elk onpartydig mensch, naar de lessen der onderzinding besluit, dat 'er, wegens dat geschrift, eene zeer ongunstige uitspraak, door die schryvers, welke, hoe *kundig*, ook *onpartydig* moesten weezen, zal gegeeven worden. Zyt gy blyde over de uitspraak van zulke Rechters: ik beklaag u! De Heer HOFSTEDÉ, voorheen zeer vermaard Predikant te Rotterdam, zegt in eener zynen schriften, dat hij zich bedroefde, en in zyn geweten ontrust wierdt, als iets van zyn geschryf, door een zeker soort van *kundige schryvers*, gepreezen wierd! —

N. 6. Om dat ik, Bladz 43 der verantw. van F. VOORHOUT) geschreeven had aan gemelden Burger: „ Ik behoef u niet voortehouden de „ groote verschillen tusfchen de Protestanten,
 „ wel.

„ welke het gefchreeve woord alleen erkennen :
 „ gy weet dat die verſchillen omtrent het getal (*)
 „ en de eigenlyke kragt der Sacramenten, onder
 „ hun nog onbeſlist zyn, en byna nog dagelyks
 „ vermeerdert worden ;” *doch van de geſchillen
 onder de Roomſchen met voordagt een diep ſtikzwy-
 gen gehouden heb*, toen VOORHOUT, gelyk de Alk-
 maarſche vriend oordeelt, ongelukkig aan het
 maalen was, zegt hy nu, in zyn tweeden Brief
 (Bladz. 13) *dat heet zich van iemand meester maa-
 ken, wanneer de noodige helderheid en kalmte van
 ziel hem ontbreekt! dat noem ik laag genoeg van
 ziel zyn, om zich met alles te behelpen, het geen
 men tot zyn doel, om Profelyten te maaken dienſt-
 baar weet te zullen kunnen zyn.*

VI. Antwoord.

Wel Vriend! ook uw *diſſenters* Bloed is, daar,
 wat al te warm geweest. Mogt ik, om aan
 VOORHOUT, te bewyzen, dat de Geloofsverſchil-
 len, door het gefchreeve woord alleen, niet kun-
 nen beſlist worden, my niet beroepen op open-
 baare en voortduurende bewyzen van de aanhou-
 denheid dier geſchillen, welke hem bekend wa-
 ren,

(*) In het tweede drielal, ſtaat (Bladz. 13) *geloof*, maar
 dit zal waarſchynlyk een ſchryf- of drukfout zyn.

ren, dat onder de Protestanten, omtrent wezenlyke punten des Geloofs, plaats hebben? mogt ik, om uit veelen dier bewyzen, zyne aandacht maar tot een te bepaalen, hem niet herinneren het geen hy wel wist, dat ten opzichte van de leere der Sacramenten onder de Protestanten voorvalt? — Maar van de geschillen onder de Roomschen, voor hem, op dien tyd te zwygen, acht gy ongeoorlooft. Gy zyt te driftig geweest, Vriend! Gy nu de zaak, met meer bedaardheid overweegende, zult erkennen, dat ik volstrekt niet kon spreken van geschillen, die geen plaats hebben. — Maar zyn 'er dar, onder de Roomschen geen verschillen? — Ja! maar die verschillen, over de gevoelens der Godgeleerden, welken, zoo lang zy door de uitspraak der Kerk niet beflist zyn, aan een ieder vry staan, behooren eigenlyk gesproken, tot het Geloof niet, dus zyn 'er ten opzichte van het wezen der befliste Geloofspunten, onder de Roomschen in 't geheel geen verschillen, en ik kon 'er, om deze reden, niet van spreken; Is 'er nu, in dit myn gedrag, eenig voorbedagt bedrog? een toevlucht tot een onbehoorlyk middel, of laagheid van ziel, om VOORHOUT, te misleiden? Gy schaamt u zelve over uw verydeld voorgeeven. Lees nog eens het geen ik in myne VOORREDE (Bladz. 19 en 20) wegens de verantwoording van VOOR-

HOUT

HOUT heb aangekondigt, gy zult het in zyne geheele verantwoording bewaarheid vinden, en edelmoedig erkennen, dat gy, ook in dit uw liefdeloos voorgeeven, door onbezonnen drift gedwaalt hebt.

N. 7. Nu volgt eene beschuldiging tegen my, die, in der daad, aartig is uitgevonden. Zy bestaat hierin: dat ik, die den Alkmaarschen Vriend heb toegeschreeven, een haatelyk oogmerk van VOORHOUT's karakter in een ongunstig licht te plaatsen, juist zelve de schuldige ben. De beschrijving, welke ik, ten deele, uit onderstelde opwerpingen tegen zyne standvastigheid, in het stuk van Godsdiens: en ten deele uit zyne bekende oeffeningen, om naar de leerwyze van D'O. TREIN te onderzoeken, of de Gereformeerde Kerk van welke hy belydenisfe deedt, ook werkelyk de ware Kerk was, van zyn gedrag (Bladz. 11—19) gegeven heb, stelt de Alkmaarsche Vriend (Bladz. 14 en 15;) voor; als eene beschrijving, welke ik van zyn karakter zoude gedaan hebben, en besluit die voordragt, met deze woorden: *My dunkt het aangevoerde spreekt sterker; dan iets in mynen brief en de vriendschap had wel zulke ongunstige trekken niet kunnen doen verwagten, ook loopen dezelve, tegen het geheele oogmerk der VOORREDE, vierkant in.*

VII. Antwoord.

De valsheid van die beschuldiging, zal de Alkmaarsche vriend zelve, wel haast erkennen; doch het bewys van die valsheid zal ook, (zoo men wil) tot zyne eere, het aartige zyner uitvinding bewyzen. De valsheid der beschuldiging tegens my, als of ik zelve het karakter van VOORHOUT, hem opzettelyk zullende verdedigen, in een ongunstiger dachlicht gestelt had, dan de Alkmaarsche Vriend, bewys ik overtuigend, door deze reden: Het karakter van iemand, in een ongunstig licht te stellen, bestaat in voortegeven, dat de mislaagen, welken hy begaat, door hem vrywillig bedreven worden; of uit gebrek aan natuurlyk verstand en oordeel; of, naar zyne eigenzinnige begrippen; of door eene moedwillige overgeeving aan geduurige bedryven der boosheid. — Maar heb ik ergens, in myne VOORREDE, gezegt, dat men VOORHOUT moet aanmerken als een man, van *bekrompene vermogens*, als verregaande *veranderlyk* in het stuk van Godsdienst; in zoo verre zelfs, dat 'er enkele *grilligheid* en *wispeluurigheid* onderloopen? neen nimmer heb ik; maar de Alkmaarsche Vriend, in het eerste drieretal Brieven (Bladz. 14) als eenen zodanigen hem, met duim en vingers, gelyk men spreekt, aangewezen. Het

is dus volstrekt valsch, dat ik het karakter van **VOORHOUT** in een ongunstig dachlicht gestelt heb.

Het is zoo, ik heb in myne **VOORREDE** (Bladz. 11, en 12), voorgesteld opwerpen, welke tegen zyne standvastigheid in het stuk van Godsdienst konde gedaan worden: ik heb (Bladz. 4.) zyne oeffeningen, ter bekoming der geruststelling voor zyn waarheid zoekend gemoed, en de verkeerdheid derzelve beschreeven; maar stelde ik die voor, als gevolgen van het gebrek aan natuurlijk verstand of oordeel: of van eigenzinnige grillig en wispeltuurigheid in hem? Neen, ik bewees, dat de leerwyze en zommige schriften der Gereformeerden, als mede het gedrag en de geestdryvende uitdrukkingen der zuiken, onder hen, die zich vroomen noemen, de aanleidende oorzaken dier mislagen in hem zyn geweest. — Ik heb dus wel aangetoont, dat zyne vorige handelwyze, in het godsdienstige zeer verkeerd geweest is; doch, op die zelve plaats, ook bewezen, dat dit niet aan zyn karakter, maar aan de verkeerde onderwyzing, hem deswegens gegeven, moet geweeten worden. Hy gaf ter goeder trouw geloof, niet, zoo als de Alkmaarsche Vriend nu (Bladz. 15) verkeerdelyk aanduidt, aan *dweperjen*, in het algemeen, maar,

ge-

gelyk ik gezegt heb, aan HUNNE *dweepereijen*, dat is: aan die der zogenaamde VROOMEN onder de Gereformeerden, van welke ik, op die plaats, spreek. — Bewyst dit iets, ten nadeele van zyn karakter? — Zyn 'er niet vele beroemde Mannen, welke men ook om hun uitmuntend karakter moet eerbieden, nu en dan, op die wyze, bedroogen? — *Moet daar uit*, zoo als VOORHOUT zelve, de mislaagen van dien vorigen tyd, openlyk bekennde, (Bladz. 3) in zyne Verantwoording, treffend voorstelt, *niet voortvloeyen, wanneer wy in handen vallen van zodanigen, die ons, of door list, of onkunde, verkeerde denkbeelden inboezemen, wy al ligt tot dwalingen gebragt worden? daar het intuschen hem bejegendt, dien het alleen om waarheid te dien is?* Genoeg: de Alkmaarsche Vriend, erkent nu zelve, vertrouw ik, dat die beschuldiging, tegen my, valsch is, en ik laat de eer, die de aartigheid der uitvinding van dezelve geeven kan, geheel en al aan hem over. Alle onpartydigen zullen toestaan, dat de vriendschap zelve zich verheugt, om dat ik de voorige mislaagen van VOORHOUT, in het godsdienstige, vertoonende, daar by beweezen heb, dat zy geen natuurlyke gevolgen van zyn karakter, maar heillooze vrugten der verkeerde onderwyzingen, in die dagen hem gegeeven, moesten zijn; als mede,

om dat de vertooning der ongunstige trekken dier leerwyze, welke hem toen misleidde, het geheele oogmerk myner VOORREDE, *vierkant* ondersteunt.

N. 8. Nog iets: „ Volgens Bladz. II der „ VOORREDE zal men, zegt de Alkmaarsche „ Vriend, VOORHOUT's *zigt* naar verandering, in „ het stuk van Godsdienst, al van het jaar 1760 „ moeten rekenen. Ei lieve, vervolgt hy, laat „ men ter goeder trouw zeggen, of niet de man, „ ALZOO geteekend, voorkomt, als van een „ zwak verstand; zich gestadig aan twyffelzucht „ overgeevende, vatbaar voor ongegronde ver- „ beeldingen, ja zelfs, die den schyn van vit- „ achtig en twistziek van aart, voor min doorzig- „ tigen hebben moet? ”

VIII. Antwoord.

Maar vriend, door wien komt de man ALZOO geteekend voor? door wien is gezegd, dat men zyne *zucht* naar verandering, in het stuk van Godsdienst, al van het jaar 1760 zal moeten reekenen? Door U zelve wordt het nu gedaan! Gy hebt weder tot eene aartigheid uwe toevlucht genomen, om de schande uwer naaktheid te dekken. Ik heb, ter wederlegging van het geen gy, als bewyzen der verregeande veranderlykheid van

Voor-

VOORHOUT in het stuk van Godsdienst, had voorgegeeven, ook geantwoord, op dezen, welke uit de belydenis, die VOORHOUT zelve doet, konden bedagt worden, *dat: hy toch dikwils, wegens die zaak, verandering van gedagten en gedrag openlyk getoont heeft*; ik heb (Bladz. 11) gezegt: „ Het is zoo; doch de Alkmaarsche Vriend „ stelt (Bladz. 14) de gewichtigste van zyne „ veranderingen, zoo beknopt met elkanderen „ vereenigd voor, als of zy allen, *in een zeer „ kort tydbestek* waren voorgevallen. Ter aanwyzing van het valsche dier voorstelling, gaa ik dus voort: *De eerste blyk van zucht tot verandering, in het stuk van Godsdienst, heeft hy gegeeven, omtrent het jaar 1760, en andere, meer gerucht maakende, gaf hy ruim dertig jaaren na dien tyd: hier op vroeg ik: Is dit te wachten van een' man, die in het Godsdienstige, verregaande veranderlyk is?* Op die Vraag, heeft de Vriend niet geantwoord; maar om tot zyn oogmerk iets dienstig te maaken, het woord ZUCHT, door my gebruikt, alleen aangepakt; als of ik, met het zelve, had willen zeggen, dat men eene *zucht* tot verandering, in het stuk van Godsdienst, al van het jaar 1760 in VOORHOUT erkennen moet. — Ik beken het, 'er is iets aartigs in die vinding, maar in zich niets dan een bedrog voor min doorzigtigen zynde,

is zy toch verfoeielyk. Dit nu merkt elk oplettend en onpartydig leezer myner eigene woorden, en ziet gemakkelyk, dat ik met deze: *De eerste BLYK van ZUCHT tot enz*: niet wil te kennen geeven, dat men van het gemelde jaar af, zulk eene bestendige zucht in VOORHOUT moet vaststellen; maar dat, zoo men die *zucht*, uit zyne bekende veranderingen van gedagten en gedrag in het Godsdienstige, wilde bewyzen, men dan in acht moest neemen, dat hy, nog een aankomend Jongeling zynde, een *blyk* of *schyn* van die *zucht* gegeeuen hebbende, na dien tyd, dertig jaaren lang, spreekende bewyzen van de standvastigste aankleeving, aan de door hem gedaane Geloofsbelydens, gegeeuen heeft, en dus toetiaan, dat hy om die *blyk* of *schyn* eens in zyne jonkheid, en eerst dertig jaaren na dien tyd, in eenige andere gevallen, (overtuigd, dat de zwarigheden tegen zyne gedaane Geloofsbelydens, welke hy, om getrouw aan dezelve te blyven, altoos had trachten wegteneemen, niet te vernietigen waren) getoont heeft, geenzints beschouwd moet worden als verregaande veranderlyk, in het stuk van Godsdienst.

N. 9. Nu komen wy tot de plaats, naar welke de Alkmaarſche Vriend, als tot zyne verſchanzing, is te rug geweeken. Nu vraagt hy (Bladz. 15) ſtout: *waar ik geleezen hebbe, dat*
hy

*ky aan VOORHOUT met ruimte natuurlyke schran-
derheid en levendigheid: arbeidzaamheid en war-
men yver voor waarheid en recht heeft toegeken?*
— Nu roept hy uit, dat ik zyne woorden die
ik (Bladz. 8 en 10) richtig had opgegeeven,
(Bladz. 9) met dit Priesterlyk byvoegzel ver-
meerderd, voorstel, als of hy zoude gezegd heb-
be, „ dat VOORHOUT gewoon is van het een op
„ het ander te springen (Nota) *zonder iets nut-
„ tigs uittevoeren.*” Hy gerust, dat dit in zynen
Brief nergens gezegd word, verzoekt niet kwaa-
lyk te neemen, dat hy zelve te groote gedagten
van my gehad heeft: „ of is het, vraagt hy,
„ der schranderdheid te veel toebetrouwd, wan-
„ neer ik van haar verwagte, dat zy tusfchen
„ *zaaken tot volkomenheid te brengen*, en *iets*
„ *nuttigs uittevoeren*, een zeer wezenlyk onder-
„ fcheid opmerken zou?” — Men ziet dus, dat
de Vriend, in deze zyne wykplaats, veel ver-
trouwen stelt.

IX. Antwoord.

Met dit alles, stoute Vriend, durf ik U nade-
ren: ik durf U zeggen, gy zult welhaast bevin-
den, dat gy weder tot een ander uiterste verval-
len, nu al te klyne gedagten wegens my hebt op-
gevat. Gy moest toch vermoeden, dat ik zoude
hebben kunnen verstaan, ten minsten deze uwe

duidelijke woorden, met welken gy (Bladz. 14, in het eerste drielal uwer Brieven) zegt: NIEMAND, die VOORHOUT kent, zal hem natuurlyke schranderheid en leevendigheid: zal hem arbeidzaamheid en warmen yver voor waarheid en recht ontzeggen en betwisten. Ziedaar Vriend! de plaats, waar ik, geleezen heb, dat gy aan VOORHOUT met ruimte de opgenoemde hoedanigheden van een achtenswaardig karakter, hebt toegekent! — Ziet gy weêr, naar een uitvlucht om? — Neen, staan blijven! de geëischte plaats is U aangewezen. — Wordt gy knorrig? — Zegt gy: er staat evenwel niet: dat gy die met ruimte hem hebt toegekent! — Was dit noodig: dat gy zoo duidelyk gezegt had, dat NIEMAND hem die ontzeggen en betwisten zal? Als het NIEMAND zal, of m^g doen, worden dan die hoedanigheden niet met ruimte aan VOORHOUT toegekent? Kan uwe schranderheid 'er iets op vinden, troost 'er U, en Uwe Vrienden mede! — Mort gy? — Wilt gy nog gelyk hebben, met te zeggen: dat gy aan VOORHOUT geen ruimte van natuurlyke schrande^r cid, van leevendigheid, arbeidzaamheid en warmen yver voor waarheid en recht hebt toegekent! dit kan U ook niet helpen: wyl ik alleen gezegt heb, dat die hoedanigden met ruimte hem worden toegekent: want over de maate derzelve heb ik zoo min, als gy gesproken. —

Maar

Maar iets by uwe woorden te voegen, noemt gy in my een *Priesterlyk byvoegzel*. Zo ik dit gedaan heb, op zulke eene wyze, dat hier door iets wordt aangeduid, het welke, met uwe uitgedrukte meining, frydig is, zoude die *Priesterlyke byvoeging* in my zeer verfoeilijk weezen. Maar Vriend, uwe pooging, om dit te bewyzen is weder, tot uw nadeel uitgevallen. *Tus-schen zaaken tot volkomen te brengen en iets nuttigs uittevoeren*, heb ik *zelve*, hoe *weinig schrand-erheid* gy my ook toekent, naar uw *schrand-er* voorstel, een zeer wezenlyk onderscheid opge-merkt: maar bestaat in het al, of niet opmer-ken van dat wezenlyk onderscheid, ons verschil? — Neen Vriend! — Gy had, in het eerste drietal uwer Brieven (Bladz. 15) van Voor-HOUR gezegt: „ dat hy gewoon is alles te veel „ door elkander te haalen; van het een op het „ ander te springen, en zoo tot die beklagens- „ waardigen behoort, die alles willende weten „ en doen, met de daad geene weetenschap „ grondig kennen, EN GEEN ZAAK tot volko- „ menheid brengen.” — In myne VOORREDE had ik (Bladz. 8) zoo als gy erkent, deze uwe woorden letterlyk, en dus *richtig* voorgesteld, en ter wederlegging derzelven, my beroepen hebbende, op de uitspraak van elk, die de ge-

fchiedenis van Voorhout's leven genoegzaam kent, en onpartydig van hem wil ſpreken, na de byvoeging van andere, nog al iets afdoende bewyzen, (Bladz. 9) gevraagt: „Mag men van zodanig eenen, zonder bewys te geeven, zeggen: dat *hy gewoon is, alles te veel door elkanderen te haalen, en van het een op het ander te ſpringen, zonder iets Nuttigs uittevoeren?* — De ſchrandere Alkmaarfche Vriend, heeft, naar de maate zyner ſchranderheid, zeer wel gemerkt, dat ik hem bedoelde, en eenig gebruik maakte van zyne woorden, die ik (Bladz. 8) letterlyk had opgegeeven; en waant nu, eene onvergeefelyke miſflag in dat gebruik, het welke ik van zyne woorden gemaakt heb, ter myner beſchaa- ming, aantewyzen. Hy geeft te kennen, dat ik, by deze zyne woorden. iets heb bygevoegt, het geen hy niet mogt zeggen; om dat hem, door my getoond was, dat hy dit gezegd had. De Vriend is in waarheid door onbezonnen drift ver- voerd: had hy toch, eér hy zulk een zot voorwendzel ſchreef, myne zoo even aangehaalde, en door hem bedoelde woorden, met een be- daard gemoed geleezen, zyne natuurlyke ſchran- derheid had hem doen opmerken, dat ik in de voorſtelling van die vraag wel ten deele zyne woorden; maar ook voor een gedeelte, met ach- terlaating van de zynen, myne eigene woorden

gebruikt, en 'er dus wel eenige verandering, maar geene vermeerdering, of byvoeging plaats had. — Ik moet dan evenwel bekennen, eenige verandering omtrent de eigenlyke woorden van den Alkmaarschen Vriend gemaakt te hebben? — Dat beken ik zeer gewillig. Ik verbeelde my, dat dit zeggen van dien Vriend, wegens VOORHOUT. *Hy behoort tot die ongelukkigen, welke veel onderneemen, en GEEN zaak tot volkomenheid brengen*, niet, dan alleen in den klank der woorden, verschilt van dit zeggen: *Hy behoort tot die, welke veel onderneemen zonder IETS NUTTIGS uitvoeren: want GEEN ZAAK tot volkomenheid te brengen, en evenwel IETS NUTTIGS uitvoeren, gaat, ik wil het wel bekennen, myne schrandrheid verre te boven!* — Men kan evenwel iets nuttigs uitvoeren zonder ZAAKEN tot volkomenheid te brengen? dat begryp ik; maar: breng GEEN zaak, zelfs geen beginnend voorneemen tot volkomenheid, en voer dan evenwel IETS NUTTIGS uit. Ik zal de schrandrheid van den Alkmaarschen Vriend, zo hy de mogelykheid van zulk een geval bewyst, met verwondering eerbieden! — Maar nu, in zyn tweede drietal, zegt hy niet, dat 'er onderscheid is, tusfchen GEEN zaaken tot volkomenheid te brengen en *niets nuttigs uitvoeren*; neen hy laat het woordje GEEN achter, en

spreekt alleen in het algemeen van ZAAKEN, en *iets nuttigs uitvoeren*. Het kan immers zyn, dat iemand IETS nuttigs uitvoert, zonder juist ZAAKEN tot volkomenheid te brengen: Dit is zoo, doch elk oplettend Lezer zal terstond merken, dat dit ons geschil niet is, en hy dus, met het achterlaaten van dat woord: GEEN zaak, wel geeft een blyk van schrandtheid; doch een van die schrandtheid, welke tot bedrog geschikt is.

N. 10. In myne VORREDE had ik, (Bladz. 7) om het srydige tusfchen de opgaaven, welken de Alkmaarsche Vriend (Bladz. 14) van VOORHOUT's Karakter gedaan had, duidelyk aantewyzen, gevraagd: *Hoe komen natuurlyke schrandtheid en levendigheid, overeen, met bekrompenheid van vermogens? Hoe een flap van het allergrootst belang, GEDEELTELYK aan enkele grilligheid toegeschreven, met arbeidzaamheid en warmen yver voor waarheid en recht?* En nu tracht de Vriend (Bladz. 16 en 17) te bewyzen, dat 'er in die opgaaven volstrekt geen srydigheid plaats heeft: ten 1. Om dat hy de maate der natuurlyke schrandtheid van VOORHOUT, die *zeer groot, middelmatig en klyn zoude kunnen weezen*, niet bepaald had, ten 2. Om dat hy, met aan VOORHOUT, warmen yver voor waarheid en recht toe te kennen, alleen zagtelyk had willen te kennen geeven, dat hy steeds, zyns inziens,

wat

wat heet, en dus voorbarig was geweest, in het uitkomen voor het geen hy, voor waarheid en regt meende te moeten houden, in zynen warmen yver, ten 3. Om, dat VOORHOUT veele zaaken te gelyk ondernomen hebbende, dikwerf van voorwerp veranderde.

X. Antwoord.

Wel aan Vriend, het zal 'er nu op aankomen, om edelmoedig zyne *misvatting* en *misduiding* te erkennen, en zich aan de waarheid overtegeeven. Ik heb, met de opgaaven, welken gy van VOORHOUT's Karakter, op eene en dezelve 14de Bladzyde, gedaan had, by elkanderen te vergelyken, aangetoond, dat zy strydig waren, nu geeft gy voor dat 'er *misvatting* en *misduiding* in die aanwyzing plaats heeft. Maar wiens schuld is dit? Gy had in uwe opgaaven onbepaald gesproken: nu duidt gy aan, een *kleine maate van schrandrheid* in VOORHOUT, en zyne *levendigheit, arbeidzaamheit, en yver*, welken gy toen als goede hoedanigheden van zyn Karakter aanwees, doet gy nu als gebreken in het zelve voorkomen. Zo gy dan toen, als nu, gesproken had, zoude ik minder van de tegenstrydigheit; maar mischien meerder van de valscheit uwer opgaaven beweezen hebben.

Moest

Moest ik dan, uwe duidelyke woorden, in hunnen natuurlyken en ongedwongen zin niet oppvatten, daar gy van dezen, dien gy nu aan dezelveu opdringt, toen niets melde? Het is zoo, gy zeydde, wel (Bladz. 15) dat VOORHOUT, met alle die, hem door U toegekende, goede hoedanigheden, niet berekend was, voor alles, wat hy wel ondernomen heeft; doch ik beweerende, dat ook zulks niet vereischt wordt, verzogt U, iemand aantewyzen, die; even als hy, in verscheidene nuttige weetenschappen, zoo verre gevorderd is, en zoo veele zaaken, tot onderwyzing en nutte zyner medemenschen, tot stand gebragt heeft: ik verzekerde u daarby, dat de openlyk gegeevene bewyzen dier vorderingen van VOORHOUT, en het nut door dezelveu anderen toegebragt, alleen genoeg zyn, om u te overtuigen, dat hy, schoon als mensch niet volmaakt, en ook in alles, wat hy ter hand neemt, niet altyd gelukkig, geenzints behoort tot die beklagenswaardigen, welke *alles willende weten en doen, met de daad geene wetenschap grondig kennen, en GEENE ZAAK tot volkomenheid brengen.* Gy, Alkmaar'sche Vriend door die onlochenbaare bewyzen beschaamd, tragt nu uwe eerste opgaa-ven, zoo te draaijen en te verhanzelen, dat zy, naar uwe uitlegging opgenomen, niet meer zoo strydig tegen elkanderen zyn zouden. Gy zelve
zyt

zyt dan de man, die u aan *misyatting* en *misduiding* der aanwyzing, welke ik van de *ongeoordloofdfte* en *onbestaanbaarste* *strydigheden* door u, in die opgaaven voortgebracht, gedaan heb. Zyt dan edelmoedig, geef u aan de waarheid over, en erken, dat ik op uwe duidelyke woorden afgaande, niet verplicht was, die uitvluchten voor U te zoeken, tot welken gy nu geweeken zyt.

N. II. Nu weder nog een paar woorden van den Alkmaarfchen Vriend. Het bestaat hierin: ik had aangetoond, dat VOORHOUT, naar de uitlegging der 54ste Vraag van den *Heidelbergfchen Catechismus*, door D^o. D'OUTREIN gegeven, verplicht was te onderzoeken: *Of de Kerk, waar van men belydenisfe doet* (en dus in 't geval van VOORHOUT, de GEREFORMEERDE), *ook werkelyk de WAARE KERK is? 't welk men* (vervolgt D^o. D'OUTREIN) *niet blindelings synen Ouderen en Leeraars te gevallen gelooven, maar zelfs de gronden daar van, na de gegeevene kentekens overwegen moet, om alfoo verzekert te zyn, dat men de kostelyke peerle des Evangeliums waarlyk gevonden heeft, Matth. XIII: 45, 46.* Hier op vroeg ik (Bladz. 13) „ was dan VOORHOUT, „ volgens zulk eene onderwyzing, niet ver- „ plicht, om alle de Systema's, ten minften „ die der Protestanten te onderzoeken, en dus, „ als

„ als door een natuurlyk gevolg van dat onder-
 „ zoek, zich in den maalfroom van allerlei God-
 „ geleerde sentimenten en twistvraagen, te be-
 „ geeven.” — Op de aangeduide veronder-
 stelling van den Vriend, dat VOORHOUT dit on-
 derzoek, als met *ongewasfche handen*, gedaan:
 het een voor, het ander na, of liever dan een
 deel van het een, en dan weder een ander deel
 van het ander aangetast, en zich dus niet wel toe-
 gerust in dien maalfroom begeeven had; vroeg
 ik ten tweeden: „ Of moest hy (VOORHOUT)
 „ om dit niet, met *geene ongewasfche handen*,
 „ en niet *wel toegerust* te doen, met de Text-
 „ verklaringen en titlegging van den HEIDEL-
 „ BERGSCHEN KATECHISMUS, door de DOMINEÉS,
 „ KATECHIZEERMEESTERS, en BROEDERS der Oef-
 „ feningen, gedaan, altoos instemmen?” De
 Vriend zegt, dat ik met die tweede vraag den
 Gereformeerden eene handelwyze aantijg, die
 zy altoos tegengaan.

XI. Antwoord.

Ik hoop, dat de Alkmaarfche Vriend, nu ten
 minften zal begrypen, dat ik met de eerste
 vraag, alleen voorftelde, of VOORHOUT in zyn
 onderzoek, naar de WAARE KERK, volgens de
 aangewezene onderwyzing, om *alles* te be-
 proe.

proeven, en het goede te behouden, niet alle de Systema's, ten minsten die der Protestanten moest onderzoeken? De Vriend beantwoordt die vraag met voornaamlyk het woordje *alles* aantepakken, en zyne schrandtheid te doen blyken, met (Bladz. 18) aantewyzen, dat dit „*alles* met zekere bepaalingen moet worden „opgevat; die uit iemands vermogens, omstan- „digheden, betrekkingen enz. ontleent moeten „worden.” — Hy schynt dus niet gemerkt te hebben, dat ik ook eenige bepaalingen in acht genomen, en het woordje *alles*, alleen tot alle de Systema's, en dit als nog te ruim, ten minsten, tot die der Protestanten bepaald had; vervolgens zegt hy, dat zonder die bepaaling, „de eenvoudigste leerstelling der Protestanten, „als belaggelyk en ongereimd wordt ten toeh „gesteld, als of zy van alle ledemaaten volmaak- „te Godgeleerden wilde maaken; en als of het „lang bekende onderscheid tusfchen *Godsdienst- „leere* en *Godsgeleerdheid* geheel niet in de wa- „reld was.” — De Vriend geeft dan, als 't ware aan de uitlegging, welke D^o. D'OUTREBIN van gemelde vraag der Heidelbergfche Katechismus gedaan heeft, deze uitlegging: dat allen, in het onderzoek naar de ware Kerk, wel de gronden der *Godtdienstleere*, maar dat niet allen, die der *Godsgeleerdheid* moeten onderzoeken. —

Dit

Dit zy zoo! Is 'er nu, tusfchen de Godsdienstleere der Gereformeerden, der Lutherfchen, der Doopsgezinden, der Remonstranten, en anderen, die zich ook Protestanten noemen, geen groot onderscheid, omtrent eenige wezenlyke hoofdpunten der leere van Christus? — Bewyst, by voorbeeld de tegenstand, welken de Remonstranten, om eene broederlyke vereeniging tusfchen alle Protestantfche Gezindheden te bewerken in deze dagen van verdraagzaamheid, wel byzonder by de Gereformeerden ontmoeten, niet overtuigend, dat die verschillen, ten minften door een aanzienlyk deel der laatgenoemden, van het grootst gewicht geacht worden! 'Er is dus voor elk Protestant, ten opzichte der Godsdienstleere alleen, nog veel te onderzoeken. VOORHOUT nu belydenis van de leere der Gereformeerden gedaan hebbende, moest, om na de onderwyzing hem gegeven, te onderzoeken of de gemeenschap derzelve de WAARE KERK is, niet vooraf zeker stellen: *zy is de WAARE Kerk*, en dus alleen tot de Godsdienstleere der Gereformeerden, zyn onderzoek bepalen; neen schoon ook zyne Ouders, en zyne Leeraars hem dit zeidden, hem wierdt geleerd, dat hy *zelfs de gronden daar van, na de gegeeve kentekens overwegen moest* — Maar kon hy dat wel doen, zonder ook de gronden der Godsdienstleere van de

andere Protestantſche Gezindheden, die op de-
 zelve kentekenen der WAARE KERK zich beroe-
 men, ernſtig te overweegen? — Of mogen
 dit alleen maar zulke doen, die een groote
 maate van natuurlyke ſchrauderheid bezitten! —
 Genomen dan eens, VOORHOUT had zich, om
 eene middelmaatige, of zelfs kleine maate der-
 zelve, tot het onderzoeken, naar de gronden
 der *Godsdienſtleere* van de *Gereformeerden*, moeten
 bepaalen, had hy dan niet alle de *Syſthema's* dier
 leere, of ten minſten van die Protestanten, welke
 Gereformeerden, of wilt gy mede, *Hervormden* ge-
 noemd worden, moeten onderzoeken? Het is waar,
 ik heb, in myne vraag het woord *Syſthema*, in
 eene ruime betekenis genomen; maar is dit by
 de Ledemaaten der Gereformeerden, niet al veel
 gebruikelijk? — Hoort men niet dikwils veelen
 der zulken zeggen: Die *Dominé* is in de leere
 van dat *Syſthema: Dominé N.* is van een heel
 ander *Syſthema*: te vooren was het *Syſtema* van
 de *Dominé*, welke te..... ſtondt zoo, nu is het
 anders enz. — De Alkmaarfche Vriend heeft
 derhalven, geen kans ziende, om myne eerſte
 vraag wel te beantwoorden, zich alleen met vit-
 tereijen willen behelpen; doch nu zal hy zelve
 wel erkennen, dat ook die van geen het minſte
 nut, voor hem geweest zyn.

T

Ten

Ten opzichte van het geen hy, op myn tweede vraag, voorwendt, zal ik slegts met een woord zeggen, dat hy ze niet begreepen heeft, of (het geen wel iets erger zoude aanduiden) nu dezelve zeer verkeerd voorstelt. De vriend toch, zegt, na die voorstelling (Bladz. 18 en 19,) dus van my: „Zo heeft hy, het dan „ blykbaar weder op de Gereformeerden gelaat „ den; doch ik moet eerlyk bekennen, dat hy „ ’er zoo verre af is, om vragende hun waar „ gevoelen juist voortestellen, dat hy veel eer „ vlak het tegendeel doet, en hun een hand „ delwys aantygt, die ik weet, en SCHOUTEN „ ook weten kon, en weten moest, dat door „ hun by alle gelegenheden in openbaare en „ byzondere onderwyzingen veroordeeld en te „ gengegaan word.” — Maar heb ik het geen, door my, met die woorden, is gevraagd, voorgesteld als het juist gevoelen der Gereformeerden? — In het tegendeel, ik heb, ook om allen schyn daar van wegteneemen, die tweede vraag terstond zelve beantwoord: zeggende: *Neen: dan was zyn geloove te menschelyk! Hem wierdt,* voegde ik ’er daarenboven by *volgens het leerstelsel der Gereformeerden bestendig voorgelouden, dat de H. Schriftuur alleen de regel van zyn geloof moest zyn: dat hy niets op het gezag der*

der Concilien, of Kerkvergaderingen, of Heilige Vadersen mogt aanneemen, om dat ook de besten van die bestaan uit menschen, die alle leugenaars zyn. — Kon ik nu duidelyker zeggen: kon ik kragtiger bewyzen, dat VOORHOUT, volgens de onderwyzing der Gereformeerden, niet verplicht was, met de textverklaringen en uitleggingen der DOMINEES ENZ. niet altoos instestemmen? — En met dat alles vindt de Vriend zich verplicht te bekennen, dat ik met die tweede vraag zulks, als hun waar gevoelen sien aantyg! — De onpartydige oordeele wie van ons beiden, eene verkeerde aantying gedaan heeft. —

N. 12. De Alkmaarſche Vriend tragt, ook als zyn misflag merkende, die tweede vraag te beantwoorden, met te zeggen, dat de vereischens ter beoordeeling der verschillende stelsels in het Godsdienstige, om die niet met ongewasfche handen, en wel toegerust te doen, aan VOORHOUT, in enige maate ontbraken, of niet wel en tydig; maar verward, en onbedaard wierden aangebragt. Ten bewyze van dit zyn gezegde beroept hy zich ten overvloede nogmaals, op de ſchers, die hy uit myne VOORREDE (Bladz. 14 en 16) heeft aangevoerd; en op het geen VOORHOUT zelve, in den OVERGANG (Bladz. 7—14) en op de eerſte bladzyde zyner VER-

ANTWOORDING heeft op het papier gebragt. Met de beroeping op die plaatzen, vertoont hy zich weder als zeer gerust: hy geeft voor, dat wanneer men alles, wat daar gevonden wordt, verstandig vergelykt, en *gemoedelyk* beoordeelt, men hem zal toestaan, dat hy VOORHOUT's karakter, naar waarheid, onparttydig beschreeven heeft.

XII. Antwoord.

Nu is 't myne beurt Vriend, en ik beroep my met wezenly'e gerustheid, op die zelve plaatzen als gy; en, ten overvloede, op dat geen door hetwelke ik in myn zevende antwoord van deze NAREDE, de valsheid uwer voor-geevingen, zoo overtuigend beweezen heb, dat ook elk verstandig en onparttydig Protestant zelfs, wannneer hy alles op die plaatzen aangevoerd, verstandig vergelykt, en *gemoedelyk* beoordeelt, zal toestaan, dat, hoe dan ook de verborgene bedoeling van uw harte, ten opzichte van VOORHOUT geweest zy, de beschryving van zyn Karakter in het eerste drietal uwer Brieven, op zulk eene wyze door U is uitgevoerd, dat men, alléén naar deze, over uw doelwit oordeelende, met reden verplicht is het zelve te houden voor een

een onbetwistbaar oogmerk, om 's Mans karakter in een ongunstig licht te plaatzen; — als mede, dat het tot zulk een einde door U voorgegeeven, te los daar neêrgefteld, telkens vervalt by de blyken van het tegendeel, en dus geenzints dienen kan, tot een' grond van het geen, gy daar op wilde vaststellen.

'Er is dan, Alkmaarſche Vriend, ter beantwoording van uwen laaftten Brief, my niets meer over: alleen voeg ik 'er dit weinige by: dat **VOORHOUT**, van wien gy (Bladz. 20) zegt, dat hy te vooren, ſchoon gy het *hoe lange*, niet juist bepaalen kunt, met zyn **VOORWERPELYK GELOOF**, eigenlyk nergens te huis hoorde; en met betrekking tot zyn **ONDERWERPELYK GELOOF**, *zoekende, worftelende* enz. ook verre was van t'huis weezen, 't zederd zynen bekenden Overgang met zyn *voorwerpelyk Ge- loof*, zoo als gy uit zyne gedaane belydenis ziet, by de oude Roomsche Katholyke Kerk t'huis is; en met betrekking tot zyn *onderwerpelyk Ge- loof*, ter verheerlyking van Gods Genade, dagelyks openlyk betuigt, met veel vertroosting en gerustheid t'huis te zyn, by de leere derzelve Kerk, welke hem verplicht Jefus te erkennen voor zynen éénigen Zaligmaker, en tevens te gelooven,

dat deze, niet alleen voor alle menschen in het algemeen; maar ook voor elk mensch in het byzonder, en dus mede voor zyne zaligheid gestorven is. — Op die verdiensten van Jesus, met een nedrig geloof betrouwende, geniet hy, verfoeiende het verwaand en dwaas voorgeeven der dweepers, van hunne plaats in den Hemel reeds gezien te hebben, steeds den zoeten troost dezer geruststelling, dat 'er geen verdoemenis is, voor die in Christus Jezus zyn, die niet naar den vleesche wandelen: daar hy, om, naar den vleesche niet te wandelen, in de door Jesus verdiende Genadige hulpmiddelen, de vereischte ondersteuning bekomt. Zyt derhalven verzekerd, Alkmaarsche Vriend, wegens de tegenwoordige wel gegronde gerustheid van VOORHOUT Ik groet U, en gaa over tot den Brief van uwen Utrechtschen Vriend.

De eene, en laatste Brief van dezen, is weder in grooten haast geschreeven. Het gebrek aan tyd is by den Schryver nu zoo groot geweest, dat hy zelfs eenige leerzaame woorden van den beroemden HAMELSVELD, te vinden in het 50 Nummer van zyn Weekblad, DE ONGEVEINSDI CHRISTEN genaamd, niet heeft kunnen affchryven. Dit niettegenstaande is evenwel die eene Brief van den Utrechtschen Vriend, op eene
Bladz.

Bladzyde na, zoo groot, als de twee Brieven van den Alkmaarschen. Dit schynt in den eersten opslag vreemd, doch die vreemdheid verdwynt, by de oplettende leezing van dien langen Brief: wyl men, op elke Bladzyde van denzelven wel haast ontdekt, dat de Schryver maar alles, wat eenigzints als gunstig voor zyn oogmerk, hem in de gedachten kwam, haastig, zonder eenig nadenken, op het Papier gesteld heeft. — Van dezen zoo haastig, by een geraapt Brief, wordt echter in de Couranten gemeld, dat de *Professor* HERINGA, en de HEIDELBERGSCHE KATECHISMUS, in denzelven BONDIG VERDEEDIGD zyn. Van die zogenaaemde verdediging en voortgelyke WEDERLEGGING myner VOORREDE, zal ik nu eenige staaltjes voordraagen.

De Utrechtsche Vriend begint (Bladz. 21) met den Alkmaarschen zyn genoegen te betuigen, wegens het stukjen, getiteld: *De Overgang van FRANS VOORHOUT getoetst*, by HOLTROP uitgekomen. Het weinige, dat in zynen Brief eenige aanmerking verdient, is ook uit dat *stukjen* gedeeltelyk overgenomen, en ter verdere naleezing, in het zelve, aangewezen, en dus is, ook het weinige, dat eenig antwoord in dezen Brief van den Utrechtschen Vriend vereischt,

niet aan hem, maar aan den Schryver van het gemelden stukjen, eigen.

Ten opzichte van dat stukjen moet ik intuschen zeggen, myne gedaane belofte van het zelve spoedig te beantwoorden, tot dus verre niet te hebben kunnen volbrengen, om dat ik door bezigheden van eenen anderen aart hier in ben verhinderd; en ik mede dat stukje, eene wel doordachte WEDERLEGGING waardig acht. Ik verzoek derhalven den geëerden Schryver van het zelve; als ook het onzydig leezend Publiek, myn uitstellen my ten goede te houden, en in-tedenken, dat iemand een goed betaaler zyner schulden zyn kan, al is het, dat hy niet zoo spoedig komt, als wel door hem beloofd was. Zo het God behaagt, my leven en gezondheid te verleenen, zal ik myn uiterste best doen, om ten minsten voor het einde van dit loopende jaar, het beloofde antwoord in het licht te geven; en het zelve, met geene mindere bescheidenheid, voor den geëerden Schryver, als hy, ten myne opzichte, heeft in acht genomen, trachtten uitvoeren.

Nu dan tot den **Utrechtschen Vriend!** Ik zal hem op dezelve wyze, als den **Alkmaarschen**, beantwoorden.

N. 1. Ter *wederlegging* myner **VOORREDE**,
be-

beschuldigt hy my (Bladz. 23) meer dan eens, zyne gezegdens geheel verkeerd te hebben voorgedragen. De eerste proeve dan, volgens zyn haastig voorgeeven is te vinden in myne VOORREDE, (Bladz. 20 en 21) alwaar ik den leezer in het denkbeeld gebragt heb, als of hy (Bladz. 19) gezegt had, *dat ik niet van dien invloed en vermaardheid was, dat de geschiedenis van VOORHOUT verdient had in druk uitgegeeven te worden.* Hy zegt wel, dat ik zulks ook toestem; doch toont zich verwonderd, *wie my toch zoo kwalijk heeft leeren leezen, daar 'er voegt hy 'er by ter bedoelde plaats, my betreffende, geen woord staat, en het aangehaalde ook niet staan kon!*

I. Antwoord.

Wel Vriend! Uwe verwondering zal ophouden, zo haast gy met eenige oplettendheid, uwe eigene woorden naleest. Gy had (Bladz. 19) het in druk uitgaan van VOORHOUT's *Overgang* afkeurende, gezegt, dat de zaak, op zich zelve beschouwd, van geen groote zeldzaamheid is. Was dit nu niet als de eerste reden van uwe afkeuring? Ongetwyffeld: Ja! vervolgende, zegt gy: *Ook was de MAN by wien zulks in ALKMAAR plaats had, niet van dien invloed en vermaardheid*

enz. — Maar wie was nu die Man? — Was die VOORHOUT? — Gy schynt U te verbeelden, dit toen zoo duidelyk te hebben voorgesteld, dat niemand, uit uwe woorden, iets anders leezen kon. Laat ons (met achterlating van deze woorden *de man*) eens twee verschillende leezingen by elkanderen stellen. De eerste, welke gy nu, als door U bedoeld opgeeft, zy deze: *Ook was VOORHOUT, by wien zulks in ALKMAAR plaats had niet van dien invloed en vermaardheid enz.* De tweede, welke ik my verbeelde dus: *Ook was SCHOUTEN, by wien zulks in ALKMAAR plaats had, niet van dien invloed en vermaardheid enz.* Die tweede leezing zult gy zeggen, was myne meening niet, en dus niet echt! Het kan zyn Vriend; maar slydt zy zoo openlyk tegen uwe woorden; dat zy, als onmogelyk moet verworpen worden? — Gy zyt de man niet, om veel over die zaak met U te praten; maar deskundige en onpartydige Lezers zullen, vertrouw ik, die laatste leezing, ruim zoo natuurlyk vinden, als de eerste. De Overgang van VOORHOUT, had toch eigenlyk gesproken, niet BY, maar DOOR dien man, in ALKMAAR plaats. — Hy de Gemeenschap der Geformeerden verlaattende, ging over tot die van de Roomsche Katholyke Kerk, door zyne openbaare belydenis

van

van derzelve leere. — Maar by wien is die Belydenis in het openbaar gedaan? Is die by VOORHOUT, of by SCHOUTEN gedaan? Als men van een Lidmaat der Gereformeerden vroeg: By wien hebt gy de openbaare Belydenis van uw Geloof gedaan? Zoude zulk een antwoorden: by my zelve! — Zoude niet het antwoord weezen: BY dien, of dezen *Domine* is zy door my gedaan! Nu in zulk eenen natuurlyken zin heb ik de woorden van den Utrechtschen Vriend opgenomen en voorgesteld. — Dit noemt hy een bewys, dat ik zyn gezegde geheel verkeerd heb voorgedragen, en vraagt, als verwonderd: wie my zoo kwaalyk heeft leeren leezen?

N. 2. Op Bladz. 24. komt hy tot zyne tweede proef, welke hy voorwendt uit het geen ik in myne *Voorrede* van bladz. 36—39, gezegt heb ter beantwoording van zyne vraag: *waarom ik my, tegen den Heidelbergfche Catechismus, met betrekking tot de 50ste vraag, derzelve in het harnas zet?* —

II. Antwoord.

Dat ik zyne gezegdens, daar ter plaatze, geheel verkeerd zouden hebben voorgedragen, wil hy nu (Bladz 21, 24, 25 en 26) aantoonen, uit die zelve bewyzen, door welken ik, daar, beweezen heb,

heb , dat hy my een gezegde, en leere valsche-lyk had toegeschreeven, die volstrekt strydig waren, aan het geen ik duidelyk gezegd, en getoond had, de zuivere leere der Roomsch-Katholyke Kerk te zyn. — Wel verre dan, dat ik zyne woorden verkeerd zoude hebbe voorgedraagen, heb ik daar uitvoerig zelfs beweezen, dat hy aan zulk eene onbetaamelyke handelwyze, ten opzichte van myne woorden, zich had schuldig gemaakt. De onpartydige leeze, op de gemeide Bladzyden, onzer beider woorden, en hy zal bevinden, dat ik de waarheid zeg.

N. 3. Bladz. 27. zegt hy: „ my dunkt, dat „ het tyd wordt, dat ik van deze kleinigheden „ afftap, om dat ik nog eene andere hoofdzaak „ in het waare dachlicht te stellen heb.” De eerste van die hoofdzaaken, komt hier op uit: In het stukjen genaamd **OVERGANG** enz. heb ik (Bladz. 29) gezegt: *Vleeschelyke menschen, die de dingen van den Geest Gods niet verstaan* enz. De Utrechtsche Vriend had die uitdrukking aangemerkt, als eene der *rechtstreeksche* aanvallen, welken hy zegt, dat ik op de Gereformeerde Geestelykheid gedaan zoude hebben en hierom, in het eerste Drietal (Bladz. 19) gezegt: „ laat ik dit woord eens mogen gebrui- „ ken,

„ ken, (de bescheide SCHOUTEN, verkiest haar,
 „ met alle haare Onderwyzelingen en alle Pro-
 „ testanten, (Bladz. 29) Vleeschelyke menschen
 „ te noemen, en met de domme Kapharnaïten
 „ gelyk te stellen: hoe juist en liefderyk oor-
 „ deele elk onpartydige!” Om dit elk onparty-
 dige wel te doen beoordeele, zeg ik met be-
 trekking tot myne door hem afgekeurde uit-
 drukking, in myne VOORREDE (Bladz. 22)
 „ En ik die DEZEN, door dien vriend, *daar op*
 „ genoemden niet bepaaldelyk heb aangewezen,
 „ denk zeer gerust: *Die de schoen past trekt ze*
 „ *aan!*” — Maar ik (Bladz. 23) over de be-
 schuldiging door PROFESSOR HERINGA, en den
 HEIDELBERGSCHEN KATECHISMUS, aan
 de Roomsch-Katholyken gedaan; spreekende,
 vraag: *Mag ik deze hunne Beschuldigers ni-*
noemen? — De Utrechtsche Vriend nu, die
 twee gevallen, als volkome gelyk met elkand-
 ren stellende, doet, daar op, deze beslissende
 uitspraak: *Hier hebben wy dan weder een tastba-*
strydigheid in alles! —

III. Antwoord.

Zy is zeker niet in iets, van het geen ik
 op die aangewezene Bladzyden, gezegt heb
 m

maar elk onpartydig lezer, ziet die terstond, Vriend, in alles, wat gy daar, om die hoofdzaak in het waare dachlicht te stellen, wederom te haastig hebt geschreeven: wyl hy bevindentzal, dat ik de door U opgenoemden, niet bepaaldelyk heb aangewezen; en de vraag, of ik openbaare beschuldigers niet noemen mogt, geenzints aan het eerste strydig is.

N. 4. Maar nu, nu komt de nieuwe **BONDIGE Verdediging** van *Profesfor HERINGA*, door den Utrechtschen Vriend. Niets achtte hy tot dezelve meer noodig dan *een woord* te voegen, by het geen hy, in het eerste Drietal, tot dat einde geschreeven had. Dit eene woord vult evenwel byna drie Bladzyde: het begint onder aan op de 27ste, en eindigt byna onder, op de 30ste. Het is groot, wyl het hoofdzaakelyk bestaat, uit eene herhaaling van alle die woorden, welken door hem en my, ten opzichte der beschuldiging door *Profesfor HERINGA*, de Roomsche Katholyken in het algemeen, ten minsten die van *Frankryk* aangedaan, in onze Schriftjes gebezigd zyn. De nieuwe *bondige verdediging* is 'er echter tusschen gevoegd. Zy bestaat hierin. Voor eerst: De Vriend, die te vooren (Bladz. 21) gezegd had, dat de wyze van de leere, wegens het *H. Sacrament des Awaars*,

zoo voortstellen, als HERINGA van die leere gefchreeven had, voor eenige jaaren, in het nabuurig Frankryk, over het algemeen pleeg plaats te hebben, zegt nu, om dat ik in myne VOORREDE (Blad 28) dit ontkend had: „Wie „ zou nu gedacht hebben, dat de burger SCHOU- „ TEN nog onder die onverlichte lieden zyner „ belydenis behoorde, die openlyk zouden wil- „ len ontkennen, dat in het nabuurig Frankryk, „ voor eenige jaaren het volk, over het alge- „ meen, op die wyze, GELEERD WIERD en „ evenwel *is dat zo!*” Ten tweeden: Dat 'er by die leere, dat men in het gemelde Sacrament het lichaam en bloed van Christus met zyn ziel en Godheid verheerlykt gelyk hy in den Hemel is, ontvangt, zoo als ik VOORHOUT heb laten belyden en erkennen, maar zeer weinig domheid en bygeloovigheid behoeft te komen, om aan het affchuwelyke der voorgeeving van Profesfor HERINGA gelyk te zyn.

IV. Antwoord.

Op de eerste reden, Vriend, welke gy nu, ter BONDIGE verdediging van Profesfor HERINGA, hebt aangebragt, antwoord ik met openlyk

te bekennen, dat ik, van die voorgewende *leerwyze* en *gebruiklykheden* der Roomfche Geestelykheid in Frankryk, over het algemeen, nimmer, uit den mond van éénigen Franschen Broeder, iets, aan die affchuwelyken leugen gelyk, gehoord heb: ik geloof gewillig, dat gy het niet kunt helpen; maar ik geloof ook, dat gy, uit alle de millioenen Fransche Broeders, die 'er zyn, niet éénen Franschen Broeder zult kunnen aanwyzen, die het bewuste, *verfoeielyk*, gezegde van *Profesfor HERINGA*, met de algemeenheid van die leerwyze, door duchtige bewyzen aantoonen, kan verdedigen. Uwe nieuwe **BONDINHEID** der *Verdediging* van gemelden *Profesfor*, zal derhalven dan eerst, haare vereischte kragt hebben, als gy ook maar éénen zulken Franschen Broeder bewoogen hebt, om door die vereischte bewyzen alle onpartydigen, overtuigend te doen zien, dat die, door **HERINGA** aangeduide leerwyze, voor eenige jaaren, in Frankryk, over het algemeen, pleeg plaats te hebben. — Op de tweede reden, tot die **BONDIGE** *Verdediging*, genomen uit de belydenis en erkentenis, dat men den geheelen Christus, met Godheid en Menschheid, gelyk hy verheerlykt in den Hemel is, in het gemelde Sacrament ontvangt,

als

als of er, bij die belijdenis en erkenenis, maar weinig domheid en bijgeloof behoefde te komen, om gelijk te weezen aan het afschuwlijk voorgeeven van *Profesfor HERINGA*, antwoord ik, Ten eersten: dat 'er geene Leere zoo waar en heilig is, of zij kan, ook maar om een weinig bijgekome domheid en bijgeloof, zeer verkeerd begreepen, en, door een valsch vernuft, als zeer verfoeielijk ver- toond worden. Ten tweeden: dat men, op die wijze, ook zoo zoude kunnen spreekē van de leere der Lutherfchen, welke belij- den te gelooven, dat zij, het Sacrament van 't H. Avondmaal gebrukende, in, of bij, of met het brood, het wezenlijk lichaam van Christus, ja den geheelen Christus, zoo als Hij, verheerlijkt in den Hemel is, met der daad, in zich ontvangen. — Zij geeven, tegen ons, voor, dat het Brood blijft; doch eifchen, volgens de leere van LUTHER, zoo sterk als wij, dat die duidelijke woorden van JESUS: DIT IS MIJN LICHAAM, in hunnen ei- gen natuurlijken zin verstaan worden. Elk onpartijdig Lezer begrijpt gemakkelijk, dat het voorwendzel van HERINGA eigenlijk be- trekking heeft tot het wezenlijk ontvangen van het Lichaam van Christus in zich, als

men het heilig Sacrament ontvangt; en dat ons verschil met de Lutherfchen, over het al, of niet blijven van het brood, in dit geval, niets afdoedt. — De Utrechtsche vriend heeft dan Profefor HERINGA, in plaatze van BONDIG te *verdedigen*, blóotgefteld voor eenen nieuwen aanval, welken die Lutherfchen hem zouden *kunnen* doen, als hy, evèn gelyk de Vriend, om zich te zuiveren van de lasteringen, tegen de Roomsch Katholyken, ten minften tegen die van het nabuurig Vrankryk, over het algemeen, door hem uitgebraakt, zoude willen vraagen: *Hoe weinig behoeft er maar by zulke VLEESCHELYKE TAAL, van domheid en bygeloof te komen, om zich nevens eenen God, die in den bemel woont, eenen God voor te ftellen, die men in eenen ouwel geflooten opeet?* — Ik weet, en erken, dat die vraag, ook ten opzichte van de nu gemelde Leere der Lutherfchen, even ongerymd zoude weezen; en heb, van deeze hunne leering, hier niet gefproken, om hen eenig deel te doen neemen, in myn gefchil met Profefor HERINGA; maar alleen, om aan elk onpartydigen, duidelyk te doen zien, hoe verkeerd die vraag is van den Utrechtschen Vriend, ter verdediging van dien Profefor.

N°. 5. De dweepachtige Schryver van het zogenaamde DAGBOEK DER GOEDE WERKEN, welke door de kundige Schryvers der Algemeene Vaderlandsche Letteroeffeningen, in N°. XIV. van VII. Deel, zeer aartig gegispit is, wordt ook door den Utrechtschen Vriend (bladz. 30) verdedigd, met voortgeeven, „ dat die Schryver bespot en gelastert is, in „ dat geen, het welke men in hem niet ver- „ staat, daar er immers, vervolgt hy, tus- „ schen goede werken en voornemens van „ Gods kinderen, als gronden en oorzaken, „ om de zaligheid te verdienen: en tusschen „ dezelve, als gevolgen van een geloof en „ een dankbaar hart, een bekend en hemelsch „ breed onderscheid is.” — Die verdediging komt hem zoo bondig voor, dat de aanteeke- ning welke ik van die zaak, in myne VORREDE (Bladz. 14 en 15) gedaan heb, naar zyn inzien, voor my zeer ongelukkig is uitgevallen.

V. Antwoord.

Tot nog toe Vriend, heb ik evenwel van dat ongelukkig uitvallen, niets ondervonden: die aanteekening had ik gedaan ter aanwyzing, dat zommige Gereformeerden, welken

enz. — Maar wie was nu die Man? — Was die VOORHOUT? — Gy fchynt U te verbeelden, dit toen zoo duidelyk te hebben voorgesteld, dat niemand, uit uwe woorden, iets anders leezen kon. Laat ons (met achterlaating van deze woorden *de man*) eens twee verschillende leezingen by elkanderen stellen. De eerste, welke gy nu, als door U bedoeld opgeeft, zy deze: *Ook was VOORHOUT, by wien zulks in ALKMAAR plaats had niet van dien invloed en vermaardheid enz.* De tweede, welke ik my verbeelde dus: *Ook was SCHOUTEN, by wien zulks in ALKMAAR plaats had, niet van dien invloed en vermaardheid enz.* Die tweede leezing zult gy zeggen, was myne meening niet, en dus niet echt! Het kan zyn Vriend; maar frydt zy zoo openlyk tegen uwe woorden; dat zy, als onmogelyk moet verworpen worden? — Gy zyt de man niet, om veel over die zaak met U te praatē; maar deskundige en onpartydige Lezers zullen, vertrouw ik, die laatste leezing, ruim zoo natuurlyk vinden, als de eerste. De Overgang van VOORHOUT, had toch eigenlyk gesprooken, niet BY, maar DOOR dien man, in ALKMAAR plaats. — Hy de Gemeenschap der Geformeerden verlaattende, ging over tot die van de Roomsche Katholyke Kerk, door zyne openbaare belydenis

van

van derzelve leere. — Maar by wien is die Belydenis in het openbaar gedaan? Is die by VOORHOUT, of by SCHOUTEN gedaan? Als men van een Lidmaat der Gereformeerden vroeg: By wien hebt gy de openbaare Belydenis van uw Geloof gedaan? Zoude zulk een antwoorden: by my zelve! — Zoude niet het antwoord weezen: BY dien, of dezen *Dominé* is zy door my gedaan! Nu in zulk eenen natuurlyken zin heb ik de woorden van den Utrechtschen Vriend opgenomen en voorgesteld. — Dit noemt hy een bewys, dat ik zyn gezegde geheel verkeerd heb voorgedragen, en vraagt, als verwonderd: wie my zoo kwaalyk heeft leeren leezen?

N. 2. Op Bladz. 24. komt hy tot zyne tweede proef, welke hy voorwendt uit het geen ik in myne *Voorrede* van bladz. 36—39, gezegt heb ter beantwoording van zyne vraag: *waarom ik my, tegen den Heidelbergfche Catechismus, met betrekking tot de 50ste vraag, derzelve in het harnas zet?* —

II. Antwoord.

Dat ik zyne gezegdens, daar ter plaatze, geheel verkeerd zouden hebben voorgedragen, wil hy nu (Bladz 21, 24, 25 en 26) aantoonen, uit die zelve bewyzen, door welken ik, daar, beweezen heb,

bytebrengen, welke *hoofdzaakelyk* van dezen inhoud waren: De mijs leert dat de leebende en de dooden / niet door dat lyden Christi bergeebing der zonden hebben / t'en zy dat Christus nog da-geinlyk hoor dezelve van den Mis-priesteren geoffert werde. By dezen behoefde men niets by te voegen, en het *Katechetiesch* boek zoude door dezelve nog al zoo heel dik niet worden. 'Er zyn naderhand nog al eenige, en nog al eenigzins dikke boeken, tot verdediging en uitlegging van den HEIDELBERGSCHEN KATECHISMUS in het licht gekomen, en evenwel is in geen van allen zulk een uittreksel, uit eenig, door de Roomsche Katholyke Kerk goedgekeurd, leerboek te vinden; en wel om deze eenvoudige reden: *Dat een Roomsche Katholyk* zulks van de Mis, *nooit gedacht, veel min leerende gezegt heeft.* — Maar dit zegt de Vriend, ten tweeden, moest ik, en niet de HEIDELB. KATECHISMUS beweezen hebben. In myne Voorrede trachte ik (Bladz. 22) door een zeer eenvoudig voorbeeld, te toonen, dat die Katechismus, als beschuldiger, bewyzen moest, dat de M. S. leert, het geen hy voorgeeft. Doch nu zegt de Vriend, dat ik het bewyzen moest: hy erkent den Katechismus wel als beschuldiger; maar wil evenwel, dat

dat ik, die denzelven lomp in het aangezicht zeg: *Gy liegt, gy zyt een bedrieger*, moest bewezen hebben, dat die beschuldiging een *leugen* en *bedrog* is. Ten overvloede Vriend, heb ik dit gedaan in den Overgang (Bladz. 26), doch houde nog staande, dat die Katechismus verplicht was bewys te geeven van de misdaad, met welke hy de leere, wegens de Mis beschuldigt. Laat ons nog eens het voorbeeld, doch met eenige verandering beproeven: De HEIDELBERGSCHÉ KATECHISMUS zegt: *De Mis leert* enz. Ik zeg denzelven lomp in het aangezicht: *Gy liegt, gy zyt een bedrieger*, met de leere der *Mis* bedriegelyk optegeeven. Wie nu, is hier de **Aanklager**? — Wie de **Verweerder**? — Wie moet hier bewyzen? — Genoeg, de Utrechtsche Vriend, zal nu zelve wel erkennen, dat die KATECHISMUS het geëischte bewys moest geeven.

Ten derden: De onbetaamelyke kunstgreep, welke de Vriend voorgeeft, door my gebruikt te zyn, zoude hier in bestaan: Ik zeyde, in die aantekening, met deze woorden: *Nooit heeft een Roomsche Katholyke gedacht, veel min leerende gezegt* enz. bedoeld te hebben zulk eenen, *die naar de eigenlyke Leere dier Kerke gedacht, gesproken en geleert heeft; en*

niet eenen onweetenden of dwaazen. Dit noemt de Vriend eene onbetaamelyke kunstgreep, om dat men, zegt hy: *al had de Katechismus de denkbeelden, de gezegdens en leerwyze van tuitzendende Roomschen in het midden gebragt, en daar door klaar getoont, dat de Mis juist leert, het geen by daar van zegt, dan zoude men kunnen staande houden, dat die alle, als onweetenden of dwaazen, althans niet volgens de eigenlyke leer dier Kerk gedacht, gesproken en geleert hadden, en aldus steeds een agterdeur trachten open te houden.* — Waarlyk de Vriend, zoude daar iets gezeid hebben, zo de eigenlyke Leere der Roomsch Katholyke Kerk gelyk was, aan de geheime grondstellingen der zoogenaamde VRYMETSELAAREN; maar nu die eigenlyke Leere, in haar geheel zoo open ligt, en voor allen kenbaar is, dat ook elk verstandig en onpartydig Protestant kan beslissen, of iemand, als een onweetende, of dwaaze, of volgens de eigenlyke leere dier Kerk al, of niet, gedacht, of leerende zoude gesproken hebben, vervalt die geheele onderstelling van den Utrechtschen Vriend, en dus ook zyne beschuldiging tegen my, als of ik eene onbetaamelyke kunstgreep zoude gebruikt hebben. Ten Vierden: Om dat ik

Voor-

VOORHOUT die Belydenis heb laten doen, in welke gezegt wordt, dat MEN *in de MIS in de daad eene waaragtige* en verzoenbaare *Offerhande voor leevenden en dooden aan God opdraagt*. — En ik 'er (Bladz. 27) voor uitkom, dat *die Offerhande verricht wordt* OP DAT WY OOK, *op die wyze, aan DE ONEINDIGE VERLIENSTEN VAN JESUS LYDEN EN DOOD DEEL- ACHTIG Zouden worden*, geeft de Vriend voor, dat ik in den grond, in de aangehaalde woorden, met de opgaave der Heidelbergers overeenkom. Neem my niet kwaalyk Vriend, dat ik, om den Lezer niet te verveelen met de uitvoerige aanwyzing van het valfche uwer voorgeeving, op dezelve dit eenvoudwig antwoord geeve, dat zy in het wezenlyk gelyk is aan die, welke een onbedacht mensch zoude kunnen doen met deze woorden: Iemand heeft gezegt: *Er vaart dagelykſch een trekſchuit van UTRECHT op AMSTERDAM, op dat men, ook op die wyze, van UTRECHT tot AMSTERDAM zoude kunnen komen*. Nu dit gezegde houde ik voor het zelve, en in den grond der zaak overeentekomen, met het gezegde van een ander, die van hem voorgeeft te leeren, dat *Niemand van UTRECHT tot AMSTERDAM komt, t'en zy'er dage-*

lyks die gemelde trekfchuit vaart. — Verkiest gy nu, Vriend, aan zulk eenen mensch gelijk te zyn? ik beklaag U, en gaa uit achtting voor myne Lezers, tot uwe vyfde en laaste reden over. Gy zegt (Bladz. 34), dat ik niet liefderyk gehandeld heb, ten opzichte van de genoemde Opstellers der HEIDELBERGSCHÉ KATECHISMUS met de woorden van Do. D'OUTREIN, ter aanduiding van hun oogmerk omtrent die 80ste vraag, voortedraagen, om dat hy, in hetzelfde zich zoude hebben kunnen vergiften. Om kort te zyn, Vriend, antwoord ik hier op alleen, dat gy, uit gebrek aan tyd, wil ik denke, myne woorden niet wel begreepen hebt: want dit doende had gy bevonden, dat ik liefderyk voor de eere dier, door U zoo geroemde Mannen zorgende, het geen Do. D'OUTREIN van hun oogmerk, als BUITEN TWYFFEL, verzekerde, nog als twyffelachtig heb voorgedraagen, met te vraagen: (Bladz. 35) *zo die twee bygebrachte redenen; de eene naamlyk: om des te meerder AFGRYZEN van het PAUSDOM in de gemoederen der PROTESTANTEN te verwekken; en de andere: om ook daar door, te weeten: die 80ste VRAAG, als door een MERKTEEKEN, de GEREFORMEERDEN van de PAPISTEN te onderscheiden,*

den, waarlyk hun oogmerk zyn geweest? acht gy hen DAN wel zulke Mannen, als de Utrechtsche Vriend (Bladz. 22) hen beschryft enz. — Ik verzeker U, Vriend, dat als iemand, het oogmerk myner Schriftjes verkeerd zoude hebben opgegeeven, een ander zich nog liefderyk omtrent my gedraagen zoude, met dat myn, als buiten twyffel, toegeschreeven onverschoonlyk oogmerk, naderhand twyffelachtig voortstellen. — Dit wierd ook, als redelyk, door U bedacht, en hierom trachtte gy (Bladz. 35) uwen aanhang met weinige woorden wys te maaken, dat die Opstellers der 80ste vraag, schoon zy door myne vraage eigenlyk niet beledigd waren, en Do. D'OUIREIN hun oogmerk al naar waarheid had opgegeeven, evenwel Mannen, van eenen *bedachtzaamen* en *zachtmoedigen* yver moeten gehouden worden, om dat het, in hunne dagen AFGRYSLYK in het PAUSDOM gesteld was. — Ik erken Vriend, dat in die dagen, zoo veel als in dezen, de ZEDENLYKE TOESTAND van veele uiterlyke leden der Roomsche Katholyke Kerk, in verscheidene opzichten, AFGRYSLYK genoemd mag worden; doch zy, die om anderen afgeschrieken en te onderscheiden van zulken, welkers zeeden veel bedorven zyn, tegen het geen

geen zy zelve beter weeten, ten minften moes³ ten en konden weeten, nog daarenboven een valſche Leere hen toefchryven, en die boosaartig verzinnen, om hen nog meer haatelyk te maaken, mogen geenzints genoemd worden MANNEN van eenen *bedachtzaam* en *zachtmoedigen* yver, al ware het ook dat zy, (zoo als wel gezegt wordt in zommige *Leugenaars* plaats hebben) de door hen zelve verdichte leugenen, eenigen tyd daar na, zottelyk voor waarheid hielden. — De nu gegevene vyf antwoorden, op de door U verzonnen redenen, om den *Heidelbergſchen Katechismus* ook wegens de 80ſte vraag, en de Opſtellers derzelve te verdedigen, bewyzen dus overtuigend, dat deze uwe voorgewende verdediging, in de *Couranten* veel te hoog is opgegeeven; dat zy, verre is van BONDIG te zyn, en gy ten minften de Man niet zyt, om dien KATECHISMUS te verdedigen.

N°. 7. (1) Wegens ons verſchil, over het *onbeſchreyene woord*, en de *waarachtige gehoorzaamheid* aan den Paus verzend hij zyn Alkmaarfchen Vriend tot het ſtukjen genaamd *Overgang getoetst*. (2) Ten opzichte der titul Katholyk zegt hy (Bladz. 36) te vermeenen, dat dit woord niet alleen de *algemeene*; maar ook de *regtzinnige* Kerk beteekent,

kent, en daar hy vooraf (Bladz. 35) gezegd heeft, dat ik zyne meening niet gevat heb, stelt hy die nu als gemakkelyk te begrypen voor. (3) Hy doet ook weder zyn best, om te bewyzen, dat myne vertaaling van het woord *Anathema esto!* door deze uitdrukking: **DIE ZY IN DEN BAN!** te malsch zy. (4) Myne verzending der twistende partyen over de *Geestelyke Goederen* en *Fondzen* uit dezelve, alleen door de *Gereformeerden* gebruikt, tot betaaling van hunnen openlyken Godsdienst en Leeraars, aan de *Nationaale Vergadering*, keurt hy af, als niet bescheiden en broederlyk.

VII. Antwoord.

Het (1) zal ik volgens myne vernieuwde belofte nog dit jaar afdoen, in de beantwoording van het met achting gemelde stukken. Omtrent het (2) belyd ik openlyk de meening van den *Utrechtschen Vriend*, naar zyne bygevoegde verklaring nu nog veel minder te kunnen vatten. Ten opzichte van het (3) zeg ik alleen, dat de *Vriend* daar hy nu duidelyk wil bewyzen, dat myne gemelde vertaaling te *malsch* is, om dat ik naar zyne gedachten moest gezegt hebben: *Die zy vervloekt!* om dus allen, die van de Kerk zyn afgescheiden,

den,

den, aan het oordeel der veyloeking en eeuwige verdoemenis te onderwerpen en over te geeven; dat waarlyk wel *tyrannisch* en *wreed* is, zelve aantoot de waarheid, van het geen ik wegens die zaak, in myne VOORREDE (Bladz. 47) van hem zeydde, met deze woorden: „ En hy gelooft, dat zyn Alkmaarfche Vriend zelfs wel ontdekken zal, dat het, in den mond dier *Eerwaarde Vaders*, wel iets *wreeder* bereekende, als dat zy zulken, die hartnekig, de veroordeelde dwaalingen bleeven verbreiden of aanhangen, buiten de *Gemeenschap* der Kerk slooten. Het spyt my, dat de Vriend van die *Eerwaardige Vaders* zulke wreede gedachten voedt; doch het verheugt my weder, dat hy, zoo min als zyn Alkmaarfche Vriend, gelyk ik reeds vooraf verzekerd had, van die voorgewende *wreedheid* geen bewyzen heeft kunnen vinden. Het (4) komt my vreemd voor: ik wil wel bekennen, op hetzelfde, niet anders te kunnen antwoorden, dan dat ik niet begrypen kan, waarom het niet *bescheiden* en *broederlyk* is, als men twistende partyen, die het over de eigendommen en het gebruik van eenige goederen, niet ééns kunnen worden, tot hunnen wettigen en bevoegden Rechter, ter besliffing hunner geschillen zendt. —

zendt. — Zulk een Rechter was immers buiten twyffel, de toen bestaande **NATIONAALE VERGADERING!** — Ik zal er niets meer byvoegen, dan enkel, dat ik twyffel of die *Nationaale Vergadering*, als zy nog, op die zelve wyze bestond, het in den Utrechtschen Vriend wel bescheiden en broederlyk zoude vinden, dat hy, de verzending tot haare uitspraak, in het bewuste geval, (Bladz. 37) schynt gelyk te stellen met het stuk over de gehoorzaamheid aan den Paus, over te laten aan de Franche Armee, die toen op Roome marscheerde; maar dit weinige, genoeg voor veelen! —

N. 8. De Vriend geeft nog (Bladz. 37.) voor, zich met reden te hebben mogen verwonderen, om dat de Burgers PLOOS VAN AMSTEL en GLOVER van den, in den **OVERGANG** gegeven lyst der bekeerlingen, zyn afgelaaten; en dat de wyze op, welke hy van die Burgers, in zyn eerste Drietal (Bladz. 24 en 25) gesproken heeft, geenzints, door den tegenwoordigen tyd, op het strengst, veroordeeld wordt. (2.) Het geen de Vriend van **VOORHOUT's dreigen** gezegd had, schynt hy nu aantetuiden, als *spottend* gebezigd. (3.) (Bladz. 38.) zegt hy weder niet te kunnen uitweiden

den over eenige myner uitdrukkingen; in myne Preek (Bladz. 67) hy verzend my tot den *OVERGANG getoest*, en eene uitmuntende Verhandeling van *Profesfor HERINGA over het recht gebruik, en het hedendaagsch misbruik der OORDEELKUNDE*. (4.) Ten slotte voegt hy 'er by, dat als hy het in zyn eerste Driel-tal (Bladz. 26.) door hem aangepreezen stuk-ken van den Proponent *SCHMIDT*, nog eens op een nieuw doorlezen had, hy dan waar-schynlyk die aanpnyfing niet zoude gedaan hebben; en de eere, van over zyne over-haasting gelaggen te hebben, laat hy geheel voor my. (5) Hy eindigt eindelyk, in ver-trouwen van althans eenigzins, aan de ver-wagting van zynen Alkmaarfchen Vriend vol-daan te hebben. Hy wilde echter nog eeni-ge leerzaame woorden uit N°. 50. van het *Weekblad den ONGEVEINSDEN CHRISTEN*, overfchryven; doch wierdt verhindert met fchryven voort te gaan! —

VIII. Antwoord.

Omtrent het (1) verzoek ik den vriend, als hy eens eenigen tyd zal hebben, de re-den, waarom gemelde Burgers van den be-

wus-

wusten lyst waren afgelaaten, [op het einde van denzelven, wederom te leezen, en dan zal hy, bedaard dezelve overweegende, bevinden, dat hy geen recht had, om, over die agterlaating, zich een oogenblik te verwonderen: en het geen hy, wegens de wyze, op welke hy ter aangehaalde plaatze van denzelven gesproken had, nu in haast geschreeven heeft, oplettend nadenkende ook wel erkennen, dat zyn *Gereformeerd* Bloed toen wat al te warm, zoo als ook nu, geweest is, en de tegenwoordige tijd, die op het sterkst verbiedt. Met betrekking tot het (2) dank ik hem voor zijn bericht, en zoo ook op het (3) voor zijne verzending en aanprijzing. Van het (4) zeg ik u, Vriend, dat uwe aanbeveeling, ten opzichte van het stukjen van den Proponent SCHMIDT, evenwel niet geheel vrugteloos is geweest. VOORHOUT heeft dat stukjen van dien, uit zijn Klooster gevluchten PATER, reeds geleezen, en het zal nog in het vervolg, tot dat einde, het welke ik in mijne Voorrede Bladz. 52 en 53 gemeld heb, van veel nut kunnen zijn. De bekentenis van uwen misflag, door overhaasting, verstrekt ook by alle weldenkenden, tot uwe eere, en ik eindig

met ten opzichte van het (5) over het groot gebrek aan tijd, u te beklagen.

Ik neem dan ook afscheid van u, zoo als ik van uwen Alkmaarschen Vriend gedaan heb. Deze NAREDE is ook, wegens uw beider geschrijf, het laatste! De onpartijdige Lezer oordeele, of de agter het *Titulblad* van uw tweede en laatste *Drietal Brieven*, geplaatste spreuk, deze naamlijk: **KOOPT DE WAARHEID**, op hetzelfde, eene genoegzaame betrekking heeft!

Alkmaar,
den 27 Julij,
1798.

P. SCHOOTEN.

D R U K F O U T.

Bladz. 205, in de 3de reg. der Aant. staat *lei*, lees *hi*.

Geen gelegenheid tot het nazien der laatste Revisien gehad hebbende, zyn er verscheidene, andere misstellingen, zinloorende, -letter- en tekenfouten ingebleeven. De Lezer werdt vriendelijk verzogt die toegeevend aantemerkten, en gunstig voor zich zelve te verbeteren.